

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ
MEKÂN DİZİMİ YÖNTEMİYLE ANALİZİ**

ELİF ÇELİKKAYALAR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ BİNA BİLGİSİ ANABİLİM DALI
BİNA ARAŞTIRMA VE PLANLAMA PROGRAMI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. DENİZ ERİNSEL ÖNDER**

İSTANBUL, 2014

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ
MEKÂN DİZİMİ YÖNTEMİYLE ANALİZİ**

Elif ÇELİKKAYALAR tarafından hazırlanan tez çalışması **16.01.2015** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

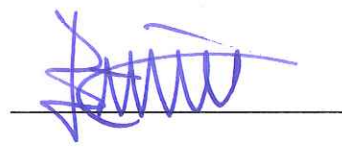
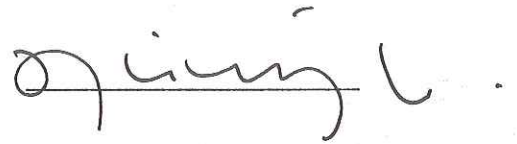
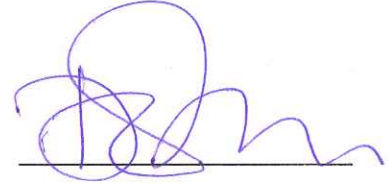
Prof. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşen CİRAVOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr Emine KÖSEOĞLU
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

ÖNSÖZ

Bu çalışma boyunca mekân üzerine birçok araştırma ve kavramla tanışmamı sağlayan, kendisinden çok şey öğrendiğim, her konuda bana yol gösteren ve destek veren biricik hocam sayın Prof. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında bilgi toplamama ve karşı kıyı ile iletişimimi sağlamama yardımcı olan Çeşme Belediyesi'ne ve Sayın Faik TÜTÜNCÜOĞLU'na, misafirperverlikleri ile beni ağırlayan ve her türlü soruma cevap bulma gayreti gösteren Sakız Belediyesi'ne (Municipality of Hios), benimle bütün Sakız kentini birlikte dolaşarak bilgi toplamama yardımcı olan ve güzel bir dostluk yarattığımız sayın Rena PAGOUDİ DAMİGOU'ya, Dimitris ve Despina TSARDAKA'ya çok teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmalarımın her aşamasında yanımda olan canım AİLEME destekleri ve anlayışları için, tezimi tamamlamamda ihtiyacım olan zamanı yarattığı ve tezimi bitirebilmem için beni desteklediği için Okan GÖKMEN'e ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

ARALIK, 2014

Elif ÇELİKKAYALAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	xii
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xvi
BÖLÜM 1	
GİRİŞ	1
1.1 Giriş	1
1.2 Tezin Amacı	6
1.3 Tezin Kapsamı	7
1.4 Tezin Yöntemi	8
BÖLÜM 2	
MEKAN KAVRAMI ÜZERİNE.....	10
2.1 Mekan Oluşumu	10
2.2 İnsan - Mekan İlişkisi	11
2.3 Kültür - Mekan İlişkisi	14
2.4 Ev Mekanı Üzerine	16
2.5 Konutta Sosyal ve Kültürel Belirleyiciler.....	18
2.5.1 Mahremiyet Kavramı.....	20
2.5.2 Kişisel Alan	22
2.5.3 Egemenlik Alanı.....	23
2.5 Kültürel Süreçler ve 'Ev'Mekanı	25
BÖLÜM 3	
MEKANSAL DİZİM KURAMI	27
3.1 Mekansal Dizim Analizi.....	28
3.2 Mekansal Dizim Analizinin Amacı	29
3.3 Mekansal Dizim Yöntemi ve Kavramlar	30

3.3.1 Mekansal İlişkiler ve Erişim Grafikleri	30
3.3.2 Dış Bükey Mekan (Convex Space) ve Dış Bükey Harita (Convex Map) ..	33
3.3.3 Doğrusal / Eksensel Mekan (Axial Space)	34
3.3.4 Görünür Alan (Isovist Field).....	34
3.3.5 Bütünleşme Değeri (Integration).....	35
3.3.6 Ortalama Derinlik (Mean Depth).....	35
3.3.7 Rölatif Asimetri / Rölatif Ortalama Derinlik	35
3.3.8 Gerçek Rölatif Asimetri	36
3.4 Bina Ölçeğinde Mekansal Dizim Analizi.....	36
3.5 Yerleşim Ölçeğinde Mekansal Dizim Analizi	39
3.6 Depthmap Yazılımı ve Dış Bükey Mekan Analizi	43
3.6.1 Dış Bükey Mekan Analizi.....	44
3.7 Mekansal Dizim-Mekansal Kademelenme Üzerine Yapılmış Çalışmalar...	46
BÖLÜM 4	
ALAN ÇALIŞMASI VE METODOLOJİ.....	62
4.1 Sakız Adası Üzerine.....	62
4.1.1 Sakız Kenti ve Tarihsel Gelişimi	64
4.1.2 Kale içi ve Kalenin Dışındaki Şehir	66
4.1.3 Geleneksel Sakız Adası Konut Mimarisi	68
4.2 Çeşme Üzerine	77
4.2.1 Çeşme Mimarisi	79
4.2.2 Çeşme'de Konut Mimarisi	80
4.3 Alan Çalışmasının Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	85
4.3.1 Alan Çalışmasının Amacı	85
4.3.2 Alan Çalışmasının Kapsamı	87
4.3.3 Alan Çalışmasının Yöntemi	88
BÖLÜM 5	
SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ MEKAN DİZİM YÖNTEMİ İLE ANALİZİ.....	89
5.1 Sakız Adası Konutlarının Dış Bükey Mekan Analizleri	89
5.2 Çeşme Konutlarının Dış Bükey Mekan Analizleri	118
BÖLÜM 6	
SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ MEKANSAL ANALİZ BULGULARI	148
6.1 Sakız Adası Konutları	148
6.2 Çeşme Konutları	160
SONUÇ VE ÖNERİLER	173
KAYNAKLAR.....	179
EK-A	
KONUTLARIN KÜNYESİ.....	182
EK-B	

SAKIZ ADASI KONUTLARININ RÖLÖVE VE RESTORASYON ÇİZİMLERİNDEN ELDE EDİLEN DIŞ MEKAN DAHİL VE DIŞ MEKAN DAHİL EDİLMEYEN GERÇEKLEŞTİRİLEN DIŞ BÜKEY MEKAN HARİTALARI	185
---	-----

EK-C

ÇEŞME KONUTLARININ RÖLÖVE VE RESTORASYON ÇİZİMLERİNDEN ELDE EDİLEN DIŞ MEKAN DAHİL VE DIŞ MEKAN DAHİL EDİLMEYEN GERÇEKLEŞTİRİLEN DIŞ BÜKEY MEKAN HARİTALARI	189
ÖZGEÇMİŞ	193

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. 1	Toplumu oluşturan 'insan' olgusu2
Şekil 1. 2	Toplum ve kültür kavramlarının karşılıklı ilişkileri4
Şekil 2. 1	İmge oluşumu11
Şekil 2. 2	'Sınıf' mekanına ait farklı mekansal yerleşimler13
Şekil 2. 3	Motilone Bohio'su yerleşim şeması15
Şekil 2. 4	Aborjin yerleşim şeması15
Şekil 2. 5	Mekanların biraraya getirilişlerinde kültüre özgü düzenlemeler16
Şekil 2. 6	Mahremiyet aşamalarının gösterildiği diyagram22
Şekil 3. 1	Kurallar ve düzen ile ortaya çıkan rastgele durumlar28
Şekil 3. 2	İki mekân arasındaki en basit mekânsal ilişki ve erişim grafikleri31
Şekil 3. 3	Mekânsal ilişkiler32
Şekil 3. 4	Farklı mekansal ilişkiler ve geçiş grafikleri33
Şekil 3. 5	Dış bükey dış ve iç mekan34
Şekil 3. 6	Dış bükey mekan ve dış bükey harita34
Şekil 3. 7	(a) Doğrusal / Eksensel hat (b) Doğrusal / Eksensel mekan34
Şekil 3. 8	Farklı bakış noktalarından oluşturulan görünür alanların basit Bir T grafiği ile temsil edilmesi35
Şekil 3. 9	Bina ölçeğinde mekansal dizim analizine dair en temel ilişki grafiği37
Şekil 3.10	Geleneksel basit dükkânların tanımlı mekânsal modeli38
Şekil 3.11	Bir Fransız kasabasının yerleşim planı39
Şekil 3.12	Bir Fransız Kasabasının Yerleşim Planı – Açık mekânlar40
Şekil 3.13	Kentsel mekân ve katmanları42
Şekil 3.14	Poligonların Kapatılması44
Şekil 3.15	Depthmap yazılımında birbirine bağlanmış mekânlar (Linking Space)45
Şekil 3.16	Depthmap yazılımında değerlerin elde edilmesi45
Şekil 3.17	Normandiya çiftlik evlerinin mekansal analizleri50
Şekil 3.18	Geleneksel Kayseri Evlerinin dış mekan dâhil edilmeden elde edilmiş dış bükey mekan bütünleşme haritaları53
Şekil 3.19	Buca Konutlarının dış bükey mekan bütünleşme haritaları54
Şekil 3.20	Buca Konutlarının dış bükey mekan bütünleşme haritaları55
Şekil 3.21	Geleneksel İngiliz İşçi Sınıfı Evleri57
Şekil 4.1	XVII. yy ortalarından XIX. yy başlarına kadar Sakız Adası'nın nüfusu63
Şekil 4.2	Sakız Limanı65

Şekil 4.3	Bizans döneminde Sakız Kenti (1100 – 1346).....	65
Şekil 4.4	Türklerin yönetimindeki dönemde Sakız Kenti (1566– 1912)	65
Şekil 4.5	Sakız Kalesi.....	66
Şekil 4.6	Bizanslılar ve Türkler dönemindeki kentsel gelişim	67
Şekil 4.7	Günümüzdeki Kale içi	67
Şekil 4.8	Savaş öncesi (Arnold Smith tarafından çizilmiş) yerleşim planı	68
Şekil 4.9	Sakız Adası mimarisinden örnekler	71
Şekil 4.10	Sakız Adası mimarisinden örnekler	72
Şekil 4.11	Sakız Adası mimarisinden detaylar	72
Şekil 4.12	19.yy da neoklasik üslup ile inşa edilmiş Sakız Konutları	74
Şekil 4.13	Sakız Kenti - liman	75
Şekil 4.14	Sakız Kenti - liman	75
Şekil 4.15	Sakız Adası mimarisinden örnekler	76
Şekil 4.16	Çeşme Konut mimarisi - tip 1.....	81
Şekil 4.17	Çeşme Konut mimarisi - tip 2 ve tip 3	81
Şekil 4.18	Çeşme Konut mimarisi - tip 4.....	82
Şekil 4.19	Çeşme Konut mimarisi - tip 5 ve tip 6	83
Şekil 4.20	Çeşme geleneksel konut mimarisinden örnekler	84
Şekil 4.21	Günümüz Çeşme konutlarından örnekler	85
Şekil 5.1	Konut 1 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve üst kat planı, (b) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	91
	Konut 1 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat, üst kat ve çatı katı planları (b) Zemin kat, üst kat ve çatı katı planlarının dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	93
Şekil 5.3	Konut 2 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat, üst kat ve çatı katı planları (b) Zemin kat, üst kat ve çatı katı planlarının dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	95
Şekil 5.4	Konut 2 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat, üst kat ve çatı katı planları (b) Zemin kat, üst kat ve çatı katı dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	97
Şekil 5.5	Konut 3 (a) Rölöve çizimi zemin kat planı (b) Zemin kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	99
Şekil 5.6	Konut 3 (a) Restorasyon çizimi zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	100
Şekil 5.7	Konut 4 (a) Rölöve çizimi zemin kat ve 1. Kat planları (b) Zemin kat,1.kat	

	dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	102
Şekil 5.8	Konut 4 (a) Restorasyon çizimlerinin bodrum kat, zemin kat, 1.kat planları (b) bodrum kat, zemin kat, 1.kat planları dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	103
Şekil 5.9	Konut 5 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat, 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	105
Şekil 5.10	Konut 5 (a) Restorasyon çizimlerinin bodrum kat, zemin kat, 1.kat, 2.kat planları (b) Bodrum kat, zemin kat, 1.kat ve 2. Kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	106
Şekil 5.11	Konut 6 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	108
Şekil 5.12	Konut 6 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	110
Şekil 5.13	Konut 7 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	112
Şekil 5.14	Konut 7 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat, 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	114
Şekil 5.15	Konut 1 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat, 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	121
Şekil 5.16	Konut 1 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası	122
Şekil 5.17	Konut 2 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat, 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....	123
Şekil 5.18	Konut 2 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân	

Şekil 5.30 Konut 8 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası.....143

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 5. 1	Sakız Adası konutlarının rölöve çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özellikleri	90
Çizelge 5. 2	Sakız Adası konutlarının restorasyon çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin mekânsal özellikler.....	90
Çizelge 5. 3	Sakız Adası konutlarının özgün kullanımlarındaki mekânsal özellikler..	116
Çizelge 5. 4	Sakız Adası konutlarının güncel kullanımlardaki mekânsal özellikler...	117
Çizelge 5. 5	Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinden elde edilen genel özellikler..	119
Çizelge 5. 6	Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinden elde edilen genel özellikler	120
Çizelge 5. 7	Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özellikleri	145
Çizelge 5. 8	Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özellikleri	146
Çizelge 6. 1	Sakız Adası Konutlarının rölöve çizimlerinin dış mekan dâhil edilmeden gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri.....	149
Çizelge 6. 2	Sakız Adası Konutlarının rölöve çizimlerinin dış mekân dâhil edilerek gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri.....	149
Çizelge 6. 3	Sakız Adası Konutlarının restorasyon çizimlerinin dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri	153
Çizelge 6. 4	Sakız Adası Konutlarının restorasyon çizimlerinin dış mekân dâhil edilerek gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri	154
Çizelge 6. 5	Sakız Adası Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri	158
Çizelge 6. 6	Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinin dış mekan dâhil edilmeden gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri.....	161
Çizelge 6. 7	Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinin dış mekân dâhil edilerek gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri.....	161
Çizelge 6. 8	Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinin dış mekan dâhil edilmeden gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri.....	166
Çizelge 6. 9	Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinin dış mekan dâhil edilerek gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri.....	167

Çizelge 6. 10	Çeşme Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden dış mekan dahil edilerek ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen mekânsal analiz değerleri	170
Çizelge 6. 11	Sakız Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan haritaları	184
Çizelge 6. 12	Çeşme Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan haritaları	187

**SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ
MEKÂN DİZİMİ YÖNTEMİYLE ANALİZİ**

Elif ÇELİKKAYALAR

Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER

Mekân kavramı geçmişten günümüze mimarlığın en temel ve somut inceleme alanıdır. Ne var ki mekân tek başına somut sınırlarının ötesinde bir kavramdır. İçinde bulundukları toplumsal ve kültürel bir dizi bileşen ile etkileşime girerek sosyal bilgi üreten bir mekanizmadır. Bu çalışma kapsamında mekân kavramı sosyo – kültürel bağlamda mekân dizim analizi yöntemi üzerinden araştırılmış, mevcut örnekler mekân ve kullanıcısı yönünden yeniden okunmuştur.

Çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi giriş bölümünde açıklanmaktadır. İkinci bölümde mekân kavramı üzerine tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde, mekânın ele alındığı yönteme ilişkin mekân dizim kuramının açıklandığı teorik altyapı oluşturulmaktadır. Dördüncü, Beşinci ve altıncı bölümler ise alan çalışmasına ilişkin, Sakız ve Çeşme konutlarının konumları, tarihsel ve mimari özellikleri, kültürel anlamda barındırdıkları mevcut bilginin açığa çıkarıldığı ve konutların mekânsal dizim yöntemi ile analiz edilerek bulguların tartışıldığı bölümlerdir.

Son bölümde ise yapılan çalışmaya ilişkin ortaya çıkan bulguların değerlendirilmesi ile iki konut grubunun mekân üzerinden yeniden okunması söz konusudur. Mekâna dair bulgular, mekânın somut bir kavram olmasının yanı sıra içerisinde barındırdığı sosyal ve kültürel bilgi ile karşılıklı konumlanmış Sakız ve Çeşme konutlarındaki benzerlikleri, farklılıkları ve yöntem dâhilinde ortaya çıkan mekânsal organizasyonun mekân ve

kullanıcısı ile ortaya koyduğu rolün önemini saptamıştır. Mekânın kullanımına ilişkin birçok bilginin mekânsal dizim yöntemi ile yeniden okunması mümkün olmuştur.

Anahtar Kelimeler:Mekân Dizimi, Sakız Adası, Sakız Konutları, Çeşme Yarımadası Konutları, mekânsal analiz, mekân, ev mekânı, mekân ve kullanıcı ilişkisi, kültür - mekân ilişkisi

SPACE SYNTAX ANALYSIS OF CHIOS AND ÇESME HOUSES

Elif ÇELİKKAYALAR

Department of Architecture Building Design and Theory

Msc. Thesis

Adviser: Prof. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER

Space is one of the most fundamental and concrete area of research of architecture. However, a space is more than its physical explanations. It interacts with many sequence of social and cultural constituents that belongs and produce social informations as a mechanism. Within the scope of this work, 'space' concept is researched in the context of space syntax analysis method and re – read over existing examples in terms of space and user.

The aim of this work, content and method is explained at introduction. Second part is being discussed space concept. At the third chapter, theoretical base of space syntax theory is constituted concerning as a method of reading space. Fourth, fifth and sixth chapters, location of Houses of Chios and Çeşme, historical and architectural properties and cultural information is being exposed and findings are discussed by analysis of space syntax method of the houses.

At conclusion, an assessment about the findings of two groups of houses which is at Chios and at Çeşme is the point of question of reading the space concept. As well as the findings of physical space tells that, similarities, differences or within the method of the spatial organisations have significant roles on user and the space with social and cultural information that belongs these two groups of houses. It seems possible that

many social information of space and using space can be read over again with space syntax method.

Anahtar Kelimeler: Space Syntax, Chios, Chios Houses, Çeşme Houses, Spatial analysis, space, houses pace, space and user, culture - space

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Giriş

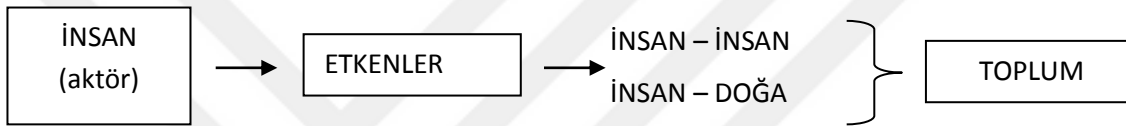
Tarihsel süreç içerisinde ele alındığında insan, doğa ile doğrudan bağlantılı, doğa ile karşı karşıya ve hayatını bu ortamda sürdürmek için mücadele vermektedir. Tek başına ve/veya sürüler (gruplar) halinde yaşayarak yiyecek bulma, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılamaktadır. İnsanlar arasındaki farklılaşma, sahip olunan mal esasına göre başlamıştır artık; yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli besin maddelerine sahip olanlar – olmayanlar üzerinde egemenlik kurar. Üretim başlar. Alet mülkiyeti insanlararasıdaki farklılaşmanın en önemli kaynağı olur. [1]

Toplum sosyo – kültürel bir oluşumdur. Uzun süreli var olmanın temel gerekliliklerini kendi kaynaklarıyla oluşturan bir sistemdir. Bu bakımdan toplum olgusu, toplumda yer alan bireyler arasındaki etkileşimdir. [2] Bu tanıma göre toplum kavramı içerisinde insan – insan ilişkisinin anlaşılmasının yanında insan – doğa ilişkisi de diğer öğeyi oluşturmaktadır. Şekil 1.1’de herhangi bir toplumsal sistemi meydana getiren etkenler ve bu etkenlerin ‘insan’ ile olan etkileşimi görülmektedir.

Toplum bilimleri özünde insan ve toplum etkileşimini barındıran ve toplumun farklı açılardan ele aldığı ahlak, din, çevre, bilim, iktisat, siyaset, tarih, hukuk gibi birçok alt alanın araştırma konusunu oluşturan bilim dalıdır. [3] Tanıma göre ‘kültür’ kavramı toplum kavramı içerisinde yer alan bir diğer anlaşılması gereken öğedir ve bağımsız, tekil olarak açıklanabilecek bir kavram değildir.

Kongar’a göre, toplum kavramını tanımlarken ‘**toplumsal yapı**’ terimi ana terimdir. Toplum ve birey ilişkisi bu açıdan ele alındığında, birey ‘**aktör**’ olarak toplum içerisinde

yer almaktadır. Aktör olarak birey bir rol üstlenmiştir. Örneğin anne rolü, politikacı rolü vb. Bir kişinin, toplum içinde genellikle çeşitli rolleri vardır. Aktörlerin bir araya gelmesi ve birbirlerini etkilemesi sonunda ortaya çıkan varlığa '**toplumsal sistem**' denmektedir. Toplumsal sistem bir arada olan ve birbirlerini etkileyen aktörlerdir. **Toplumsal Kurum** ise, belli bir toplumda hangi toplumsal eylemlerin ya da toplumsal ilişkilerin meşru ya da beklenen eylem ve ilişkiler olduğunu belirler. Toplumsal kurum bireye belli şekillerde eylemlerde bulunması için bir dış baskı yapar. Dolayısıyla, bazı tanımlarda ortak amaçlar tanımı oluştururken, bazı tanımlarda inanç, kültür vb. değerler toplumu kavramını oluşturan sistemler bütünüdür. Bu bakımdan toplum, bir üst kavram olarak birçok etken ile ilişkilidir. [1]

Şekil 1.1 Toplumu oluşturan 'insan' olgusu

Toplumsal değişme ise toplumun yapısındaki değişmedir. İlişkilerin değişmesidir. Toplumsal bireylerin – aktörlerin – davranış şekillerini değiştirmeleridir. Bu durumun temelinde belli bir anda, belli bir toplumda ya teknoloji, ya da ideoloji yatar. Değişme bir defa başladığında, teknoloji ve ideoloji birbirlerini etkilemeye başlar. Toplumsal değişme sürecinde insanoğlunun tüm birikimi yatar. Bu birikim maddi kültür anlamında teknoloji, manevi kültür anlamında ideolojidir. [1]

Toplumsal değişmede toplumu oluşturan en küçük aktör olan bireyden başlayarak aile ve toplumun tamamı önemli rol oynamakta, toplumun değişmesi ekonomik, teknolojik gelişmeler ve kültürel değişim ile birlikte olmaktadır. [2]

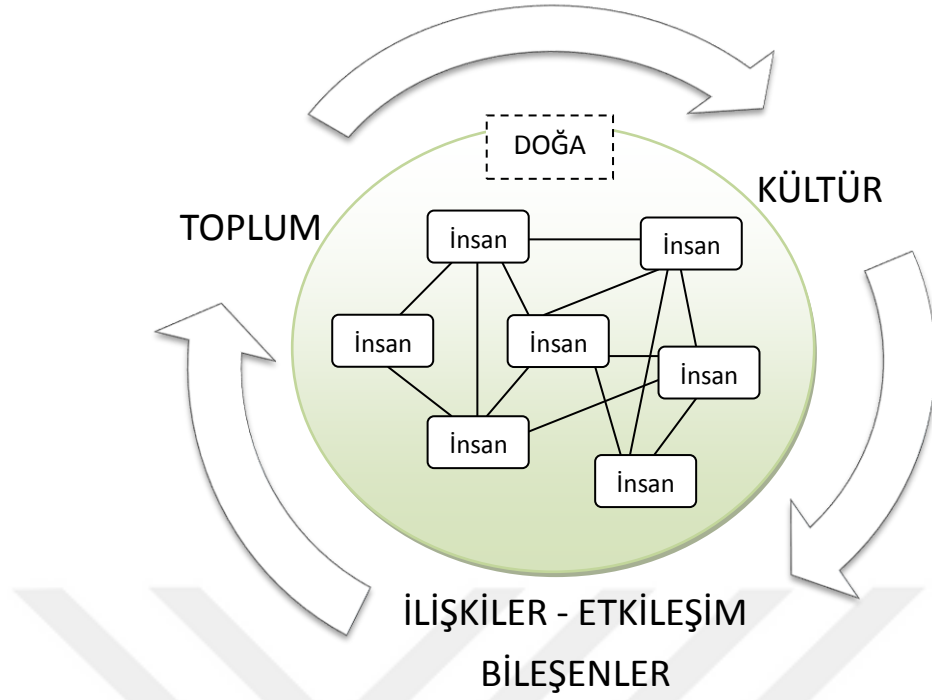
Unesco [4] tarafından **kültür** kavramı ile ilgili bir tanımlama yapılmıştır. Tanıma göre, kültür; bir topluluğu ve/veya toplumu tanımlayan, karakterize eden maddi ve manevi, entelektüel ve duygusal özelliklerin bir arada bulunmasıdır. Sadece sanat, bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda hayat ile ilgili durumları, yaşam biçimlerini, insan haklarının en temel haklarını, değerler sistemini, gelenekleri, inanışları ve dahası insanların kendilerini ifade etmelerini kapsayan bir olgudur.

Kültür olgusu, toplum, insan, eğitim süreci ve kültürel içerik gibi ana değişkenlerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin bütünüdür. Kültürün varlığını oluşturan çok sayıda kurum ve değişkenler birbirinden bağımsız olmadığı gibi karşılıklı bağlar ile birbirine bağlıdır. Bir yere bir topluluğa ait tanımlı bir kültürden bahsedildiğinde aslında aynı zamanda birçok değişkenden bahsedilmektedir. [5]

Güvenç, [6] Murdock tarafından yapılan çalışmayı özetleyerek, kültürün özelliklerinden şu şekilde bahsetmektedir;

- Kültür içgüdüsel ya da kalıtsal değil, her bireyin doğduktan sonra, yaşayarak kazandığı, öğrendiği bilgi, davranış ve alışkanlıklardır.
- Kültür ilk yaradılışa kadar uzanır, tarihi ve süreklidir.
- Kültürün öğrettikleri yalnız zaman boyutunda sürekli değil, fakat aynı zamanda, toplumsal, yani mekâna görelidir. Toplumdan topluma değişir.
- Kültür her ne kadar ideal kural, davranış ve değerlerden oluşursa da, bireysel tutum ve davranışlar, büyük ölçüde ideallerden ayrılır. Bir başka deyişle idealize edilemez.
- Kültür işlevseldir. Kültürel kurumlar ve ilkeler, başarısı denenmiş çözüm yollarıdır.
- Hemen her kültürün öğeleri, süreçlerin sonunda bütüncül bir yapı sergiler. Öte yandan bütünlük bir idealdir ve bu yerini hemen ayırmaya bırakacaktır.
- Kültür hayatla ilgili soyut bir kavramdır. Yeryüzü öğelerini ve engebelerini simgeleyen harita nasıl bir soyutlama ise kültür kavramı da soyutlamadır. Kültürel kurum, kavram ve süreçler gerçekliğin adları, yankıları ve soyutlamalarıdır.

Binalarda oluşan mekânsal bilgi kullanılabilirlik, faydalılık, gelenekler, sosyal anlam vs. gibi karmaşık ilişkiler ile bir araya gelerek harmanlanır ve yeniden üretilir. Bu bağlamda, yapı çevre, sosyal ve kültürel süreçlerin ortaya çıktığı, farklı ölçeklerdeki modellerin bir araya gelerek oluşturduğu toplumsal bir bütündür. [7]

Şekil 1.2 Toplum ve kültür kavramlarının karşılıklı ilişkileri

Hillier'e göre [7] de mimarlık sadece sosyal bir sanat değildir, çünkü binalar görsel sembolleri ile toplum için önemlidir; aynı zamanda, binalar yardımıyla bireysel ve/veya kolektif bir şekilde mekânların yaratılması, düzenlenmesi ve tanınması ile toplumlar ile ilgili bilgiye ulaşılabilir. Bir başka deyişle toplum binaları üretirken, binalar da üst bir kavram olan toplumu şekillendirmektedir.

Konuta bakıldığında, toplumdaki kolektif düşünme ve davranış kalıplarını ve bireyin onları yansıtmaya biçimi görülür. Bu bakımdan konut kültür ögesi olarak önemlidir. Aynı şekilde kültürel ve toplumsal özellikler de konut tasarımında etkilidir. [5]

Konutlar kullandıkları kültür ile doğrudan ilişkilidir. Kültürün, ihtiyaçlarına ve kültüre ait kullanıcılara göre şekillenerek, bu ihtiyaçlara cevap vermiştir. Aynı zamanda zaman içerisinde değişen sosyal ve kültürel yapı, ekonomik, politik, doğal ve ekolojik vb. şartlar konut biçimleniş, mekânsal organizasyonu değiştirmiş dönüştürmüştür. Geçmişten getirilen değerler ile güncel kullanımlar konut mekânında ortaya çıkmaktadır. [8]

Hillier'a göre, [7] de mekân kavramı, geçmişten günümüze tasarım ve formun bir araya gelmesi ve bunun malzemeler ile somutlaştırılması olarak ele alınmış ancak çevremizdeki binalar sadece basit plan şemalarından ve biçimlerin yan yana bir arada durmasından ibaret değildir. Hillier'a göre, binalar geçmişten günümüze taşıdıkları toplumsal ve kültürel bilgi sonucu ortaya çıkmaktadır ve binayı oluşturan mekân bir alt sistem olarak oldukça fazla bilgiye sahiptir.

Mimarlıkta 'mekân' teorik disiplinin merkezidir ancak mekân bir problem olarak mimariyi sınırlamaz. Öte yandan, 'mekân' sorunsalı eleştirel mimarlık çevrelerinde de yerin üzerinde konumlanmış bireysel mekân, kişisel mekân ve türevlerinin incelenebileceği şeklinde ele alınmaktadır. [7] Oysa mekân, Hillier'ın da dediği gibi sınırları tüm bunlardan daha geniş bir kavramdır. Bu anlamda, mekân kendisinin ötesinde mekânsal ilişkiler bağlamında ele alınması gereken bir olgudur.

Geleneksel Türk aile yapısında konut, tüm ailenin bir arada yaşadığı büyük konaklar ve/veya avlulu evler biçimindedir. Zemin katında iş görülen, üst katında oturan genellikle iki katlı plan şemasına sahiptir. Konutta her aile için tüm fonksiyonların aynı mekânda bulunduğu (yatma, yıkanma, yaşama birimleri) ve her birimde işlevselliği arttıran sabit yükler bulunmaktadır. Bütün yatma mekânları avlu ya da sofaya açılmaktadır, orta avluya ve/veya sofaya bakan içe dönük plana sahiptir. Sofa sirkülasyon ve oturma alanıdır. Boş oda ise misafirlerin ağırlandığı bir oda olup evin en önemli noktasında bulunmaktadır.[8]

İnsanın, kültürel içerik ve toplumsal yaşamdan öğrendiği ve zaman içinde geliştirdiği kodlar, tercihler ve alışkanlıkların somut yansımaları, konutun kurgusunda biçimlenmesinde ve bileşenlerinde görülebilir. Bu anlamda konut, insanla birlikte varolan, yaşayan ve anlam kazanan toplumsal bir olgu ve yaşamın bir ögesidir. [5]

Osmanlı dönemi toplum yapısı ile Cumhuriyet sonrasındaki toplum yapısı arasındaki farklara bakıldığında, ilk değişikliklerin batılılaşma hareketi ile gerçekleştiği görülmektedir. Bu hareketin ilk etkileri ilk önce mobilyalarda görülmüştür. Masa sandalye gibi mobilyalar saray ve konaklarda, daha çok sofalarda kullanılmış, odalardaki sabit oturma düzeni ilk dönemlerde bozulmamıştır. Masada yemek yeme alışkanlığı çok zor kazanılmış, birçok evde hem masa hem de yerde yemek yenilmiştir. Cumhuriyet sonrasında ise sanayinin gelişmesi için bir toplum hedeflenmiştir. Kadın

hayatın her alanında yer almaktadır. Geniş aileler parçalanarak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında batılılaşma etkisi ile çekirdek aileye dönüşüm başlamıştır. Teknoloji aile yaşamını etkilemiştir. Gelişen teknoloji ile evlere çamaşır makinesi, fırın, elektrik süpürgesi vb. aletler girmiştir. Kadınların ev içindeki çalışma zamanı azalarak iş hayatına başlamışlardır. Evlerde mekânsal olarak da gereksiz kalan mekânlar oluşmuştur. Cumhuriyet döneminde sofa ve avlu mekânları yerini salon ve oturma odasına bırakmaktadır. İş gücüne katılan aile fertleri için misafir ile ilgilenilecek zaman azalır. Oturma, yemek yeme, misafir ağırlama gibi işlevler aynı mekân içinde gerçekleşmektedir. Geniş giriş holleri giderek küçülür. [2]

1.2 Tezin Amacı

Yapılı çevreler değerlendirilirken çok boyutlu yaklaşımlar gerekmektedir. Böylelikle mekân, bir konut mekânından - kent ölçeğine kadar, oluşumların ve işleyişlerin anlaşılmasında 'sosyal anlam' oluşturan temel yapı taşı olarak, bir araç şeklinde kullanılabilir. Dikkat edilmesi gereken nokta ise mekân kavramını ne kendi başına ne de bütün olarak düşünmemektir. Hillier'e göre [7] bunun ilk sebebi, mekânın içinde gerçekleşen belirli sayıdaki durumun, toplumun mekânsal düzen içerisindeki organizasyonlarına etki etmesidir. Diğer bir sebebi ise, mekânın belirleyici olan bir şeyin yan ürünü olarak görülmesidir.

Mekân içerisinde gerçekleşen durumların incelenmesi ve bir sosyal bilginin ortaya çıkıp çıkmadığına ilişkin araştırma bu çalışmanın genel olarak amacını oluşturmaktadır. Araştırma ile birlikte ortaya bir takım sorular çıkmıştır. Mekân birçok bileşenden oluşan bir kavram olarak ele alındığında, toplumlara ve kültürlerine ilişkin nasıl bilgiler verebilir? Bu bilgilerin dönüştürülüp mekâna yansması nasıl gerçekleşmektedir? Bazı toplulukların mekânsal yapısı diğerlerinden neden farklıdır? Mekân organizasyonlarındaki farklılıklar ve/veya benzerliklerin altında yatan sebep nedir? Mekânsal anlamda bazı durumlarda büyük bir düzen göze çarparken bazı durumlarda bu neden daha azdır? Bir kültürü, mekân üzerinden oluşturulan belirli kurallar mı temsil etmektedir? Bu kurallar mekân üzerinden nasıl okunmaktadır?

Bu çalışmanın amacı, mekân dizim yöntemi ile Sakız Adası (**Chios**) Konutları ve Çeşme Konutlarının, özgün ve güncel kullanımlarına ilişkin mekânsal düzenlemelerinin,

toplumsal - kültürel ve mekânsal etkileşimlerinin karşılaştırmalı değerlendirmesinin yapılmasıdır. Karşılıklı kurulmuş bu iki yerleşimde mevcut olan konutların mekânsal organizasyonlarındaki kültürel ve mekânsal farklılıkları, benzerlikleri ve zaman içerisinde konutların geçirdiği değişim ve mekânsal olarak gerçekleşen değişiklikler araştırılarak, ortaya çıkan bulgular toplumsal ve kültürel açıdan yorumlanmaya çalışılacaktır.

1.3 Tezin Kapsamı

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, giriş kısmıdır. Ayrıca, insan olgusu ile konut mekânı arasındaki sosyal ve kültürel öğeleri ele alarak toplumsal bilginin ortaya çıkışını bu perspektiften bakarak ele almaktadır.

İkinci bölüm, Konuya ilişkin toplum ve kültür kavramlarının genel olarak ele alınmasıyla başlamaktadır. Bunu, Mekân, Konut, Ev kavramları ve bazı alt kavramlar incelenmektedir. Konut mekânlarına odaklanılarak, kuramsal çerçevenin oluşturulmaya ve konuta ilişkin temel kavramlar anlatılmaya çalışılmaktadır. Çalışma alanlarında incelenecek konutların mekânsal özelliklerine ilişkin kavramsal alt yapı oluşturularak, konuttaki sosyal, kültürel ve mekânsal belirleyiciler, toplum, ilişkiler ve kültür – mekân etkileşimine dair açıklamalara yer verilecektir.

Üçüncü bölümde, mekân dizim kuramına ilişkin teori ve kavramlar açıklanarak, çalışma alanlarında yapılan analizler için ortak bir dil oluşturulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ‘mekân’ üzerinden yapılacak olan okumaları ve yorumlamaları, bu bölümdeki teorik alt yapı ile şekillenecektir. Kent ve yapı ölçeğinde, mekâna ait çalışmalardan oluşan çeşitli örneklerin yer aldığı kısım mekân dizim kuramının mantığı pekiştirilecektir.

Dördüncü bölümde Sakız Adası ve Çeşme olmak suretiyle iki kısımda ele alınan Konutlar için alan araştırması yapılmıştır. Sakız Adası ve Çeşme ile ilgili tarihsel, mekânsal ve mimari açıdan elde edilen bilgiler yer almaktadır. Örnekleme ilişkin amaç, yöntem ve kapsamın tartışıldığı bölümdür. Alan çalışmasındaki Konutlara ait genel ve mekânsal özellikler açıklanmaktadır.

Beşinci bölümde analizler yer almaktadır. Konutların, ayrı ayrı ve dönemsel olarak mekânsal organizasyonlarına, fonksiyonlara odaklanılarak analizleri ortaya konulmakta

ve bulgular ortaya konmaktadır. Altıncı bölüm ise sonuç bölümüdür. Alan çalışması kapsamında ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmektedir.

Bu tez kapsamında, mekân dizim yöntemi kullanılarak, farklı yerler üzerindeki konutların özgün ve güncel plan organizasyonları analiz edilerek, sosyal, kültürel ve mekânsal bilgi, çok boyutlu ilişkiler sistemi içerisinde ele alınacaktır. Böylelikle, farklı konumlardaki konutlar, konut özelinde, ilk kullanımından günümüze geçirdiği değişiklikler üzerinden, dönemsel ve birbirlerine göre karşılıklı olarak analiz edilebilecektir. Bu bağlamda, mekânsal organizasyonların ve kültürel, toplumsal ve sosyal olarak ayrı sistemler içerisinde benzerlikler, farklılıklar ve geçirdikleri değişiklikler olarak yorumlanması söz konusudur. Çalışma ile birbirlerinden farklı yerlerdeki ve toplumsal, kültürel ve sosyal anlamda farklı sdüreçlerden geçmiş konutların mekân kullanımlarına ilişkin bilgiye ulaşmak hedeflenmektedir. Ayrıca, ortaklıklar, farklılıklar ve benzerlikler gibi özellikler ortaya konularak iki toplumun kültürlerine ilişkin bilginin yorumlanacağı düşünülmektedir.

1.4 Tezin Yöntemi

Çalışma veri toplama ve analiz olmak üzere iki temel aşamadan oluşmaktadır. Veri toplama aşaması Sakız Adası ve Çeşme'deki konutlar ve yerleşimler ile ilgili bilgi toplama aşamasıdır. İncelenen konutlar ve çevreleri her iki alan ziyaret edilerek elde edilmiştir. Sakız Adası'nda ve Çeşme'de yer alan konutlar yerine gidilerek incelenmiş ve notlar çıkartılmıştır. Gözlemsel bilgilerin kaydedilmesinin yanı sıra literatür taraması, bilgi toplama safhasının ilk aşamasıdır. Analiz aşaması ise, konut planları üzerinden mekân dizim yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Sakız Adası'ndan, Sakız kenti ve civarından bilgilerine ulaşılabilen yedi adet konut ele alınmıştır. Bu yedi konutun rölöve ve restorasyon projeleri incelenmiş, plan şemaları üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Sakız Adası ile ilgili konut planları, konut mimarisine ait çeşitli bilgiler, mimari öğeler ile ilgili bilgi vb. gibi gerekli bilgilere erişim, çalışma alanının ülke sınırının ötesinde olması nedeniyle zorluk derecesini arttırmaktadır. Ulaşım, araştırma için gereken zamanda, dil ve kültürel bir takım kısıtlamaların yanı sıra, mimari bilgilere birkaç mimari ofis ve Sakız Belediyesi

aracılığıyla ulaşılmıştır. Sakız adası ile ilgili yapılmış benzer çalışmaların yaygın olmaması da seçenekleri kısıtlamaktadır. Çeşme Yarımadası'ndan da sekiz adet konut seçilerek, plan şemaları mekân dizim yöntemi ile araştırılmış ve değerlendirilmiştir. Sakız kentindeki konutlara ilişkin konut planları mimarlık ofisleri ile görüşülerek elde edilmiştir. Çeşme konutlarına ilişkin bilgiler ise, özgün ve güncel planlar ise yine benzer şekilde, bir mimarlık ofisi vasıtasıyla elde edilmiştir. Sakız Adası'nda bilgisine ulaşılabilen konutlar Sakız kenti ve civarında konumlanmış konutlardır. Çeşme'deki konutlar ise merkezde ve merkeze yakın bölgelerde yer alan konutlardır.

Her iki bölgede elde edilen konutların rölöve ve restorasyon çizimleri mekân dizim yöntemi ile analiz edilmiş ve kendi içlerinde dönemsel olarak değerlendirilmiştir. Özgün ve güncel kullanımlarına dair plan organizasyonları mekân dizimi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bununla birlikte konutlar birbirleri ile karşılaştırmalı olarak da ele alınmıştır. Her bir konut analizi, depthmap programı ile sayısal ortamda gerçekleştirilmiştir. Mekân dizim yöntemi kapsamında dış bükey mekân analizi (Convex Map Analysis) tekniği ile mekânların sistem içerisindeki konumları ve bütünün ölçümlerdeki değerlendirmesi yapılmıştır. İki yerleşimdeki tüm konutların birbirleri ve kendi içlerinde incelenmesi ve karşılaştırılması yolu ile iki farklı kültürün arasındaki temel farklılıklar ve benzerlikler ve süreç içerisindeki değişimler değerlendirilerek ortaya konmaya çalışılmıştır.

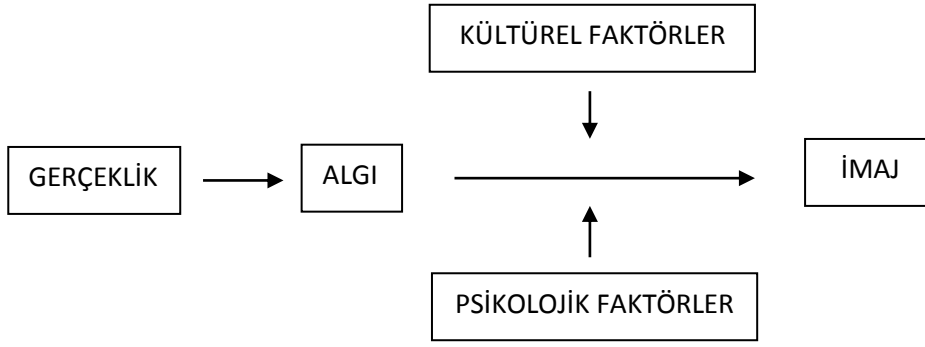
MEKAN - KONUT – EV KAVRAMLARI ÜZERİNE

2.1 Mekân Oluşumu

Mimar, tasarımlarına ilişkin bir takım sorulara yanıt ararken, fiziksel çevreyi insan faktöründen bağımsız düşünemez. Fiziksel çevre insan ve davranış ilişkileri ile yakından ilgili bir davranış ortamlarıdır. Davranış ortamları, hem fiziksel hem de davranışsal özellikleri ile birlikte tanımlanmaktadır; davranış ve durumdan oluşan bu ortamlar hem karmaşık hem de disiplinler arası bir alanı yansıtmaktadır. [9]

Mekân, toplumların kültürlerine, yaşam şekillerine, sosyal yapılarında geçirdikleri değişimlere bağlı olarak çeşitli anlamlar, bilgiler içerir. [10] Bu bağlamda mekânın oluşumuna dair, sadece fiziksel çevrenin varlığından ve niteliklerinden bahsetmek mümkün değildir. İnsanlar mekânlar içerisinde karşılaşır, birbirleriyle iletişim kurarlar ve mekânsal sistemleri oluştururlar.

Göregenli'ye göre, [9] İnsan ve çevre etkileşiminin temellerinin, insan davranışlarının belirli bir fiziksel ve sosyal çevrede oluşması, mekânsal davranışların, insanın mekâna ilişkin imajlarından etkilenmesi ile ortaya çıktığından söz etmektedir. İmajların ortaya çıkma evreleri Göregenli'nin Çevre Psikolojisi adlı kitabında Şekil 2.1'deki gibi şematik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2.1 İmge Oluşumu [9]

Hillier ve Hanson, [7] 'The Social Logic Of Space' isimli kitaplarında mekânı toplum araştırmalarının içerisinde değerlendirmektedirler. Daha iyi bir çevre için mekânsal organizasyon ve sosyal yaşam arasındaki ilişki iyi anlaşılması gerektiğini savunurlar. Bu bağlamda mekân oluşumu disiplinler arası bir bilgiye ihtiyaç duymaktadır.

Çevresel imgeler, gözlemci ve çevresi arasında işleyen iki yönlü bir süreçtir. Çevre, farklılıklar ve ilişkiler ortaya koyar. Gözlemci ise uyum kabiliyeti ve kendi amaçları doğrultusunda gördüklerini seçer, düzenler ve anlamlandırır. Bu şekilde oluşturulan imge, görüleni sınırlandırır ve vurgulanmak isteneni vurgularken imgenin kendisi de sürekli etkileşim içinde bulunan çevrenin süzülen algısal girdilerine karşı test edilir. Böylece, verili bir gerçekliğin imgesi değişik gözlemciler arasında oldukça farklılaşabilir. [11]

2.2. İnsan – Mekân İlişkisi

Karşılıklı etkileşim halinde olan insan – mekân ilişkisi bir takım algısal öğelerin sınıflandırılması şeklinde gerçekleşmektedir. Rapoport, [12] de insanların çevreleri tercih etmelerinden ve barınak seçme süreçlerinde çevrenin insan üzerinde en önemli etken olduğundan söz etmektedir. Ona göre, çevre sözlü olmayan bir iletişim aracıdır. Sözlü olmayan bu iletişim aracı mekân, zaman, anlam ve iletişimin örgütlenmesi ile gerçekleşmektedir.

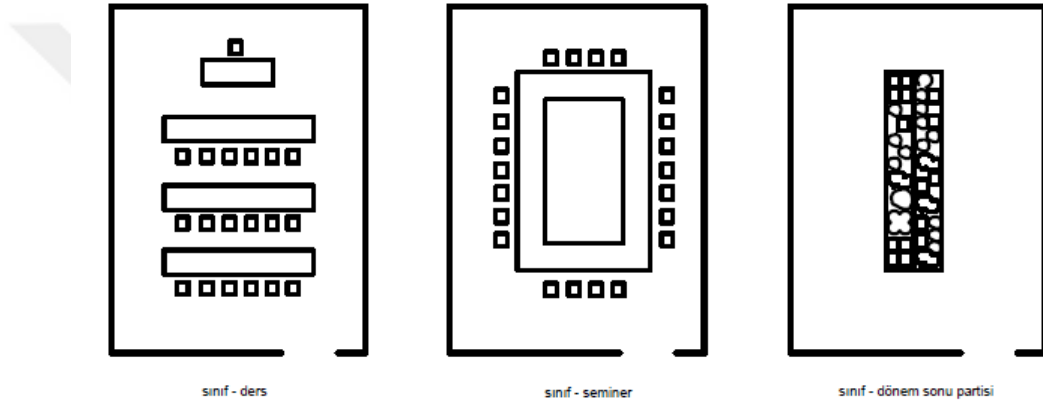
Altman ve Chemers [13] de insanın mekân değiştirdiğinde, yeni bir mekânı ne sırayla ve nasıl algıladığına ilişkin bir takım süreçlerden bahsetmektedir. İlk aşama bilgi toplama

aşamasıdır. Bilgi toplama birçok duyarı modelinden, sensörler ile gerçekleşmektedir. Görüntü, duymak, koku, dokunmak, tatmak ve vücudun hareketi yani pozisyon hissi (kinesthesia) gibi. Bir yere bakarak (yollar, işaretler, sınırlar ve diğer özellikler vb.) bilgi edinilir. Bakılan şeyler arasında (nesneler, insanlar, mekânlar vb.) ne tür bir ilişki olup olmadığı anlamaya ve görmeye çalışılır. Mekânlar arasındaki mesafe ölçülmeye çalışılır. A'dan B'ye nasıl gidilir, bu öğrenilmeye çalışılır. Dinlenir. Hayvanlar, okyanus, rüzgâr uğultusu, bir çölde kumun yükselişi ve çeşitli sesler, insan sesleri, trafik gürültüsü gibi sesler dinlenir. 'şeyler'in kokusu alınmaya çalışılır. Çiçekler, yeşillikler, hayvanlar, evde pişirilen yemeklerin kokusu, kamusal bir mekânda o mekânın kokusu koklanır. Bütün bunlar etraftaki 'şeylerin' yerini, konumlarını ve çevredeki tutumlarını anlatır. Objelere dokunulur. Çevrenin resmini çizerken dokunmak yardımcı olur. Hissedilir. Bir esinti, bir yağmur ormanının nemi, yerin dokusu kayalık olup olmadığı gibi çevre ile ilgili bu şekilde bilgi toplanır. Böylelikle çevre hakkında deneyimler oluşmaktadır. Artık o çevre hakkında bilgi sahibi olunur. Bilgi süreçleri zihinde yer eder. Bilgi 'kodlama' ve 'sınıflama' şeklinde zihine kategorize edilir. Bu nedenle yeni bir yer X'e benzeyen olarak etiketlenir. Kokular aynı şekilde benzerlik ya da farklılık özellikleri açısından sınıflandırılır. 'Bu gül gibi kokuyor' denildiğinde ne olduğu bilinir. Yadalokasyonlar kodlanır. 'Büyük kayanın yanı' gibi, ya da 'süpermarketten sola dönünce' gibi. Bilgi gruplanır ve organize edilir. Kategorilere ayrılır, deneyimler ile benzer veya değil gibi çevresel bir değerlendirme döngüsü yaratılır. Daha da ötesinde, bilgi zihinde depolanır ve hatırlanır. Gerekli olduğunda çağırılır ve yeniden kodlanır. Bütün bu psikolojik bilgi – süreci eylemleri imgeleri, şeyleri, zihinsel haritaları yada biliş ile ilgili şeyleri bir araya getirmeye yardımcı olmaktadır.

Göregenli [9] ise, insanın çevreye ilişkin algılarının dört ana tür bilgiden oluştuğundan bahsetmektedir. Bunların ilki kişinin öncelikle 'nerede' sorusunu sorarak davranışları uyarlamak için, bulunduğu durumu tanımlamaya çalışmasıdır. Daha sonra 'neler olacak' sorusu ile gelecek durumların, boyutların tanınmasını gerçekleştirmekte ve görece olasılıkların tahminini yapmaktadır. Bu bağlamda 'iyi mi olacak, kötü mü olacak' sorusu ile karar oluşturmaya çalışmaktadır. Son olarak ise çeşitli eylem yolları ile hemen sonrasında gerçekleşecek durumların değerlendirmesi yapılarak mekânı algılamaya ve yaşamaya devam etmektedir. Bununla birlikte bir ortamlar sisteminin yaratılması söz

konusudur. Yani davranışlar ile tanımlanan mekânlar bütünü ya da mekânların, içerisindeki birbirinden farklı ortamların oluşmasıdır. Dolayısıyla ortamlar birbirlerine sadece mekânsal olarak değil, değişken karmaşık yollarla bağlanmıştır, bunları yakınlık – uzaklık durumları, bağlantılar – ayrımlar ve sınırlar belirlediği gibi, zaman içinde de ardışık düzenlemeler ile belirlenirler.

Şekil 2.2 'de aynı mekâna ait farklı mekânsal düzenlemeler ile ortaya çıkan ortamlar gösterilmektedir. [12] Bir sınıf mekânı ders, seminer ve dönem sonu partisi gibi farklı fonksiyonel ve kültürel faktörler ile birbirinden oldukça farklı şekillerde düzenlenerek, o mekânda gerçekleşecek davranışlar ortamı her seferinde yeniden belirlenmektedir.

Şekil 2.2 'Sınıf' mekânına ait farklı mekânsal yerleşimler [12]

Mekânların açık veya kapalı olması, fonksiyonel durumları ve/veya sosyal ve kültürel taşıdıkları anlamlar vs. gibi nitelikleri değişkenler ile oluşmaktadır. Bu değişkenler insanlar tarafından üretilirken bir araya getirilen bilgi kuralları ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, bir futbol sahasındaki kurallar ile bir hastanedeki kurallar farklı düzenlemeler ile meydana gelmiştir. Birbirinden farklı ya da benzer birçok olası kurallar ve kurallar dizisi bulunmaktadır.

Milgram, [14] de, Paris'te imajlara ve kentsel algıya ilişkin yürüttüğü çalışmasında çarpıcı sonuçlara ulaşmıştır. Paris'in 20 ayrı bölgesinden seçilen 218 katılımcı ile yapılan çalışmada psikolojik haritalama verilerine ulaşmak için katılımcılardan birer harita çizmeleri, daha sonra belirtilen bir noktaya yakınlık uzaklık kavramları üzerinden en yakını ve en uzağı belirlemeleri istenmiştir. Daha sonra katılımcılara kentin haritası verilerek önemli buldukları noktaları işaretlemeleri söylenmiştir. 40 adet fotoğrafla ilgili

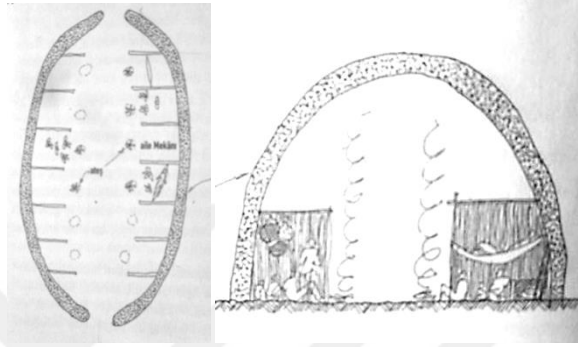
de sözlü olarak bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, katılımcılar haritalandırma sürecine Paris'in sınırlarını çizerek başlamaktadırlar. Sen Nehri belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Sonrasında ise günümüzde turistik gezilerin uğrak noktaları ve tüm dünya tarafından bilinen yapılar ve mekânlar sıralanmıştır. Bu bağlamda kentsel imaj ve çevre ile kurulan bağlantı kentin dışında yaşayan biri ile aynı olması dikkat çekicidir. Bir başka deyişle, yerleşim ölçeğindeki bir ortam, içerisinde yaşayanların kültürel farklılıkları ve tarihsel sürecinden etkilenmektedir. Öte yandan aynı ortam dışarıdan onu algılayanlar ile de bağlantılıdır.

2.3. Kültür – Mekân ilişkisi

Hillier ve Hanson'a göre, [7] birçok çevre yaygın bir kabule göre 'sosyal olarak kötüdür', yine de, konuyu geometrik ve fiziksel özellikleri ile ele almak da bir o kadar yaygındır. Bu nedenle mekânsal organizasyon ve sosyal yaşam arasındaki ilişkinin iyi anlaşılması gerekmektedir. İlişkinin iyi anlaşılmasına dair, 'The Social Logic of Space' isimli çalışmalarında birbirinden ayrı toplumlar üzerinden yürütülen araştırmalardaki farklılıkların ve benzerliklerin üzerinde durmuşlardır. Onlara göre, genişliği oldukça sınırlı bir bölgede, iklim, topografya ve teknoloji açısından küçük farklılıkların olduğu bir yerde, mimari açıdan ve mekânsal form bakımından çok sayıda farklılık söz konusudur. Aynı şekilde birbirinden çok uzakta, farklı zamanlarda kurulmuş yerleşmelerde de benzerlikler görülebilmektedir.

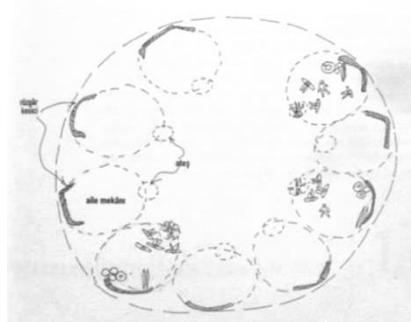
Kültürün mekânsal, mekânın kültürel etkileşimini anlayabilmek için öncelikle kültürün ne yaptığına ve mekânı taşıdığı anlamlar bütünü olarak işleyişine bakmak gerekmektedir. Rapoport'a göre, [12] de doğru veya yanlış diye ayrılmaksızın kültürün genel anlamda üç tanımı vardır. Bunlardan ilki, kültürün amacıdır ve tanımlamalar amaç üzerinden oluşturulmaktadır. Yani, işlerin nasıl yapılması gerektiğine dair 'yaşama tasarımı' sağlanmasıdır. İkinci tanımlama, kültürün amacını parçalara anlam kazandıran bir çerçeve oluşturmak olarak kabul etmektedir. Şeyler bu şekilde anlam kazanmaktadır. Son olarak ise, kültürün amacının grupları tanımlamak olduğunu söylemektedir. Yani kültür, grupları birbirinden ayırarak, onları birbirinden farklı ve ayrı kılmakta, aynı zamanda ilişki kurmaktadır.

Şekil 2.3 ve Şekil 2.4'te farklı gruplara ait yerleşimlerin kendilerine özgü düzenlemeleri görülmektedir. Motilone Bohio'sundaki komünal yerleşme ile Aborjin Kampındaki geleneksel düzen birbirinden oldukça farklıdır. Aynı zamanda, bu iki farklı kültürde 'ateş' ögesi kültürel anlamda kurduğu ilişkiler bakımından benzerlik göstermektedir. Her iki kültürde de 'ateş' ailelerin kendi mekânlarının önünde, merkezi bir noktada yer alarak görsel olarak diğer aileler ile ilişkiyi kesmektedir.

Şekil 2.3 Motilone Bohio'su Yerleşim Şeması [12]

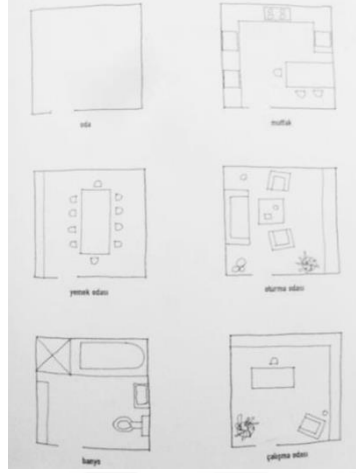
Rapoport [12] de, insanla çevreleri birbirine bağlayan mekanizmaların kültürel olduğunu, kültürle ilişkili olduğunu ve ya kültür ile değişir olduğunu söylemektedir. Aynı mekânlar her seferinde farklı şekillerde ilişkilendirilerek farklı mekânsal diziler yaratılmaktadır.

Şekil 2.4 Aborjin Yerleşim Şeması [12]

Kent ölçeğinde sokaklar, binalar ve binaların arasında kalan boşluklar, parklar, toplanma ve dağılma mekânları vb. mekânlar farklı kültürel ilişkilerin etkisi ve çevreye ait sosyal bilgi ve ortaya çıkan kurallar ile şekillenmektedir. Bina ölçeğine indirgenildiğinde yine benzer bir durum söz konusudur. Binalardaki çeşitli mekânlar bir araya geliş biçimlerindeki farklılık ve/veya benzerlikler ile insanların mekânsal algısı,

nasıl bir araya geldikleri, sosyal bilginin nasıl oluşturulduğu vb. konularda bilgi oluşturmaktadır. [12]

Şekil 2.5 Mekanların biraraya getirilişlerinde kültüre özgü düzenlemeler [12]

Şekil 2.5'te bina ölçeğinde, mekânların bir araya getirilmeleri sürecinde kültüre bağlı düzenlemeler yer almaktadır. Her bir mekân yanına getirilecek mekânı etkilemekte ve onunla ilişki kurmaktadır. Bu şekilde bir araya gelen mekânlar hareketli ve sabit elemanlar ile düzenlenerek kültürden kültüre değişen temsiller oluşturmaktadır.

2.4. Ev Mekânı Üzerine

İnsanlar, belirli bir kültürel edinim ve yaşam koşulları çerçevesinde, içinde yaşadıkları toplumdan öğrendikleri kültürü içselleştirerek, duygu, davranış kalıpları ve yaşam şekilleri ile kendi öz çevrelerini oluştururlar. Bu öz çevrenin, fizik mekâna yansıması da, konut olgusuyla gerçekleşir. İnsanın, kültürel içerik ve toplumsal yaşamdan öğrendiği ve zaman içinde geliştirdiği kodlar, tercihler ve alışkanlıkların somut yansımaları, konutun kurgusunda, biçimlenmesinde ve bileşenlerinde görülebilir. Bu anlamda konut, insanla birlikte varolan, yaşayan ve anlam kazanan toplumsal bir olgu ve yaşamın bir ögesidir. [5]

Konut en tarihsel yapılardandır ve bugün evrenseldir. Hemen hemen herkesin barınacağı bir yer vardır ve bu nedenle herkes barınak seçiminde iyi veya kötü, tasarıma dair bir fikir sahibidir. Dolayısıyla, barınak seçimi en temel ihtiyaç olmasıyla birlikte, 'ev' kavramı farklı tercihlerin altındaki sebepleri anlayabilmek için idealdir. [15]

Rapoport [12] de benzer şekilde barınma seçiminde, insanların sadece bir ortamlar sisteminden ziyade çevresel kaliteyi de tercih etmekte olduklarından bahsederek, konutun biçimsel özellikleri, bulunduğu konum, yakın çevresi, yolda geçen zaman, komşuların toplumsal nitelikleri vb. gibi durumları da dikkate aldıklarını söylemektedir.

‘Ev’ kavramı birden fazla ilişki içermesiyle bir iletişim aracı olarak düşünülebilir. Dolayısıyla, ev sadece içerisinde barındırdığı mekânsal nitelikler ile değil aynı zamanda çevresel faktörler ile de ele alınarak, bir bütün olarak düşünülmelidir.

Barınma – ikamet kavramına yönelik alt açılımlar, gündelik ya da bilimsel tüm bakış açıları, ‘insan – barınma eylemi’ ilişkisinin bütünü bir yönü ile tasvir ederek açıklar. Ancak bu konu ile ilgili belki de en önemli nokta, bu temel yaklaşımlardan salt birinin bakış açısıyla bütünen kavranmasının olanaksız olduğudur. [16]

Dursun [10] de Trabzon Kentsel Dokusunda Morfolojik Analiz üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bölgeye ve kültüre ilişkin kentsel bir takım veriler ile evin mekânsal organizasyonundaki etkilerinin anlaşılması için; evin içerisindeki eylemlerin oluşturulma şekilleri, eşyaların düzenlenişinin sosyal ilişkileri engellemede ve desteklemede etkileri, ev halkının eylemleri, ilişkileri, alışkanlıkları, akrabalık ilişkileri ve dinsel inançlarının, iç mekâna ve iç mekânın dekorasyonuna etkilerini incelemiştir. Ona göre, insanların evlerinin onlar için ne anlama geldiğini ifade ederken kullandıkları dil ve mekânsal düzen arasındaki ilişki de irdelenmesi gereken bir başka konudur.

Hanson [15] de, Decoding Homes and Houses adlı eserinde, ‘ev’e ilişkin farklı mekânsal organizasyonlar üzerinden yürütülen birçok çalışma sunmakta ve örneklerin etkileşim içerisinde olduğu mekânsal ve kültürel nitelikleri ortaya koymaktadır. Bu açıdan Rapoport’un kültüre özgü şekillenme, çevresel nedenler ve mekânsal organizasyon açıklamalarına benzer bir yaklaşım içerisinde. Hanson’a göre, ev ihtiyaç programından oluşan bir düzenden daha çok anlam ifade eden bir sistemdir. Yapının içsel düzenlemeleri evin biçimlenişindeki bilgi kaynaklarıdır.

Rapoport [12] de mekânsal işleyişi dört ana bileşene bölmektedir. Bunlardan ilki mevcut eylemin kendisidir. Örneğin, ‘pişirme’ eylemi. İkincisi bu eylemin nasıl yapıldığıdır. Çeşitlilik bu aşamada başlamaktadır. Farklı şekillerde ve yöntemlerde gerçekleştirilen eylem, farklı araç ve objelere de ihtiyaç duymaktadır. Üçüncü bileşen,

öteki eylemler ile sisteme nasıl bağlandığıdır. Pişirme eylemi üzerinden devam edildiğinde farklı kültürlerde ve tarihsel dönemlerde bu eylemin sadece tek başına yemek pişirmek olarak yapılmadığı görülmektedir. Bazı kültürlerde 'pişirme' eylemi toplu halde yapılırken bazı kültürlerde bu eylem müzik eşliğinde yapılmaktadır. Son olarak ise eylemin anlamı gelmektedir. Tüm bu bileşenlerin sonunda 'pişirme' eylemi İngiliz işçi konutlarında aynı zamanda çocukların ders çalıştıkları yer olmakla birlikte, Kenya'da mahremiyet sağlanması gereken bir mekân olabilmektedir. Mutfaklar Kenya'da gizli oda olarak adlandırılmaktadır. Bu bakımdan, pişirme eyleminin gerçekleştiği mekân bazı durumlarda merkezi bir konumda olurken bazı durumlarda ulaşılması daha güç bölümlerde yer almaktadır.

Şekil 2.5 evsel mekânların bir araya getiriliş yöntemlerine ilişkin basit ve açıklayıcı bir şemadır. Her seferinde yanındaki komşu mekânla, hareketli ve sabit elemanların etkisi ile ilişki kurarak bir araya gelen mekânlar, kültürden kültüre çeşitlilik ve değişkenlik göstererek farklı 'ev' tiplerini oluşturmaktadır. Öte yandan meydana gelişlerinde var olan bilgi, daha büyük organizasyonların belirleyici kurallarını oluşturmaktadır. Bu şekilde, yerleşim ölçeğinde ele alınabilecek ilişkiler bütünü ortaya çıkmaktadır.

'Ev' bir 'yaşam mekânı' olarak, geniş ve öznel bir 'ilişkiler seti'dir. Konut ise bu yaşam mekânının kalıbı ya da boyutudur. En somut anlamda 'dışarıdan' gözlenebilen, sabit gerçekliktir. Her ikisi arasında bütünlüleyici ve diyalektik bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Biri diğerini içermekte, birbirlerini tamamlamaktadırlar. Zira konut, insan ve yaşam faktörü yerleştiği andan itibaren süreç içinde dönüşen ve 'evleşen' bir mekândır. [16]

2.5. Konutta Sosyal ve Kültürel Belirleyiciler

Altman ve Chemers [13] de 'Culture and Environment' adlı çalışmalarında kültür ve çevre kavramlarını insan ögesi etrafında incelemektedir. Kişiler-arası, insandan insana süreçler üzerinde durmaktadırlar. Bu doğrultuda, fiziksel çevreyi kişiler arası ilişkiler ve sosyal etkileşimler perspektifinden algı, bilinç ve davranışlar olarak incelemişlerdir.

Altman ve Chemers [13] de kültürü, dört bakış açısı üzerinden tanımlamaktadır. Bunlardan ilki, kültürün, inanış ve algıya ilişkin bir takım değerler ve normları, bir

topluluğun alışkanlıklarını ve davranışlarını işaret ediyor olmasıdır. Kültür, bireylerin dünya ve çevreleri ile neyin doğru olduğuna dair inanışlarını kapsamaktadır. Aynı zamanda, değerlerini, iyi ya da kötü, kabul edilebilir veya edilemez olan şeyleri içermektedir. İkincisi ise, 'kültür' bir grup insanın his ve bilme yetisine dayalı olarak, duyguları, davranışları ve biliş yetisinin göstergesidir. Bir kültür için, o kültüre mensup kişiler sözlü olarak dile getirmeden bir takım davranışları bilir ve ortak kabulleri bulunmaktadır. Üçüncü olarak, 'kültür' kavramı, bir nesilden diğerine iletilen, (özellikle çocukların sosyalleşmesi ve eğitimi ile) paylaşılan inançları, değerleri ve davranış biçimlerini belirtmektedir. Bu bakımdan, çocuklar bir aile içinde ya da sosyal toplum içerisinde yemek yeme adabı öğrenirler. Paylaşmayı ve rekabet etmeyi, çalışmayı ve oynamayı öğrenirler. Bir takım sosyal meziyetlerin varlığı, inanış ve pratikler içerisinde bulunmaatdır. Diğer gruplar, cinsiyetin rolü ve diğer tabular... Dördüncü olarak ise, bir toplumun değerleri, inanışları ve pratikleri 'zihinsel' ve 'davranışsal' süreçlerden, kültürün objeler üzerinde somut bir hal kazandığı fiziksel çevreden çok daha fazlasıdır. Konut tasarımları, topluma ilişkin düzenlemeler ve kamusal binalar genellikle kültürün değerlerini ve inanışlarını yansıtmaktadır.

Gür, [17] de kültürü bir arada yaşayan insanların gruplar halinde örgütlenmesi ile açıklamaktadır. Aynı coğrafyasal koşullara karşı uzun süre başa çıkma uğraşını vermiş, tutarlı, dengeli, bütünlük arz eden, ortak değerleri, sanat, zanaat, becer ve alışkanlıkları olan ve bunları çeşitli mekanizmalarla nesilden nesile aktarmış insan topluluklarından kültür diye bahsedildiğinden söz etmektedir. Ona göre, kültürler dünya görüşünü belirlemektedir. O gruba ait olduğuna inanan bireylerin hal ve hareketlerini, seçimlerini ve kararlarını, bir takım ideallerin belirlendiğinden ve o gruba ait bireylerin 'yer' olarak tanımlarının da bu ortak dünya görüşüne temellenen değer yagıları ve beklentileri ile ilgili olduğundan bahsetmektedir.

Gür, [17] de bir kültürü ayrıntılı bir biçimde tanımak ve tanımlamak için, kültüre özgülülüğü listelemiştir;

- Kültürü saran çevrenin iklimsel ve topografik özellikleri,
- Kültürde yaygın olarak kullanılan dil,

- Çoğunluğun taşıdığı dini inanç, kozmik inanışlar ve simgesel dizgeler,
- Kültürde egemen aile ve akrabalık ilişkileri,
- Yiyecek alışkanlıkları ve yeme tarzı,
- Kültürün statü belirtme araçları, kastlar ve sosyal tabakalaşma,
- Tavır ve diğer sözsüz anlatımlar,
- Biliş şeması,
- Davranış mekanizmalarının işleme biçimi ve ayrıntılar,
- Toplumsal ilişki normları,
- Çalışma, ortak iş yapma, iş güvencesi, ticari alışkanlıklar,
- Genel üretim biçimi ilişkileri,
- Gelenekler, ahlaki ve töresel ilişkiler, ideal kurallar, normlar,
- Normlar, yerleşmiş mekânsal normlar

gibi bir çok bileşenin varlığına işaret etmektedir.

Yukarıdaki hususlardan yola çıkarak Gür [17] de, çağdaş bir konutun, bir yandan bir bölgede yaşayan insanların zengin kültürel birikimlerine ve yorumlarına işaret ederken, diğer yandan kamaşık yapıdaki kültürlenme etkilerine ailesel – kişisel özelliklere de gönderme yapmaktadır. Konut her durumda, bir **anlatım aracı** ve 'yer' tanımlamada bir **gereçtir**. İnşa edilen biçim dinamik ve devinen bir kültürün ayrılmaz bir parçasıdır.

2.5.1. Mahremiyet Kavramı (Privacy)

Altman ve Chemers, [13] de mahremiyet kavramından bahsederken, 1975'te yapmış olduğu tanımlamaya atıfta bulunarak mahremiyeti kişinin kendisine olan erişimin tercih edilebilen bir kontrol şekli olması olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle (Boundary Control) 'sınır kontrolü' dür.

İnsanlar gerektiği kadar mahremiyete ihtiyaç duymaktadır. Kişi, etkileşim veya dışa dönüklük gibi durumları bir takım düzenlemeler, sınırlamalar ve benzeri ayarlamalar yaparak gerçekleştirmektedir. Tercih edilen mahremiyet derecesi zaman zaman açık olmayı ve bir başka kişiyle etkileşime girmeyi veya diğer kişilerden uzak durmayı,

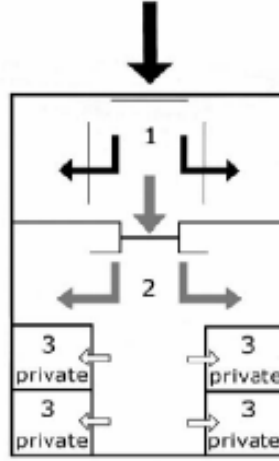
sakınmayı ve onlara karşı kapalı (inaccessible) bir tutum sergilemeyi gerektirebilmektedir. [13]

Erişilebilirlik ve erişimin olmaması insanların ne söylediği, nasıl söylediği (verbal behaviour) ile belirlenebilmektedir. Ayrıca bir insan açıklık veya kapalılık gibi bir tutum karşısında kendi geliştirdiği bir davranış sergileyebilir, ilgilenir ya da arkasını döner, bakar veya o kişi ile göz teması kurmaz, gülümseyebilir ya da yüzünü hoşnut olmadığını belirtecek bir şekle getirebilir. (non – verbal behaviour) Dolayısıyla, kazanılmış mahremiyet arzu edilen mahremiyet seviyesine ulaşılmış olmasıdır. [13]

Altman ve Chemers, mahremiyetin sosyal etkileşimi kontrol etmek, yönetmek ve psikolojik olarak bir insan ve/veya grubun uygun bir şekilde yaşayabilmesinde mahremiyet yönetimindeki başarının olması, yani öz saygı, kendini tanıma, kimlik ve öz değer gibi diğer şeylerin etkilenmekte olmasından dolayı var olduğunu düşünülmektedir. Bu bakımdan sosyal ilişki tiplerini inceleyerek, çevresel ilişkiler, yakın ilişkiler ve çok yakın ilişkiler içerisinde olunanlar olarak sınıflandırmaya gitmektedir.[13]

Birey düzeyinden bakıldığında mahremiyet bireyciliği pekiştiren bir olgudur. İletişimin ve etkileşimin seçmeci olabilmesine olanak sağlar ve kişinin kendi kimliğini bulmasına yardımcı olur. İnsanlar zihinlerinde, içinde yaşadıkları her bir mekân için farklı olan ve o mekâna göre ideal olan bir mahremiyet düzeyi belirler.En ideal etkileşim ve iletişim düzeyinin sağlanmasında mimari bariyerler (engeller – sınırlar), zamanlama ve zaman kullanımıyla ilgili normlar, sözlü ve sözsüz normlar ve göstergeler, umut ve beklenti anlatan jest ve mimikler, kısacası davranışı önden kestirmeye yarayan her türlü gösterge ve simge çok önemlidir. Mahremiyet bu haliyle bütün duyu organlarını ilgilendirir. [17]

Hanson ve Wojgani [18] de aşamalı mahremiyet süreçlerinden bahsetmektedir Ele alınan bir binada bu binanın kullanıcılarının sahip oldukları ve kontrol mekanizmaları ile yönettikleri mahremiyet aşamalarına işaret etmektedirler. Bina kullanıcıları genel olarak ziyaretçiler, o binayı bir amaç için gün boyunca kullananlar (çalışmak için) ve o bina sakinleri olarak sınıflandırılmaktadır.

Şekil 2.6 Mahremiyet aşamalarının gösterildiği diyagram [18]

Şekil 2.6’da görülen 1 no’lu aşama günlük kullanıma ilişkin aşamadır. Bu seviyede günlük ziyaretçiler ve binayı belirli bir amaç doğrultusunda kullanmak için orada bulunan kişilerden ve o kişilere ait toplumsal ve genel bir alan görülmektedir. Bu alan girişe yakındır. 2 nolu bölgede ise daha kontrollü bir alan yaratılmaktadır. Binada çalışanların kullandığı daha özel bir alandır. Toplumsalalana yakındır. Kontrollü bir erişim sağlamaktadır. 3 no’lu alan ise o binanın sakinlerine ait, herkese açık olmayan alanlardır. Girişe göre en derinde yer almaktadırlar. Dolayısıyla mahremiyetin en fazla olduğu kısımlardır. O halde Şekil 2.6’da görüldüğü gibi mekanlar arasında sosyal etkileşim anlamında, kullanıcıların sosyal ve kültürel yapıları bakımından farklı kontrol mekanizmaları ve sınırlar bulunmaktadır. Geçiş ilişkileri, etkileşim, etkileşimin süresi, erişilebilirlik, açıklık ve kapalılık ve daha birçok bileşenin kontrol edildiğinden bahsetmek mümkündür.

2.5.2. Kişisel Alan (Personal Space)

Kişisel mekân insanların etrafındaki görünmeyen alandır. Mahremiyet gibi dinamik, sınırları değişken, kişisel ve genel düzenleme mekanizmalarından oluşan bir olgudur. Kişisel alan durağan değil aksine kişilerarası durumlara göre (arkadaşlık, ilişkiler vb.) cevap verebilen, değişebilen bir şeydir. [13]

Altman ve Chemers [13] de sosyal etkileşimlerde kendimizi diğer insanlardan uzak tutmak ve mesafe yaratmak için, diğerlerine daha yakın olmak ya da daha uzağa

gitmek, fiziksel ve sosyal olarak daha erişilebilir ya da az erişilebilir olmak gibi durumlar için en temel yolun 'çevre'yi kullanmak olduğundan bahsetmektedir.

Altman ve Chemers [13] de kişisel alanı bir kaç soru etrafında yorumlamaya çalışmıştır. Birden çok kişinin kullanımına açık bir mekânda, (geniş ve boş bir asansör gibi) bir başkasının gelip yanımızda durması ile nasıl hissedeceğimizi, ne yapacağımızı ve insanın kendisini nasıl konumlandığını göz önüne getirerek, gözlemleyerek kişisel alanın bir başkası dâhil olduğundaki şeklini sorgulamaktadır. Çok yakın bir ilişki içerisinde olduğumuz bir kişi ile konuşurken birden o kişinin bir adım geriye gitmesi ile nasıl bir karşılık verileceğini veya tam tersi bir durumda, tanımadığımız bir kişinin, az tanıdığımız veya gelip geçerken bildiğimiz, tanıdığımız bir kişinin iyice yakınıma gelerek konuşması ile nasıl bir tutum sergileyeceğimizi sormaktadır. Bir diğer örnekte, havaalanı gibi bir mekânda insanların nasıl koltuk seçtiğinden bahsetmektedir. Eğer çok sayıda koltuk varsa, kişiler yan yana mı oturmaktadır, aralarında boşluk var mıdır yoksa aynı sırada veya alanda mı oturmaktadırlar, daha çok insan geldiğinde bu durum ne derece değişecektir diye sorarak farklı durumları düşünmemizi istemektedir.

2.5.3. Egemenlik Alanı (Territory)

Egemenlik alanı çeşitli ölçeklerde, bir objeden bir odaya, bir eve, küçük çaplı coğrafi bir alandan bütün bir ulusa dönüşebilen bir alanı tanımlamaktadır. Alanlar – bölgeler genellikle işaretlenir, kişiselleştirilir ve sahibinin varlığı sergilenerek gösterilir. [13]

Bu bakımdan karışık bir kavram olmakla birlikte, bir takım ortak özellikler barındırmaktadır;

- Bir yeri ya da objeyi kontrol ve sahiplenme vardır, (kalıcı ve geçici bir şekilde)
- Obje yavda yer küçük ya da büyük olabilir,
- Sahip olan bir kişi veya grup olabilir,
- Birçok faaliyete, eyleme hizmet edebilir, hizmet eder hale dönüşebilir. (Sosyal eylemler, kimlik, ailenin sürekliliği vb. gibi)

- Fiziksel bir eylem olabilir, (Çocuk yetiştirme, yiyeceklerin ayarlanması, depolama vb. gibi)
- Alan ve/veya bölge genellikle işaretlenir ve kişiselleştirilir,
- Bazı durumlarda 'savunma' ortaya çıkabilir. (sınır ihlal edildiğinde) [13]

Gür [17] de konuta ilişkin egemenlik alanının nasıl geliştiğinden bahsetmektedir. Mekânları tanımlayarak, belirli işlevler yükleyerek onları kullandığımızdan, gözle görülen veya görülmeyen sınırlar yaratarak bu sınırları istenmeyen girişimcilere karşı koruduğumuzdan söz etmektedir. Egemenlik alanlarını aşamalandırarak anlatmaktadır.

Birincil egemenlik alanı kişinin kullanım alanlarıdır. Konut bunlardan birisidir. Konut içi egemenlik alanları da yine kendi içlerinde bireylere göre farklılaşmıştır. Aile içi sosyal statünün önemli bir normatif rolü vardır. Ebeveyn egemenlik sınırı konutun sınırlarıyla izomorfiktir. Ailede çocuğun bir odası ya da nişi olabilir. Ama ebeveyn bu odanın bakım ve temizliğinden sorumlu olduğu için oraya sorgusuz sualsiz girme yetkisine sahiptir. Çocuk ise ebeveynin yatak ve çalışma odasına zorunlu haller dışında girme yetkisine sahip değildir. İkincil egemenlik alanı yarı kamusal yerlerdir. Örneğin, toplu konutların yeşil alanları gibi... Kentsel donatıların sorumsuzca kirletilen yerler olması. Üçüncül alan ise, kamusal alanlardır. Örneğin, sokaklar, kent parkları veya kısa süreli mülkiyete konu olan tiyatro – sinema koltuklarının vandalizme kurban gitmesi gibi. [17]

Gür'ün [17] de bahsetmiş olduğu egemenlik alanı ve mekânları tanımlamadaki aşamalarda, bir mekânı tanımlarken onu kişiselleştirmek için fiziksel bir eylemde bulunulduğu gibi aynı zamanda zihinsel ve bilişsel bir takım veriler de orada bulunmaktadır. Bir başka deyişle, kişiselleştirme, işaretleme veya örneğin savunma gibi eylemlerde o alan içerisindeki birçok değişken ve hareketli alan mekanizmasının yanısıra bilişsel bir takım etken bulunmaktadır. Bahsi geçtiği üzere, bir sinema koltuğundaki kısa süreli egemenlik alanı ve o koltuğa verilen zarar, vandalizm, esasında sadece fiziksel bir eylem ya da kişiselleştirme, sahiplenme durumu değildir. Sosyal kültürel ve topluma ait birçok bileşen, gösterge ve bilişsel mekanizmalar o an orada kişinin hareket eden mekânı içerisinde yer almaktadır.

Kültürel normlar mekân kullanım ve örgütlenmesine, egemenlik alanları, kişisel mekân boyutları ve mahremiyetin denetlenmesi şeklinde yansımaktadır. Ve insan yapısı, çevre bu kavramlarla değerlendirilip araştırılabilmektedir. [17]

2.6. Kültürel Süreçler ve ‘Ev’ Mekânı

Geleneksel kültürleri zamanla değişmeye zorlayan etmenler arasında din, siyaset ve yaşamın tüm alanlarındaki özgürleşme tartışmaları, sanayileşme, kentleşme ve bunlara bağlı olarak toplumların düşünsel yapısında meydana gelen değişiklikler sayılabilir. [17]

Bir kültürel gruba ait olmak, belli değerleri paylaşmak, ortak inanç örf ve adetleri olmak, mutlaka çevresel değerlerin ve tercihlerin bir kültürde tartışılmaz aynılığı anlamına gelmez. Aile büyüklüğü, ailenin sosyo – ekonomik statüsü, ailenin yapısı, aile bireylerinin sosyal yaşamda ve dolayısıyla aile içinde oynadığı roller vb. belirleyicidir. [17]

Gür [17] de kimlik tanımı üzerinden mimari kimliğin zaman içerisinde geçirdiği değişimi anlatmaktadır. Mimari kimliğin özgürleştiğinden, nihai halinin farklılıklara hoşgörü ile yaklaşılması ile iyiden iyiye serbest ve özgür bir hal aldığından bahsetmektedir. Bununla birlikte bu değişimin konuta yansımalarının geleneklere bağlı kalanlar, bireysel çıkış yolları arayanlar ve anonimleşen ve/veya mimarı ile özgürleşen yapıtlar olarak kendini ortaya koyduğundan bahsetmektedir.

Altman ve Chemers [13] de ‘Culture and Environment’ adlı çalışmalarında ‘ev’ konusunu aratırken, bazı sorulara cevap aramışlardır. Bunlar, iklim ve fiziksel çevrenin konut tasarımında nasıl bir rol oynadığı, kültürel faktörler, din, dünya görüşü, aile yapısı gibi çeşitli etmenlerin ev tasarımını nasıl etkileğine dair sorulardır. Bu soruları sormaktaki amaçları konuttaki belirleyicileri yorumlayabilmektir. Ancak yine de bu soruları sorarak herhangi bir sonuca ulaşmanın sağlıklı olmayacağı düşüncesini taşımaktadırlar. Çünkü ‘ev’ ilkin, birçok faktörün sonucudur. İklim, doğal kaynaklar, sosyal çalışmalar, din, bunlardan sadece birkaçıdır. Tek başına birinin ‘ev’ tasarımı ve evin ortaya çıkmasında etkili olması ‘ihtimal dışı’ gibi bir durumdur. İkinci olarak, tek bir faktörün, örneğin iklim, bulunduğu yerel konumdan diğerine farkedebiliyor olmasıdır. Diğer bir üçüncü husus ise yüzyıllardır ‘ev’ tasarımında gerçekleşen, ortaya çıkan çok

sayıda karmaşık faktörden X,Y,Z olanlarının önemli olduğunu söylemek doğru değildir. Bu doğrultuda çok sayıda farklı perspektiften bakılması gerektiğini düşünerek, 'ev' kavramının bir kültür ve çevre ilişkisi yaratıcısı olarak konuya değinmenin doğru olacağına işaret etmektedirler.

Fransız krallarının saraylarından, Afrika'da göçebe yaşayan kabile toplumlara, motor ve maden baronlarının malikânelerinden, Newyork ve Chicago'daki lük apartmanlara, Hongkong körfezindeki küçük bot – evlerden, orta sınıf Amerikan ailelerinin karavan evlerine, Afrika'daki kabilelerin çadırlarından, oturma odası, yata odası, yemek odası, teras, mutfak, banyo birimlerine sahip olarak düzenlenmiş modern bir eve, Afrika'daki pigmelerin yaşadığı tek odalı geçici bitkiden yapılmış çadırlara kadar geniş bir çeşitlilik söz konusudur. [13]

Gür [17] de Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü adlı çalışmasında, incelediği konutlarda bir takım parametreler ortaya koymuştur. Örneğin, sohbet olanağının olmayışını o mekânlardaki, koltuk takımının, sehpaların, şöminenin, küllük ve benzeri eşyaların olmayışı ile açıklamaktadır. Ayrıca, duvarların örgütlenmesi, duvarların kullanılmasındaki yoğunluk ve zevk anlayışı ile netlik ve karmaşıklık kavramları üzerinden açıklamaktadır. Bu doğrultuda, kültürel simge azlığı ya da tek kültürlülük gibi durumların yansımalarının ortaya çıkmasına işaret etmektedir. Nitelikli konut araştırmasında, dar ve orta gelirli deneklerin %78'inin mutfakta yemek yeme eğilimi içerisinde olduğunu sağlamıştır. Ancak bu durumun mutfak işlev ve amacını tanımlamada hala yeterli olmadığından, Anadolu'daki kullanımından bahsetmektedir. Kırsal kültürde mutfak mekânının ailenin bütünleştiği, dış sofalarda yer alan bir mekân olduğuna işaret etmektedir. Kentsel konuta ise mutfak diğer odalar gibi bir odadır. Dolayısıyla mekân olarak yemek pişirmeye ve yemek hazırlamaya elverişli bir mekândır. Bu durum Kültürün zaman içerisindeki değişimini ile açıklanmaktadır.

MEKANSAL DİZİM KURAMI

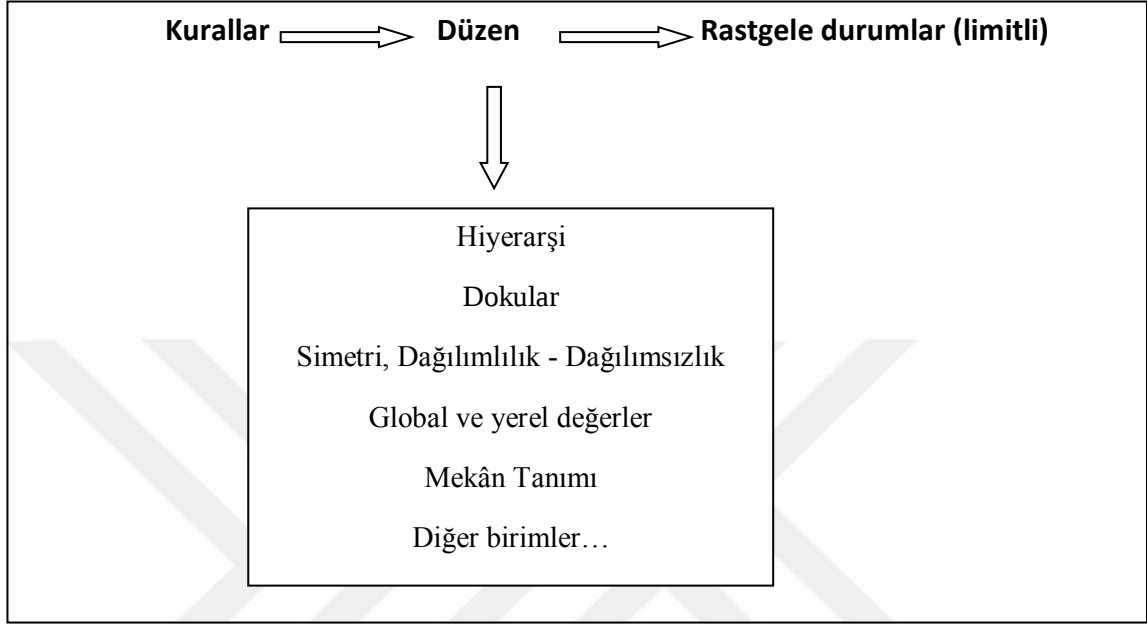
Hillier ve Hanson [7] de 'The Social Logic of Space' (Mekânın Sosyal Mantığı) adlı kitapta, toplum ve mekân ilişkisini irdeleyen bir dizi kuram yayınlamıştır.

Dizim en basit anlamıyla kurallı ya da geliş güzel bir düzen içerisindeki yapılanmadır. Örneğin dil kullanımında kelimeler, cümleleri meydana getirirken kendi içerisinde barındırdığı düzen, kurallar ile her defasında başkalaşmaktadır. İnsan ise dili kullanarak kelimeleri sözdizimsel bir şekilde çalıştırmaktadır. Şekil 3.1, rastgele durumların ortaya çıkışında ve belirli kuralların çeşitli düzenlerle bir araya gelerek gerçekleşmesinde bileşenlerin etkisini göstermektedir.

Hillier ve arkadaşları mekânsal dizim üzerine yaptıkları araştırmalarda mekânsal organizasyonların işleyişlerinin anlaşılmasına ilişkin bir takım bilimsel yöntemler geliştirmiştir. Bu yöntemler ile çeşitli durumların, belirli kuralların ve düzenlerin açıklanabilmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte, geliştirdikleri yöntemler mekânsal organizasyonların hangi kurallar doğrultusunda ve ne şekillerde, ne tür bir düzen içerisinde bir araya gelen bileşenlerden oluştuğuna ve gerçekleştiğine ilişkin sorulara yanıt aramaktadır. Bu bağlamda geliştirilen yöntemler ve modeller, literatürde 'mekân dizimi' veya 'mekân sentaksı' olarak (Space Syntax) adlandırılan teoriler dizisini ortaya koymaktadır.

Mekânsal dizim en genel anlamıyla kent ve yapı ölçeğinde, mekânların bir araya gelme ve biçimlenme düzenlerinin araştırılmasını ve analiz edilmesinde teknikler bütünü

olarak tanımlanabilir. Bir araya geliş düzenleri dizim kuramında, binayı oluşturan mekânlardan büyük yerleşimlere kadar, geniş bir çalışma alanı içerisinde yer almaktadır. Farklı boyutlardaki sistemlerin işleyiş şekilleri ve ilişki ağlarının anlaşılması ile sosyal bilginin tanımlanması kuramın altyapısını oluşturmaktadır. [7]

Şekil 3.1 Kurallar ve düzen ile ortaya çıkan rastgele durumlar

3.1. Mekânsal Dizim Analizi

Hillier'a göre [7] de daha iyi bir çevre için mekânsal organizasyon ve sosyal yaşam arasındaki ilişki iyi anlaşılmalıdır. Aksi takdirde çok ya da az katlı yapılar ve yerleşimlerdeki en temel sorun, hayattan kopmuş mekânlar ve kentsel patoloji kaynakları olarak var olmaları olacaktır. Binalar, diğer fiziksel objeler ve sanat eserleri ile aynı teknikler uygulanarak, aynı mantığın ürünü olarak ortaya çıkmış gibi görünse de bu yanıltıcıdır. Çünkü nesnelerin önemli özellikleri görülebilir hatta dokunulabilir. Ancak binalardaki ilişki sistemleri düşündüğümüz gibi değil, düşündüğümüz şeyle olmalıdır, yani binalar ile birliktedir. Oysa her zaman görülen şey ile ilişki kurmak daha kolaydır. Bu bakımdan mekânsal ilişkiler, üzerinde durulması gereken önemli bir sorunsaldır.

Mekânı bir problem olarak ele alırken, onu ne 'kendi' başına ne de 'bütün' olarak düşünmek doğrudur. Bunun iki nedeni vardır;

- İlk neden, mekânın içerisinde gerçekleşen belirli sayıda durumun, toplumun mekânsal düzen içerisindeki organizasyonunun kavramsal olarak mekâna etki etmekte olmasıdır.
- İkinci neden ise mekânın varlığının belirleyici olan bir şeyin 'yan ürünü' olarak görülmekte olmasıdır.[7]

Mekânsal dizim (Mekân Sentaksı – Space syntax) , mekânın sosyal ve kültürel yapı ile kurduğu ilişkinin bina ve/veya kent ölçeğinde olmasıdır. Fiziksel yapının sosyal bilgi ile kurduğu ilişki ve ilişkiler bütünü, bilginin yeniden üretilmesinin ifade edilmesi Hillier ve arkadaşlarının ortaya koydukları mekânsal dizim analizi yöntemi ile gerçekleştirilebilmektedir.

3.2 Mekânsal Dizim Analizinin Amacı

Hillier ve Hanson tarafından 1984'te [7] de ortaya konulan kuram, disiplinlerarası bir araştırma ve tasarım yöntemi olarak geniş bir çalışma alanında kullanılmaktadır. Mimarlık, kentsel tasarım ve planlama, iç mimarlık, peyzaj mimarlığı, arkeoloji, coğrafya, sosyoloji, antropoloji ve benzer alanlarda birçok çalışmada mekân dizim analizi bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bir başka deyişle mekân dizimi en temel anlamda mekânları okumaya yarayan bir yöntemdir.

Mekân Dizim Analizi genel olarak şu konularda cevap bulmayı hedefler;

- Mekânsal örgütlenmenin farklı ölçeklerde okunabilmesi ve sosyal yapı ile olan ilişkisinin anlaşılması,
- Mekânı algılama ve kullanma şekillerinin ortaya konması ve kültürler arası karşılaştırmaların yapılmasına olanak sağlanması,
- Fiziksel mekânın insanları bir araya getirme potansiyellerinin anlaşılması,
- Kentsel ölçekte, hareket ağlarının incelenmesi, buna bağlı olarak kamusal alanların tasarımı ve planlanması, yaya, taşıt yollarının kent içerisindeki organizasyonu, problemli bölgelerin iyileştirilmesi,
- Kentsel mekânda, kamusal alanların insanları bir araya getirme potansiyelleri ve biçimlerinin araştırılması,
- Yol bulma ve mekânın algılanmasına yönelik, erişebilirlik, ulaşılabilirlik üzerine ortak bir dil geliştirilmesi,

- İnsanların yollarını kaybetmeden bir yerden bir yere ulaşmalarının ne kadar mümkün olduğunun sayısal olarak ifade edilmesi, kamusal mekânların (Okul, hastane, kültür yapıları vb. kamusal mekânlar) kullanımlarına yönelik önerileri geliştirmek ve büyük ölçekli yapılarda doğru planlamaların yapılabilmesi,
- Kentsel doku içerisindeki ilişkilerin doğru bir şekilde analiz edilmesi ve buna bağlı yapılacak yapıların kente sağlıklı bir şekilde entegre olabilmesi,
- Suç ve mekân arasındaki ilişkinin ortaya konması yoluyla, yapısal ve mekânsal özelliklerin incelenmesi,
- Kent ve yapı ölçeğinde sosyal bilginin kavranması ile bilginin aktarımına dair kavramsal altyapıların oluşturulması.

3.3 Mekânsal Dizim Yöntemi ve Kavramlar

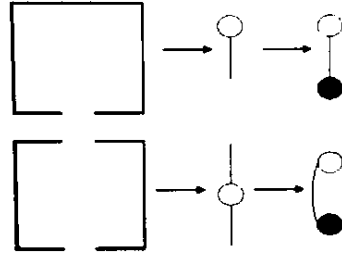
Mekânsal dizimde dört temel düşünce evresi vardır. Bunlar; temsil, analiz, genotip ve teori bölümlerinden oluşmaktadır. Temsil mekânın ve mekâna ait ilişkilerin grafiğe dönüştürülmesidir. Bir başka deyişle mevcut bilgide neyin mekân olup olmadığına karar verme aşamasıdır. Analiz ise bu ilişkilerin tanımlanmasıdır. Genotip, farklı ve/veya benzer örneklerden yola çıkılarak yaygın modellerin ortaya konulması, teori ise genotipler arasındaki genel özellikleri, temel farklılıkları ortaya koyarak, çeşitli kavramsal yaklaşımlar ile kıyaslanabilir sonuçlar çıkartılabilen aşamadır. [7]

3.3.1 Mekânsal İlişkiler ve Erişim Grafikleri

Hillier ve arkadaşları mekânsal analizlerin sayısal değerlerinin oluşturulabildiği ve grafiksel anlatımlarının gerçekleştirilebildiği bir yazılım geliştirerek, etkileşim değerlerini ve mekânsal ilişki sistemini yorumlamaya sayısal ortamda olanak sağlamışlardır.

Şekil 3.2 söz konusu mekânsal ilişkilere dair oldukça basit, şematik bir örnek sunmaktadır. En basit ilişki herhangi iki mekân arasındaki ilişkidir. Bu ilişkinin tanımlamasını yaparken, simetrik, komşuluk, geçirgenlik vb. gibi bağlantıyı oluşturan terimler kullanılmaktadır. İki mekân arasındaki ilişkinin analizi, mekânlardan birinin veya her ikisinin ne tür bir bağlantıdan, nasıl şekillerde etkilendiği ve etraflarında başka

komşu mekânlar var ise bu mekânlar ile nasıl etkileşim halinde oldukları şeklinde yorumlanmaktadır. [7]

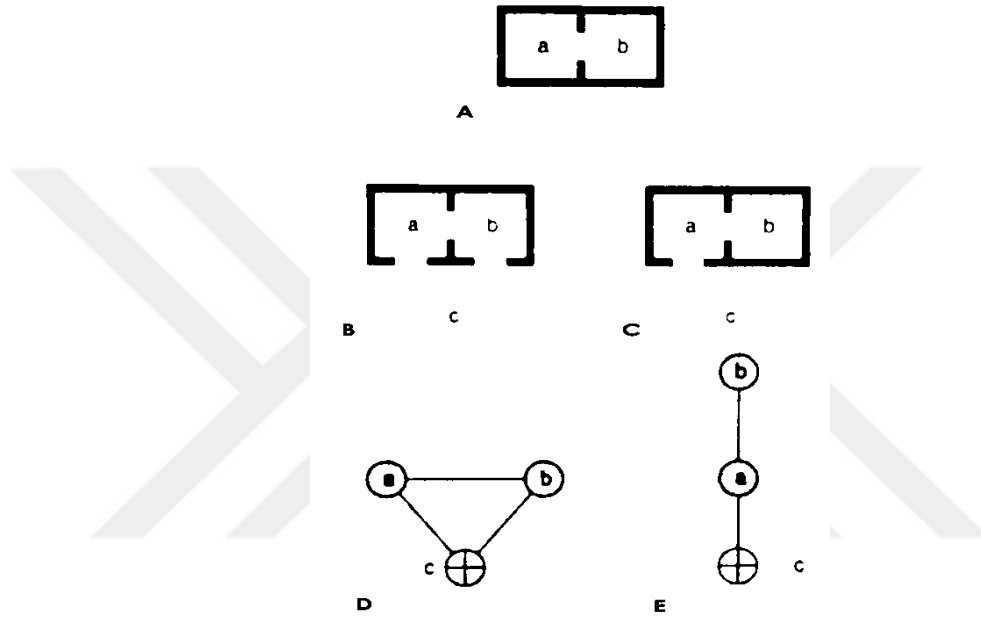

Şekil 3.2 İki mekân arasındaki en basit mekânsal ilişki ve erişim grafikleri [7]

Şekil 3.3’de ise A şeması bir dikdörtgen birimin, a ve b olarak iki alt birime ayrılmış olduğunu gösteren bir şemadır. Alt birim; a ve b arasında bir geçiş sağlayarak geçirgenlik ilişkisi yaratılmaktadır. A şemasında, a’dan b’ye olan ilişki b’nin a’ya olan ilişkisi ile simetrik bir yapı sergilemektedir. Şekil 3.3’de B şeması ise üçüncü bir birimi daha içermektedir. Aynı birimlerden c’ye geçiş verilerek her bir birim c’ye göre geçirgenlik ilişkisi kazanmıştır. B şemasında, a ve b kendi aralarında doğrudan geçirgen olmakla birlikte, a ve b c’ye de aynı zamanda geçirgendir. C şemasında ise durum üç birim olmasına rağmen daha farklıdır. Bu sefer a ve b kendi içlerinde geçirgen olmaya devam ederken, a’dan c’ye ulaşmak doğrudan bir geçiş ile gerçekleşmekte, b’den c’ye ulaşmak için ise a mekânına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bakımdan asimetrik bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir. Bir başka deyişle, basit bir şekilde iki mekân arasında bir ilişki söz konusudur ve üçüncü bir mekânın varlığı ile bu ilişkiler yeniden yapılanmaktadır. Bu tür yapılanma farklılıkları, diğer birimler ile olan ilişkiler açısından ilişki dizimlerini oluşturmakta ve daha büyük bir ölçekte sistem ve/veya sistemler ortaya çıkmaktadır.

Hillier ve arkadaşları [7] de birimler arasındaki ilişkileri grafiksel olarak Şekil 3.3’de yer alan D ve E şemalarındaki gibi göstermektedir. Bunlar ‘geçiş grafikleri’ olarak adlandırılmaktadır. Geçiş grafiklerinin mantığı, içinde bulunulan mekânı başlangıç mekânı olarak kabul ederek diğer mekânları bu mekâna bağlamak şeklinde çalışmaktadır. Mekânlar daireler ile geçişler ve bağlantılar düz çizgiler ile ifade edilmektedir.

Başlangıç mekân (kök mekân), ayırt edici olması açısından, dairenin içerisinde bir + işareti ile temsil edilmektedir. Bu durumda, Şekil 3.3'de D şemasında, içerisinde bulunulan mekân c mekânı, a ve b mekânlarına 1 birim derinliktedir. Bir başka deyişle a ve b mekânları c'ye göre derinlik 1'de yer alırlar. Şekil 3,3'de E şemasında görülen ilişki diziminde, c mekânına göre a derinlik 1'de, b derinlik 2'de yer almaktadır. Bu bağlamda D şemasında simetrik bir yapı sergilenmekteyken, E şemasındaki mekânlar dolaylı bir ilişki sergilemektedir.

Şekil 3.3 Mekânsal ilişkiler [7]

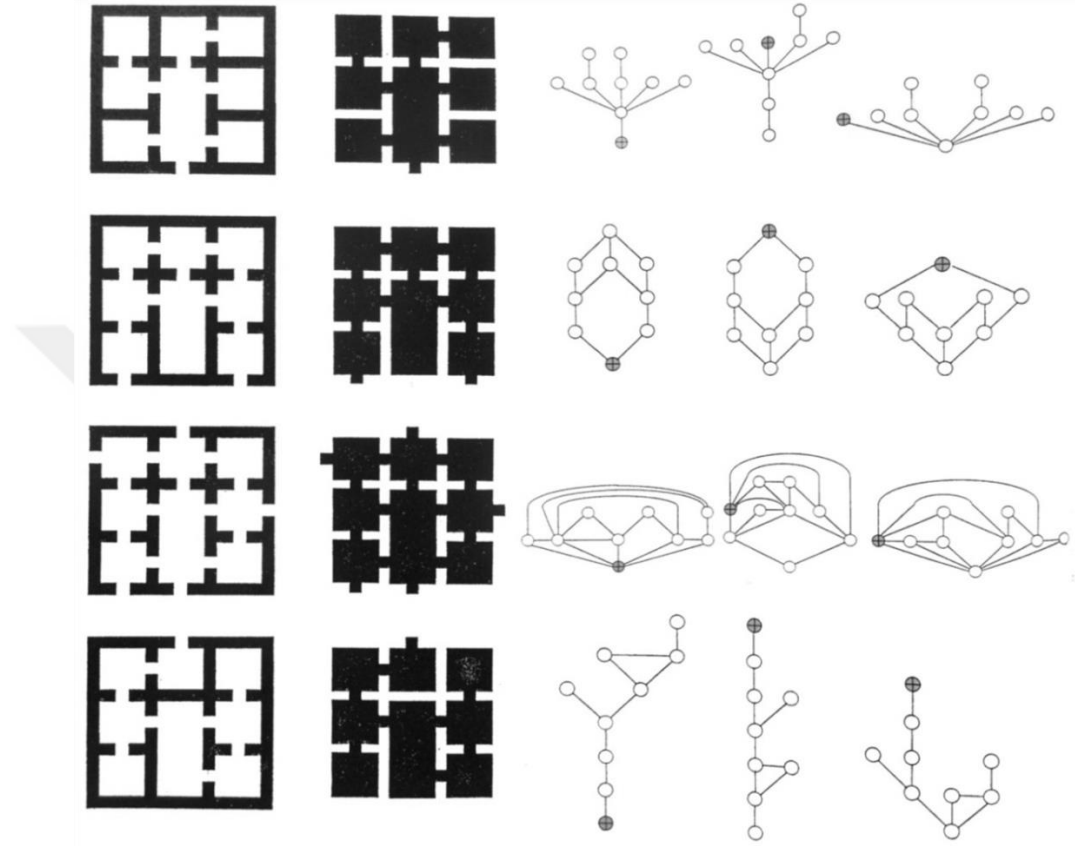
Erişim grafikleri, farklılıkları ortaya koyarken temsil ettikleri mekânların düzenleniş şekillerine göre, çeşitli şekillerde isimlendirilmektedir. Sistemdeki mekânlar, kök mekâna ne kadar dizimsel aşama uzakta ise, o derece sığ veya derin bir yapı sergilemektedir. Buna göre, derinlik ne kadar çok ise sistemin erişimi o kadar zor, ne kadar sığ bir yapı sergiler ise sistem o derece bütünleşmiş olacaktır. Erişim grafikleri sınıflandırılacak olursa;

Simetrik erişim grafikleri; sistemin eşit miktarda erişilebilir olduğu anlamına gelmektedir.

Asimetrik erişim grafikleri; sistemdeki bir mekâna ikinci bir mekân olmadan erişilemeyen ancak birbirini takip edecek şekilde konumlanmış ilişkilerin olduğu durumlardır. Derinlik düşüncesi asimetri içerir. [7]

Dağılımlı erişim grafikleri; sistemdeki bir mekânın veya mekânların erişiminde alternatif rotaların olduğu durumlardır.

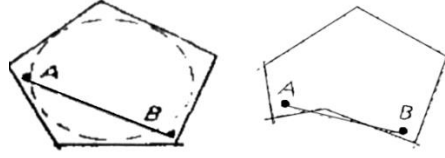
Dağılımsız erişim grafikleri; mekânlar arasında döngüsel hareketin olmadığı anlamına gelmektedir.[15]

Şekil 3.4 Farklı mekânsal ilişkiler ve geçiş grafikleri [15]

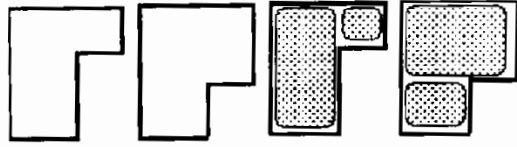
3.3.2 Dış Bükey Mekân (Convex Space) ve Dış Bükey Harita (Convex Map)

Bir mekânı tamamen kapatacak şekilde dış bükey çizgilerin çizilmesi ve aralarındaki bağlantının oluşturulması dış bükey harita olarak tanımlanır. Bir dış bükey harita yapmak çok basittir. En büyük dışbükey mekân çizilir ve bir sonraki büyük mekân belirlenerek devam edilir. Bu tür haritalarda mekânların içerisindeki ve/veya mevcutta yer alan hol, koridor, geçiş alanları gibi 'ara mekânlar' ayrı çizilerek bağlantı oluşturulmaktadır. [7]

Şekil 3.5 Dış Bükey Dış ve İç Mekan [7]

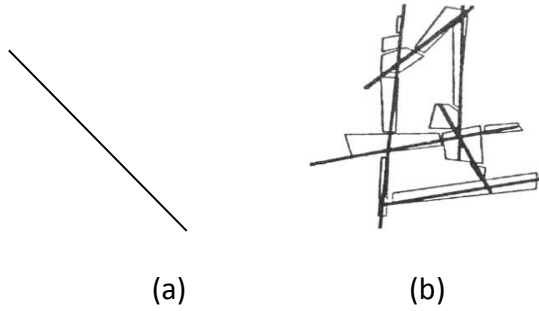
Bir mekân içerisindeki bir noktadan diğer bir noktaya mekânın dışına çıkmadan düz çizgiler çizilmesi ile oluşan durum, dış bükey bir mekân oluşumu olarak tanımlanmaktadır. Bir çokgenin içerisindeki tüm noktalar çokgenin içindeki diğer noktalardan görünmektedir. [7]

Şekil 3.6 Dış Bükey Mekan ve Dış Bükey Harita [15]

3.3.3 Doğrusal / Eksensel Mekân (Axial Space)

Plan düzleminde insanların takip edebildiği en uzun görüş hattı olarak ifade edilebilen mekânın tanımıdır. Görülebilen en uzak mesafe en uzun doğrusal veya Eksensel mekân anlamına gelmektedir.

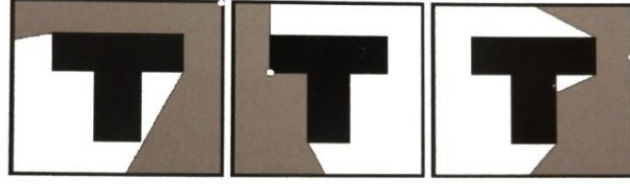

Şekil 3.7 (a) Doğrusal / Eksensel Hat (b) Doğrusal / Eksensel Mekan [15]

3.3.4 Görünür Alan (IsovistField)

Dış bükey mekânlar ve doğrusal mekânlardaki herhangi bir noktadan bakıldığında, o noktadan görülebilen diğer tüm noktaların oluşturduğu alan görünür alandır. Görünür

alanlar gözlemcinin hareketi ile değişmektedir. Dolayısıyla içerisinde bulunduğu mekân ile gözlemci etkileşim halindedir.

Şekil 3.8 Farklı Bakış Noktalarından Oluşturulan Görünür Alanların Basit Bir T Grafiği ile Temsil Edilmesi [19]

3.3.5 Bütünleşme Değeri (Integration)

Bütünleşme değeri, genel bir ölçüm olmakla birlikte mekânlar arasındaki derinliğin sistem içerisindeki değerinin ölçülmesidir. Bütünleşme değeri düşükse, o mekânın sığ bir yapı sergilediğinden ve sisteme entegre olamadığından söz edilmektedir. Buna göre, sistemin düzenlenişine bağlı olarak, bir mekân en bütünleşik mekân olurken diğeri en ayrışik mekân olabilmekte ve mekânlar arasında sıralama yapılabilmektedir. [7]

3.3.6 Ortalama derinlik (Mean Depth - MD)

Bir sistemdeki mekânların kök mekâna göre toplam derinliğinin mekân sayısına bölünmesi ile bulunan derinlik değeridir.

K: Toplam mekân sayısı

$$(Ortalama Derinlik) MD = \text{Toplam derinlik} / (K-1) \text{ Toplam mekân sayısı}$$

3.3.7 Rölatif Asimetri / Rölatif Ortalama Derinlik (RA)

Rölatif asimetri değeri bütünleşme ölçümü olarak da tanımlanmaktadır. Hillier ve Hanson, [7] de rölatif asimetri değerinin ölçümünü, bir noktadan sistemin ne kadar derin olduğunun karşılaştırılarak genelleştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Yani, adım sayısına bağlı olarak, yakınlık ve uzaklık durumlarının ölçümüdür.

K: Toplam mekân sayısı MD: Ortalama derinlik

$$(R\ddot{ö}latif\ Asimetri) RA = 2 (MD - 1) / (k - 2)$$

Rölatif Asimetri değerleri 0 – 1 arasında değer almaktadır. Yüksek değerler, sistemin derin, mekânların ayrışık olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Düşük değerler, sistemin sığ olduğunu, mekânların sistemde bütünleşme (entegre olma) eğilimi içerisinde olduğunu göstermektedir. [7]

3.3.8 Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)

Gerçek rölatif asimetri değeri farklı büyüklüklerdeki sistemlerin daha detaylı ölçümlerinin yapılması ve karşılaştırılması için yapılan bir ölçümdür. Bunun için sistemdeki herhangi bir mekânın RA değerinin etkisini ortadan kaldırmak için bir dönüşüm yapılması gerekmektedir.

Hillier ve Hanson [7] de farklı büyüklüklerdeki sistemler için geniş ölçekli bir değerler tablosu hazırlamışlardır. 0 ile 1 arasında değer alabildiği gibi 1’den büyük değerler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. 1’den büyük değerler, mekânın ayrışık bir yapı sergilendiğini, 0’a yakın değerler ise bütünleşme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

K: Toplam mekânsayı RA: Rölatif asimetri

$$(Gerçek\ Rölatif\ Asimetri) RRA = RA / (k)$$

3.4 Bina Ölçeğinde Mekânsal Dizim Analizi

Binalar, içerisindeki insan yaşamı ve hareketlerine ilişkin, toplumsal ve kültürel anlamlar barındıran potansiyel bilgi kaynaklarıdır. Mekânsal dizim analizi mekânlar üzerinden bu potansiyel bilginin yorumlanmasına olanak sağlamaktadır. Mekânsal dizim yöntemi ile yapılan çalışmalarda yapıların nasıl biçimlendirildiklerine ilişkin bölgesel, kültürel ve sosyal farklılıklar ile benzerlikler ortaya konmaktadır. Ortaya çıkan bilgi daha iyi tasarımların yapılabilmesine olanak sağladığı gibi aynı zamanda farklı yaşam alanlarının anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Bir başka deyişle, insanlar yaşadıkları ortamları ne kadar iyi anlarlar ise o derecede yaşanılabilir çevreler üretecektir.

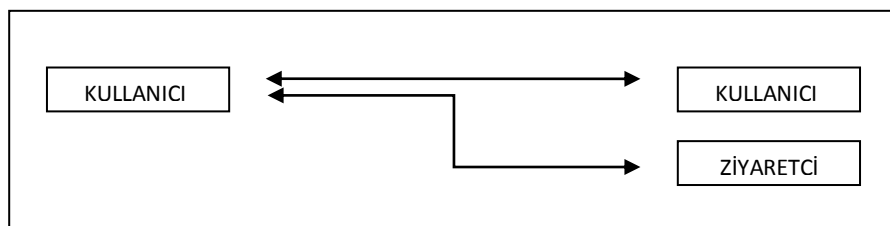
Bina ölçeğinde mekânsal dizim analizi farklı boyutlar içeren karmaşık bir çalışma türüdür. Aynı geometriye sahip mekânlar arasında çok çeşitli farklılıklar bulunabileceği

gibi, farklı geometriler arasında benzerlikler ortaya çıkabilmektedir. Öte yandan, kullanıcıların eylemleri, yaşam şekli, inanışlar ve alışkanlıklar gibi birçok değişken ile yapılan 'iç mekân' düzenlemeleri bütüncül bilgiye etki etmektedir. Mekânsal düzenlemeler bazen geçirgen olmayan bölücü bir eleman olabildiği gibi bazen dini inanışlar ölçütünde bir öğenin yerleştirilmesi ile oluşturulan bir bölüm şeklinde olabilmektedir.

Bir yapıdaki mekânsal etkileşimleri Hillier ve Hanson, [7] de iki ana gruba ayırmaktadır. Bunlardan ilki kullanıcıların birbirleri ile olan ilişkisi, diğeri kullanıcılar ve dışarıdan gelen <ziyaretçiler> arasındaki ilişkidir. Bu bakımdan bina ölçeğinde mekânsal dizim analizi yapılırken mekânları kullananlar ile dışarıdan bu mekânlara gelenler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi göz önünde bulundurulmaktadır. Bir başka deyişle, sürekli o mekânları kullananlar ve belirli bir süre için o mekânda bulunanların ürettiği karşılıklı bilginin – dış analizine ilişkin sonuçlar yapının arayüz oluşturması ile ortaya çıkmaktadır. Örneğin, iş gücünün – emeğin bölünmesi ya da iş gücünün bir araya getirilmesi ile sonuçlanan mekânsal sosyolojiden bahsedilebilir.

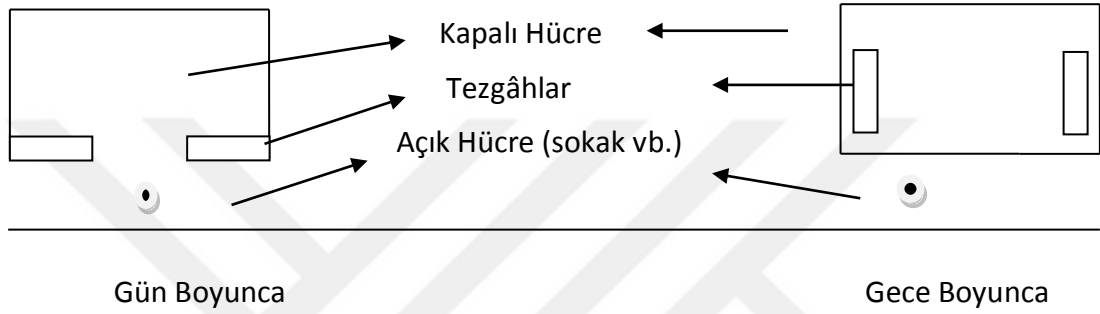
En basit bina, bir sınır, bu sınır içerisinde bir mekân, bir giriş ve sınırın dışında giriş ile belirlenmiş bir dışsal mekâna sahiptir. Tüm bu bileşenler bir sistemin parçalarıdır. Tüm elemanlar bir takım sosyolojik referanslarda bulunur;

- Bir sınır içerisinde yer alan mekân hane halkı ile ilgilidir. Sınır bu bağlamda kontrol biçimidir. Ayrıca farklılık ve ayrılığın sürekliliğinin sağlanmasıdır.
- Sistemin dışındaki dünya ise yabancılar için hane halkının tersine potansiyel alandır.
- Girişin dışındaki alan hane halkı ile yabancılar (içeridekiler – dışarıdakiler) arasındaki arayüz – ara mekânlardır.
- Girişin anlamı ise sadece hanehalkının varlığının kimliği değil aynı zamanda yabancıların da ziyaretçiye dönüştüğü alandır. [7]

Şekil 3.9 Bina ölçeğinde mekansal dizim analizine dair en temel ilişki grafiği

Örneğin, geleneksel dükkânlar bu en basit sisteme örnek olarak gösterilebilir. Dükkânın kendisi kapalı bir hücredir. Kapalı hücrenin ön tarafında gün boyunca ürünler sergilenir. Sergileme, iç mekânı yani kapalı hücreyi dış mekânla mümkün olduğunca sürekli kılmaya çalışmaktadır. Dış mekânla olan iletişim bu yolla kurulacaktır. Gece olduğu zaman sergilenen ürünler kapalı hücrenin içerisine alınır ve geçirgenlik sınırlanmış olur. Tüm yapı artık tek bir kapalı hücreden ibarettir. Hillier bu anlamda basit bir dükkânı oldukça tanımlı mekânsal bir model olarak işaret etmektedir. [7]

Şekil 3.10 Geleneksel basit dükkânların tanımlı mekânsal modeli [7]

Hanson'un [15] de 'Decoding Homes and Houses' adlı çalışması, 'ev' kavramı üzerinden, mekânsal dizim analizi yöntemi ile bina ölçeğindeki çeşitli çalışmaların bir arada bulunduğu araştırmalara dayanmaktadır.

Hanson'a göre [15] de yaşayan – ziyaretçi ilişkisi en küçük yapıda bile farklılaşabilen bir durumdur. Bu bağlamda şekil 2.3'deki Motilone Bohio'su ve Şekil 2.4'deki Aborjin Yerleşim Şeması incelendiğinde, ateşin etrafında toplanmak gibi en temel düzenlemeler ile bina ölçeğindeki mekanlara ait en basit bilgilerin oluştuğu görülmektedir.

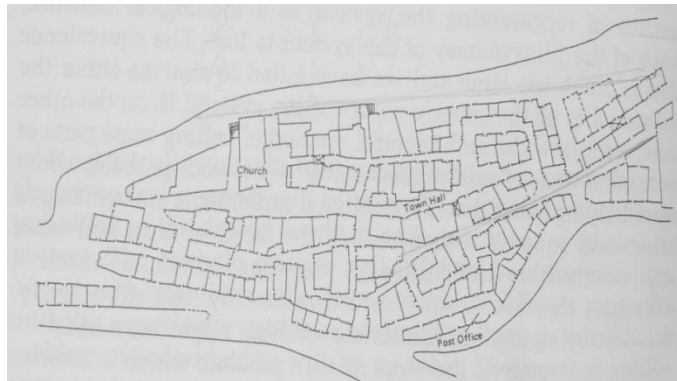
Hanson [7] deki çalışmasında, *De Syllas* tarafından çocuk barınma evleri ve yaşlı evlerinde yürütülen bir araştırmayı da örnek olarak incelemiştir. Bu araştırmalara göre, yapıların mekânsal organizasyonları analiz edilerek, birisi kapatılmak istenen ve aynı tarihlerde inşa edilen iki farklı çocuk evi karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda, mekânın kullanıcıları ve mekânın tasarımı arasındaki ilişkinin problemli olduğu kanısına varılmıştır. Çocuklar oldukça serbest şekilde hareket etmekte ve mekânın halkalı

yapısından dolayı güçlükle kontrol edilebilmektedir. Diğer örneklerde ise mekânsal kontrol ana girişlere bağlanarak sağlanmıştır.

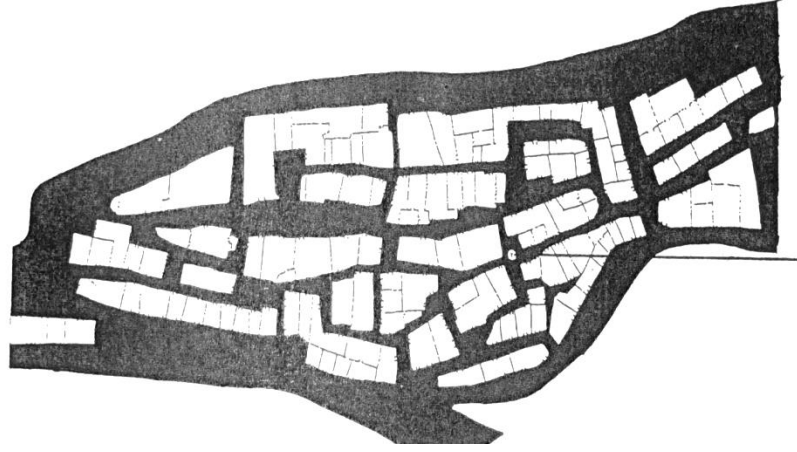
3.5 Yerleşim Ölçeğinde Mekânsal Dizim Analizi

Kentte, her durumda gözün görebileceği, kulağın işitebileceğinden fazlası, keşfedilmeyi bekleyen bir dekor ya da manzara vardır. Hiç birşey kendiliğinden deneyimlenemez. Çevresiyle her zaman bağları olmalıdır, kendisini meydana getiren olaylar dizisiyle, geçmiş deneyimlerin hatırasıyla algılanabilir. [11]

Hillier ve Hanson'unise temelde sordukları soru şudur; *'bir yerleşim yapısını diğerlerinden farklı kılan nedir?'* ve *'bir yerleşime mekânsal özgünlüğü veren nedir?'* Bu bağlamda, yerleşim ölçeğindeki analiz, sistemin tamamını ele alırken küresel bir tanımlama yapmaktadır. Sonrasında ise, mekânlar tanımlanmakta, sosyal bilgi ve sonuçlar üretilmektedir. Bu, bir mekânsal dizim analizinin yerleşim ölçeğinde, yerleşim biçimleri ve sosyal etkenler arasındaki bir ilişkinin varlığı üzerine değil, yerleşim biçimlerini oluşturan elemanlar ile sosyal etkenler arasındaki bağa ilişkin bilgi üreteceği anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, yerleşim ölçeğindeki analiz de iki taraflı bir sistemdir. Yani sistemin içerisinde yaşayanlar ve o sistemin dışındakiler arasındaki ilişki. Çünkü Hillier ve Hanson için, yerleşimin planı tek başına bilgilendirici değildir. Çoğu yerleşim 'aynı' tür 'eleman'lardan oluşmaktadır. Konutlar, dükkânlar, kamusal binalar vb. gibi 'kapalı' elemanlar ve bunların bir araya gelmesi ile oluşan 'açık'sistemlerdir. O halde, bir yerleşime mekânsal özgünlük kazandıran açık ve kapalı mekânlar arasındaki ilişki ve açık mekânlar sisteminin ve biçiminin yerleşimin deneyimsel özelliğini teşkil etmesidir. [7]

Şekil 3.11 Bir Fransız Kasabasının Yerleşim Planı [7]

Şekil 3.12 Bir Fransız Kasabasının Yerleşim Planı – Açık mekânlar [7]

Hillier ve Hanson'a göre [7] de, yerleşim ölçeğindeki temsillerin sayısal yönü ve sentaktik özelliği iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Yerleşim ölçeğindeki bir mekânsal dizim analizinde sayılar;

- Dizimsel ilişkilerin sayısı ve/veya belirli bir mekândaki tipleri,
- Mekân miktarı

olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Dizimsel özellik ise, Hillier ve Hanson'un tanımladığı şekliyle 'diziselik', yani mekânın tek boyutta devam etmesi ve 'boncuksal yapı', yani mekânın iki boyutta devam etmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Mekânın tanımı, binalar ve diğer alanlar gibi bir takım dizimsel ilişkilerden oluşmaktadır. İlişkiler belirli bir mekânı tanımlamakta ve bu ilişkilerdeki miktar mekânın senkronisini teşkil etmektedir. Bu bakımdan mekânın bir defa tanımlanması yeterlidir. Ondan sonra sentaktik – dizimsel ilişkilerin birer sistemi olarak analiz edilebilir, simetri/asimetri, dağılımlı/dağılımsız gibi özellikler ile ilişkilerin analizlerinin yapılması anlamına gelmektedir. Bunu göstermek için ise Doğrusal (Axial) ve Dışbükey (Convex) haritalar ile grafiksel anlatım yöntemlerinden yararlanılmaktadır. [7]

Hillier ve Hanson varsayımsal olarak, yerleşim ölçeğindeki çalışmalarının çerçevesini çizebilecek bazı kabuller yapmışlardır.

- 1 - Her yerleşim ya da o yerleşimin bir parçası en az şunlardan meydana gelmelidir;
- Binaların (konut, dükkân ve diğer tekrarlanan elemanlar) veya birimlerin (hücrelerin) gruplar olarak bir arada olması (X),

- Yerleşimi çevreleyen bir dış mekân(Y),
- Mümkün olan ikincil sınırlar (Bahçeler, yapı sınırları, avlular vb.) (x),
- Süreklilik arzeden açık mekânlar (X ya da x tarafından belirlenmiş, tanımlanmış alanlar, sokaklar ve meydanlar gibi.) (y),
- Her yerleşim açık ve kapalı bir arayüz (X – y arayüzü ya da x – y arayüzü gibi.) oluşturacaktır.

2 – Her bir yerleşim sıralı gözükecektir, yani, X – x – y – Y sırasında kabul edilecektir. Bu çift kutuplu bir sistem şeklinde görülüp X bir kutup ise Y diğer bir kutup şeklinde yorumlanabilmektedir. X kutbu binalardan oluşan, Y kutbu ise dış mekânları temsil eden temsillerdir.

3 - Sistemdeki iki kutup iki tip insanın en temel ayrımına işaret etmektedir;

- X: o yerleşimde yaşayanlar (*inhabitants*),
- Y: yabancılarıdır(*strangers*).

Bir başka deyişle, bu ayrım sentaktik teorinin dayanağıdır.

4 - y mekânı – açık kamusal bir alan ise, bu mekân iki açıdan ele alınmalıdır. Bunlardan ilki, eksensellik (axiality), diğeri dış bükeyliliktir (*convexity*).

5 – Her dış bükey ve/veya eksenselmekân kesin bir tanıma sahip olmalıdır. X, x, y, Y arasında dizimsel (sentaktik) ilişkiler mevcuttur ve bu ilişkiler bütününden bir sistem oluşmaktadır.

6 – Her dışbükey ve eksenselmekânın belirli bir senkronisi olacaktır.

7 –Simetrik açıklamalarda sosyal kategorilerin bütünleşme eğilimi görülürken, asimetrik yapılanmalarda ayrışıklık görülecektir. (X – Y bağlamında).

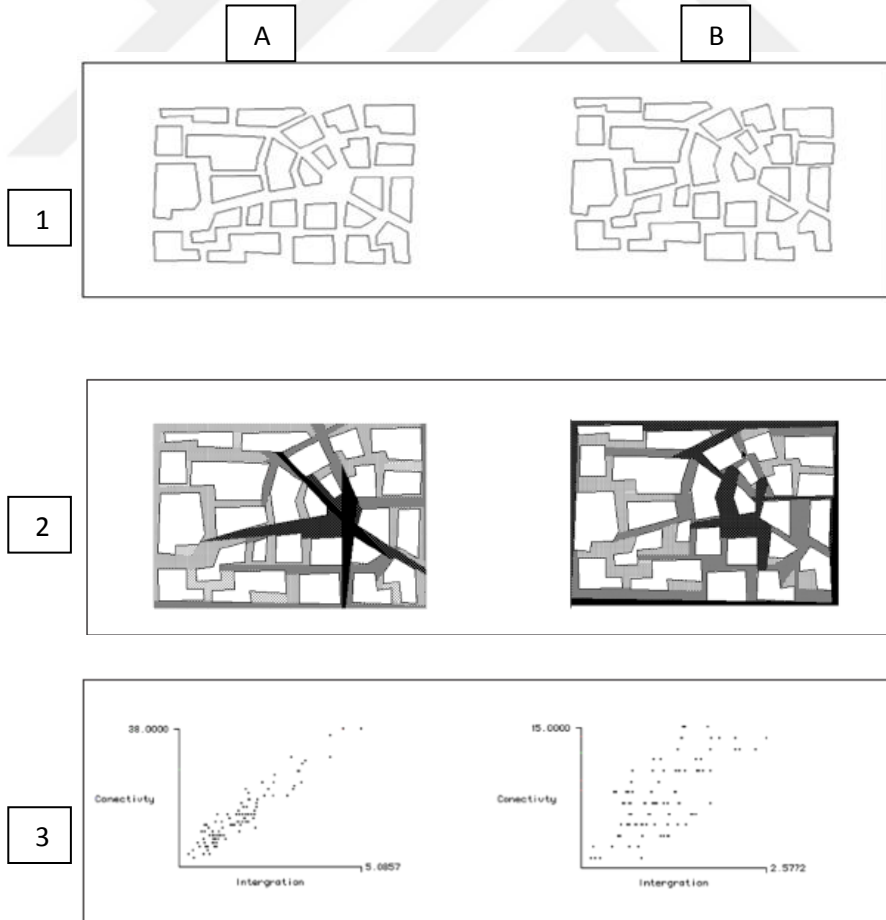
8 – Son olarak, bu tanımların her biri binalar sistemini oluşturacak ve kentsel dokuda yer alan kamusal binalara ilişkin yer alacaktır. [7]

Bu çerçevede, tüm sosyal süreçlerin, soyut veya kavramsal bir yapıda olursa olsun bir mekânda gerçekleştiğinden bahsetmek mümkündür. Yapılar bireylerin hareketleri ile ortaya çıkmaktadır ancak bu yapıların toplumu temsil ettiği anlamına gelmez. Dolayısıyla, odak noktası toplum ve yapı olarak ortaya çıkan bir ilişki söz konusudur. Yerleşim ölçeğindeki bilginin oluşumunda karşılaşmalar oldukça önemli bir yer

tutmakta, aynı zamanda açık ve kapalı sistemlerin oluşumu da bu karşılaşmayı etkilemektedir. Mekânsal dizim yöntemi ile yapılan analizlerde elde edilen veriler, bu karşılıklı ilişkileri yorumlama imkânı sağlamaktadır. Bu bakımdan mekânın her zaman farklılaşan bir formasahip olduğundan bahsetmek mümkündür. [7]

Şekil 3.13'te Hillier'in [20] da 'Space is the Machine' adlı kitabında kentsel mekân ve katmanlarından bahsettiği iki farklı yerleşim ele alınmıştır. Her iki yerleşimde aynı bina kütleleri, yani bloklar ve aynı yapı adaları bulunmaktadır. İlk durumda, A kolonunda yer alan yerleşimde düzensiz bir yerleşim görülmektedir. Daha az ya da daha çok kentsel olarak bir araya gelen mekânlar bloklar ile şekil almıştır. Bu şekilde, doğru yerde doğru ilişkiler kurarak sistemin daha 'kentsel' ve/veya 'anlaşılabilir' olmasını sağlamaktadır.

B kolonunda ise bloklar yine aynıdır ancak her biri sistemde daha az kentsel gözükecek şekilde kaydırılmıştır. Doğal olarak sistem daha az 'anlaşılır' olarak kendini göstermektedir.

Şekil 3.13 Kentsel Mekân ve Katmanları [20]

Bir anlamda her iki yerleşim de kendi kentsel mekân yapısını en genel şekliyle temsil etmektedir. Bu deforme ızgara (deformedgrid) olarak adlandırılmaktadır. Çünkü etrafı devam eden mekânlar ile çevrili yapı adaları iki sebepten deforme olmaktadır.

- 1- Linear (Lineer)yada Aksiyal (Axial) olarak deformedir çünkü ızgara sistemi (Grid) bir yönden diğerine kesintisiz bir şekilde devam etmemektedir. Oysa düzenli bir ızgara sisteminde görüş ve erişim kesintisizdir. Dolayısıyla çizgiler karşılaştıkları binaların etrafından yön değiştirerek devam etmektedirler.
- 2- Dış Bükey (Convex) olarak deformedir çünkü mekânlar şekil ve ölçü değiştirerek, dokuyu kimi yerde genişletmekte kimi yerde ise daraltmaktadır.

Her iki yerleşimi analiz edecek olursak hareketli bir gözlemcinin her bir yerleşimde devamlı değişen görünür alanları deneyimleyeceğinden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla gözlemci neredeyse bir dış bükey eleman olarak görüş ve erişimi biçimlendirecektir.

Şekil 3.13'te 2. Sırada yer alan A ve B kolonlarındaki şekiller farklı mekânsal deneyimleri göstermektedir. 3. Sırada yer alan şekilde ise, bağlılık (connectivity) ile bütünleşme (integration) değerlerinin grafiksel anlatımı yer almaktadır.

Hillier bu çalışması ile kentsel alanlardaki hareketin, dokunun, sokak ızgara (grid) yerleşimi, dağılımı ve bir çizgide bütünleşmesi gibi değişkenleri ölçülebilir hale getirerek kentsel mekân potansiyellerinin araştırılmasının mümkün olduğundan bahsetmektedir.

3.6 Depthmap Yazılımı ve Dış Bükey Mekân Analiz

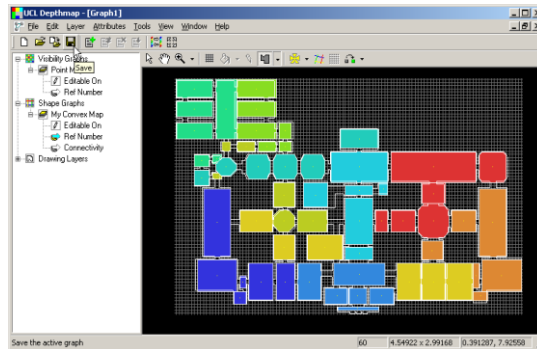
Mekânsal dizim kuramında yirmi yılı aşkın bir süredir çeşitli analiz modellerinden faydalanılmaktadır. Depthmap yazılımı bu modellerden biri olarak ilk kez 1998 yılında geliştirilerek, iki temel düşünce doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri, görünür alan analizi [21], diğeri mekânsal dizim kuramıdır. [7] Benedikt, bina planlarının üzerindeki noktaları temel alarak bunların görünür alan özelliklerinin haritalarını yaratmıştır. Daha sonra plan içerisinde görünür alanların kontürlerini çizerek ortaya çıkan haritaya görünür alan (Isovist field) haritası adını vermiştir. Benedikt'ten bağımsız olarak, Hillier ve Hanson ise mekânsal dizim kuramını geliştirirler. Önceki bölümlerde

bahsedildiği gibi, mekânsal temsiller yaratarak, temsillerin ilişkilerini ortaya koyarlar. Mekân dizimde en çok kullanılan temsil biçimi, eksensel haritalardır ve karmaşık bir yapıya sahipmiş gibi görünse de açık mekânlarda çizilen çizgileri içermektedirler. Bir başka deyişle, eksensel çizgileri grafikleştirerek her bir çizginin bütünleşme değerlerini hesaplarlar.

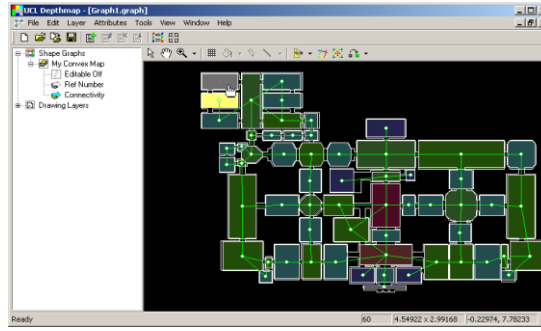
Benedikt görünür alanların, bir şekilde insanların hareket örüntülerine uygun olduğunu kuramlaştırırken Hillier ve arkadaşları da, mekân boyunca çizgilerin arasında ilişkinin, mekân içindeki hareket örüntüleriyle uyduğunu göstermiştir. Bu bağlamda, her iki çalışmanın birleştirilmesine karar verilerek bir ortamın plan düzlemindeki görünür alanların ne kadar iyi bir şekilde bütünleşebildiklerinin ölçülmesi hedeflenmiştir.

3.6.1 Dış Bükey Mekân Analizi

Depthmap yazılımında, bir dış bükey mekân haritası oluşturmak için ilk olarak yazılımın iki boyutta çalıştığını bilmek gerekmektedir. Çizim dosyaları Autocad ortamında DXF formatında kaydedildikten sonra yazılımın içerisine alınır. Dosya ekrana çağrılır ve 'set grid' komutu ile bir ızgara (Grid) sistem oluşturulur. Daha sonrasında dış bükey haritalar yaratabilmek için çizimde gerekli olan kısımlar poligonlar ile çizilir ve kapalı bir sistem daha oluşturularak neyin mekân olduğu belirlenmiş olur. Poligonlar ile mekân oluşturulması adımı tamamlandığında program otomatik olarak bir renk atayarak mekânı ortaya çıkaracaktır. Mekânlar birbirlerine bağlanarak geçiş ilişkileri oluşturulur. [22]

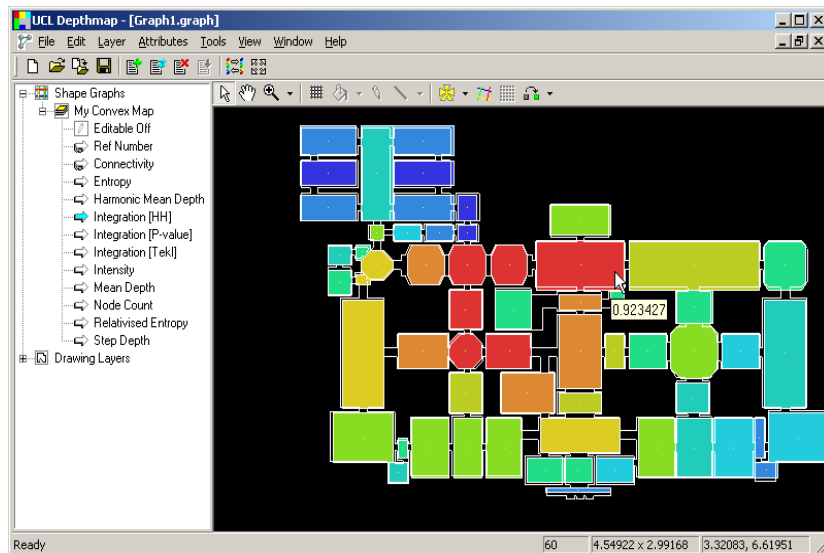
Şekil 3.14 Poligonların Kapatılması [22]

Şekil 3.15 Depthmap Yazılımında birbirine bağlanmış mekânlar (Linking Space) [22]

Bir sonraki adım, adım derinliğinin saptanmasıdır. Bunun için, ilk olarak başlangıç mekânının belirlenmesi gerekmektedir. Program sistem içerisindeki her mekâna başlangıç mekânına göre sayısal değerler verecektir. Bu bakımdan başlangıç mekânı '0' ise en yakın komşu mekânlar '1' değerini, bir sonraki yakınlıktaki mekânlar '2' değerini alarak değerler devam edecektir. Ortaya çıkan grafik analiz edilmesi istenerek ortaya farklı ve/veya aynı değerler almış mekânlar ve bütün bir sistem çıkmaktadır. [22]

Analiz sonucunda mekânlar bir takım değerler alır ve farklı renklerde temsil edilirler. Ortaya çıkan değer 'HH' yani 'Bütünleşme' değeridir. Bu değer 'Hillier ve Hanson'un baş harflerinden oluşturulmuş bir değerdir. Öte yandan, analizi yapılan mekânların, çalışmanın içeriğine göre, gerek duyulan diğer ölçümlerine ilişkin bir liste sıralanır. [22]

Şekil 3.16 Depthmap Yazılımında Değerlerin elde edilmesi [22]

3.7 Mekânsal Dizim – Mekânsal Kademelenme Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Mekansal dizim yöntemi Bill Hillier ve arkadaşları tarafından ortaya konulmuş ve geliştirilmiştir. (Hillier, 1996; Hillier, 1984) Mekân dizimi çalışmaları yaygınlaştıkça sosyal bilginin yorumlanarak tanımlanması da o derecede artmıştır. Hillier ve arkadaşları yapıların ve çevrelerin oluşturduğu mekânlar arası bilgiyi örnekler üzerinden inceleyerek yorumlamışlardır. (Hillier, 1998) Birçok durumda çalışmalar sosyal biçimlenme üzerine odaklanmıştır. (Peponis, 1985; Hanson ve Hillier 1982 & 1987; Peatross ve Peponis, 1985; Hillier 1989 & 1995) Bununla birlikte kentsel mekanlarda doğal hareketi inceleyen amprik çalışmalar, (Hillier, Penn, Hanson, Grajewski ve Xu, 1993; Peponis, Ross ve Rashid, 1997) konut alanları ve toplu konutlarda sosyal belirleyiciler üzerine, (Hillier, Burdett ve Peponis ve Penn, 1987; Hillier, Hanson ve Graham, 1987) kentsel suç oranları ve kirliliği anlamak için, (Hillier, 1998) ve dokular arasındaki etkileşim ile yapıların üretkenlikleri (Choi, 1999; Penn, Desyllas ve Vaughan 1999; Peponis ve Heden 1982) ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Mekansal dizim kuramının altında yatan temel argüman ‘insan’ ve ‘tercihler’ olduğundan, dizim kuramı çevresel biliş – algı üzerine yapılan çalışmalarda yer almıştır. Bazı **araştırmacılar** mekansal dizimin çevresel bilme yetisinde öngörücü bir olasılık sağladığından bahsetmektedir. (Hag, 1999) Benzer şekilde bazı araştırmacılar mekansal dizim ile mekansal tercihler arasındaki ilişki (Peponis ve diğerleri, 1990; Wilham, 1992 ve Hag, 1999) üzerine çalışmışlardır. Buradan yola çıkarak insanların mekanlar içerisindeki hareketlerinin mekanda ortaya çıkan bilgiyi anlamada ağırlıklı bir faktör olduğu konusunda (Hillier, 1987; Peponis, Hadjinikolaou, Livieratos ve Fatouros, 1989) çalışmalar yapılmıştır. Çalışmalar sayısal ortamlarda ifade edilerek bir çok analiz yöntemi geliştirilmiştir. Bu sayede farklı ölçeklerdeki ve farklı çalışma odağındaki mekansal değerlendirmeler için veri tabanı ve sayısal ortam sağlanmıştır. [23]

İlki 1997 ‘de Londra’da gerçekleştirilen, iki yılda bir mekansal dizim üzerine çalışan araştırmacıları bir araya getiren ‘Space Syntax Sempozyumu’ (**Space Syntax Sempodium**) mekansal dizime ilişkin çok sayıda bilgiye ve güncel araştırmaya erişim imkanı sunmaktadır.

Ülkemizde yapılan çalışmalara bakacak olursak, mekan dizimi üst ölçekte kentsel tasarım ve planlama ve ulaşım gibi bir çok alanda kullanılmaktadır. Kentsel ölçekte yapılan ilk çalışmalara örnek, yedi Anadolu Kasabasının analizidir. (Kubat, 1997) Tarihsel karşılaştırmalı analizlerin yer aldığı pek çok çalışma yer almaktadır. (Çil, 2005) Kent simgelerinin analizlerine ilişkin deneysel çalışmalar ile birlikte, yaya hareketleri ve farklı kentlere ait karşılaştırmalı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. (Özbil, 2004; Özbil, 2008) Mekansal dokuya ilişkin morfolojik analizler ve karşılaştırmalı çalışmalar, (Kubat ve diğ., 1999; Asami ve diğ., 2001; Dursun, 2002) kentsel mekan içerisindeki düzen ve kentsel yeşil alanlarda suya ilişkin morfolojik çalışmalar, yaya hareketleri ve kentsel doku, (Özer, 2006; Kaya ve Kubat, 2007; Baser ve Kubat 2007) yerleşimlerdeki süreçler ve değişimler, (Güney ve diğ., 2009; Kubat ve Özer, 2007) kentsel tasarım ve mimarlık bağlamında ilişkiler (Alkım, 2006; Altınöz, 2003; Cin, 2005; Güler, 2007; Özer, 2006; Sarı, 2003; Topçu, 2003) üzerine pek çok sayıda çalışma üretilmiştir. [24]

Mekansal dizi kuramını yapı ölçeğinde ele alan çalışmalarda ise mevcut dokunun mekansal dizim yöntemi ile değerlendirilmesi ve öneri konut tasarımları bağlamında çalışmalar gerçekleştirilmiştir. (Önder, 2007) Mekansal okunabilirliğin çözümlenmesi, mekansal kademelenme (Köseoğlu ve Önder, 2010) farklı kentlerdeki konutların incelenmesi, (Tutal, 1999; Atak, 2009; Dursun, 2002; Cimşit, 2007; Özçanak, 2009; Korkmaz ve Hayta, 2011) belirli bir mimara ait konutların incelenmesi, (Sanlı, Sağlamer ve Dursun, 2010) konut ve mekan tercihleri, (Edgü 2005) farklı yapı türleri içerisinde mekansal algı, yön bulma, mekan – davranış ilişkisi (Dağ, 2005; Verdil, 2007; Gigi, 2009; Conker, 2009; Garip, 2009; Tavlı, 2010; Güç, 2010) üzerine çok sayıda çalışma bulunmaktadır. [25]

Hillier ve arkadaşları, geleneksel yapıları incelediklerinde, hangi tür yapı olursa olsun ortaya koydukları en temel sonuç, fonksiyonel zorluğun üstesinden gelmek için mekânsal bir strateji geliştirilmiş olduğunu fark etmişlerdir. Bahse konu olan strateji bazen bir 'ateş' ile mekânsal sınırların ve geçirgenliğin belirlenmesi olabildiği gibi bazen bir 'sahne kapısı' şeklinde ortaya çıkarak kullanıcının onu fark edip kullanmasıyla önemli bir eleman haline gelmekte veya bir 'fabrika' yapısında işçilerin sosyal ayrışıklığına ve üretim sürecinde bütünleşmeye yönelik bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan bir Bedevi Çadırı'ndaki strateji, kullanıcı ve ziyaretçi ilişkisi

anlamında, dış mekâna göre mekânsal kademelerle ifade edilen derinlemesine bir ilişki şeklinde de ortaya çıkmaktadır.

Hillier ve Hanson'a göre [7] de bir modelin tanımlanması için en temel ilişkilerin basitçe sorularak keşfedilmesi yeterlidir. Örneğin, bir mağaza yapısı oldukça büyük olabileceği gibi kullanıcılar ile ilişkili dağılımsız bileşenleri en aza indirmekte ve ziyaretçilerin mekân kullanımındaki halkalı yapıyı en yükseğe çıkarmaktadır. Bir başka deyişle, kontrol kullanıcılar da yani satış elemanlarında kalmakta ancak ziyaretçileri için en yararlı rota kontrollü bir şekilde yaratılmaktadır.

Hillier ve Hanson'ın üzerinde durduğu bir başka örnek olarak müze yapısı; hem kullanıcılar hem de dağılımsız alanları için her şeyin olduğu ancak ortadan kaybolmuş alanlardır. Mekânlarda bilgi kontrol edilir. Dağılımlı sistemler ile ara yüzler oluşturulur. Ancak bu dağılım maksimum bir halkalılığa sahip değildir. Bir başka deyişle, 'mağaza'nın aksine sergilenen objelerin kategorik bir varlığı vardır. Müzelerde bilinmeyenler ortaya çıkmaktadır.

Hillier, Hanson ve Graham [15] de değinilen ve birlikte yürüttükleri bir çalışmada, Normandiya'daki geleneksel çiftlik evlerini mekân dizim teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Çalışmanın amacı, düşünülen, var olduğu kabul edilen, bilinen fikirlerin nesnel boyutta fiziksel yapının içerisinde de var olduğunu mekân dizim teknikleri ile konutlar üzerinden bir genotip okuması ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmalarına, mekân dizim yöntemindeki temel kavramlara odaklanarak Derinlik (Depth) ve Seçim (Choice) bileşenleri üzerinden mekânsal düzenlerin farklılıklarından bahsederek başlamaktadırlar.

Hillier, Hanson ve Graham'a göre [15] de mekânsal farklılıklar kültürel ve sosyal ilişkilerin kendini mekânda gösterebilmesi açısından anahtar derecede önem arz etmektedir. Farklı fonksiyonlar ve/veya aktiviteler sistem içerisinde farklı mekânsal değerlerin oluşmasını sağlayacaktır. Fonksiyon bu nedenle sayısal bir değer kazanarak, düşünülen, bilinen kültürel bir dokunun mekândaki yansımasıdır. Bir diğer önemli olduğunu düşündükleri şey ise, düzen içerisindeki tutarlılıktır. Bunu düzensiz genotip olarak adlandırmaktadırlar. Yani kültürel belirleyiciler, mekânsal düzenlemeleri yaratmaktadır. Bu noktada farklılıkların ortaya çıkaracağı tipolojinin varlığından söz etmek mümkündür.

Çalışma Normandiya'daki 17 adet çiftlik evini kapsamaktadır. Araştırma kapsamında ilk kabul mekân bilgisinin varlığı ancak fonksiyonel bilginin sonradan ilave edilecek bir bilgi olmasıdır, yani mekânlar plan şemaları üzerinden analiz edilecektir ve mekânlara ait fonksiyon bilgisi bilinmeyecektir. Bu bilgi diğer bir analiz aşaması olacaktır. Sosyal, ekonomik ve kültürel bilgi ise sonra araştırılacaktır. Bu bağlamda, sordukları şudur; bir mekân salt mekân bilgisi ile analiz edilebilir mi?

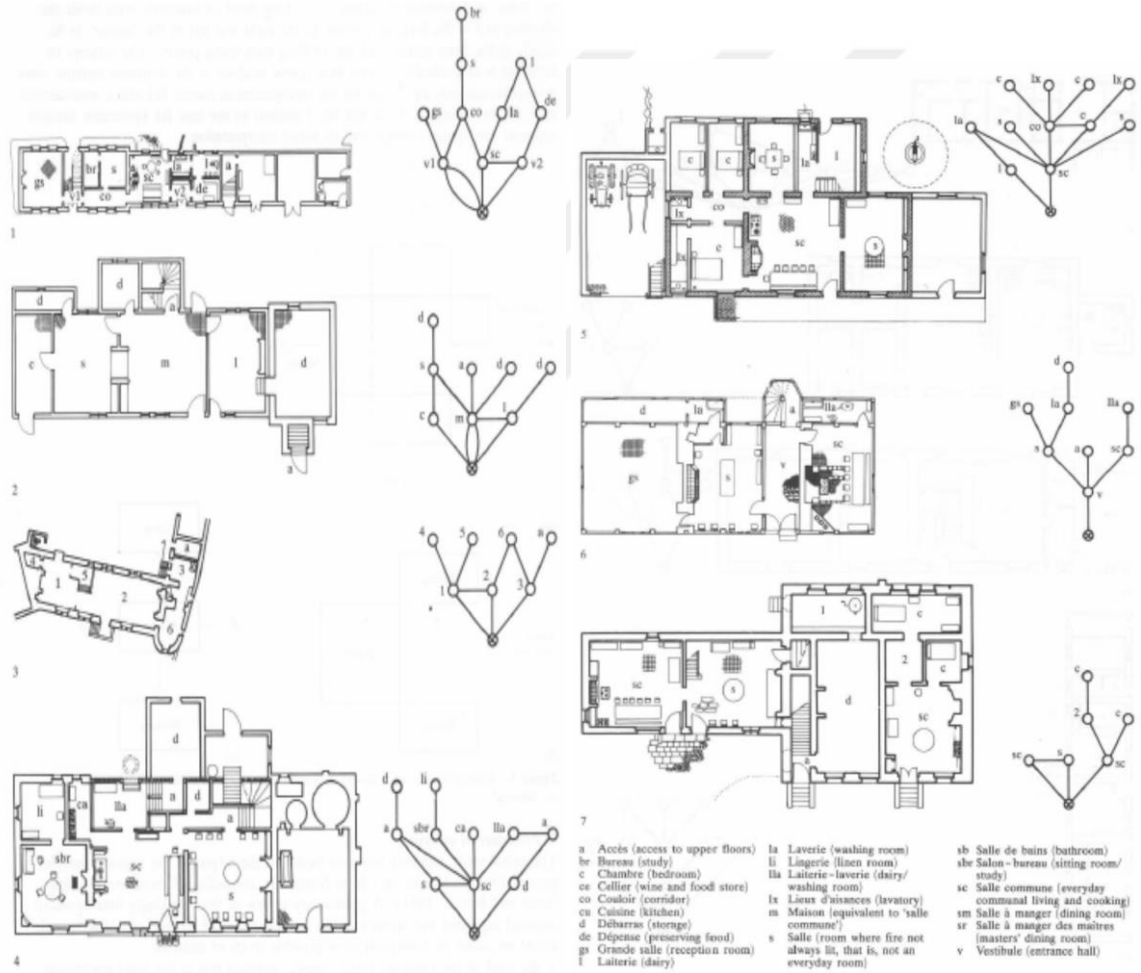
Analizlerin amacı, mekân diziminin mekân dokusu ve mekânsal kullanımlar arasında nasıl bir belirleyiciliği olduğunu araştırmak, bölgesel olarak veya diğer tiplerde analizlerin ne derece kullanılabilir olduğunu sorgulamak, geleneksel fikirlerin bazı evlerde tekrarlanabilirliğinin dizimsel yöntemlerle ne kadar mümkün olduğunun araştırılmasıdır.

Araştırma konusu evlerde model oluşturan üç temel elemandan bahsetmek mümkündür. Bunlar; a) **Orientation**, yani çiftlik evini oluşturan parçaların kendi içindeki konumları ve dışarı ile ilişkisi, b) **Frontalite** yani ön ve arka sınırları ve bununla ilgili fonksiyonları belirleyen düzenleme, c) **Lateralite** ise mekândaki fonksiyonlarına ilişkin tüm düzenlemeler ile ev sahibi (master) giriş kapısının önünde durduğunda misafirlerini karşılayabileceği şekilde yapılan tüm sağ-sol düzenlemelerdir. Kavram bu yüzden biraz daha iç mekâna yöneliktir. Öte yandan sadece iç mekânların organizasyonları ile ilgili değil, aynı zamanda erkek-merkezli cinsiyete dayalı bir bakış açısından gerçekleştirilecek olan düzenlemeleri de içermektedir.

Bu temeller doğrultusunda analizler yapılmış ve grafikler çizilmiştir. Dizimsel analizlerde ilk olarak fonksiyonlar dâhil edilmeden analiz yapılmıştır. Diğer aşama ise mekânsal doku analizidir. Bu aşamada fonksiyonlar dâhil edilerek bir takım sayısal değerlendirmeler yapılmıştır.

Analiz sonuçlarında tek bir 'tip'ten bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Bazı örneklerde mekânsal ve fonksiyonel temalar bulunurken bazılarında bu ya hiç yoktur ya da çok az bulunmaktadır. Öte yandan bazı mekânların baskın özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Örneğin '*SalleCommune*' yani günlük yaşamın geçtiği mekân ve '*Transitions*' yani geçiş mekânları, incelenen örnekler arasında aldıkları sayısal değerler ile en sık tekrarlanan ve/veya kurdukları ilişkiler bakımından baskın karaktere sahip mekânlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, 2 genotipten bahsetmek mümkündür. Bunlardan bir tanesi, *SalleCommune* olarak adlandırılan, günlük yaşamın geçtiği mekân merkezli bir tiptir. Bu mekân diğer yaşam mekânları ile dış mekân arasında belirgin ve güçlü bir mekânsal farklılık yaratmaktadır. Bu bağlamda dış mekânı içerisine dâhil ederek bütünleşme eğilimi göstermektedir. Böyle bir sistemde iç mekân daha bütünleşik, dış mekân daha bütünleşik bir yapı sergilemektedir. Diğeri ise, geçiş mekânlarını merkez alan tiptir. Bu tip, dışa dönük bir yapı sergilerken, yaşam birimleri arasında ayrılmanın olduğu görülmektedir. Mekânsal farklılık ise azdır. Dolayısıyla bu tip örneklerde dış mekân ile iç mekân net bir şekilde birbirinden ayrılmamaktadır. Daha ayırışık dış mekânlara sahiptir.

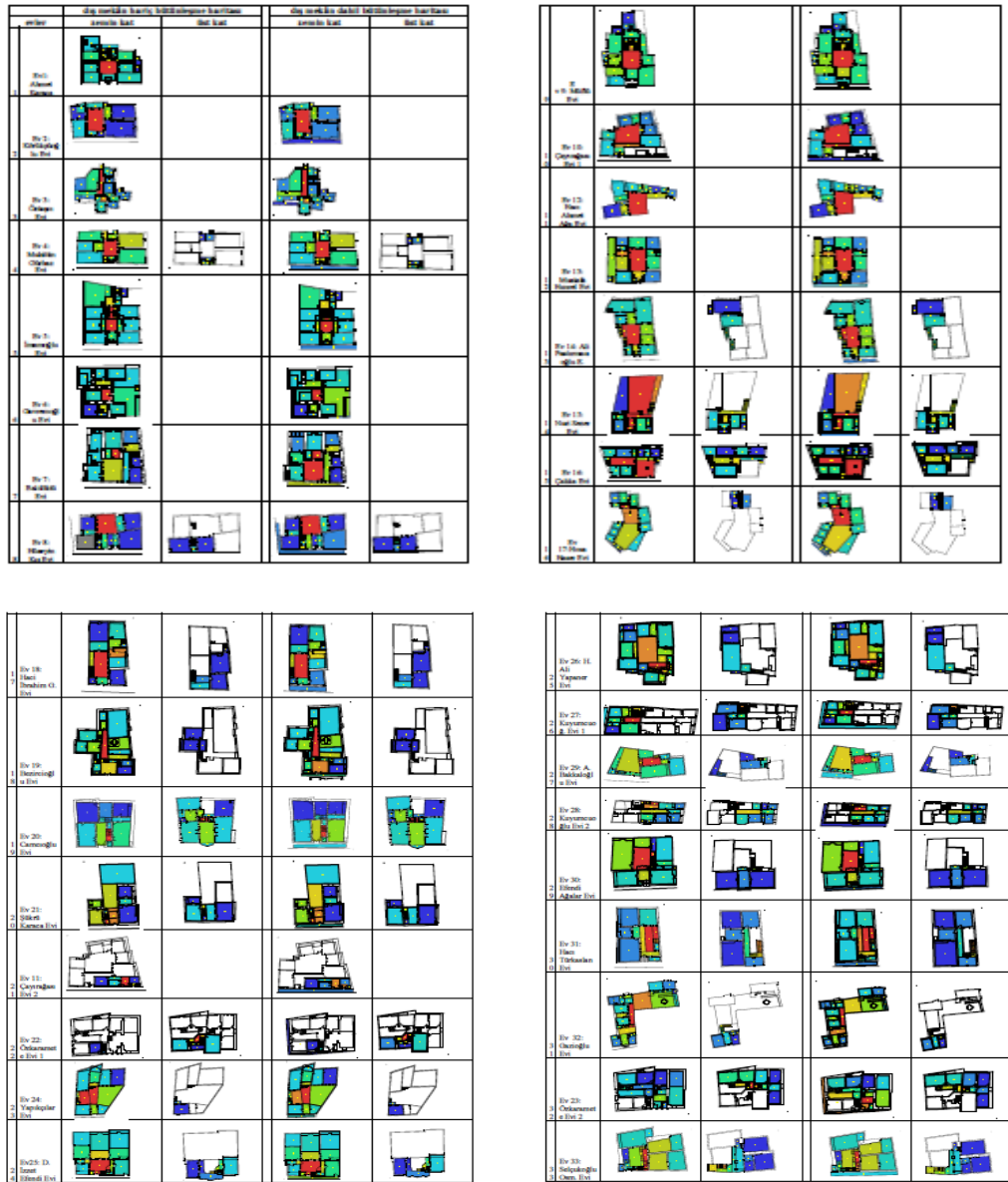
Şekil 3.17 Normandiya Çiftlik Evlerinin Mekansal Analizleri [15]

Sonuç olarak, Normandiya Çiftlik evlerinde görsel bir kontrol vardır. Dış mekânlar kontrol edildiği kadar iç mekânlar arasında da '*SalleCommune*' (Günlük Yaşamın Geçtiği Oda) ve '*Transitions*' (Geçişler) vasıtasıyla sağlanan bir kontrol mekanizması söz konusudur. *SalleCommune* mekânının ev sahibi (master) ile ilişkili olduğu da düşünülürse mekânın sosyal rolü net bir şekilde tanımlanmıştır ve diğer mekânları kontrol edici bir yapı segilemektedir. Geçiş mekânları ise bireysel fonksiyonların mekânsal kimliği oluşturduğu daha temsili ve tematik bir yapı sergilemektedir. İç ve dış ilişkiler geçiş mekânları ile kontrol edilmektedir. Baskın mekânların (fonksiyonel anlamda) ilişkilerinin anlaşılması için 'ev' kavramının ilişkilerin yönetildiği bir 'arayüz' olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla 'ev' kavramını anlamak için de mekânsal ilişkileri anlamak gerekmektedir.

Atak, [26] da birçoğu 19. yy ve 20. yy'a ait olan 30 adet Geleneksel Kayseri Evi üzerinde yaptığı mekânsal ve görünür alan çalışmasında en yaygın mekânın 'avlu' mekânı olduğuna dikkati çekmektedir. İncelenen yapılar arasında ikinci kata sahip olan yapılarda ise 'merdiven' ve 'üst kat holü' en bütünleşik alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ilişkiyi kuran mekânlar olarak 'avlu' incelenen birçok konut tipinde geçiş ilişkilerinin oluşturulduğu mekân olmakla birlikte dış bükey bütünleşme haritaları ile görünürlük bütünleşme haritaları da benzer grafik değerler olarak bu durumu desteklemektedir. Bir başka deyişle sirkülasyonun, mekânsal ilişkilerin ve iletişimin sağlandığı, 'ara mekân' olarak plan organizasyonunda görev yapan mekânlar arasında yapıların en merkezi ve en çok bilgi içeren alanlarıdır. Aynı durum 'merkezi hol' etrafında gelişen konutlar için de söylenebilmektedir. Yani, ilişkilerin kontrol edilip geçiş oluşturulduğu ara yüzmekânlar kilit rol görevi görmektedir.

Evlerin birçoğu, geçiş ilişkileri açısından dışa dönük bir yapı sergilemekte iken görsel açıdan içe dönük bir yapı sergilemektedirler. Diğer bir deyişle, Müslüman evlerinin dış cephelerinde az sayıda dış mekânla ilişki kuracak pencere (boşluk) varken, avlulu yapıya sahip olan tiplerdeki konutlarda avluya açılan çok sayıda pencere mevcuttur. Bunun anlamı, yaşamın içe dönük bir şekilde gerçekleştiği ve mahremiyet düzeyinin yüksek olduğudur. Öte yandan hayat içeride yaşanırken aynı zamanda mahremiyet kavramının seviyesi de fiziksel sınırları kontrol eden görünmez bir etkidir. [26]

Korkmaz, [27] da Buca Konutlarının Mekân Dizimi ve Görünür Alan Analizlerini gerçekleştirmiştir. Bünyesinde birçok farklı etnik grubu barındıran Buca Yerleşiminde konut tiplerinin iki gruptan oluştuğunu söylemektedir. Bunlardan ilki, Rum, Musevi ve Ermeni azınlıklardan meydana gelen ve özellikle ‘Sakız Tipi Ev’ olarak bilinen; kat adedine, cumbalı olup olmamasına ve plan tipine göre sınıflandırılmış konutlardan oluşan yerli halka ait konutlardır. Diğer grupta ise, Levanten ailelerin yaptırmış olduğu malikâneler yer almaktadır. Öte yandan Buca’da az sayıda olsa da müslüman topluluklar da yaşamıştır.

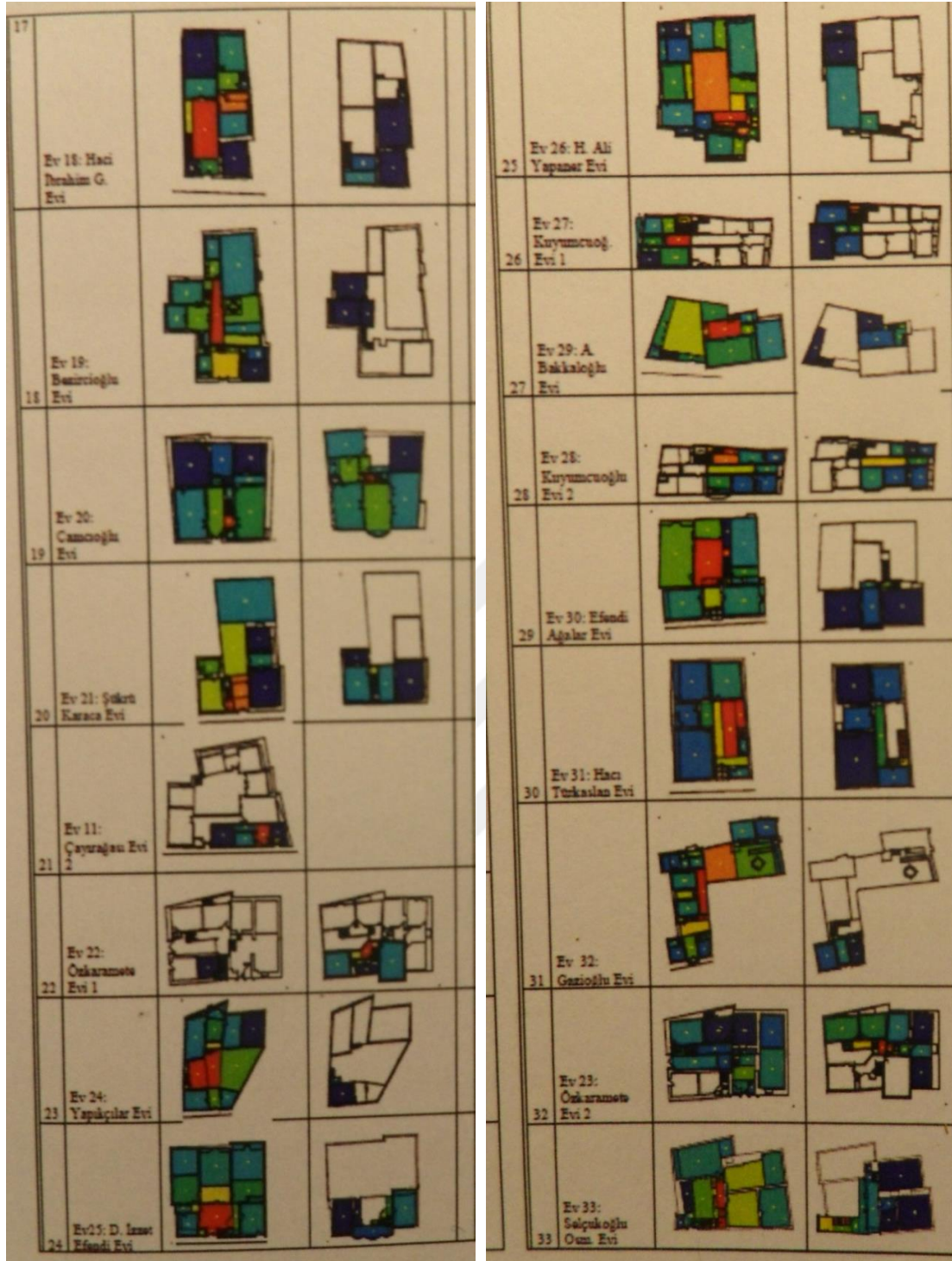

Şekil 3.18 Geleneksel Kayseri Evlerinin Dış Mekan Dâhil Edilerek ve Edilmeden

Gerçekleştirilen Dış Bükey Mekan Bütünleşme Haritaları [26]

Dışbükey Mekan Bütünleşme Haritası		
evler	zemin kat	üst kat
1 Ev 1: Ahmet Karaca		
2 Ev 2: Korkutoglu Evi		
3 Ev 3: Cemal Evi		
4 Ev 4: Muhlis Gürhan Evi		
5 Ev 5: İsmailoğlu Evi		
6 Ev 6: Gervanoğlu Evi		
7 Ev 7: Baldoğu Evi		
8 Ev 8: Hüseyin Ku Evi		
9 Ev 9: Mustafa Evi		
10 Ev 10: Çayırbaşı Evi		
11 Ev 11: Hacı Ahmet Ağa Evi		
12 Ev 12: Mustafa Hattat Evi		
13 Ev 13: Ali Paşturmacıoğlu E.		
14 Ev 14: Nuri Sener Evi		
15 Ev 15: Çalıka Evi		
16 Ev 16: Hoca Hacer Evi		

Şekil 3.19 Buca Konutlarının Dış Bükey Mekan Bütünleşme Haritaları [27]

Şekil 3.20 Buca Konutlarının Dış Bükey Mekan Bütünleşme Haritaları [27]

Korkmaz, [27] da geleneksel Buca Konutları üzerinden yürüttüğü çalışmasında aynı dönemde Buca'da yaşayan farklı etnik gruplara ait kültürel ve sosyal bilginin varlığına ve konutlardaki mekânsal organizasyona ilişkin bulgular saptamıştır. Mekân dizim yöntemini kullanarak yaptığı çalışmasında, yapılar plan örnekleri üzerinden analiz

edilerek mekânsal ilişkilerin nasıl örgütlendiği ortaya konulmuştur. 'Orta Hollü' mekânsal organizasyonlarda en bütünleşik alanlar ilişkiyi üreten ve dönüştüren 'hol' mekânlarıdır. İkinci kata sahip yapılarda ise üst kat holü bu görevi üstlenmiştir. Bu bağlamda merdiven ve hol mekânlarının yaşam içerisindeki öneminden bahsetmek gerekmektedir. Öte yandan ayrışma eğilimi gösteren mekânlar arasında 'cumba' yer almaktadır.

Çalışma genelinde dış mekân eklendiği zaman konutların bütünleşme değerleri arasında farklılıklar görülmektedir. Bunun anlamı bütünleşik yapılar ile ayrışık yapıların dış mekân eklendiğinde değerlerinin artmasıdır. Öte yandan en yüksek bütünleşme değerlerine tek katlı yapılarda rastlanılmaktadır.

Çalışma genelinde ortaya konan en temel bulgu 'hol' mekânının mekânsal organizasyonların yönetilmesinde merkezi bir rol oynamasıdır.

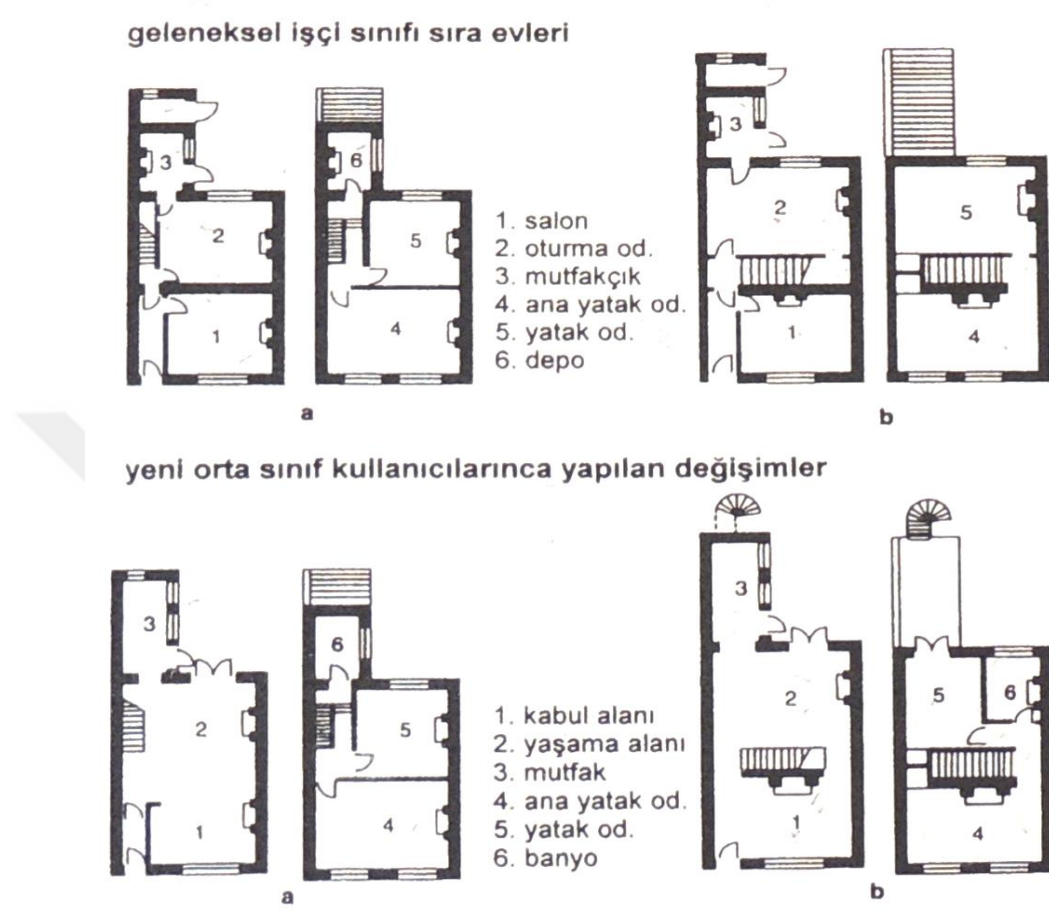
Hanson, [15] de tarafından yürütülen bir diğer çalışma *İngiliz Evleridir*. Çalışma geleneksel işçi sınıfı aileleri tarafından kullanılan evler üzerine yoğunlaşmaktadır. Ortak özellik olarak evler, dar cepheli ve bir kaç katlıdır.

Çalışmanın amacı işçi sınıfına ait bu evlerin orta sınıf olarak değerlendirilen farklı meslek gruplarından ve kültür düzeylerinden insanlar tarafından kullanılmasıyla ne tür değişikliklerin ortaya çıktığının saptanmasıdır.

İki kullanıcı grubu arasındaki en temel fark orta sınıf aileler sahip olduklarını dışarıdan geçenlerin görmesi için sergilemekte iken işçi sınıfına mensup aileler günlük yaşamlarına ait bilgiyi, sokak cephesine astıkları bir perde veya kitap, resim gibi nesnelerin dolapların içerisinde saklanması yoluyla gizlemektedirler. Öte yandan orta sınıf ailelerin kullanımında evler, onarılmakta ve yenilenmektedir. Özellikle iç duvarlar yıkılarak mekânlar birleştirilmekte ve mekânlara birden çok fonksiyon kazandırılmaktadır. Şekil 3.21 geleneksel İngiliz İşçi Sınıfına ait evlerde gerçekleşen dönemsel değişiklikleri göstermektedir.

Geleneksel işçi evlerinde ise ailelerin birçoğu kalabalık olmasına rağmen özel günlerde kullanılmak üzere törensel bir mekân barındırmaktadır. İki kültürün konutları kullanım şekli mekân dizim yöntemiyle ele alındığında, geleneksel işçi evlerinde en ayrılmış mekânların salon ve oturma odası gibi mekânlar olduğu görülmüştür. Mutfak ise bu iki

mekânın aldığı bütünleşme değerlerinin arasında bir değer almaktadır. Orta sınıf evinde ise bu durum tam tersine evin en güçlü ve merkezi noktası olarak görev yapmaktadır.

Şekil 3.21 Geleneksel İngiliz İşçi Sınıfı Evleri [15]

Hanson'a göre [15] de çalışmanın en dikkat çekici noktası, günlük yaşamın sosyal ve toplumsal olarak üretilen mekânı olan oturma odası, mutfak ve/veya 'evin en iyi odası/mekânı' bütünleşme değerlerinin son iki yüzyıldır İngiliz evinde aynı kalmasıdır. Hanson ve Hillier'a göre sosyal değişimlerin mekâna yansımadaki en önemli faktörler dönüşümler ile ortaya çıkan davranış formlarıdır. Bunlar evlerin sokak ile olan ilişkisinden objelerin ev içerisindeki konumuna ve gerçekleşen eylemlerin niteliğinden ilişkilerin ne derecede etkilendiğine kadar birçok faktör sosyal değişimlerin mekâna yansımada etkilidir.

Hanson, [28] tarafından yürütülen bir başka çalışmada ise, İngiltere'de yaşayan 'yaşlı' nüfusa ait evlerin nasıl dönüştüğü ve 'ortak alan' kavramının evlerde nasıl kullanıldığı,

günlük aktiviteler dâhilinde ‘salon – yaşama odası’ (living room) mekânının nasıl kullanıldığı ve ev sahiplerinin eşyaları değiştirilerek, odaların bu yaş grubuna mensup insanlarca nasıl kullanıldığı araştırılmıştır. Araştırma, 60 yaş civarı insanların yaşadığı, geniş çaplı bir alanda çok sayıda ev üzerinden yapılan analizler ile yürütülmüştür.

Bulgulara göre, yaşlılar evlerinin düzenlerken genel olarak iki temel strateji geliştirmektedir. Bunlardan bir tanesi, sirkülasyon alanı yaratmaktır. Eşyaları merkezden dışa doğru yerleştirilerek, ortada boş alan meydana getirmektir. Bir başka deyişle, eşyalar duvara yaslanarak sirkülasyon alanı oluşturulmaktadır. İkinci strateji ise, birbiri ardına gelen ve alt mekânlar yaratacak yaklaşımlardır. Yani kullanıcılar evlerinde mekânsal kademelenme yaratmaktadır. Bu bağlamda kapsamlı bir araştırma yapılarak, yaşlı nüfus grubundaki kişilerin kendilerine ait evleri (family homes) ve huzur evi (purpose - built) örnekleri üzerinden, mekân sentaksı yöntemi kullanılarak analizler gerçekleştirilmiş ve iki ayrı kimliğe ve niteliklere sahip yapı grubu incelenmiştir.

Analizler ‘mahremiyet derecesi’ni, yaşlı kişilerin kendilerine ait evleri üzerinden, ayrılan ve diğer sosyal mekânlar ile yakın mekânlar arasındaki ilişki şeklinde ortaya koymaktadır. Bu kavram yaşlıların kendi evlerinde daha çok vurgulanmaktadır. Huzur evlerinde ise mahremiyet derecesi elimine edilerek yaşlı kişinin tek başına yaşadığı varsayımı yapılmıştır.

Araştırma yaşlı kişilerin yalnızlık algısının huzur evi örneğinde çok fazla olduğunu göstermektedir. Yani huzur evleri örneklem içerisindeki birçok yaşlı kişi üzerinde ‘başkasına bağımlılık’ ve ‘yalnızlık’ algısı yaratmaktadır. Bu bakımdan bu kişiler için huzur evi kötü davranılan ve alçaltılmış bir yer olarak görülmektedir. Bu bakımdan yaşlı kişiler için ‘alt mekânlar’ oluşturarak (subspace) bir oturma odası yaratmak örneğin, bir tür ‘mahremiyet derecesi’nin yeniden sağlanması stratejisidir. Aynı zamanda bu diğerleri ile bağlantı kurmak anlamındadır.

Araştırmada oda envanter alınarak, araştırma, sergileme, tecrit edilme – yoksunluk, çıkarma gibi süreçler incelenmiştir. Birçok yaşlı insan yaşamları boyunca çeşitli mal, mülk eşya, edinmiş ve zaman içerisinde bunları biriktirerek bir yığın oluşturmuş ve bu yığın ile birlikte yaşar durumdadır. İnsanlar huzur evine yerleştiklerinde yanlarındaki eşyaların mekânsal olarak azaltılması, sıkıştırılması durumu ile karşılaşmışlardır çünkü yeni yerleşecekleri mekânlar daha küçüktür. Bu durum salon mekânı için de geçerlidir.

Bazıları bugüne kadar biriktirdikleri eşyalardan ayrılmak istemezken yığınları beraberlerinde getirmişlerdir. Bazıları da sahip oldukları hantal mobilyalar ve yığıntıdan vazgeçip yerine daha hafif ve daha küçük ürünler kullanmayı ve yeni mekânlarını büyük gösteren düzenlemeleri tercih etmiştir.

Araştırma göstermektedir ki, bir çok mekân mimarlar tarafından tasarlanmakta ve insanlara nasıl mantıklı bir şekilde bu mekânların kullanılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Yaşlı insanlar ise bu prensipleri görmezden gelmiş ve kendi mekânsal düzenlemelerini yaratmıştır. Bir başka deyişle, mimarlar tarafından tasarlanmış, tefrişleri yapılmış mekânlardakilerden çok daha fazla eşyaya ve objeye sahip olan yaşlı insanların biriktirdiği, sadece bir yığıntı değil, aynı zamanda mekânın kullanım şekline ve sosyal bilginin oluşumuna işaret eden bir olgudur. Öte yandan tasarlanmış mekânlar ve mekânsal prensiplerin kullanıcı bağlamında sosyal bilgi ve iletişim döngüsünde çerçevenin dışına çıkabileceğinin bir göstergesidir.

Özçanak, [29] da Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi ve Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi başlıklı çalışmasında mübadele ile birlikte değişen Ayvalık Konut Kullanıcısını araştırmıştır. Mekân dizim yöntemi kullanılarak Ayvalık Konutlarının özgün ve günümüz plan şemaları üzerinden analizler yapılarak, konut yaşantısına dair sosyal ve kültürel veriler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

19. ve 20. yy'a ait 17 adet konut üzerinden yapılan incelemede özgün ve günümüz kullanımlarına ait ortaklıklar ve/veya farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bulgular göstermektedir ki, konutlarda yaşam alanı üst katta gerçekleşmektedir. Genellikle alt katlar günlük aktivitelerin gerçekleştiği mekânlardan oluşmaktadır. Esas yaşam üst kattadır. Analiz sonuçlarına göre en bütünleşik mekânlar birinci kat holü olmuştur. benzer şekilde sirkülasyon alanları da en çok hareketi barındırmasından dolayı bütünleşme değeri yüksek mekanlardır. En ayrışık mekânlar ise wc ve yatak odalarıdır. Bu mekânların mahremiyet seviyesi ile ilgisi vardır. Dolayısıyla ayrışık olmaları istenilen bir sonuçtur. Zaman içerisinde konut kullanımları, özgün Ayvalık konutlarının içe veya dışa dönük bir yapı sergileyip sergilemediği konusunda genelleme yapmaya imkân tanımamaktadır. Ancak günümüz kullanımı dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Öte yandan mekânların fonksiyonel anlamda kullanımlarına ilişkin bir belirleyiciden

bahsetmek söz konusu değildir. Zemin katlarda yaratılan dükkân, depo vb. mekânlartamamen kullanıcının isteklerine göre şekillenmektedir.

Yapıların turizm kavramı ile ilişkilendirilmesi bağlamında konutların turizm potansiyeli taşıyan yapılar olarak kullanılabileceği ortaya konulmuştur. Çünkü çalışmada yürütülen antet çalışmalarına göre insanlar geleneksel kontlarda konaklamaktan keyif duymaktadır. Öte yandan, ev pansiyonculuğu bölgede deniz ve kültür turizmi adına talep edilen bir olgudur.

Analiz sonuçlarında günümüz konut kullanımı özgün plan şemalarına göre daha ayrışık bir yapı sergilemektedir. Bu durum konaklama yapısı açısından aranan bir özelliktir. Bu bağlamda analiz sonuçlarına göre yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından yapılar, konaklama işlevi yüklenerek yeniden kullanılabilecektir.

Çil, [30] da yerleşim ölçeğinde yaptığı çalışmada, Kula Tarihsel Kentinin 20. yy'daki Fiziksel Dönüşümünü Mekân Dizim Analiziyle İncelenmesini araştırmıştır. Çalışmada Kula kentinin farklı tarihsel dönemleri, mekân dizim analizi ile 'mikro' ve 'makro' ölçekte incelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde, Kentin 1900 – 1930 tarihleri arasında en bütünleşik alanları 'çarşı'dır. Türklerin yerleştiği dönemlerde Çarşı Camii ve etrafı kentin kalbidir. Bu dönemde 'çarşı' hem kent sakinlerini hem de yabancıları kaynaştırma potansiyeline sahip bir bölgedir. Dolayısıyla insanlar bu mekânda kendiliğinden bir araya gelmektedirler.

Çarşı 70'lere kadar kadınların kullanımına açık değildir. Bu durum, kadınların yabancılar ile bir araya gelme olasılığının azaltılması yönündedir. Öte yandan, kiliseler mikro ölçekte bütünleşik iken çeşmeler bütünleşik mekânlarda yer almaktadır.

'Çarşı' 1930 – 1970 tarihleri arasında hala en bütünleşik mekân olmakta iken, makro ölçekte bakıldığında 50'li yıllarda açılan Ankara – İzmir karayolunun merkezin kaymasına neden olduğu görülmektedir. Otoyol ile kentin içine yeni bağlantı yolları açılmaktadır. Dolayısıyla yol güzergâhı bütünleşik bir yapı sergilemektedir. Bu dönemde kiliselerin yalıtılmış ve işlev değişikliğine gitmiş olduğundan bahsedilmektedir. Benzer şekilde çeşmeler de yalıtılmış mekânlar haline dönüşmüştür.

1970'lerden 2000'li yıllara kadar olan döneme bakıldığında ise, 'çarşı' hala en bütünleşik mekân olarak otoyol ve çevresindeki gelişme alanları ile çakışmaktadır. Bu dönemde camiler de yalıtılmış mekânlar olarak değerlerini kaybetmişlerdir. Aynı şekilde değer kaybetmeye başlayan kilise ve çeşme yapıları bu dönemde iyice önemini yitirmiştir. Bazı çeşmeler kaybolmuştur.

Çil'e göre [30] da mekân dizimi, bir kenti okumak, kente bakmak, kentteki ilişkileri anlamak ve araştırmak, hemen farkedilmeyenleri görünür kılmak, örüntüleri okumak ve bunlardan mekâna dair anlam çıkarma yöntemidir. Kentin farklı katmanlarının birbirleriyle nasıl örtüştüğünü anlamadan o katmanlardan herhangi birine dair bir değişiklik ya da yenilik önerisinde bulunmak insan anatomisini bilmeden ameliyat yapmaya benzetilebilir. Bu bakımdan kentteki dinamiklerin iyi anlaşılması gerekmektedir. Mekân dizimi, biçimin gerisinde kalan mekânsal olguyu oluşturan sosyal mantığı anlamak için oluşturulmuştur. Çalışma göstermektedir ki, Kula kenti tarihsel süreç içerisinde bir 'çarşı' bölgesidir. Zamanla, dini mekânlar kamusal önemini yitirerek temsili mekânlara dönüşmüştür. Çarşı, geçmişte konut bölgesi ile kente giriş arasında bir geçiş mekânı olsa da artık iç – dış ayrımı ortadan kalkmış fakat ticaret aktivitelerinin gerçekleştiği merkezi bir konum olma özelliği devam etmiştir. Otoyol bu bakımdan önemli bir etkidir.

BÖLÜM 4

ALAN ÇALIŞMASI VE METODOLOJİ

Sakız Kentinden bir görünüm [31]

4.1. Sakız Adası Üzerine

Sakız Adası konumu itibariyle, bir ada oluşundan dolayı tarihsel süreçte çeşitlilik göstermektedir. Venediklilerin ticari imtiyazlara sahip olmasıyla şekillenmeye başlayan sosyal yapı 11. Ve 16. yy'lar arasında kendini feodal bir yapının içerisinde göstermektedir. Adanın ekonomisi, sosyal ve kültürel yapısı Bizans ile doğrudan bağlantılı olmakla birlikte İstanbul ve Genova ile üretim, hizmet açısından finansal anlamda ilişki halindedir. Bu bağlamda gelişen ekonomi ve sosyo kültürel yapının yanısıra mimari anlayış da Bizans etkileri belirgin bir üslup farklılığı ortaya koyacak şekilde kendini göstermektedir. Sakız Adası yüzyıllardır ticaret ve denizcilik merkezli bir

ada olmuştur. Dolayısıyla bu model, Bankalar, Komisyoncu Ofisleri, Resmi Kurumlar, Sigorta Acenteleri gibi mimari türden gereksinim ve anlayışları da beraberinde getirmiştir. [31]

Türklerin Adaya gelmesi ile (1566 – 1912) Genova'nın egemenliği sona ermekle birlikte ekonomik ve sosyal hayat için de dönüşümler başlamıştır. Ada halkı Türklerin yönetiminde ticari anlamda ve daha sonraları denizcilik alanında hiç olmadıkları kadar büyük bir gelişme göstermişlerdir. Bu gelişme 18. Yy'da en üst seviyeye ulaşmıştır. Türklerin adadaki varlığı ile kültürel alanda da gelişmeler yaşandığı gibi diğer birçok konuda; finansal, sosyal ve kültürel, mimari anlamda gelişmeler yaşanmıştır. İskân anlamında oldukça fazla sayıda mülk edinme söz konusudur. Kayıtlarda mülk sahibi olan Türk nüfusun yoğunlukta olduğu göze çarpmaktadır. [31]

Genovalıların etkisi hala çok güçlü bir şekilde devam etmekteyken dünya ile kurulan bağlantılar ile gelişmeler adaya nüfus etmiştir. Mimari anlamda yüksek kalitede ve başarılı yerel mimari tarzda örnekler ortaya çıkararak, o çağın büyük mimari hareketlerine ve yapım şartlarına uygun bir şekilde kendisini geliştirmiştir.

XVII. Yüzyıl Ortalarından XIX. Yüzyıl Başlarına Kadar Sakız Adası'nın Nüfusu,

Yıl	Adanın Nüfusu	Sakız Şehri'nin Nüfusu	Adadaki Etnik Grupların Oranları				Seyyahın Adı
			Rum	Türk	Latin	Yahudi	
1655	40.000	---	25.000	8000	6000	---	J. Thevenot
1665	34.000	---	23.000	3000	8000	---	R. Dreux
1677	40.000	---	29.700	5000	5000	300	J. Covet
1688	---	30.000	15.000	6000	8000	---	O. Dapper
1701	113.000	---	100.000	10.000	3000	---	J. Tournefort
1729	100.000	20.000	---	4000	---	---	M. Fourmont
1738	100.000	---	---	5000	---	---	J. Montague
1739	100.000	50.000	---	5000	---	40 Aile	R. Pococke
1747	120.000	60.000	111.234	7000	1766	---	J. Galland
1757	50.000-130.000*	20.000	---	---	---	---	J. Van Egmont
1794	150.000	---	---	3750	---	---	J. Dallaway
1794	110.000	30.000	104.900	3500	1500	100	A. Olivier
1799	50.000	25.000	46.000	2000	1000	1000	W. Wittman
1801	60.000	25.000	---	---	---	---	E. D. Clarke
1809	60.000	20.000	---	---	---	---	J. Galt
1813	80.000	---	---	---	---	---	W. Turner

Şekil 4.1 XVII. yy ortalarından XIX. Yy başlarına kadar Sakız Adası'nın Nüfusu [32]

Adada etnik yapıyı oluşturan diğer unsurlar Yahudiler ve Ermenilerdir. 1492 tarihinde İspanya Kralı Ferdinand, Katolik mezhebine geçmeyi kabul etmeyen Yahudilerin ülkeden çıkarılmasını emretmiş; burayı terk eden Yahudilerin bir bölümü de Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmiştir. Dolayısıyla XVIII. yüzyılda adada yaşayan Yahudilerin kökeninin, XV. yüzyılda göç edenlere dayandığı iddia edilebilir. Adadaki diğer bir etnik grubu oluşturan ancak seyahatnamelerde kendilerine dair herhangi bir bilgiye rastlanmayan Ermenilerin, ada nüfusunun oldukça az bir bölümünü oluşturdukları anlaşılmaktadır. [32]

Osmanlı için adanın bir önemi adaya ismini veren 'Sakız' üretiminden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda sakız üretimi yapılan bölgelere muafiyetler getirilerek Sakız üretiminin devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda denizcilik faaliyetlerine ilişkin coğrafi konum da oldukça önem arz etmektedir. Gümrük vergisi bakımından Çeşme'ye bağlı olarak ticaret yapan ada, İzmir için önem arz eden bir liman konumundadır. Bu bakımdan uluslararası bir öneme sahiptir. Öte yandan İzmir limanı tarihsel süreç içerisinde etkin bir liman oldukça Sakız ve Çeşme limanları bu açıdan geri planda kalmıştır. Yine de ticari anlamda her zaman bir geçiş ve uğrak noktası, mola durağı olarak önemini korumuştur. Türklere karşı 1822'deki özgürlük mücadelesi ve ayaklanmalar ile gelişmeler sekteye uğrar. Öte yandan 1881 yılında büyük bir deprem ile yerle bir olan Sakız Adasında fazla sayıda can ve mal kaybı yaşanırken birçok mimari eser yıkılmıştır. Ada 1912'de bağımsızlığına kavuşmuştur. [32]

4.1.1. Sakız Kenti

Tarihsel süreç içerisinde adadaki en gelişmiş bölge Sakız Şehri ve Limanı çevresini kapsamaktadır. Nüfus da bu bölgelerde yoğunluklu olarak artış göstermiştir. Kent liman ve kale çevresinde gelişim göstermiştir. Dönüm noktaları olan savaşlar ve doğal afetler kentin yapısal dokusu üzerinde etkili olmuştur.

Türklerin adadaki varlığı sırasında da önemli olayların meydana geldiği, doğal afetlerin yıkıcı sonuçlar ortaya çıkardığı bir dönem yaşanmıştır. Bu bakımdan, Sakız Kenti için tarihsel süreçte ayakta durmayı başarabilmiş tek yapı için 'kale' yapısı demek mümkündür. [32]

Kale etrafında yoğun olarak gelişen bir yerleşim modeli görülmektedir. Öte yandan 'liman' yapısı da tarihsel ve coğrafi anlamda oldukça önemlidir. İstanbul'dan gelen ve İstanbul'a giden gemilerin uğrak ve dinlenme noktası olarak görev üstlenmiştir.

Şekil 4.2 Sakız Limanı, 1713 [32]

Şekil 4.3 Bizans Döneminde Sakız Kenti (1100 – 1346) [31]

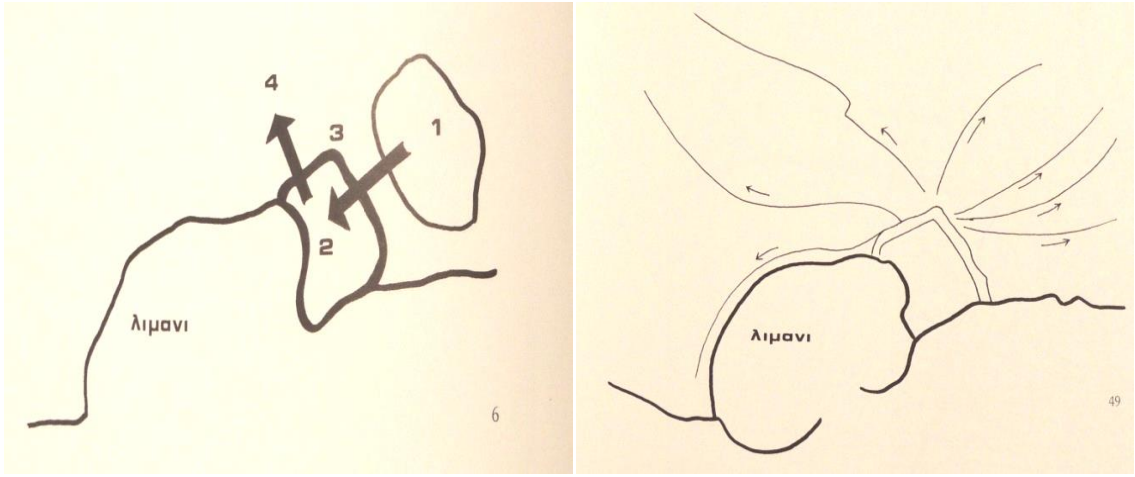
Şekil 4.4 Türklerin Yönetimindeki Dönemde Sakız Kenti (1566– 1912) [31]

4.1.2 Kale İçi ve Kalenin Dışındaki Şehir

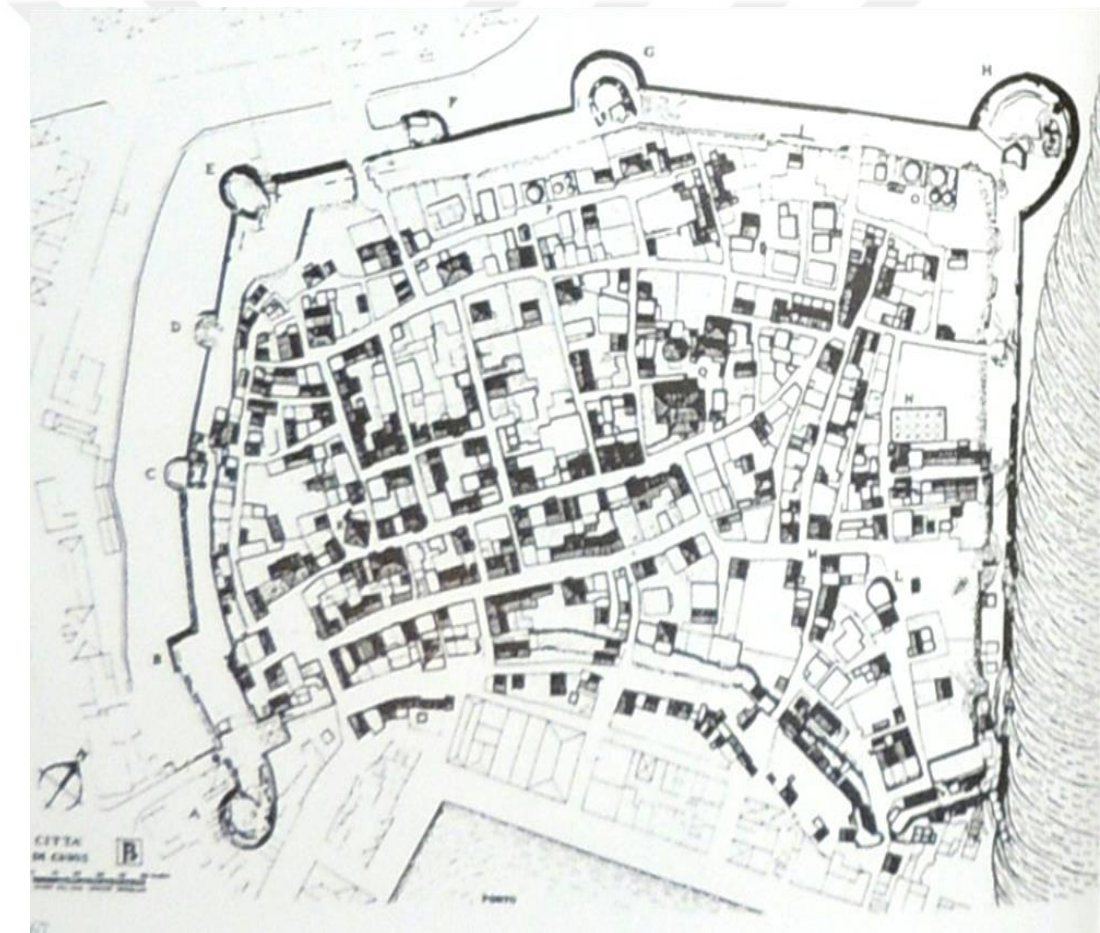
Günümüzde kale fonksiyonunu yitirmiş olsa da 'kale içi' olarak adlandırılabilen alan tarihsel süreçte oldukça farklı sosyal ve kültürel yapılanmalara sahne olmuştur. Tarih içerisinde 'kale' yapısı kent ile limanı ve limanda bulunan Sakız Tersanesi'ni koruyan bir yapı olarak inşa edilmiştir. Sakız Tersanesi'nin bağlı olduğu Tersâne-i Âmire'ye gemi inşası, malzeme ve işçi temini hususlarında hizmet verdiği görülmektedir. 1454 yılında Mahoneslerin (Mahonesi) kentin etrafını yüksek ve güçlü duvarlar ve gözetleme kuleleriyle çevrilmesine karar vermesiyle başlayan dönem Türklerin hâkimiyetinde kale içi olarak sadece Türklerin kullanıp yaşayabildiği, içinin tamamen evlerle dolu olduğu, Türk muhafızlarca korunan bir alan olarak önem arz etmiştir. Aynı zamanda, bu alan içerisinde kalan kilise yapıları camilere dönüştürülmüş ve alan içerisinde 5 - 6 cami ve birçok ibadethane yer almıştır. İstanbul'dan getirilen bazı tutuklular için hapisane de mevcuttur. Öte yandan, bazı belgelerde Türklerin sur duvarlarını da kendilerine göre biçimlendirdiklerinden, geniş hendekler, sağlam burçlar ve duvarlardan bahsedilmektedir. Bununla birlikte geleneksel konut mimarisi ve Osmanlı mimarisine ilişkin han, cami, hamam, tekke, çeşme gibi birçok vakıf yapısı Kale içerisinde yer almaktadır. Kale duvarlarının hemen ardında ise Hristiyan topluluklara ait yaşam birimleri ve mahalleler yer almaktadır. [33]

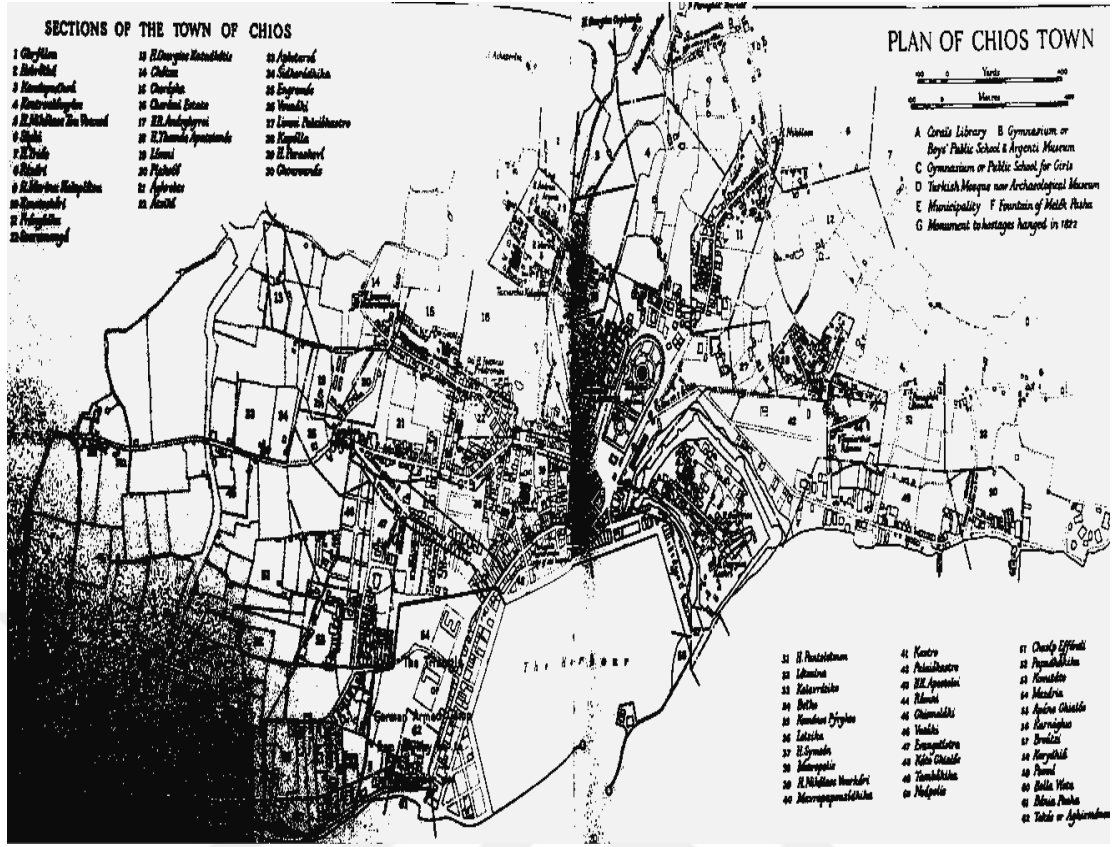
Şekil 4.5 Sakız Kalesi [34]

Şekil 4.6 Bizanslılar (Sol) ve Türkler (Sağ) Dönemindeki Kentsel Gelişim [31]

Şekil 4.7 Günümüzdeki Kale içi [31]

Şekil 4.8 Savaş Öncesi (Arnold Smith Tarafından Çizilmiş) Yerleşim Planı [31]

4.1.3 Geleneksel Sakız Adası Konut Mimarisi

Geleneksel Sakız Adası Konut Mimarisi'nden bahsedebilmek için öncelikle Konut yaşantısı ve günlük hayatın geçtiği dış mekân ilişkilerinden bahsetmek gerekmektedir.

James ve Kalisperis, [35] de geleneksel Sakız Adası konut yaşantısı için, Yunan ailelerin dört nesildir, yaşamakta oldukları evlerinin önündeki basamakta oturup birbiri içine geçmiş yaşamları hakkında konuştuklarından bahsetmektedir. 'Ev' ve 'Ev Hayatı' Yunan aileleri için çok önemlidir. Ev tek başına aile yaşantısının merkezindedir.

Sakız Adası'nda bir dağ kasabasında yürüttükleri çalışmada aynı ev içerisinde birlikte yaşamdan söz etmektedirler. James ve Kalisperis [35] de ev paylaşılan birşey olmasının yanı sıra beraberlikten çok daha fazla '**yakınlık**' gösteren bir durumun varlığına işaret etmektedirler. Bu durum 1950'lerden önce evlerin genellikle tek odadan ibaret olması ile ilgilidir. Bu tek mekân içerisinde insanlar ve hayvanlar 'ev'i paylaşmaktadır. Dolayısıyla 'mahremiyet' kavramından bahsetmek mümkün değildir. Zaman içerisinde başka odaların eklenmesi ile misafir edilebilecekleri mekânların varlığı ortaya çıkmıştır.

Yunanistan için ‘mutfak’ hane halkının aktivitelerinin gerçekleştiği merkezdir. Sakız Adası’nda ‘mutfak’ sadece yemeğin hazırlandığı bir mekân değil, aynı zamanda çeşitli eylemlerin gerçekleştiği ve etkileşimin olduğu bir mekândır. Yemeğin hazırlanması eylemi dış mekânda da gerçekleşebilen bir eylemdir. Bezelyenin ayıklanması, Balıkların temizlenmesi vb. eylemler kapının önünde dış mekânda gerçekleşebilen eylemlerdir. Bu nedenle mutfak mekânı yemek pişirimeninyanısına, aile meselelerinin tartışıldığı, aile ile ilgili kararların alındığı ve aileye yakın bir kaç dostun, o aile ile sahip oldukları ayrıcalıklı ilişkiyi gösteren bu alanda ağırlandığı önemli mekânlardır. [35]

Eski Sakız Evlerinde genellikle ‘Mutfak’ mekânı için ayrılmış bir oda yoktur. Bu tip eski evlerde mutfak alanı bir odanın uzun duvarı boyunca yer almaktadır. Fiziksel bir ayırım yoktur ancak mutfak mekânı boş bir sirkülasyon alanında işaretlenmemiş bir sınır ile öteki mekanlardan ayrılmaktadır. Aradaki mekân ise sadece aile ve yakın aile dostlarına açıktır. Duvarlar kadar engelleyici olmayan fiziksel objeler ile, örneğin masa, sandalye vb., mutfak mekânı görsel olarak diğer mekanlardan ayrılmaktadır. Daha büyük evler ayrı bir mutfak mekânına ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, yaratılacak mutfamekânları yemek pişirmek dışında daha birçok eyleme hizmet eden bir mekân olacaktır. Çünkü yemek yapma eylemi eğer sadece bu mekânda yapılması gerekmiyorsa mutfak ile sınırlanan bir eylem değildir. [35]

James ve Kalisperis’in yürüttükleri çalışmada, mutfak mekânı yemek pişirmenin yanısıra o evde yaşayan yaşlı bir birey için aynı zamanda uyuma mekânıdır. Mutfaktaki eylemler kullanıcının uyumak istemesiyle sona ermektedir. Bunun nedeni evin başka kullanıcılar tarafından paylaşılması, hane halkının kalabalık olması ve mutfakı uyuma eylemi için kullanan yaşlı bireyin evli kızı ile aynı odayı paylaşmak istememesidir.

Sakız Adası’ndaki konut yaşantısı ve mekânsal değerlerin dış mekân ile ilişkisine bakıldığında, dış mekân – sokak en az ev kadar önemli bir öğedir. Sokak bulunduğu bölgedeki iletişimi sağlayan bir araçtır. Bir gezinti yeri olarak dış dünya ile bağlantının kurulduğu ‘ara mekân’lardır. ‘Promenade’ ve ‘Plateia’ olarak tanımladıkları kamusal mekânlardan bahsetmektedirler. Bu mekânlar yerleşimin sosyal etkileşiminin sağlandığı mekânlardır. İnsanlar bu kamusal alanlarda toplanır, alışveriş yapar, birbirleri hakkında ve başka konularda bu alanlarda haberdar olurlar. Dolayısıyla bu bölgelerde kafeler, alışveriş yapılabilecek mekânlar, yürüyüş alanları, oturma ve dinlenme alanları

gibi kısımlar bulunmaktadır. Aynı zamanda, en az bir tane erkeklerin kullanımına açık olan 'kafeneio' bulunmaktadır. Bir başka deyişle 'kahvehane'ler bu alanlarda yer alır. Sakız Adası'nda kahvehaneler merkezde değil, merkezin bitişiğinde yer almaktadır.

İç kısımlardaki yerleşmelerde dairesel bir yerleşim modeli görülürken, merkezler kare formlardadır. 'Plateia', yani meydanlar bu alanlarda yer alır. Deniz kenarı kasabalarında ise kıyı boyunca bir 'promenade', yani gezinti güzergâhları, alanları görülmektedir. [35]

Meydanlar (Plateia) birçok farklı eylem için dağılım noktasıdır. Yollar, iş merkezleri, arkadaşlar ile ilgili aktivitelerin gerçekleştiği mekânlar, alışveriş mekânları vb. buraya açılmaktadır. Gün boyunca meydanlar resmi olmayan bir karaktere sahiptir. Gece olduğunda ise daha resmi bir yapı sergilemektedir. Çünkü meydanlar ailelerin misafirlerini ağırladıkları alanlardır, dolayısıyla yerleşimin en kamusal mekânıdır.

Meydan kullanımı Avlu (Avli) mekânı kullanımı ile benzerlik göstermektedir. İnsanlar kendi avlularında oturur gibi meydanlarda oturarak zaman geçirmektedirler. Sakız Adalılar, meydanları, kendi yaşamlarının bir uzantısı olarak görmektedir. Öte yandan kamusal mekânda sosyalleşmek, zaman ve para harcamak orada yaşayan ailelerin ve dolayısıyla yerleşimin geliriyle alakalı bir durumdur.

James ve Kalisperi'nin incelemiş oldukları dağ kasabası gelir açısından daha dar gelirli ve yaşlı nüfusun çok olduğu bir kasabadır ve yerleşimin meydan olarak nitelendirilebilecek alanında az sayıda restoran, kafe vb. mekân yer almaktadır. Kapı önleri, sokaklar bu anlamda yaşlı en kamusal mekânlardır.

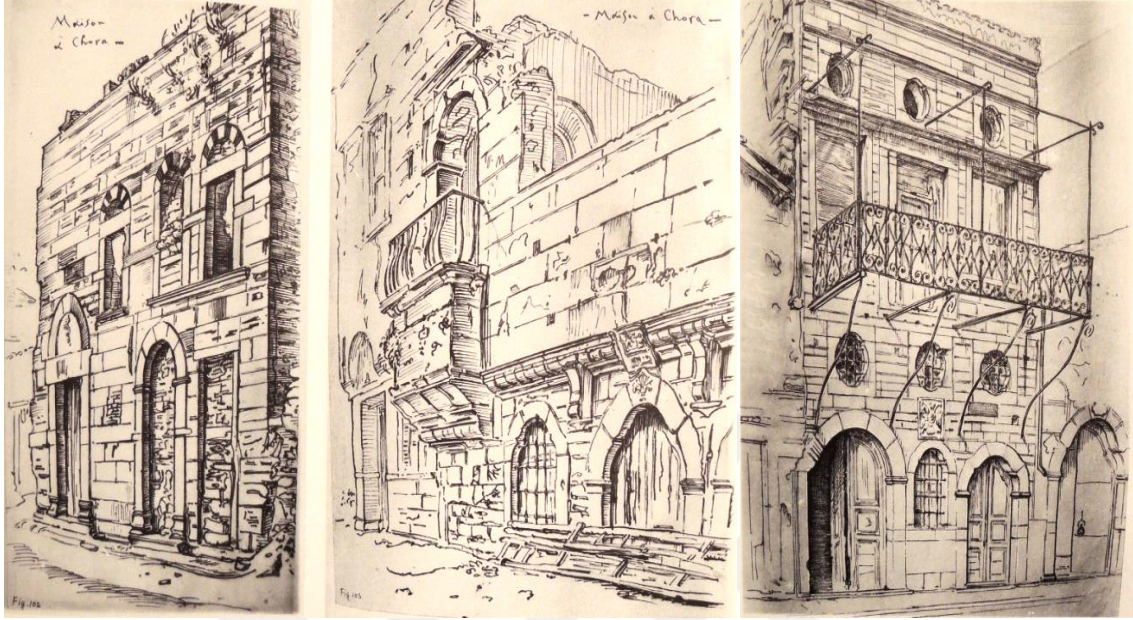
Sakız Adası geleneksel mimarisine dair çok sayıda materyal bulunmamaktadır. Profesyonellerce hazırlanan çizimler ve 19. Yy fotoğrafları önemli sayıda bilgiye ışık tutmaktadır. Türk dönemindeki gelişmeler ise genel olarak ikiye ayrılabilir.

1 – 1800 yıllarına kadar olan büyük eserlerin ortaya çıktığı dönem.

2 – 1800'lü yıllardan sonra yeni yapım teknikleri ve morfolojinin olduğu dönem. [31]

Genel olarak Sakız Adası mimarisi plan örnekleri incelendiğinde, zemin kat planlarının ticari amaçlı mağaza, kafe, dükkân, atölye vb. Amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda sokak ile ilişkisi açısından yapılara doğrudan bir giriş bulunmaktadır.

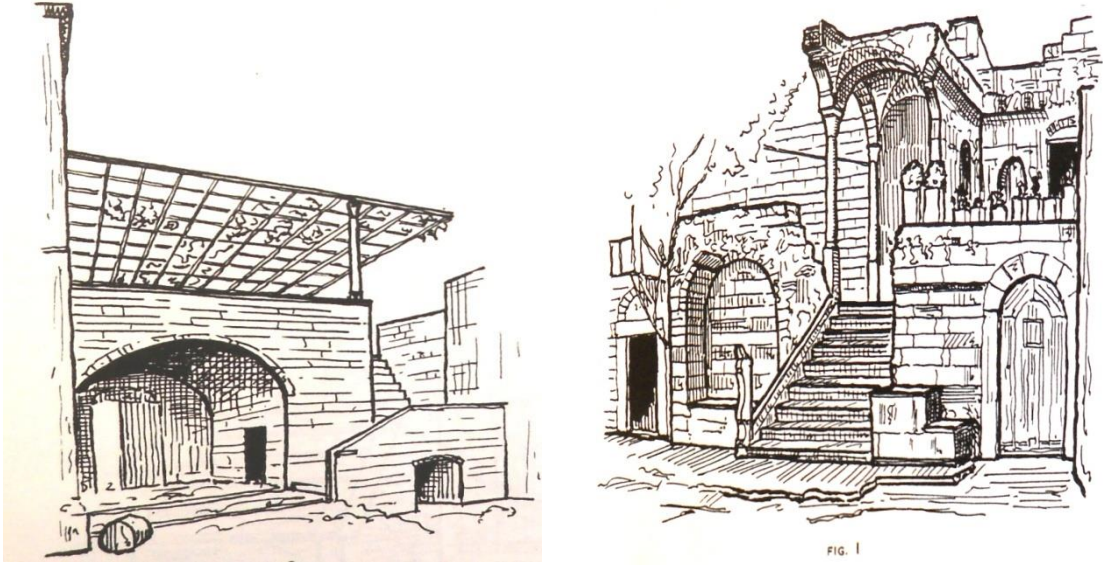
Merdiven hemen hemen her zaman yapının içerisinde yer almaktadır. Aynı zamanda yapı için önemli bir mimari elemandır. Öyle ki bazı belgelerde merdiven elemanının çeşitli malzemelerden bezemelerle ile süslendiği görülmektedir.

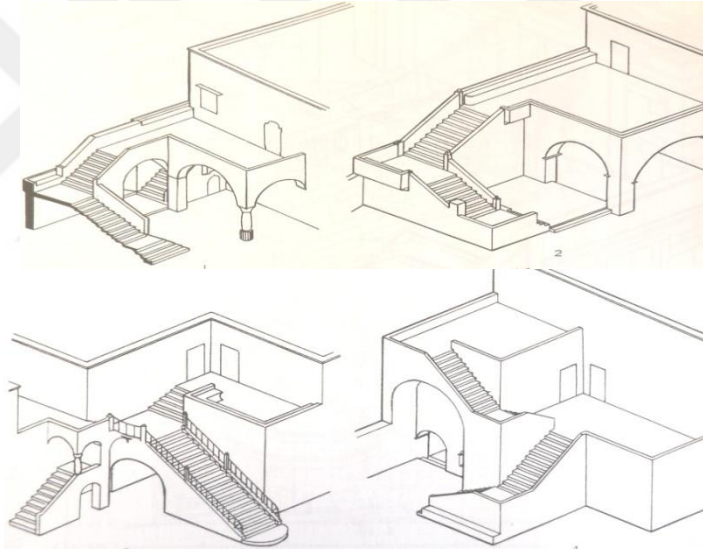
Şekil 4.9 Sakız Adası Mimarisinden Örnekler [33]

Birden fazla kata sahip olan yapılarda 1.katlardaki düzenlemeler tam net olarak bilinmemektedir. Öte yandan ‘yaşam’ bölümü olarak üst katların kullanılmış olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Birçok belgede yapıların iç mekânlarının farklı fonksiyonlar ile şekillenmekte olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Özellikle 18.yy’a ait detaylar ‘sofa’ kullanımına işaret etmektedir. Bu bağlamda adadaki otoritenin yapısal üslup üzerinde etkili olduğundan bahsetmek mümkün gözükmemektedir.

Gömme giriş kapıları, yalın ve dar ön cephe, ikinci katta küçük bir balkon veya cumba, dikey doğrultuda uzanan alan Sakız evlerinin mimari anlamda belirleyici özellikleridir. Genel hatlarıyla iki katlı cumbalı, yığma, esasında Ege bölgesinde oldukça yaygın olarak kullanılan ev tipi olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 4.10 Sakız Adası Mimarisinden Örnekler [33]

Şekil 4.11 Sakız Adası Mimarisinden Detaylar [33]

1. Büyük eserlerin çıktığı geleneksel dönem;

Geleneksel Sakız Evlerinin temelini oluşturduğu dönemdir. Evler genelde iki katlı, diğerinin yanına inşa edilmiş şekildedir. Türklerin adadaki hâkimiyetinden 2 yüzyıl sonrasına kadar bile Genova mimarisinin etkileri görülmeye devam etmiştir.

Geleneksel Sakız Mimarisi dönem itibariyle oldukça tekil ve yerel bir mimaridir. Buna etki eden en önemli faktör oyma taş, mermer ve çeşitli taş malzemenin yerel olarak temin edilebilmesi ve kullanılmasıdır.

2. 1800 sonrası mimari yapı;

1800 sonrası her konuda ada birçok etki altındadır. En önemli etki Adadaki ticaretin sadece Osmanlı ile değil (o zaman için sınırlı olarak İzmir ve İstanbul ile önemli ticaret işleri yürütülmektedir.) İtalya, Fransa, Hollanda gibi ülkeler ile de ticari ilişkilerin kurulabileceği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, dünya ile kurulan iletişim adaya yeni teknolojileri ve malzemeleri de beraberinde getirmiştir. Mimari anlayışta ortaya konan üslup, eski parçaların korunması ve yenilerinin üzerine eklenmesi ile tanımlanmaktadır.

Ahşap malzemenin kullanımı yaygınlaşarak taşıyıcı sistem geliştirilmiştir. Bununla birlikte bu dönemde 'cumba' ve 'balkon' kullanımı da yaygınlık kazanarak yapının cephesinde dışa taşmalar meydana gelmiştir. Öte yandan malzeme seçimi 19.yy civarında önemli ölçüde İzmir'den temin edilmiştir.

Dönemin modası neo klasik elemanlar yapılarda çeşitli şekillerde yer alırken, dekorasyon anlamında rokoko ve İstanbul barok stili tercih edilmiştir. Sakız Tipi evler bu dönemde oluşmuştur. 'Musandırallı' ev olarak nitelendirilen, kelime anlamıyla evlerde yatak yorgan konulan, yüklük ve/veya mutfaklardaki geniş dolapların depo fonksiyonu gördüğü, daha çok toprakla uğraşan, küçük ailelerin kullandığı evlerin Sakız Tipi üslubunu oluşturduğu düşünülmektedir.

Bu dönem içerisinde yer alan Sakız Adası Depremi oldukça yıkıcı etkilere sahip bir doğal afet olarak 1881 yılında kenti yerle bir etmiştir. Depremden sonra yapıların ve şehrin yeniden onarımı savaş yıllarına kadar devam etmektedir.

Şekil 4.12 19.yy da neoklasik üslup ile inşa edilmiş Sakız konutları [34]

Günümüzde (20.yy) modern şehir dinamik bir yapı göstererek gelişmiştir. Bununla birlikte birçok ana güzergâh ve simgesel yapı varlığını günümüze kadar korumayı başarmıştır. Kale, kale içi (surlar içi) varlığını korurken, birçok ana cadde, liman ve sahil şeridi, mahallelerin isimleri çok fazla değişmeden bugüne ulaşmıştır. [31]

Şekil 4.13 Sakız Kenti - Liman [31]

Şekil 4.14 Sakız Kenti - Liman [36]

Şekil 4.15 Sakız Adası Mimarisinden Örnekler [36]

4.2. Çeşme Üzerine

Çeşme, Urla yarımadası üzerinde, batısında Sakız adası (Khios / Xios / Chios) ile kıyı komşusu bir konumda yer alan ve tarihsel gelişimi antik dönemlere kadar uzanan coğrafi konumu ile önem kazanmış bir yerleşimdir. Öyle ki, Çeşme ve çevresinde yürütülen arkeolojik kazılarda ortaya çıkan bulgular, bölge yerleşiminin tarihinin yaklaşık 8000 yıl öncesine gittiğini göstermektedir. Öte yandan coğrafi konumu nedeni ve uzun güneş alan ikliminin getirdiği avantajlar ile bir liman yerleşimi olarak her dönemde ön plana çıkmıştır. [37]

Hitit İmparatorluğunun yıkılması ile Anadolu'ya akınlar yapan ve merkezi Atina'da bulunan İon halkları tarafından 'polis' adını verdikleri İon kenti kurulmuştur. On iki İon kentinden biri olarak bugünkü 'İldırı' köyü sınırları içerisinde kalan 'Erythrai' limanı olarak 'Cysus' adı ile M.Ö 3 bine kadar giden bir tarihte yer almaktadır. Roma ve Bizans döneminde, bugün Çeşme ilçesinin modern yerleşmesinin bulunduğu alanda, Cyssus / Casystes isimli verilen liman yerleşiminin var olduğu antik kaynaklar tarafından aktarılmaktadır. [37]

Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun kendisine merkez olarak İstanbul'u seçmesi Çeşme gibi birçok kentin de tarih içerisindeki öneminin değişmesine yol açmıştır. Bu dönemde gücünü yitirmeye başlayan kent, Bizans döneminde 'Linoperamata' adı ile anılan Çeşme limanı 13. yy, Çaka bey'in bölgeyi ele geçirmesine kadar yarımada'nın en önemli limanı olmuştur. Çakabey hâkimiyetinde, Çeşme'nin yaklaşık 3 km. içerisinde, 'Çeşmeköy' ismi ile bilinen bölgedeki en eski Türk yerleşimi kurulmuştur. Beylikler döneminde Çaka Bey, bölgenin tarihinde ve Türkleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda, deniz güçlerine verdiği önem ile liman kullanımı bu dönemlerde yine ön plandadır. Çünkü İzmir ve Selçuk'ta kurulan tersaneler bölgedeki adalar üzerinde etkili olduğu gibi, donanma faaliyetleri bakımından da oldukça önemli gelişmelerin yaşandığı bir döneme işaret edilmektedir. Dolayısıyla bu dönemde Sakız Adası da ele geçirilmiş ve Çeşme limanı korunaklı bir duruma getirilmiştir. Çaka Bey'in ölümü ile bölge yine Doğu Roma hâkimiyetine girmiştir. 1317 yılında Aydınoğulları Beyliği zamanında idare kesin olarak Türklerin eline geçmiştir. İlk defa bu dönemde 'Çeşme' isminin verildiği bilinmektedir. Bu ismin kentte bulunan yaklaşık yirmi adet çeşme ile ortaya çıktığı düşünülmektedir. Yerleşimin 'Çeşme' olarak adlandırılmasına ilk kez İzmir ve

çevresinden bahseden Fatih Sultan Mehmet döneminde yazılmış Düsturname – i Enveri adlı eserde rastlandığı bilinmektedir. [38]

Bölge 14. ve 15. yy larda Osmanlı hâkimiyetine girerek, Çeşme yerleşiminin temelleri atılmıştır. Osmanlıların eline ilk defa Yıldırım Beyezid döneminde geçmiştir. 16. Yy da ticaret bakımından oldukça önem arz eden Çeşme Kalesi, Çeşme'yi yine önemli bir liman konumuna getirmiştir. Kent kalenin etrafında gelişmeye başlamış ve hızla artan ticari faaliyetler ve gelişmeler, kısa süre sonra Kanuni Sultan Süleyman döneminde bu bölgeye kervansaray, Çeşme, Türbe, Hamam gibi yapıların yapılması ile devam etmiştir. Bu dönemlerde Çeşme bir başka deyişle dışarıya açılan ticaret kapısıdır. 1566 yılından itibaren Sakız Adası'nın Osmanlı idaresine geçmesi ile limanların bağlantılı hale gelmesi, devam eden yıllarda Türk – İran savaşlarının etkisi, idarecilerin katı yönetimi ve Cezayir korsanlarıyla mücadeleler nedeniyle Çeşme Limanı 17. yy.dan itibaren ticari anlamda önemini kaybetmeye başlarken askeri anlamda önem kazanmıştır. 18. yy da ise Çeşme, Rus – Osmanlı Savaşı ile ön plana çıkmaktadır. Öte yandan 19. yy ise Çeşme için ticaret, turizm ve sosyal yaşam bakımından en önemli dönemdir. Bu dönemde, liman kentin gelir getiren odak noktasıdır. Özellikle 19. yy da göç nedeniyle Rum nüfusunda artış meydana gelmiştir. 1950'lerden sonra turizmin hızlı gelişiminden etkilenerek İzmir'in en önemli sayfiyesi durumuna gelmiştir. [38]

Yerleşmede farklı etnik gurupların bir arada yaşamaları mimariyi oldukça etkilemiştir. Ancak Çeşme kenti yapısal ve yerleşim anlamında Osmanlı kent özelliklerini göstermez. Çıkmaz sokaklar, meydanlar ve benzer öğelere rastlanılmadığı gibi kent dokusu incelendiğinde, Kale önemli bir konumdadır. Kent dokusu kaleyi odak noktası olarak etrafında gelişmektedir. Öte yandan farklı gurupların bir arada yaşaması konut mimarisinde de etkisini göstermektedir. Kentte altı tip konuta rastlanmıştır. Tipolojide plan şemalarının yapı elemanları ve cephe özelliklerinden daha etkili olduğu görülmüştür. Dokuda rastlanan bir başka yapı türü de ticarethanelerdir. [38]

Kayın, [38] de 'Çeşme Tarihi Doku Araştırması Koruma ve Restorasyon Önerileri' isimli çalışmasında mevcut kent dokusunun yakın geçmişten başlayarak hızla tahrip edildiğinden ve koruma önlemleri ile uygulamalarının yetersizliğinden bahsetmektedir. Öte yandan ikincil konut tercihleri ve Çeşme'nin turistik niteliği bakımından sahip olduğu yapıların yeniden işlev kazanması ve ilk yapılış amacı dışında günümüz turistik

ve ticari faaliyetlerine yönelik fonksiyonlarda kullanılması, bazı bölgelerin sit alanı ilan edilmesinin gerekliliği gibi koruma tedbirlerinden gerektiğinden bahsetmektedir.

4.2.1 Çeşme Mimarisi

Çeşme Osmanlı dönemi ile mimari anlamda ana hatlarına kavuşmuştur. Kayın, [38] deki çalışmasında Çeşme'nin kentsel dokusunu oluşturan dönemin Osmanlı dönemi olduğunu belirtmektedir. Nüfus bakımından karışık bir yapı sergileyen kent, dönemler içerisinde farklı grupların bir arada bulunmasından dolayı özgün bir mimari özellik sergilemektedir.

Günümüzde ikincil konut kullanımının fazla olması nedeniyle sosyal yapılanma açısından kentsel özellikler ortaya çıkmıştır. Tarım ve hayvancılık gibi kırsal alan faaliyetleri ile uğraşanlar genellikle ilçe çeperinde yer almaktadır. Bu faaliyetler işgücü açısından oldukça küçük bir bölümü oluşturmaktadır. Ticaret, turizm (özellikle yaz turizmi) ve ulaşım dayalı iş kolları Çeşme nüfusunun genel sosyal yapısının kentsel nitelikler kazanmasına neden olmuştur. Öte yandan kent içerisinde kahvehane gibi ortak kullanıma yönelik mekânlar gündelik yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. [38]

Çeşme içerisinde kale olan bir yerleşimdir. İç ve dış kale olmak üzere iki katmandan oluşmaktadır. Etrafında yayılan yapılaşma ile savunmaya yönelik bir yerleşim modeli sergiler. Dış kale saldırılara karşı ilk savunma ve gözetleme aşamasıdır. Kale referans alınarak oluşan kent dokusuna ilaveten inşa edilen kervansaray, cami ve türbe gibi yapılar ile ticaret faaliyetlerinin ve buna bağlı nüfus yoğunluğunun artmasına da sebep olmuştur. Kalenin güney ve güneydoğusunda sivil Türk yerleşimi yayılırken, kuzey ve kuzey batısında kent ticaret merkezi ve liman işlevlerinin geliştiği görülmektedir. [38]

Çeşme Limanı da kent yerleşiminde ve yapılaşmada önemli bir yer tutmaktadır. Limanın ekonomik anlamda güvenli bir şekilde kullanılmaya başlamasıyla adalardaki Rum nüfus Çeşme bölgesine yerleşmiştir. Farklı etnik kökenlere ait grupların yoğunlaşması ve bir arada yaşamaya başlaması ile mahalleler ortaya çıkmıştır. Bir aradaki yaşam, kilise, cami, türbe gibi dini nitelikli mimari örnekler ile hamam, kervansaray gibi sosyal nitelikli yapıların ortaya konulmasını sağlamıştır. Öte yandan, Türk mimarisinde önemli bir yer tutan 'çeşme' yapıları gibi sosyal yaşam üzerinde iletişimin sağlanmasında oldukça etkili olan yapılar da kentsel odak noktaları olarak yer

almıştır. Kayın (1988) çalışmasında 'çeşme' yapılarını 6 gruba ayırarak açıklamaktadır. Anıtsal Çeşmeler, Mahalle Çeşmeleri, Ev Çeşmeleri, Oda Çeşmeleri, Sebiller, Şadırvanlar. Çeşme'deki 'çeşme' yapılarını ise 3 grupta toplamıştır. Mahalle Çeşmeleri, Ev Çeşmeleri ve Şadırvanlar olmak üzere örnekleri sınıflandırmıştır. [38]

Çeşme Osmanlı topraklarına geç dâhil olması ile geleneksel bir yapı sergilemez. Kent dokusu, organik yapısı bakımından topografik etkenlere uyarak oluşmuştur. Bu açıdan geleneksel Osmanlı – Türk kenti karakteri taşımakla birlikte, sokak dokusu ile bu karakterden ayrılır. Geleneksel kentin hareketli sokak dokusu Çeşme'de görülmez. Dokunun büyük kısmını bitişik nizam evlerin oluşturması ve sokakların organik düzen göstermemesi, yapıların konumlanmasında katı kurallar getirmiştir. Oysa geleneksel sokak dokusunun hareketliliği, organik sokaklardaki yapıların birbirlerine ve sokağa göre değişik şekillerde konumlanmasından ileri gelir. Meydanlar ve Osmanlı - Türk kentlerinin genel karakteristiği olan çıkmaz sokaklar, Çeşme dokusunda yok denecek kadar azdır. Ancak sokakların kesiştiği köşelerde ve meydanlarda yer alan çeşmeler, dokuya özellik kazandırmaktadır. [38]

4.2.2 Çeşme'de Konut Mimarisi

Kayın, [38] de oldukça kapsamlı bir çalışma yaparak, karma nüfuslu yaşam şeklinin, en çok 'konut' mimarisinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Rum, Türk, Musevi vb. grupların bir arada yaşaması mahalleleri oluştururken, aynı zamanda konut mimarisinde üslubun belirlenmesinde etkili olmuştur. Ada mimarisi baskın olmakla birlikte, Sakız Adası'na özgü mimari üslup konut yapımında kendini göstermiştir. Bunun nedeni yapı ustalarının Rum kökenli olmasıyla oldukça ilişkilidir.

Plan tipolojilerine bakıldığında, plan şemaları belirleyicidir. Bu anlamda, 6 farklı konut tipi belirlemek mümkündür. Bütün plan tiplerinde arazinin izin vermesi koşuluyla bodrum kat inşa edildiği görülmüştür. Gereksinime göre çatıda bir oda ya da teras yapılması da çok rastlanılan bir kullanım biçimidir. [38]

Tip1: Bodrum kat + zemin kat / servis odası + yaşama + depo

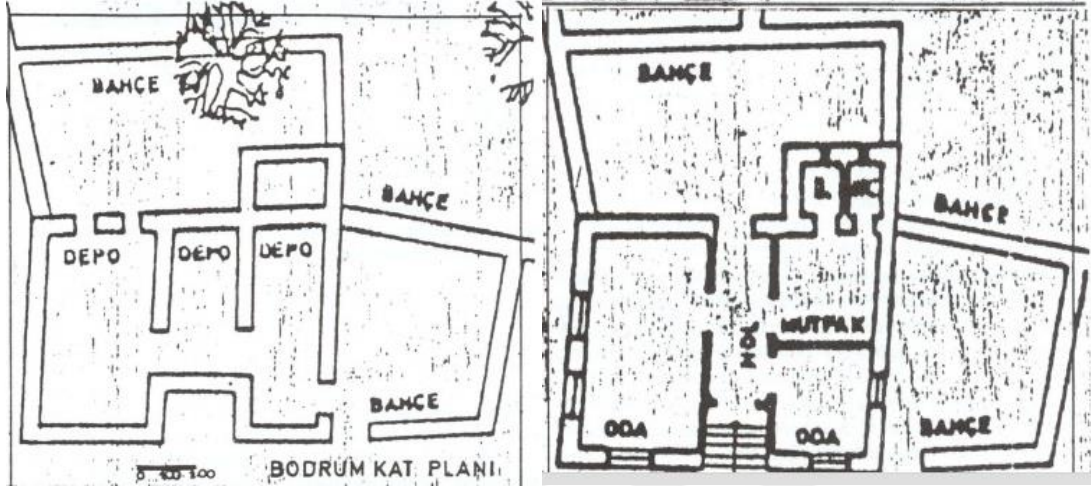
Tip2: zemin kat + 1. Kat + 2.Kat / servis odası + yaşama + yaşama + depo + ahır

Tip3: zemin kat + 1. Kat / yaşama + yaşama

Tip4: zemin kat + 1. Kat / servis odası + yaşama + depo + ahır

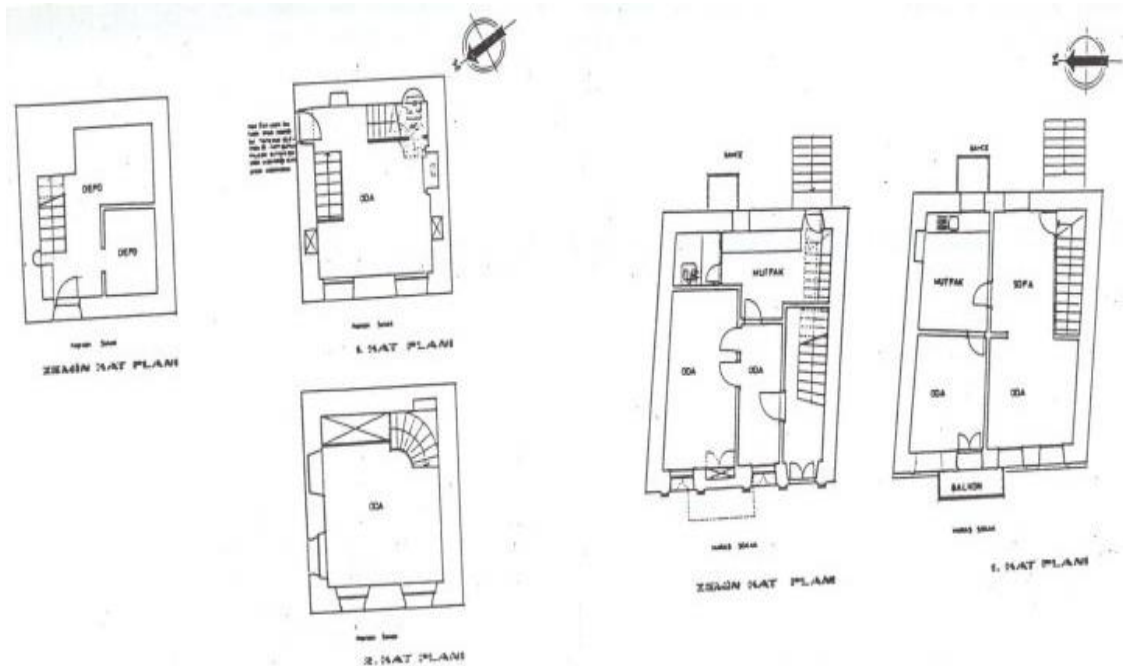
Tip5: zemin kat + 1. Kat / ticari depo + yaşama + dükkân

Tip6: zemin kat + 1. Kat + 2. Kat / ticari depo + dükkân + yaşama + dükkân/yaşama

Şekil 4.16 Çeşme Konut Mimarisi - Tip 1 [38]

1 no'lu konut tipinde ev sokakla doğrudan ilişkilidir. Zemin kat yaşama mekânı olarak işlev görmektedir. Aynı katta bu birime hizmet eden yardımcı birimler mevcuttur. Bahçe evin yan ve arka taraflarında yer almakla birlikte sokakla bağlantılı da olabilmektedir. Bitişik nizam örneklerine rastlanmaktadır.

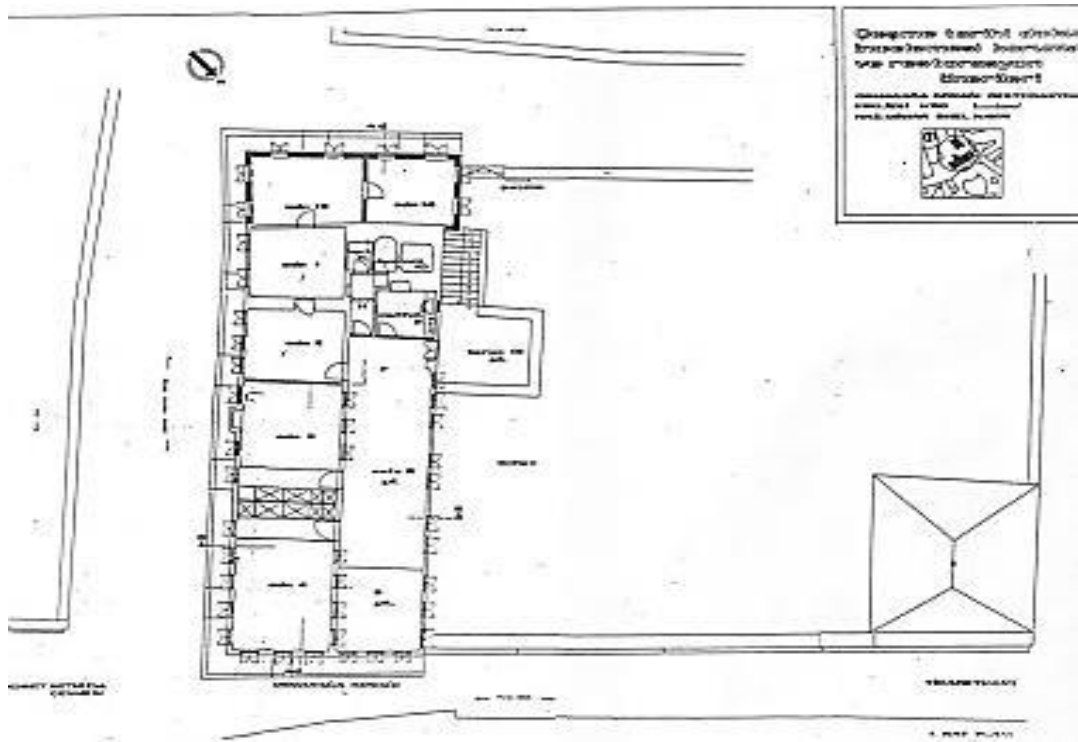

Şekil 4.17 Çeşme Konut Mimarisi - Tip 2 ve Tip 3 [38]

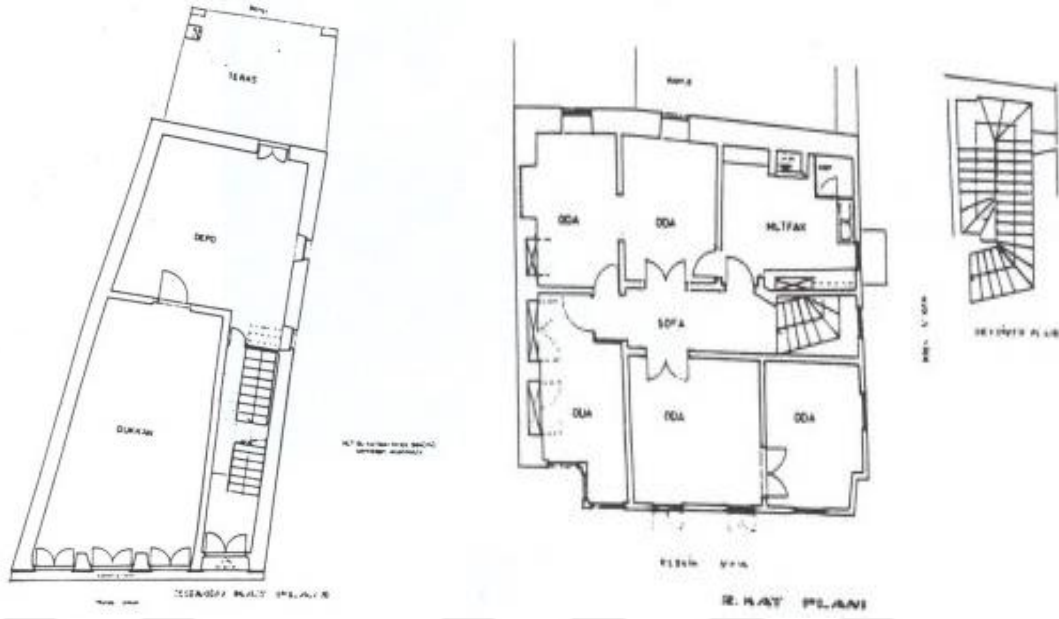
2 no'lu konut tipinde ev sokakla olan ilişki zemin kattaki bir kapı ile sağlanmaktadır. Zemin katta bahçeye, depoya, ahıra doğrudan geçişler vardır. Bahçede tuvalet ev yemek pişirmeye yarayacak bir bölüm bulunmaktadır. Yaşama katı bir üst kattadır. [38]

3 no'lu konut tipinde ise bahçe ve sokak ile ilişkisi söz konusudur. Eve doğrudan geçişler bu mekânlardan sağlanmaktadır. Zemin kat kısmen ve/veya tamamen yaşama mekânı olarak karşımıza çıkabilmektedir. 1. kat esas yaşama mekânıdır. Sofa kullanımı görülmektedir. Ayrık ve bitişik nizamda yapılmış örnekleri mevcuttur. [38]

4 no'lu konut tipinde ise bahçe dış mekânla kurulan ilişki bakımından önemli bir unsurdur. Büyük bahçelere, yüksek duvarlara sahip bu konut tipinde evin kendisi kademelenme olarak üçüncü sırada yer alır. Bir başka deyişle, sokaktan ilk olarak bahçeye, bahçeden de eve geçiş yapılır. Zemin kat daha çok servis mekânlarının bulunduğu kattır. 1. Kata çıkış bahçedeki bir merdivenden sağlanmaktadır ve yaşama mekânı 1. kattadır. Bu katta sofa kullanımı ve sofaya açılan odalar bulunmaktadır. Genel plan şemasına baktığımızda geniş hacimli konutlar, kullanımı açısından önem arz eden yapılar bu tip plan organizasyonlarına sahiptir. Yerleşim açısından bitişik ve ayrık nizam örnekleri mevcuttur. [38]

Şekil 4.18 Çeşme Konut Mimarisi –Tip 4 [38]

Şekil 4.19 Çeşme Konut Mimarisi – Tip 5 ve Tip 6 [38]

5 no'lu konut tipinde sokak ile ilişki doğrudandır. Yapının zemin katı kullanım amacı bakımından ticarete yönelik faaliyetler ile kısmen yaşama ve depolama birimlerinin yer aldığı mekânlardan oluşmaktadır. Zemin katında ticari faaliyete yönelik mekânlar bulunan örneklerde yapının ve ticari mekânın ayrı girişleri vardır. Bitişik nizam inşa edilen örnekleri mevcuttur. Dar parsellere yerleşmiş örneklerde bahçe arka tarafta kalırken, teras kullanımı görülmektedir. Dolayısıyla bahçeye geçiş yapıdan sağlanmaktadır. Bir başka deyişle, bahçe ile olan ilişki doğrudan bir ilişkidir. Yaşama katı bir üst kattadır. Sofa kullanımı görülmektedir. Sofaya açılan odalar ve servis birimleri birinci katta yer almaktadır. [38]

6 no'lu konut tipinde ise birden fazla cephe söz konusudur. Dükkân gibi ticari bir fonksiyonu olan bu konutlarda birden fazla cephe yapının sokakla, bahçeyle doğrudan ilişkisi anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, konuta sokaktan doğrudan geçiş sağlanmakla birlikte, bahçeye ve dükkâna da doğrudan giriş verilmektedir. Zemin katta yaşama birimleri örnekleri de mevcuttur ancak esas yaşama mekânları üst katlardadır. Sofa kullanımı ve sofaya açılan mekânlar görülmektedir. Balkon, cumba, çıkma gibi elemanların kullanımına rastlanılmaktadır Aynı zamanda, bu elemanların kullanımı katları birbirinden ayırıcı bir yöntemdir. [38]

Şekil 4.20 Çeşme geleneksel konut mimarisinden örnekler [38]

Yapıların sınıflandırılmasındaki en temel öğelerden birisi yapının sokak ile kurduğu ilişkidir. Bu bağlamda, sokak ile ev, bahçe, avlu ve yapı konsolları ile katlar arasındaki ilişkiler plan şemalarını belirleyici özelliklerdir.

Yapılar iç ve dış mekân ilişkisi açısından konsollar ile iletişim kurmaktadır. Bu bakımdan, 'çıkma' yapılmış örneklerde geleneksel Osmanlı – Türk Evinin üst katlarda kullanım alanını genişletmek için başvurdukları yöntem gözlenmekteyken, 'cumba' öğesinin İzmir ve çevresinde inşa edilmiş Sakız Tipi evlerde uygulandığından bahsetmek mümkündür. Aynı zamanda, 'balkon' elemanı ev ile sokak ilişkisinin belirleyicilerinden biri olarak yine bazı örneklerde rastlanmaktadır.

Çeşme konutlarının mimari üslubunda Rum ustaların etkisi görülmektedir. Müslüman mahallelerdeki geleneksel evlerde bile bu etki baskın bir şekilde kendini göstermektedir. Dolayısıyla Çeşme konutları için etnik köken yapıların biçimlenişinde önemli bir rol oynamaktadır.

Şekil 4.21 Günümüz ÇeşmeKonutlarından Örnekler [36]

Yapıların çoğunluğunun kâgir yığma sistemde taş malzemesi kullanılarak inşa edildiğinden bahsedilebilir. Bazı örneklerde ise, alt kat taş olarak, üst kat ise ahşap karkas bir yapım sisteminde inşa edilmiştir. Bu iki malzemenin bir arada kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Kaplama malzemeleri açısından Sgraffito sıva uygulaması, bağdadi sıva uygulaması, ahşap kaplamalı evler, taş kaplamalı evler olmak üzere farklı örnekler rastlanabilmektedir. Aynı zamanda cephe süslemeleri ve cephelerde kalem işleri birçok yapıda görülmektedir. Çatılar ahşap oturtma çatı olarak, saçaksızya da kirpi saçaklı olarak inşa edilmiştir. [38]

4.3. ALAN ÇALIŞMASININ AMACI, KAPSAMI, YÖNTEMİ VE METODOLOJİ

4.3.1. Alan Çalışmasının Amacı

Mekân karşılıklı ilişkiler açısından bir *sistem* olarak ele alınması gereken bir konudur. Mekân organizasyonlarında mekânı biçimlendiren öğelerin ve sosyal içeriğin ortaya konulması için mekânsal dizim yöntemi, anlamların kavranması için bir yöntem olarak karşılıklı ilişkinin ve sosyal bilginin ortaya konulmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, mekân salt fiziksel özelliklerinin ötesinde anlamlar bütünü olarak anlaşılması gereken bir olgudur.

Bu çalışmada, mekânsal ilişkiler Sakız ve Çeşme kentlerinde yer alan konutlar üzerinden okunacaktır. Bu doğrultuda, çalışmanın ana amacı; Sakız ve Çeşme konutlarının mekânsal dizim yöntemi ile analizlerinin yapılmasıdır. Bu doğrultuda, sosyal ve kültürel

öğeler, farklı dönemlerde (geçmiş ve güncel kullanımlarda) mekânsal organizasyonlar üzerindeki etkiler, mekânsal ilişkilerin nasıl örgütlendiğine ilişkin karşılaştırma yapmaya olanak sağlayan analiz haritalarının hazırlanması, 'Ev' mekânına ilişkin bulgular ortaya konulacaktır. Bütün konutlar için yapılan bu analizler sonucunda, Sakız adasında yer alan konutlar ile Çeşme konutları karşılıklı ele alınarak kullanıcı – mekân ilişkisinin okunması mümkün olacaktır.

4.3.2. Alan Çalışmasının Kapsamı

Çalışma kapsamında Sakız Kenti ve Çeşme'den tarihi kent merkezinde ve kent çeperine yakın kesimlerde olmak üzere birbirinden ayrı noktalarda 7 adet Sakız konutu ile 8 adet Çeşme konutu ele alınmıştır.

Çalışmada ele alınan konutlar birbirinden farklı plan tipolojilerine sahip örneklerden oluşmaktadır. Genellikle bir ve iki katlı konutlardan oluşan konutlarda bazı örneklerde üçüncü kat ile bodrum kat kullanımları olmakla birlikte aynı zamanda bahçeli, avlulu, teraslı, balkon ve cumbalı örnekler gibi farklı yapı elemanları ve öğeleriyle donatılmış plan şemaları ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında yer alan konutların oluşturduğu örneklem mimarlık ofislerinden rastgele edinilmiştir. Örneklemdeki konutların geçmiş ve güncel kullanımlarına ilişkin plan şemaları bulunmaktadır. bu bağlamda rölöve ve restorasyon çizimleri edinilmiştir. Konutlara ait plan organizasyonları rölöve ve restorasyon çizimleri üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Konutlara ilişkin yaşam ve kullanım şekilleri ile sosyal bilginin, dönemsel etkileri ve değişimleri araştırılmaya çalışılmıştır. Konutlar genellikle bir hol etrafında yerleşmiş mekânlardan oluşan simetrik, asimetrik plan organizasyonuna sahip, derin ve/veya sığ, içe dönük veya dışa dönük yapılar sergilemektedir. Bu bağlamda ele alınan konutların geçmişteki ve güncel kullanımlarına ait bilgi mekânsal dizim analizlerinin yapılmasıyla yorumlanabilecektir.

Sakız ve Çeşme konutlarının plan organizasyonları ayrı ayrı rölöve ve restorasyon çizimleri üzerinden mekansal dizim analizi ile irdelenirken aynı zamanda dış mekan ile ilişkisi bakımından da ele alınmıştır. Bir başka deyişle, geçmişteki ve güncel dış mekân – ev ilişkisi analiz edilerek sosyal ve kültürel duruma ilişkin bilgiler yorumlanabilmektedir.

Ayrı olarak ele alınan ve dış mekânla ilişkileri analiz edilerek çalışılan konutlar aynı zamanda birbirleri ile benzerlikler, farklılıklar ve/veya karşılaştırmaya olanak sağlayacak unsurları bakımından ele alınarak değerlendirilmişlerdir. Bu bakımdan birbiri ile tarihsel süreç içerisinde sürekli ilişki içerisinde bulunan iki toplumun yaşam biçimleri, sosyal ve kültürel niteliklerine ilişkin veriler, evsel mekâna ait dönemsel bilgiler yorumlanabilecektir.

4.3.3. Alan Çalışmasının Yöntemi ve Metoloji

Bu çalışmada incelenen konutlara ilişkin bütünsel ve mekânsal ilişkileri yorumlayabilmek ve anlamak için mekân dizim yöntemi kullanılmıştır. Mekânsal dizim analizi yöntemi ile mekânlar nicel olarak değerlendirilebilir olmuştur. Böylelikle belirli bir formül ile ifade edilebilmektedirler. Öte yandan, ortaya çıkan bilgi dönemsel, konut bütününde ve/veya mekânsal olarak, karşılaştırmalı vb. şekillerde yorumlanabilecektir.

Çalışma kapsamında ilk olarak analiz yapılacak alanlardaki konut yapısı sosyal, kültürel ve ekonomik yapı incelenmiştir. Sakız Kenti'ne ilişkin bilgi toplanmış ve yerel mimarlık örnekleri incelenmiştir. Sonrasında ise Çeşme için aynısı yapılmıştır. Örnekleme yer alan konutlar yerlerinde incelenmiş ve genel ve mekansal özellikler ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte yöntemle ilişkin araştırmalar yapılarak, konut yapılarının mekânsal anlamda ilişki sistemlerinin kurulması bakımından kuramsal alt yapı oluşturulmuştur. İkinci olarak ise elde edilen rölöve ve restorasyon çizimlerine ait plan şemaları analiz aşaması için hazırlanmıştır. Çalışmada ele alınan konutlar Depthmap yazılımı ile analiz edilerek mekânsal bilgiler elde edilecektir. Ortaya çıkan formüle edilmiş nicel veriler, mekânsal bilginin oluşumu ve yorumlanması için gereklidir. Depthmap yazılımı kullanılarak her konut için ayrı olmak üzere dış bükey mekân analizi yapılacaktır. Bu bağlamda her konut için rölöve ve restorasyon çizimleri üzerinden dış bükey mekan analizleri yapılırken aynı zamanda kendi içinde dış mekan ile olan ilişkisinin ortaya konması açısından da analiz edilecektir. Bir başka deyişle, her bir konut için rölöve çizimlerine ait plan şemalarında dış mekan dahil edilerek ve dahil edilmeden, restorasyon çizimlerinde dış mekan dahil edilerek ve dahil edilmeden analizler olmak suretiyle dört analiz gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda konutun kendi içerisindeki

ilişkileri kat planlarında ayrı ayrı ele alınacaktır. Aynı zamanda konut bütününe dış mekânla kurduğu ilişki ve ilişkiler değerlendirilecektir.

Bütün konutlar için ortak kabuller yapılmıştır. Kat planlarındaki mekânsal bilgilere ulaşılamadığı ve/veya doğruluğunun kesin olmadığı durumlarda mekana ait bilgi, bütünü etkilemiyorsa yok sayılmıştır. Bir başka deyişle, planda yer alan fakat bir üst kat planında izine rastlanmayan mekânsal eleman sistemden çıkarılmıştır. Tüm konutlarda merdiven ayrı bir mekân olarak sistemde yer almaktadır. Bu bakımdan her kat planına dâhil olan merdiven alanı mekânsal anlamda analiz edilmektedir. Kot farklılıkları ile mekânsal olarak kademelenme yaratılmaktadır. Dolayısıyla kotlar *ara mekân* da sayılabilen mekânlar yaratmaktadır. Planların içerisinde 'ara mekan' olarak tanımlanan mekanlar yer almaktadır. Dış mekân olarak tanımlanan mekânlar yapının dışında kalan alanlar olarak belirlenmektedir. Bir başka deyişle, balkon, teras, avlu, yol dış mekândır. Ölçümlerde değer alamayan mekânlar sisteme dahil olamamış, bir mekan oluşturamamış kabul edilmektedir.

Analizler sonucunda analiz haritaları hazırlanacaktır. Analizleri birbirleri ile karşılaştırmaya olanak sağlayan haritalar kültürel ve sosyal yaşama ilişkin mekânsal bilgileri yorumlayabilmek için veri sağlayacaktır. Mekansal benzerlikler, farklılıklar ve/veya karşılaştırma yapmaya olanak sağlayacak bilgiler, üzerinden mekanlar okunacak ve bulgular ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bulgular neticesinde ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilecektir.

SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ

MEKAN DİZİM YÖNTEMİ İLE ANALİZİ

5.1. Sakız Adası Konutlarının Dış Bükey Mekân Analizleri

Çalışmada 7 adet geleneksel Sakız konutu incelenmiştir. Konutlar rölöve ve restorasyon çizimleri üzerinden geçmişteki ve güncel kullanımları doğrultusunda ele alınmıştır. İncelenen konutların rölöve çizimlerindeki kat dağılımlarınabakıldığında, geçmiş kullanımların genellikle iki kat veya tek katlı konutlar olduğu, tek bir konutta çatı katı kullanımı şeklinde üçüncü bir kat olduğu görülmektedir. Mekânsal özellikleri bakımından hol, cumba, balkon, bahçe, avlu, dış mekânla kurulan ilişki bakımından konutlar farklılık göstermekte ve bu farklılıklar analiz haritalarına yansımaktadır. Yapım tekniği olarak yığma taş yapım sistemi kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte iki konut için erken dönem betonarme yapım sisteminde inşa edilmiş olduğu söylenebilir.

İncelenen konutların her birinin tüm katları analizlere dâhil edilmiştir. Yapılar orta ve yan hollü diğer mekânların bu hollere açıldığı plan şemalarına sahip olmakla birlikte bir üst kat ilişkisi merdivenler vasıtasıyla hollerden sağlanmaktadır. Öte yandan konutların hepsinde ortak olarak konuta erişimi sağlayan, biri ana giriş olmak suretiyle birden fazla giriş görülmektedir.

İncelenen iki konutta üst kat bağlantısı dış mekândan sağlanmaktadır. Dış mekânholler ile doğrudan bağlantılıdır. İncelenen bazı örneklerde ikincil mekânlar dış mekân ilişkisini sağlarken yapı alanı içerisinde kalan dış mekânlardan da sokak bağlantısı

mevcuttur. Bir başka deyişle ‘ara mekânlar’ dış mekânlabaglantıları sağlarken bahçeli konutlarda birden fazla giriş konut ile bağlantı sağlamaktadır.

Çizelge 5. 1 Sakız Adası Konutlarının Rölöve Çizimlerinden Elde Edilen Plan Şemalarına İlişkin Genel Özellikleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ						
RÖLÖVE						
Konut No	Ev Tipi	Malzeme	İçerisindeki konut sayısı (İ.K.S)	Kat Sayısı		
				toplam	b	ç
1	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
2	sıra ev - köşe	betonarme	2	3	-	1
3	bahçeli - sıra ev	betonarme	1	1	-	-
4	bahçeli - sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
5	bahçeli - sıra ev - köşe (tek cephe komşu)	Yığma - Taş	1	2	-	-
6	bahçeli - tek ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
7	bahçeli - tek ev	Yığma - Taş	1	2	-	-

Bir üst kata sahip konutlarda plan şeması farklılaşabildiği gibi, cumba kullanımı görülmektedir. Ancak bu yapı öğesi tüm evlerin ortak bir özelliği değildir. Cumbalı örneklerde bu alan tek bir mekânın içerisinde yer almakta ve kullanılmaktadır.

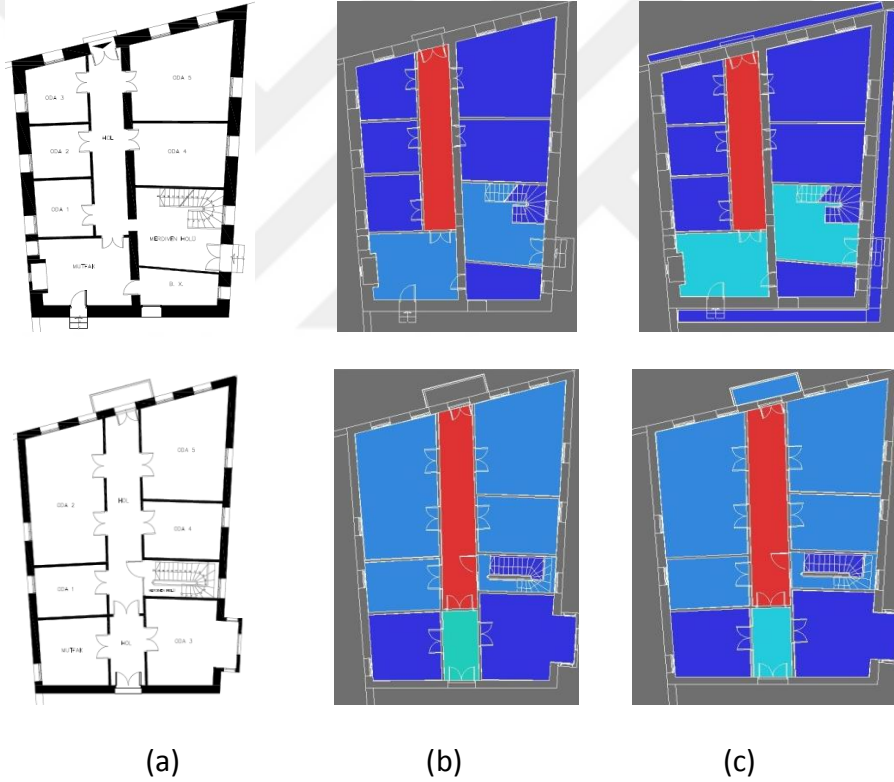
Çizelge 5. 2 Sakız Adası Konutlarının Restorasyon Çizimlerinden Elde Edilen Plan Şemalarına İlişkin Mekânsal Özellikler

SAKIZ ADASI KONUTLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ						
RESTORASYON						
Konut No	Ev Tipi	Malzeme	İçerisindeki konut sayısı (İ.K.S)	Kat Sayısı		
				toplam	b	ç
1	sıra ev	Yığma - Taş	kamusal yapı	3	-	1
2	sıra ev - köşe	betonarme	2	3	-	1
3	bahçeli - sıra ev	betonarme	3	2	-	-
4	bahçeli - sıra ev	Yığma - Taş	1	3	1	-
5	bahçeli - sıra ev - köşe (tek cephe komşu)	Yığma - Taş	1	4	1	-
6	bahçeli - tek ev	Yığma - Taş	butik otel	2	-	-
7	bahçeli - tek ev	Yığma - Taş	butik otel	2	-	-

İncelenen konutların restorasyon çizimlerindeki plan şemalarındaki kat dağılımlarına bakıldığında, güncel planlarda kat kullanımının arttığından söz etmek mümkündür.

Bununla beraber, bodrum kat ve çatı katı kullanımları da konutların özgün durumlarına göre artış göstermiştir. Yapım tekniği ve konut tipi değişmezken, bazı konutlar fonksiyon değişikliğine uğrayarak kamusal yapı ve butik otel gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Mekânsal özellikler bakımından güncel kullanımlarda farklılıklar görülmekle birlikte, yapıların dış mekânla daha fazla ilişki içerisinde olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda, dış girişler mekânsal kullanımlara bağlı olarak artış göstermektedir. Öte yandan, restorasyon çizimlerindeki plan şemalarında, dış girişler ve kat kullanımı ile ilişkili olarak, bir merkezi hol etrafında bir araya gelen mekanlardan oluşan yapı kendini daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Konut 1 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 1 Konut 1 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve üst kat planı, (b) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 1, iki katlı, zemin katta görüldüğü gibi ön cepheye bakan giriş yapının ana girişi olmak üzere üç girişe sahip, orta hollü plan şemasından oluşan bir konut örneğidir.

Konut toplamda zeminkat ve üst katta 20 adet mekândan oluşmaktadır. Bumekânlardan bazıları ara mekân olarak katların ve mekânların birbirleri ile olan ilişkisini sağlamaktadır. Rölöve çizimleri, zemin katta yer alan mekânların hole açılan çok sayıda oda ve holün sonundaki mutfak mekânlarından oluştuğunu, aynı zamanda üst kat bağlantısının ikincil holde yer alan merdiven bağlantısı ile sağlandığını göstermektedir. İkincil hol ve mutfak mekânından binaya girişler bulunmaktadır. Üst katta benzer şekilde orta hollü bir yapı görülmektedir. Merdivenler doğrudan bu orta hole açılmakta ve odalar bu holün etrafında konumlanmaktadır. Üst katta da ana hol ikincil bir hole açılarak bu holden mutfak ve ıslak hacim ya da kiler olduğu düşünülen bir mekâna ulaşılmaktadır.

Konut 1'in rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,3849'dur.

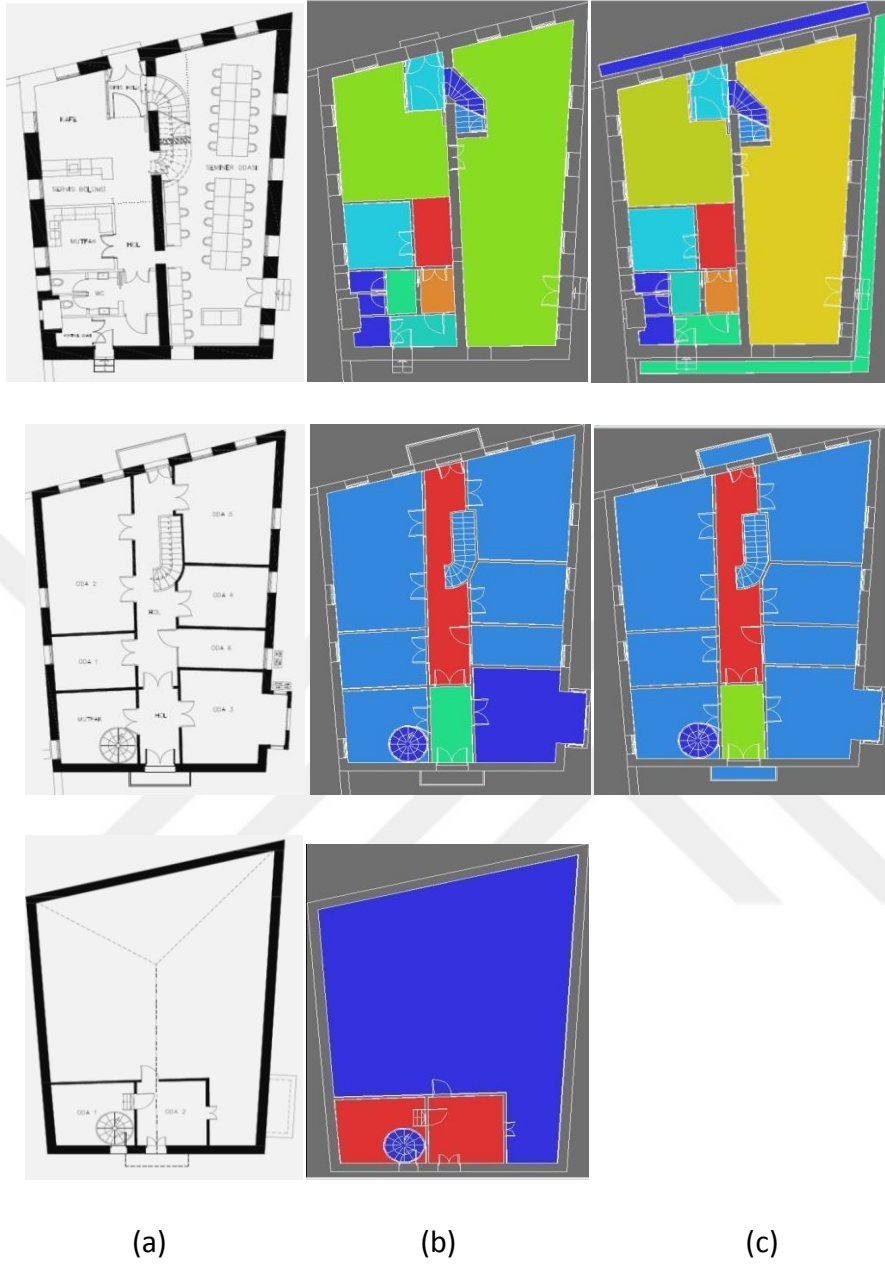
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1666, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,9545'dir.

Konut 1'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,4670'dir. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değeri artmıştır.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1868, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,8631'dir.

Kırmızı renkte görülen 'hol' mekanları en bütünleşik mekanlar olarak karşımıza çıkarken koyu mavi renkte ortaya çıkan merdiven, ıslak hacim ve kiler gibi mekanlar olarak kullanıldığı düşünülen alanlar en ayrışık mekanlar olarak görülmektedir.

Konut 1- Restorasyon Çizimleri Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 2 Konut 1 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat, üst kat ve çatı katı planları, (b) Zemin kat, üst kat ve çatı katı planlarının dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 1 restorasyon çizimlerine bakıldığında konut çatı katı bulunan bir kullanım kazanmıştır. Öte yandan konut olarak kullanılan yapı restorasyon ile birlikte bir kuruma ait olarak düzenlendiği düşünülen kamusal mekan olarak farklı bir fonksiyon kazanmıştır. Zemin kattaki duvarlar kaldırılarak, odalar birleştirilmiş ve ortaya geniş bir

seminer odası çıkarılmıştır. Giriş holü rölöve planlarına göre oldukça dar bir alan olarak kat planında yine yer almaktadır. Orta hollü bir yapı sergilemekten ziyade giriş holünden kademelenerek mekânlara ulaşılmakta, holün açıldığı odalar artık; kafe, kafenin servis alanı, seminer salonu, ıslak hacimlere açılan ikincil bir hol ve üst kata çıkış merdivenleridir. Daha hiyerarşik ve birbirinin içinden geçilerek ulaşılan bir sistem oluşmuştur. Ana giriş ön cepheden sağlanmakta ve giriş hole açılmaktadır. Öte yandan ikincil girişler ise restorasyon aşamasında planlarda aynı yerlerde muhafaza edilmektedir. Konut toplamda zeminkatüst kat ve çatı katında 28 adet mekândan oluşmaktadır. Bu mekânlardan bazıları ara mekân olarak katların ve mekânların birbirleri ile olan ilişkisini sağlamaktadır. Merdivenler restorasyonda yer değiştirmiş, giriş holünden doğrudan ulaşılabilen bir noktaya taşınmıştır.

Üst katta merdivenler direkt olarak hole açılmaktadır. Plan şemasına bakıldığında restorasyon çizimlerinde üst kat planı orta hollü bir yapı sergilemeye devam etmektedir. Yine mekânlar hole açılmakta, orta holden ikincil bir hole geçiş sağlanmaktadır. İkincil holde mutfak ve karşısında yer alan bir oda bulunmaktadır. Mutfak mekânının içerisinde çatı katına çıkışı sağlayan merdivenler yer almaktadır. Öte yandan orta hol ön cephede bir balkona açılmaktadır. Bu bağlamda dış mekânla ilişkisinden bahsetmek mümkündür.

Çatı katındaki mekânsal özelliklere bakıldığında derinlik içeren bir yapı sergilemekte olduğu görülmektedir. Merdivenler bir odanın içine açılmaktadır. Bu odadan başka bir odaya geçilmekte ve oradan da çatı arasına çıkılmaktadır.

Konut 1'in restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,3811'dir.

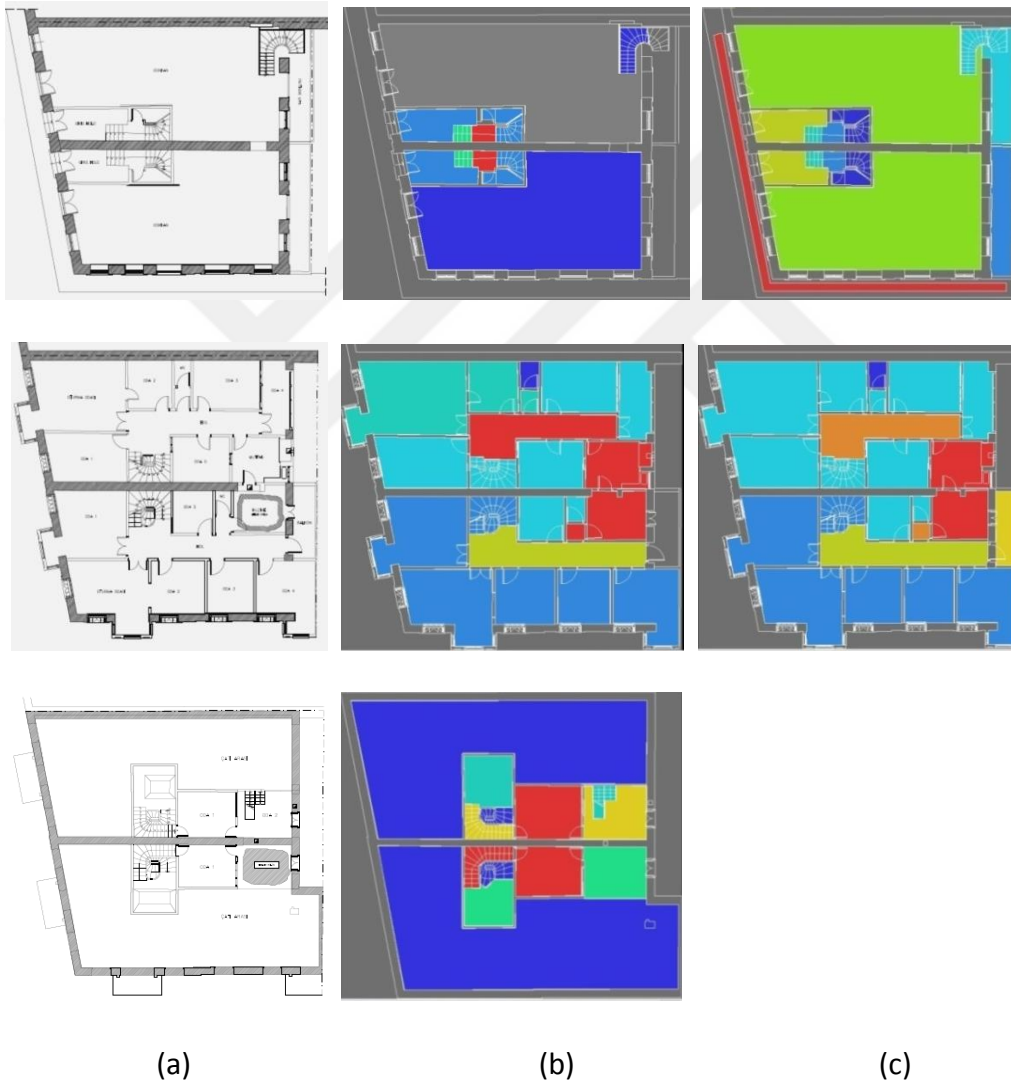
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,3191, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,4308'dir.

Konut 1'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9784'dür. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değerinde azalma görülmektedir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,3428, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3621'dir.

Kırmızı renkte görülen 'hol' ve 'servis holü' olduğu düşünülen ikincil hol olarak kullanılan mekanlar en bütünleşik mekanlar olarak ortaya çıkarken, koyu mavi renkte ortaya çıkan merdivenler, tüm sistem içerisinde ayrışma eğilimindeki mekanlardır. Bununla birlikte, ön dış mekan ve çatı arası yine ayrışık mekanlardır.

Konut 2 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 3 Konut 2 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat, üst kat ve çatı katı planları, (b) Zemin kat, üst kat ve çatı katı planlarının dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve üst kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 2, üç kata sahip, zemin katta görüldüğü gibi birkaç yönden cephe alan, birbirine simetrik olarak bitleştirilmiş iki ayrı 'ana' giriş ile erişimin sağlandığı bir plan organizasyonuna sahiptir. Zemin katta ön cepheye bakan bölümler olarak düşünülen mekânların dükkân – depo gibi fonksiyonlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu mekânlara tekil girişler mevcuttur. Konut zemin katta ticaret fonksiyonları üst katlarda yaşama birimlerinden oluşmaktadır. Dış mekân dâhil edilmediğinde toplamda zemin kat ve üst katlarda 51 adet mekândan oluşmaktadır. Bu mekânlardan bazıları ara mekân olarak katların ve mekânların birbirleri ile olan ilişkisini sağlamaktadır. Rölöve çizimleri, simetrik ve bütüncül bir yapı sergilemektedir. Binada havalandırma boşluğu olarak adlandırılabilir bir alandan yapının depolama olarak kullanılan, içinden erişimin sağlandığı dükkân ile doğrudan bağlantılı, yarım kattan daha az bir bölüme ulaşılmaktadır.

Üst katta yer alan mekânlar orta hollü bir organizasyon sergilemektedir. Orta hole açılan çok sayıda oda ve holün sonundabirmutfak mekânından bahsetmek mümkündür. Öte yandan konut olarak kullanılan üst katta 'cumba' elemanına rastlanmaktadır. Kat planı neredeyse simetrik olarak yerleştirilmiş mekânların arasında mutfak (kuzine) üzerinden bir geçiş olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu kattaki mekânlar birbirleri ile bağlantılı kabul edilmektedir. Katları birbirine bağlayan merdivenler çatı katında doğrudan bir odaya açılmaktadır. Bu odadan çatı arasına çıkış sağlanmaktadır.

Konut 2'nin rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7576'dır.

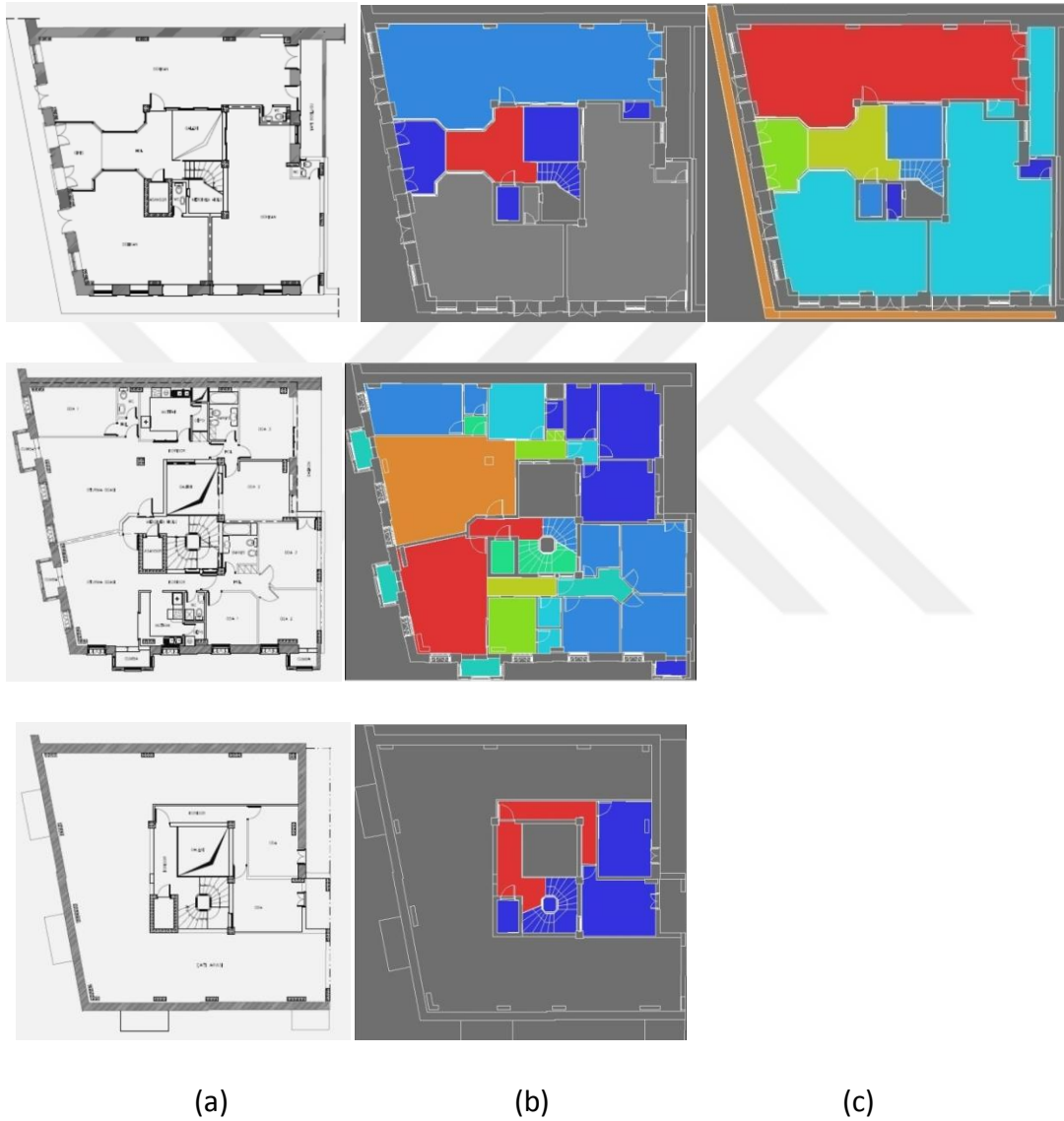
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,6263, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,7264'dür.

Konut 2'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,7374'dür. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değerinde bir miktar azalma görülmektedir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 3,2920, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,1,5461'dir.

Analizlere bakıldığında, kırmızı renkte görülen ‘ara mekan’ olarak kullanıldığı düşünülen merdiven holü, mutfak mekanı ve dış mekan analize dahil edildiğinde dış mekanın kendisi en bütünleşik mekanlardır. Bununla birlikte, koyu mavi renkte ortaya çıkan ıslak hacimler ayrışık mekanlardır.

Konut 2 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 4 Konut 2 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat, üst kat ve çatı katı planları, (b)

Zemin kat, üst kat ve çatı katı dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 2, rölöve çizimlerinden elde edilen plan şemalarında sırt sırta bitişik nizam ve çift girişe sahip bir organizasyondan bahsetmek mümkün iken, restorasyon planlarına bakıldığında tek girişe indirgenmiş bir yapı sergilediği görülmektedir. Zemin katta yine dükkânlar yer almaktadır ancak alanlar bölünerek dükkân olarak kullanılacak mekânların sayıları arttırılmıştır. Bu bakımdan dükkânların binadan bağımsız girişleri bulunmaktadır. Öte yandan binanın içindeki holden üst katlara ulaşımın yanında dükkânlara erişim sağlanmıştır. Her bir dükkân için yer aldığı cephedeki bir giriş dışında, zemin katta birer Wc'de düşünülmüştür. Konut 2 toplamda 47 adet mekândan oluşmaktadır.

Üst kat planlarına bakıldığında, merdivenlerin çıktığı bir merdiven holü iki bağımsız konut birimine ayrılmaktadır. Merdiven holüne asansör holü de eklenmiştir. Girişler doğrudan oturma odalarına açılmakta ve bir koridor doğrultusunda gece holü olarak nitelendirilebilecek mekânlara ayrılmaktadır. Hol etrafında yatak odaları ve ıslak hacimler yer almaktadır.

Çatı katında ise birbirinden geçilip ulaşılan mekânlar söz konusudur. Bu bakımdan derinlik düşüncesini içermektedir. Merdivenler ve asansör merdiven holüne açılmakta, merdiven holü ikinci bir hole ve oradan çatı katındaki odalara ulaşılmaktadır.

Konut 2'nin restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,0874'dür.

Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,5867, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2361'dir.

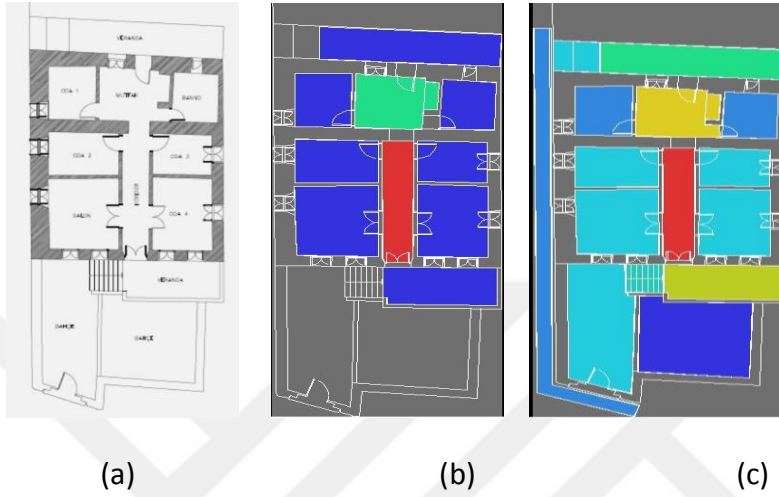
Konut 2'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9331'dir. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değerinde bir miktar azalma görülmektedir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,9589, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2532'dir.

Analizlere bakıldığında, kırmızı renkte görülen 'hol' mekanları en bütünleşik mekanlardır. Dış mekan dahil edildiğinde dış mekanın kendisi en bütünleşik mekan olmaktadır. Bununla birlikte ıslak hacimler tüm sistem içerisinde en ayrışık mekanlar

olarak ortaya çıkmakta, Konutun üst katında yer alan 'cumba' mekanı da ayrışık bir mekandır. Ayrıca sistem içerisinde bağlanamayarak değer alamayan ve bütünleşme değeri olmayan mekanlar bulunmaktadır.

Konut 3 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 5 Konut 3 (a) Rölöve çizimi zemin kat planı (b) Zemin kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 3, tek katlı, ince uzun bir konuttur. Konut, hol etrafında toplanan odalardan oluşan bir plan organizasyonuna sahiptir. Mutfak aynı zamanda geçiş mekânı olarak işlev görmektedir. Ön ve arka cepheleri birbirine bağlayan mekân görevi görmektedir. Öte yandan teraslar ara mekân olarak kabul edilmiştir. Bahçe ise sokakla ilişkinin sağlandığı ara dış mekânlardır.

Konut 3'ün rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,3405'dir.

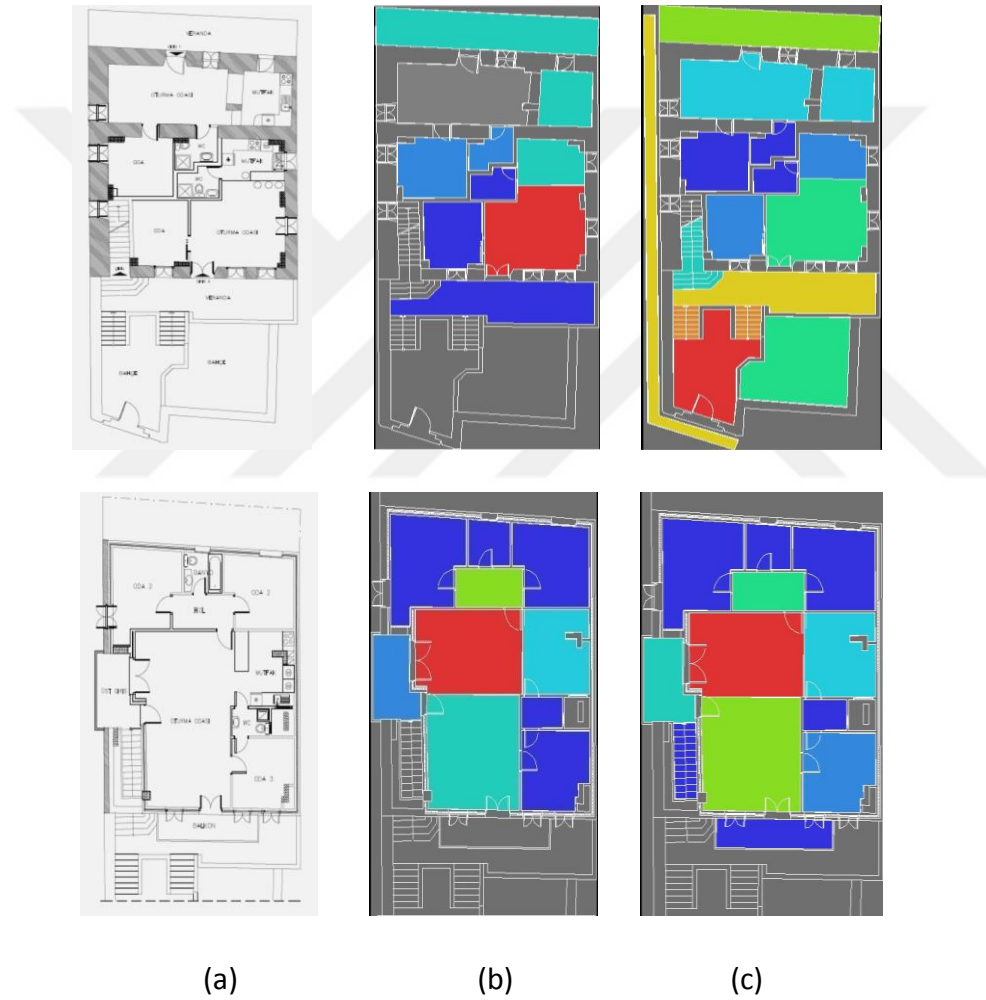
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1333, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,9272'dir.

Konut 3'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9593'dür. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değerinde bir miktar azalma görülmektedir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,8761, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1159'dur.

Analizlere bakıldığında, kırmızı renkte görülen 'hol' mekanı her ki analizde de en bütünleşik mekandır. Bununla birlikte ıslak hacimlerv ve teras tüm sistem içerisinde en ayrışik mekanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Dış mekanla birlikte ikincil bahçe en ayrışik mekan olmaktadır.

Konut 3 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 6 Konut 3 (a) Restorasyon çizimi zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 3 yenileme çalışmaları sonrasında tek katlıdan iki katlıya dönüştürülmüştür. Zemin katta konutun yollara cephe almasından yararlanılarak iki yaşama birimi yaratılmıştır. Bu katta yapıya erişim iki farklı girişten sağlanmaktadır. Plan şemalarında sığ mekânsal organizasyon dikkat çekmektedir. Benzer şekilde üst kat planlarına da bakıldığında terastan merdivenler ile bir hole çıkılmakta ve holden bir başka yaşam birimine erişim sağlanmaktadır. Bu bakımdan Konut 3 üç bağımsız yaşama birimine sahiptir. Öte yandan sokak ve bahçe ilişkisi restorasyon planlarında aynı şekilde devam etmektedir. Teraslar (veranda) yine ara mekânlar olarak geçiş mekânlarıdır.

Konut 3'ün restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,9942'dir.

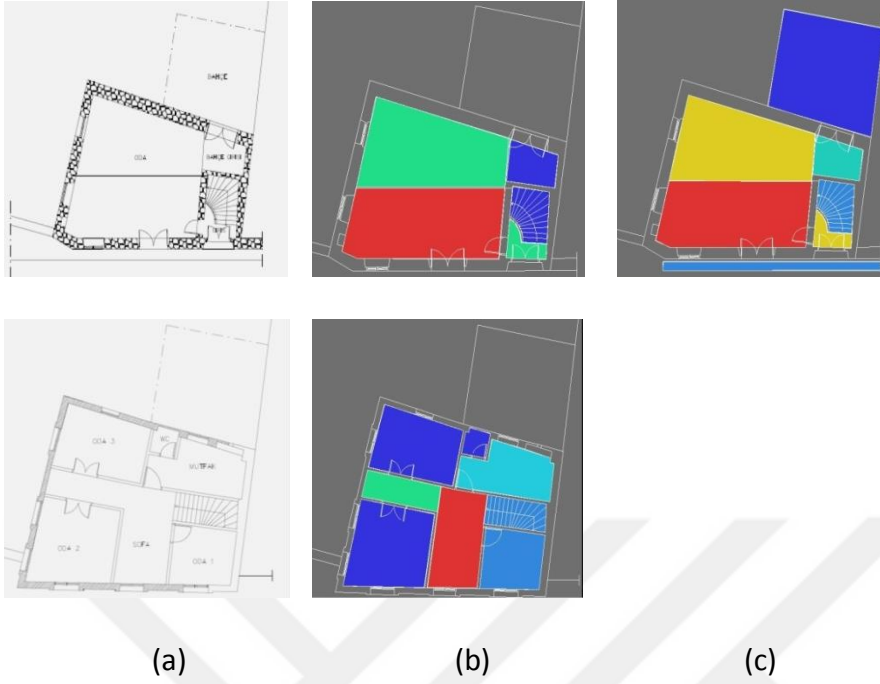
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,7750, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2111'dir.

Konut 3'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8837'dir. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değerinde azalma görülmektedir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 3,1507, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3226'dır.

Analizlere bakıldığında, kırmızı renkte görülen 'oturma odası' en bütünleşik mekandır. Bununla birlikte zemin katta yer alan diğer bir oturma odası mekanı ise değer alamayıp sistemle bütünleşememektedir. Aynı zamanda dış mekanın varlığı ile dış mekanın kendisi 'bahçe' en bütünleşik mekandır. Tüm sistem içerisinde ıslak hacimler ve dış mekanın dahil edilmesiyle dış merdivenler en ayrışık mekanlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Konut 4 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 7 Konut 4 (a) Rölöve çizimi zemin kat ve 1. Kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 4 iki katlı ve bahçeli bir yapıdır. Rölöveplan şemaları incelendiğinde yan hollü bir yapı sergilediği görülmektedir. Birden fazla giriş olmakla birlikte giriş holü ve holden üst kata bağlanan merdiven yapının sağ yanından sağlanmaktadır. Zemin katta kot farklılıkları yaratılarak oluşturulmuş günlük yaşamın geçtiği birimler ve arka tarafta bir bahçe bulunmaktadır. Üst katta ise ortada bir hol etrafında konumlanan mekânlardan oluşan bir plan şeması görülmektedir. Öte yandan ‘sofa’ olarak nitelendirilebilecek bir bölüm yer almaktadır.

Konut 4’ün rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,8154’dür.

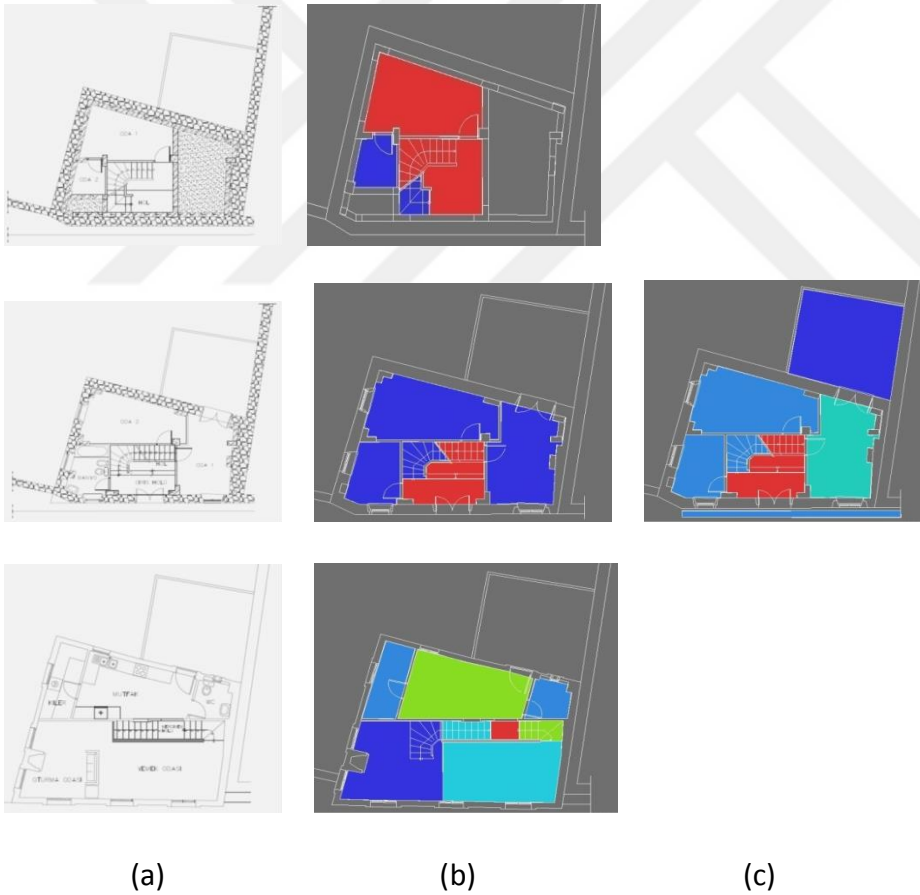
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1071, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,5632’dir.

Konut 4'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8253'dür. Dış mekan analize dahil edildiğinde bütünleşme değerinde fazla olmasa da artış görülmektedir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,3451, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,4855'dir.

Analizlere bakıldığında, kırmızı renkte görülen 'oturma odası'nın bir kısmı en bütünleşik mekandır. Tüm sistem içerisinde merdivenler ve bahçe girişi en ayrıık mekan olurken dış mekanın ilave edilmesi ile en bütünleşik mekan aynı kalırken en ayrıık mekan bahçe, yani dış mekanın kendisi olmuştur.

Konut 4 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 8 Konut 4 (a) Restorasyon çizimlerinin bodrum kat, zemin kat, 1.kat planları (b) bodrum kat, zemin kat, 1.kat planları dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 4 restorasyon çalışmalarında yapının konumu itibariyle kot farklılıkları kullanılarak bodrum kat yaratılmıştır. Bodrum kat birbirinden geçilerek ulaşılan mekânlardan oluşan bir yapı sergilemektedir.

Zemin katta giriş ortaya alınmıştır. Giriş holü ile birlikte düşey sirkülasyon da ortada yer almaktadır. Hol odalara ve üst kata çıkan merdivenlere bağlanmaktadır. Bu katta bahçeye çıkış odadan sağlanmaktadır. Üst katta ise merdivenlerin çıktığı doğrultuda yer alan sahanlıktan mutfığa ulaşılmaktadır. Merdivenler doğrudan oturma ve yemek odasına çıkmaktadır.

Konut 4'ün restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7982'dir.

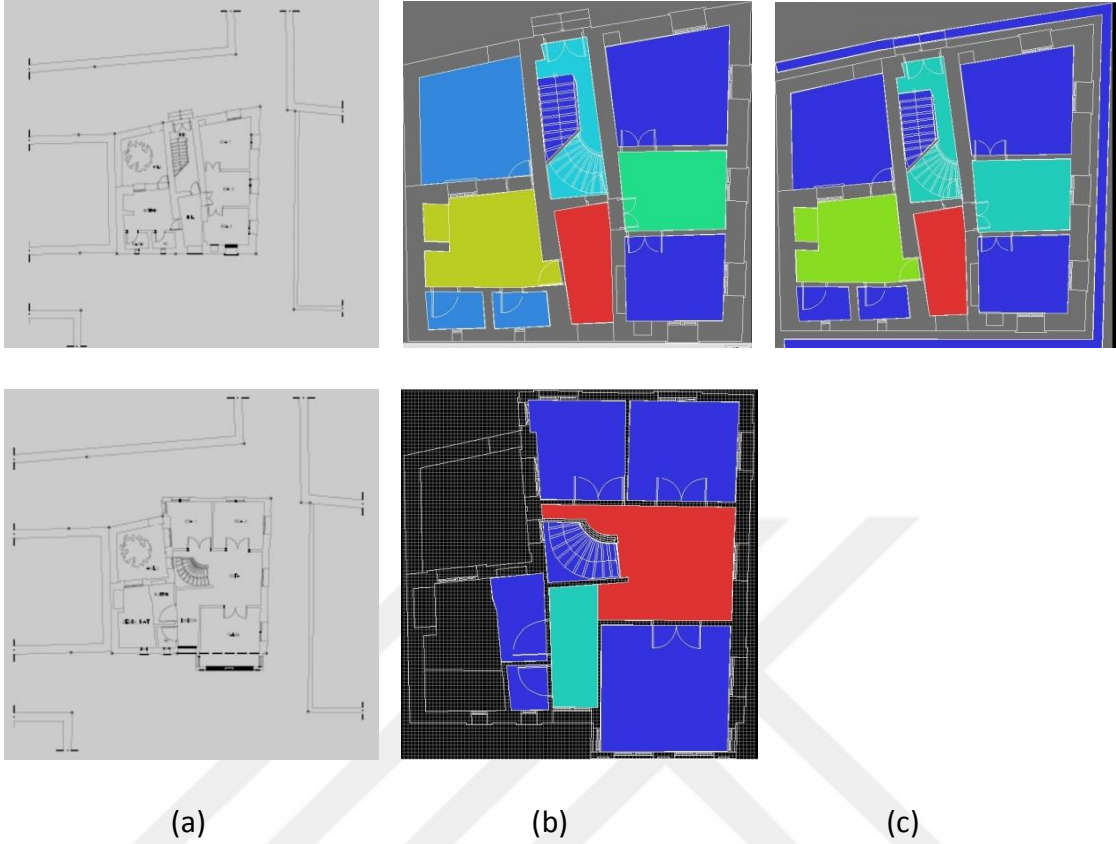
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0333, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,9532'dir.

Konut 4'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,7901'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1388, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,5971'dir.

Analizlere bakıldığında, bodrum katta bütünleşme değerleri açısından eşit bir paylaşım görülmektedir. Bütünde ise, en bütünleşik mekanlarkırmızı renkte görülen 'hol' mekanı ile merdiven sahanlığı olarak ortaya çıkan mekanlardır. Tüm sistem içerisinde en ayrışık mekan için belirli bir mekandan söz edilememektedir çünkü ayrışık mekanlar kat planlarında eşit olarak dağılmışlardır. Yani, bir mekan en bütünleşik mekan olurken geriye kalan banyo, odalar vs. ayrışık mekan olarak ortaya çıkmaktadır. Dış mekanın ilave edilmesi ile bu durum biraz daha netleşerek, bahçe, yani dış mekanın kendisi en ayrışık mekan olarak ortaya çıkmıştır.

Konut 5 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 9 Konut 5 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 5, iki katlı ve sokağa üç cephesi olan bir yapıdır. Toplamda 18 mekândan oluşmaktadır. Ana giriş kuzey cephesinde, cephenin ortasından sağlanmaktadır. Aynı zamanda aynı cepheden avlu olarak tanımlanan alana giriş verilerek yapıya bu alandan da erişim sağlanmaktadır. Avlu ara mekân olarak görev yapmaktadır. Bu mekândan mutfığa giriş bulunmaktadır. Zemin katta giriş holünden ikincil hole ve üst kata çıkan merdivenlere ulaşılmaktadır. İkincil hol mutfak ve odalara açılan orta hol görevi görmektedir.

Üst katta mutfak mekânının tavan döşemesinin bir bölümü çökmüştür. Öte yandan planlardan mutfak mekânının üzerinde yer alan mekânların yine aynı fonksiyonla

kullanıldığı anlaşılmaktadır. Merdivenler üst katta sofaya açılmaktadır. Sofadan yatak odalarına, salon ve ıslak hacimlere dağılım sağlanmaktadır.

Konut 5'in rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,0563'dür.

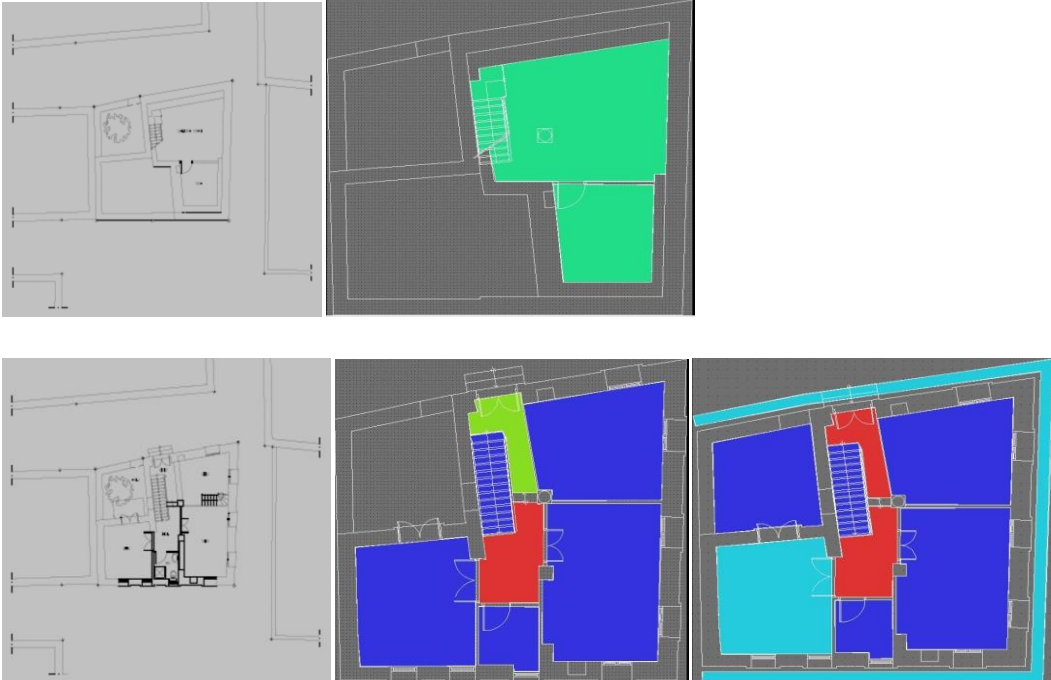
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2678, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2020'dir.

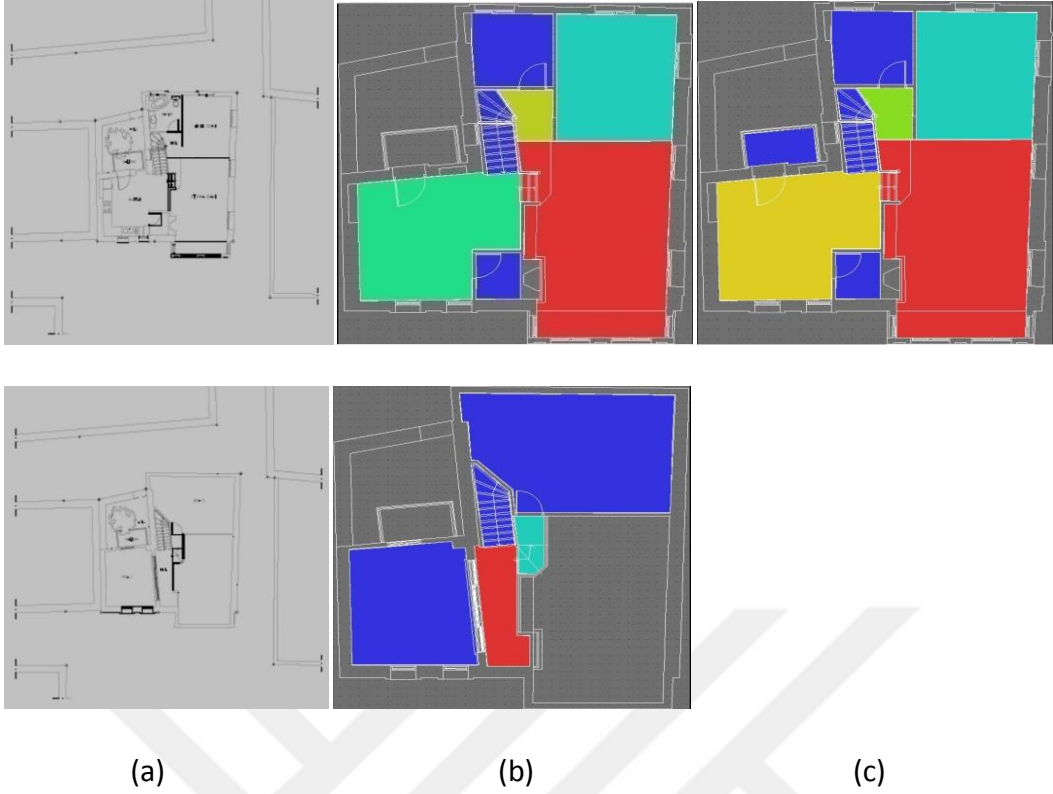
Konut 5'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,1211'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2723, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,0942'dir.

Analiz bütününde en bütünleşik mekan kırmızı renkte görülen 'ikincil hol' ve 'sofa' mekanı olmuştur. Tüm sistem içerisinde en ayrışık mekan merdivenlerdir. Dış mekanın dahil edilmesiyle birlikte merdivenlerin yanı sıra dış mekan ve bazı odalar en ayrışık mekanlar olarak ortaya çıkmıştır.

Konut 5 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 10 Konut 5 (a) Restorasyon çizimlerinin bodrum kat, zemin kat, 1.kat ve 2.kat planları (b) Bodrum kat, zemin kat, 1.kat ve 2. Kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 5, restorasyon çalışmalarından sonra bodrum kat ile birlikte 4 katlı bir yapı haline gelmiştir. Kat ilavesi ile toplamda 23 mekân ortaya çıkmıştır. Ana giriş sabit kalmak suretiyle, yine kuzey cephesinde binanın ortasından ve aynı cephedeki avlu mekânından verilmektedir. Avlu geçmişteki kullanımı ile aynı işlevde ara mekân olarak görev yapmaktadır. Zemin katlar ofis olarak işlev kazanmıştır. Zemin katta giriş holünden ikincil hole ve üst kata çıkan merdivenlere ulaşılmaktadır. İkincil hol kot farkı ile yaratılarak ofis ve ıslak hacimlere açılmaktadır.

Üst katta merdivenler mutfağa çıkmaktadır. Mutfaktan kot farkı yaratılarak oturma odası ve açık plan şeklinde düzenlenen yemek odasına ulaşılmaktadır. Bu mekândan ise yine hol işlevi gören bir kısımda üst kata çıkış ve ıslak hacim bulunmaktadır. Bu hol açık olarak tasarlanmış yemek ve oturma odası ile doğrudan ilişki içerisindedir. Bu bağlamda mekânsal hiyerarşiden bahsetmek mümkündür.

İkinci katta merdivenler galeri olarak düzenlenmiş hole ulaşmaktadır. Bu holden yatak odalarına dağılım sağlanmaktadır.

Konut 5'in restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7988'dir.

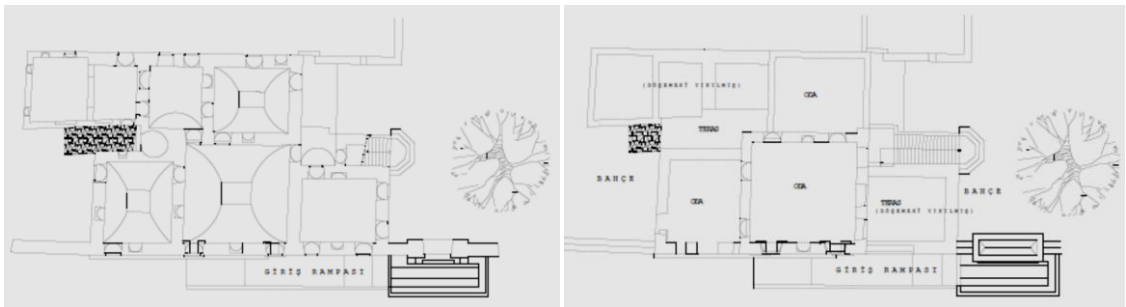
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,8368, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 2,1667'dir.

Konut 5'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8290'dır.

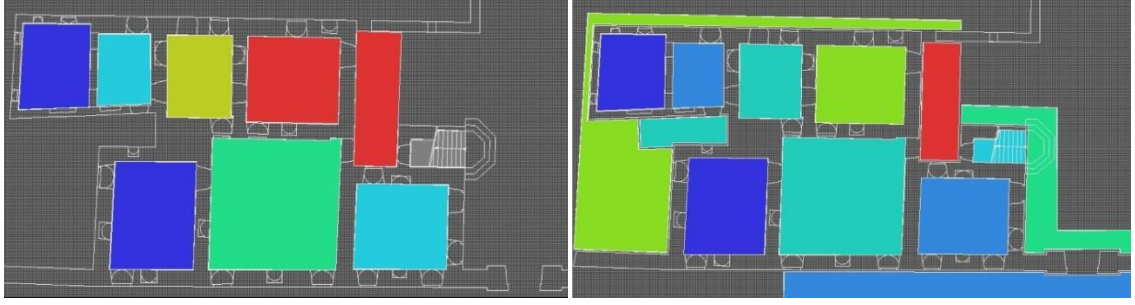
Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,8805, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 2,1027'dir.

Analiz bütününde en bütünleşik mekan kırmızı renkte görülen 'ikincil hol' ve 'hol' mekanlarıdır. Tüm sistem içerisinde en ayrışık mekanlar ıslak hacimler ve merdivenlerdir. Bununla birlikte katlardaki bütünleşme değerlerine göre bazı diğer odalar en bütünleşik ve en ayrışık olma durumundadır. Örneğin ofis olarak düzenlenen mekan en ayrışık mekandır. Ayrıca bodrum katta sistemde yer alamayan mekanlar vardır.

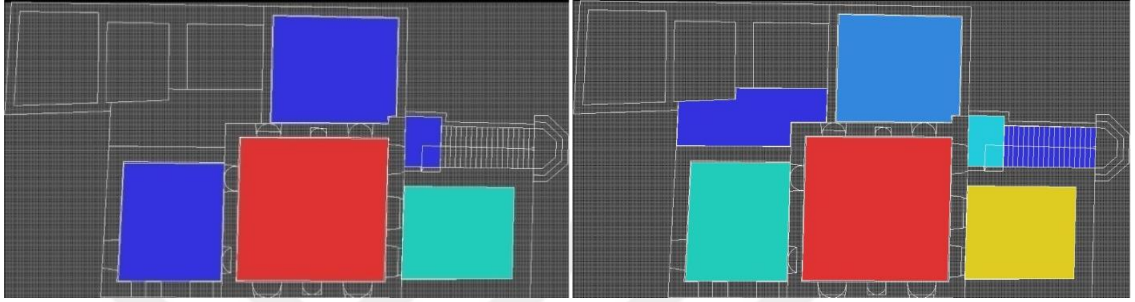
Konut 6 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

(a)

(b)

(c)

Şekil 5. 11 Konut 6 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 6, iki katlı kendine ait bahçesi içerisinde konumlanmış, diğer konutlara göre mekân sayısında farklılık olmamakla birlikte, yüksek duvarlar ile çepeçevre bahçe sınırları çizilmiş, hacim olarak geniş biroturuma sahip bir konuttur. Yapım yılı olarak da diğer konutlara göre daha eski yıllara tescillenmektedir. Konum itibariyle Sakız kentinin çeperindeki *Kampos* bölgesinde yer almaktadır. Sokak – bahçe – avlu gibi açık, yarı açık mekânlardan oluşmaktadır. Zemin katta yer alan mekânların işlevleri ile ilgili bilgi bulunmamakla birlikte, bu mekânların konutun oturduğu alanın büyüklüğü ve konutun mekânsal yoğunluğu bakımından üst kattaki birimlere hizmet eden mutfak, ahır, fırın, atölye gibi mekânlar olduğu düşünülmektedir. Bir başka deyişle, günlük işler için kullanılan mekânların daha çok zemin katta yer aldığı söylenebilir. Aynı zamanda ara mekân olarak nitelendirilebilecek mekânların sayısı da incelenen diğer örneklerle göre fazladır.

Zemin kattaki mekânlara bahçeden giriş verilmiştir. Bu bakımdan dış mekândan önce doğrudan bahçeye girilmekte, bahçeden iç bölümlere ve üst kata erişim sağlanmaktadır. Bahçenin cephe aldığı sokaklardan da bahçeye ikincil girişler mevcuttur. Üst kata çıkış bahçede yer alan merdivenler ile gerçekleştirilmektedir. Üst katta merdivenler bir terastan odalara açılmaktadır. Rölöve planlarında döşemesi çökmüş mekânlar mevcuttur. Bu bakımdan üst kattaki bazı mekânlar ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır. Üst kattaki mekanların esas yaşamın geçtiği mekanlar olduğu düşünülmektedir.

Konut 6'nın rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,0703'tür.

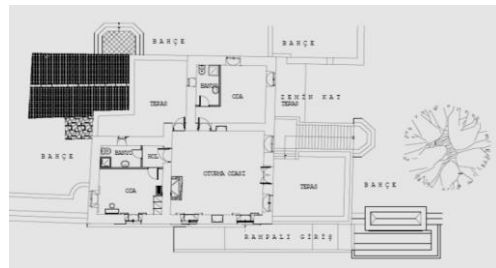
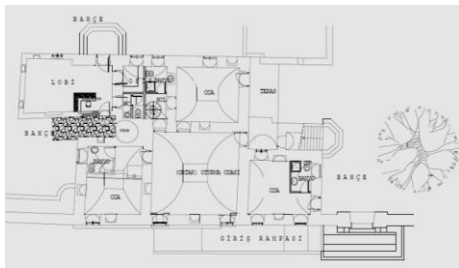
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,6916, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1929'dur.

Konut 6'nın dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,3123'dır.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2632, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,8584'dür.

Analiz bütününde en bütünleşik mekan kırmızı renkte görülen 'ara mekan' olmuştur. Tüm sistem içerisinde en ayrışik mekanlar ise mekansal kademelenme ile en dipte kalan odalardır. Dış mekanın varlığı ile en bütünleşik mekan diğer mekanlara eşit mesafede konumlanan odalar olurken, en ayrışik mekanlara dış mekanlar dahil olmuştur.

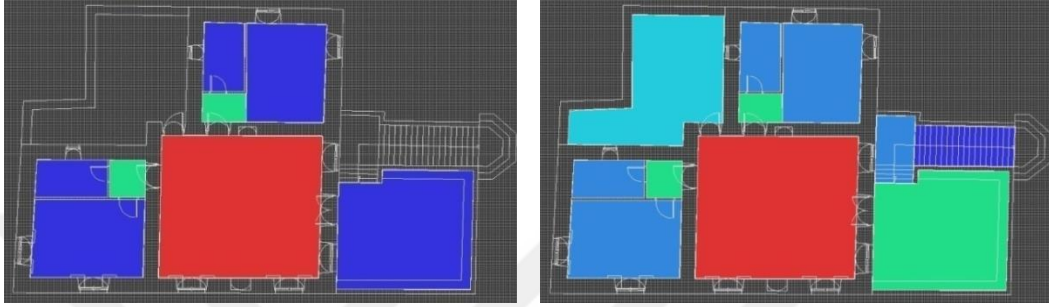
Konut 6 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

(a)

(b)

(c)

Şekil 5. 12 Konut 6 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 6 için restorasyon ile mekan sayısı artmaktadır. Yenileme çalışmalarından sonra konutun butik otel olarak işlev kazanması ve kullanılması söz konusudur. Genel anlamda dış mekân ilişkisi ve bahçe özelliklerinde bir değişiklik olmazken yapı girişi değiştirilmiştir. Rölöve planlarında yapının girişi bahçenin sağında yer alan rampaya ulaşılan bir bahçe kapısından ve oradan ara mekân olarak kabul edilen odalara dağılımın yapıldığı terasa erişim sağlanırken, şimdi ön bahçeden yapıya girilmektedir.

Zemin katta giriş lobiden sağlanmaktadır. Lobiye girdikten sonra yapının iç mekânlarına bu mekândan erişim sağlanmamaktadır. Lobi tekil bir mekân olarak görev yapmaktadır. Yapının bahçesinden odalara ulaşılmaktadır. Bir başka deyişle, incelen diğer konular gibi orta hollü bir yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Mekânlara erişim dış mekândan sağlanmaktadır. Zemin kat yatak odaları, ıslak hacimler ve lobiden oluşmaktadır.Üst katta da benzer yatak odaları ve oturma odasından oluşan mekânsal organizasyon söz konusudur.

Konut 6'nın restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,6764'tür.

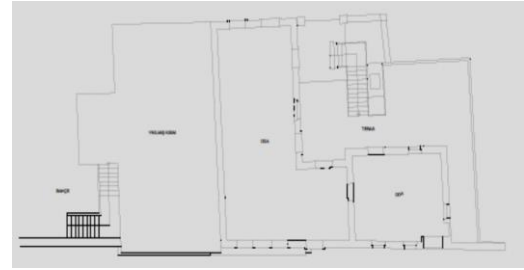
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 4,4243, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,6319'dur.

Konut 6'nın dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8004'dür.

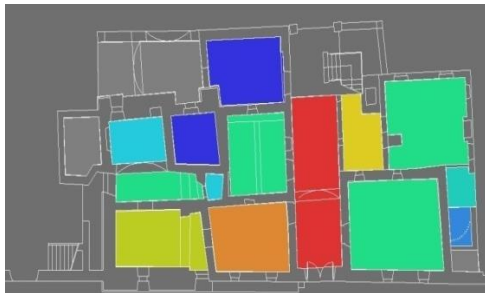
Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 4,6134, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3669'dur.

Analiz bütününde en bütünleşik mekan yine kırmızı renkte görülen 'ara mekan' olmuştur. Tüm sistem içerisinde en ayrışık mekanlar ise odaların içerisinde yer alan o odaya ait ıslak hacimlerdir. Oturma odası gibi bazı ortak kullanılan alanlar da bütünleşme değeri yüksek mekanlardır. Bununla birlikte dış mekanın dahil edilmesi ile en bütünleşik mekan diğer mekanlara eşit mesafede konumlanan oturma odası olurken, en ayrışık mekanlar merdivenler olmuştur.

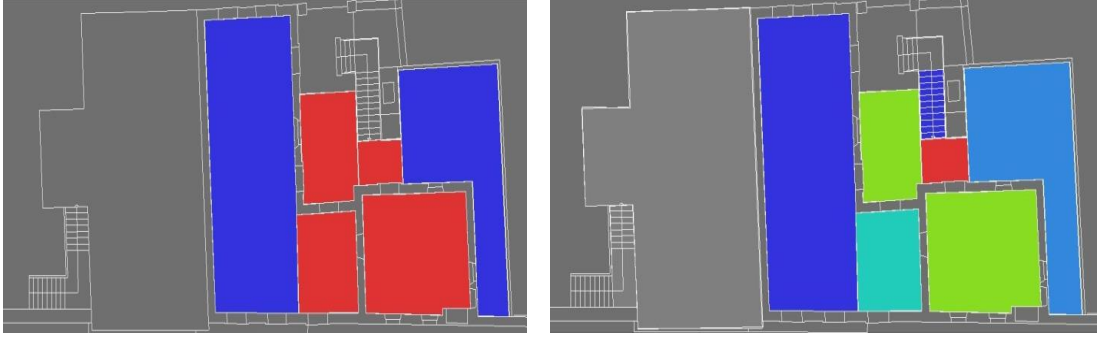
Konut 7 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

(a)

(b)

(c)

Şekil 5. 13 Konut 7 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 7, iki katlı bir yapıdır. Konut 6 ile benzerlik gösteren mekânsal özelliklere sahiptir. Sakız kentinin çeperindeki Kampos bölgesinde yer almaktadır. Konuta ait yüksek duvarlar ile çevrili bahçe içerisinde yer alan bir yapıdır. Bu bakımdan konuta birden fazla giriş söz konusudur. Girişler sokaktan bahçeye ve bahçeden konuta açılmaktadır. Aynı zamanda taşlık, avlu olarak tanımlanabilecek üstü kapalı ancak dış mekân ilişkisi olan bir mekâna açılan bir ana giriş bulunmaktadır.

Zemin kattaki mekânlara bakıldığında incelenen bir önceki örnekte düşünüldüğü gibi üst kattaki mekânlara hizmet eden birimlerden oluşmaktadır. Ahır, bahçede gerçekleştirilen zirai faaliyete ilişkin üretim ve depolama birimleri, atölye, fırın ve pişirme eylemi için ayrılmış bir bölüm zemin katta yer alan mekânlardır. Bu mekânlara sokak – bahçe ve avlu gibi mekânlara ilişki içerisindedir.

Üst kata ise avludaki bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Üst kattaki mekânlara bakıldığında merdivenler geniş bir teras çıkmakta ve teras bir ‘ara mekân’ vazifesi görerek odalara buradan dağılım sağlanmaktadır. Bu bakımdan üst katın sadece yaşama birimlerinden oluştuğu söylenebilir. Öte yandan, döşemesi yıkılmış bir bölüme bahçeden merdivenler ile erişim sağlandığı görülmektedir. Ancak bu kısımlar ile ilgili mekân bilgisi bulunmamaktadır.

Konut 7'nin rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7891'dir.

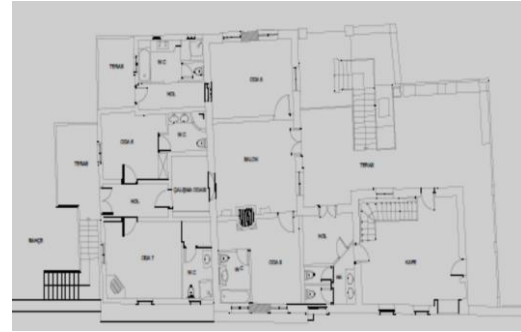
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2571, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,6276'dır.

Konut 7'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8250'dir.

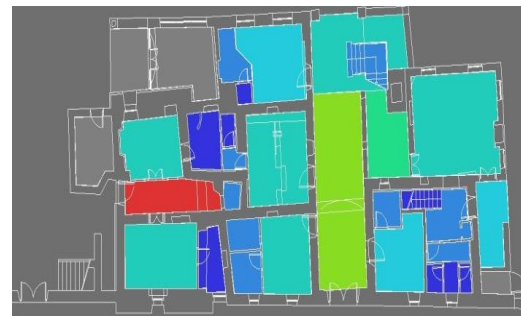
Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,6007, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,4138'dir.

Analiz bütününde en bütünleşik mekan açık alanlardır. Kırmızı renkte görülen 'avlu' ve 'teras' mekanları en bütünleşik alanlardır. Tüm sistem içerisinde en ayrışık mekanlar ise dışarıda yer alan depo, fırın,dış merdiven vb. gibi alanlardır.Dışarıdan erişilen bazı mekanlar analizlerde sisteme entegre olamamışlar ancak dış mekanın varlığı ile değer kazanmışlardır.

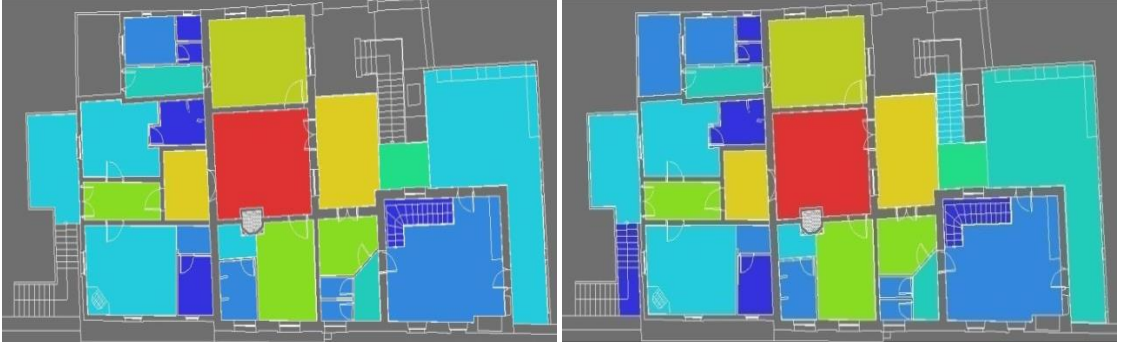
Konut 7 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

(a)

(b)

(c)

Şekil 5. 14 Konut 7 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 7 restorasyon çalışmalarından sonra benzer şekilde konut 6 gibi butik otel olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan mekân sayısı artarak, yeni fonksiyonlar eklenmiştir. Yapının sokaktan bahçeye, sokaktan ana girişe olan erişimlerinde değişiklik olmazken, dış mekân ile kurduğu ilişkinin oldukça güçlüdür. Aynı zamanda yenileme çalışmalarından sonra döşemesi yıkılmış kısımlar onarılarak mekânlara bölünmüştür.

Zemin katta rölöve planlarındaki gibi sadece bir üst kata hizmet eden mekânların varlığından ziyade, yapının yeni işlevi nedeniyle yatak odaları ve ortak kullanım alanları bulunmaktadır. Ana girişten resepsiyona ve bazı odalara ulaşılmaktadır. Aynı zamanda, bahçe dolaşımı sağlanarak odalara erişim bahçeden verilmiştir. Üst kata çıkış merdivenleri rölöve planlarındaki yerinde ara mekân olarak kabul edilen avlu mekânı ile ilişkidir.

Üst katta merdivenler aynı şekilde terasa çıkmaktadır. Terastan odalara dağılım sağlanmaktadır. Öte yandan yapının sol tarafında döşemesi yıkılmış olan bölüm onarılarak ve bu bölüme çıkan merdivenler benzer şekilde bir terasa çıkmaktadır. Terastan odalara dağılım söz konusudur.

Konut 7'nin restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7446'dır.

Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2909, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,7495'dir.

Konut 7'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8729'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 3,1969, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2901'dir.

En bütünleşik mekan hol ve salon gibi ortak kullanılan mekanlardır. Tüm sistem içerisinde en ayrışık mekanlar ise ıslak hacimlerdir. Dışarıdan erişilen bazı mekanlar yine analizlerde sisteme entegre olamamışlar ancak dış mekanın varlığı ile değer kazanmışlardır. Dış mekan analizlere dahil edildiğinde dış mekan en bütünleşik mekan olurken, en ayrışık mekanlar yine ıslak hacimlerdir.

Çizelge 5.3 ve Çizelge 5.4 Sakız Adası Konutlarının Rölöve ve Restorasyon projelerinden elde edilen özgün ve güncel mekansal özelliklerini içermektedir.

Çizelge 5. 3 Sakız Adası Konutlarının Özgün Kullanımlarındaki Mekansal Özellikleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ MEKANSAL ÖZELLİKLERİ									
RÖLÖVE									
Konut No	Kat	Plan özellikleri							Sokak - Ev İlişkisi
		Giriş Sayısı	(Merkezi - Yan - Dış) Hol	Bahçe	Avlu	teras (veranda)	Cumba	Balkon	
1	zemin	3	merkezi hol	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	var	var	
2	zemin	4	merkezi hol - dış giriş	-	-	var	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	var	var	
	çatı katı	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
3	zemin	2	merkezi hol	var	-	var	-	-	sokak - bahçe - ev
4	zemin	2	yan hol - dış giriş	var	-	-	-	-	sokak - ev - bahçe
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	

Çizelge 5. 3 Sakız Adası Konutlarının Özgün Kullanımlarındaki Mekansal Özelliklerinin Devamı

5	zemin	2	merkezi hol - dış giriş	var	-	-	-	-	sokak- ev- bahçe / sokak - bahçe - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	var	-	
6	zemin	3	merkezi hol - dış giriş	var	var	var	-	-	sokak- ev- bahçe / sokak - bahçe - ev
	1.kat	3	dış giriş	-	-	var	-	-	
7	zemin	2	dış giriş	var	var	var	-	-	sokak - bahçe - ev
	1.kat	1	dış giriş	-	-	var	-	var	

Çizelge 5. 4 Sakız Adası Konutlarının güncel kullanımlarındaki mekansal özellikleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ									
RESTORASYON									
Konut No	Kat	Plan özellikleri							Sokak - Ev ilişkisi
		Giriş Sayısı	(Merkezi - Yan - Dış) Hol	Bahçe	Avlu	teras (veranda)	Cumba	Balkon	
1	zemin	3	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	var	var	
	çatı katı	-	yan hol	-	-	-	-	-	
2	zemin	4	merkezi hol	-	-	var	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	var	-	
	çatı katı	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
3	zemin	2	dış giriş	var	-	var	-	-	sokak - bahçe - ev
	1.kat	1	dış giriş	-	-	var	-	var	
4	bodrum Kat		merkezi hol	-	-	-	-	-	

Çizelge 5. 4 Sakız Adası Konutlarının güncel kullanımlarındaki mekansal özelliklerinin devamı

	zemin	1	merkezi hol	var	-	-	-	-	sokak - ev - bahçe
	1.kat		merkezi hol	-	-	-	-	-	
5	bodrum Kat		yan hol	-	-	-	-	-	
	zemin	2	merkezi hol	var	-	-	-	-	sokak- ev- bahçe / sokak - bahçe - ev
	1.kat		merkezi hol	-	-	-	var	var	
	2.kat		merkezi hol	-	-	-	-	-	
6	zemin	3	merkezi hol - dış giriş	var	var	var	-	-	sokak- ev- bahçe / sokak - bahçe - ev
	1.kat	4	dış giriş	-	-	var	-	var	
7	zemin	2	dış giriş						sokak - bahçe - ev
	1.kat	1	dış giriş	-	-	var	-	var	

5.2. Çeşme Konutlarının Dış Bükey Mekân Analizleri

Çalışmada 8 adet geleneksel Çeşme Konutu incelenmiştir. Konutlar rölöve ve restorasyon çizimleri üzerinden elde edilen plan şemalarına göre özgün ve güncel kullanımları doğrultusunda değerlendirilmiştir. İncelenen konutların rölöve çizimlerindeki kat dağılımlarına bakıldığında, genellikle iki katlı oldukları görülmektedir. Konutlar arasında sadece bir tane konut üç katlıdır. Özgün kullanımlarında bodrum kat ve/veya çatı katı kullanımına rastlanılmamıştır. Yapım tekniği olarak tamamında yığma taş yapım sistemi kullanıldığı görülmektedir.

Mekânsal özellikleri bakımından hol, cumba, balkon, bahçe, avlu vb. öğeler ile dış mekânla kurulan ilişki bakımından konutlar farklılık göstermekte ve bu farklılıklar analiz haritalarına yansımaktadır. Konutlarda cumba ve balkon öğesi olmamakla birlikte

bahçe ve avlu öğeleri bazı konutlarda yer almaktadır. Bir tane konutta teras (veranda) ögesine rastlanılmıştır. Evler genel olarak sıra ev şeklinde konumlanmıştır.

Çizelge 5. 5 Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinden elde edilen genel özellikleri

ÇEŞME KONUTLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ						
RÖLÖVE						
Konut No	Ev Tipi	Malzeme	İçerisindeki konut sayısı (i.K.S)	Kat Sayısı		
				toplam	b	ç
No:1	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:2	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:3	sıra ev - köşe	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:4	bahçeli - sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:5	sıra ev - köşe (tek cephe komşu)	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:6	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:7	sıra ev - köşe	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:8	bahçeli - sıra ev - köşe	Yığma - Taş	1	3	-	-

İncelenen konutların her birinin tüm katları analiz edilmiştir. Kat planlarına bakıldığında özgün kullanımlarda zemin katların daha çok ticaret, depo, bazı konutlarda günlük kullanıma ve bir üst katta yer alan yaşama birimlerine hizmet eden mekânlardan oluştuğu göze çarpmaktadır. Yapıların esas yaşama mekânları üst katta yer almaktadır. Üst kattaki mekânlar için orta ve yan hollü bir yapıdan söz etmek mümkündür. Bir üst kata olan bağlantı merdivenler aracılığıyla sağlanmaktadır. Öte yandan merdivenlerin üst kata bağlandıkları konumları farklılık göstermektedir.

Konutların hepsinde ortak olarak konuta erişimi sağlayan, biri ana giriş olmak suretiyle birden fazla giriş görülmektedir. Girişler dış mekânla kurulan ilişki bakımından doğrudandır. Ana girişler konutların çoğunda doğrudan konuta açılmaktadır. Bazı konutlarda ise avlulu bir yapı görülmektedir. Avlulu örneklerde giriş avluya açılmakta

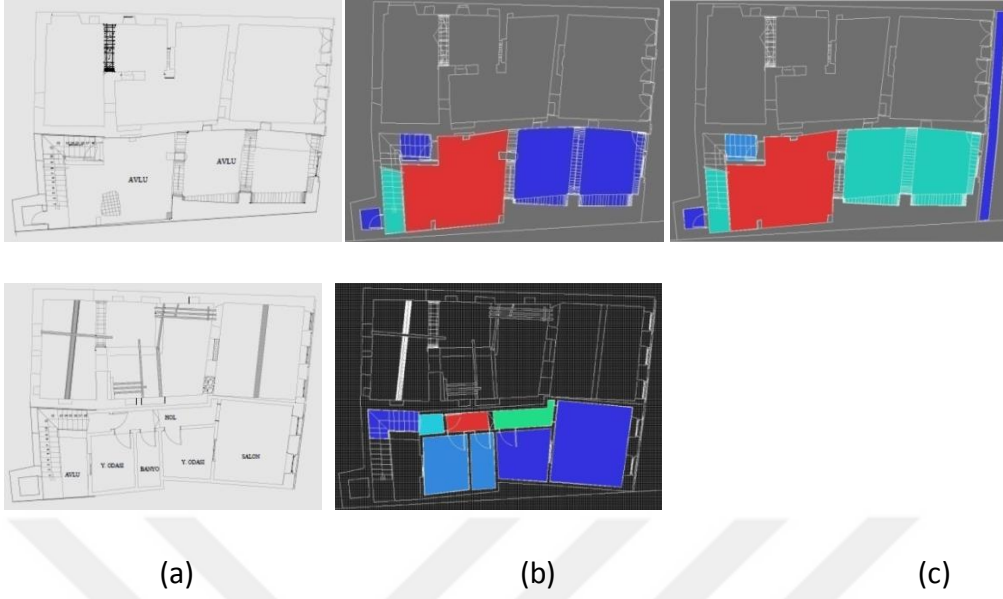
ve bu mekândan diğer mekânlara geçiş sağlanmaktadır. Bir üst kattaki yaşamın geçtiği mekânlara avludaki merdivenden çıkılarak ulaşılmaktadır. Bu bağlamda avlu mekânı bir ‘ara mekân’ olarak görev yapmasının yanısıra sokak ve bahçe gibi dış mekânla kurulan ilişkiler açısından odaksal bir önem taşımaktadır. İki adet konutta üst katlardaki mekânların fonksiyonlarına bağlı olarak erişim ayrı bir dış girişten sağlanmaktadır.

Çizelge5. 6 Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinden elde edilen genel özellikleri

ÇEŞME KONUTLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ						
RESTORASYON						
Konut No	Ev Tipi	Malzeme	İçerisindeki konut sayısı (İ.K.S)	Kat Sayısı		
				t	b	ç
No:1	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:2	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:3	sıra ev - köşe	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:4	bahçeli - sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:5	sıra ev - köşe (tek cephe komşu)	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:6	sıra ev	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:7	sıra ev - köşe	Yığma - Taş	1	2	-	-
No:8	bahçeli - sıra ev - köşe	Yığma - Taş	1	3	-	-

İncelenen bazı örneklerde ikincil mekânlar dış mekân ilişkisini sağlarken yapı alanı içerisinde kalan dış mekânlardan da sokak bağlantısı mevcuttur. Bir başka deyişle ‘ara mekânlar’ dış mekânla bağlantıları sağlarken bahçe bulunan konutlarda birden fazla giriş konut ile bağlantı sağlamaktadır. Öte yandan yapıların restorasyon çalışmaları ile birlikte bahçe kullanımlarında artış görülmektedir. Özgün kullanımlarında mekânsal olarak konuta dâhil olmayan bahçe mekânları güncel kullanımlarında kullanılmaktadırlar.

Konut 1 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 15 Konut 1 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 1, iki katlı, dar parsel üzerinde yer alan bir konuttur. Mekân sayısı bakımından toplamda 9 mekândan oluşan küçük bir konut örneğidir. Bitişik nizam olarak inşa edilmiş konutta giriş tek bir cepheden sağlanmaktadır. Sokak ile ilişki bu girişten kurulmaktadır.

Zemin kat, avlunun varlığı ile üst kata çıkış için kullanılan bir geçiş mekânı olarak çalışmaktadır. Yaşam üst kattadır. Giriş avluya açılmaktadır. Tek tarafı açık avludan üzeri açık ikinci bir avluya geçilmektedir. Buradan da üst kata çıkış bulunmaktadır.

Üst kata bakıldığında yan hol etrafında yaşama mekânlarından oluşan bir yapı görülmektedir. İki yatak odası, banyo ve salon olarak belirtilen birimler üst kattadır.

Konut 1'in rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,9633'dür.

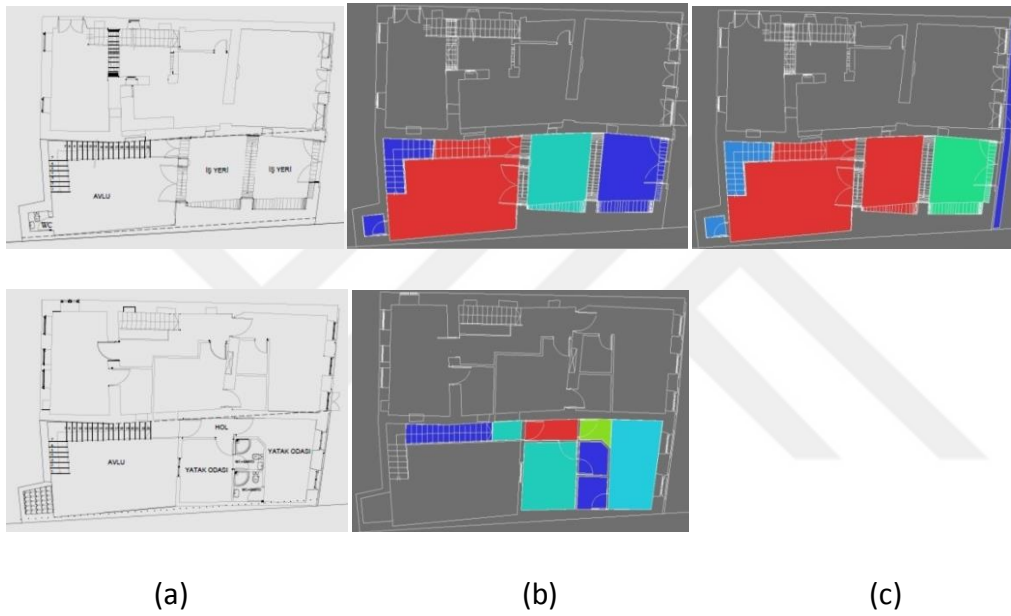
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0071, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3738'dir.

Konut 1'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9107'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1404, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3803'dür.

En bütünleşik mekan 'avlu' ve 'hol' mekanlarıdır. En ayrışık mekanlar ise ıslak hacimler ve dış mekanın dahil olması ile merdivenlerdir.

Konut 1 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 16 Konut 1 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dışbükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 1, restore edildikten sonra zemin kat fonksiyonu değişmek suretiyle konut olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Konutun sokak ile ilişkisi yine aynı cepheden tek girişten sağlanmaktadır. Zemin katta sokaktan erişimin sağlandığı ilk mekân işyeri olarak işlev kazandırılan avlu mekânıdır. Buradan üzeri açık ikincil avluya geçilmektedir. İkincil avludan ise bir üst kattaki yatak odalarına çıkış sağlayan merdivenler bulunmaktadır. Bu bakımdan iş yeri olarak tasarlanan bölümlerin hane sahibine ait olarak

düşünüldüğünden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla bir üst kattaki yaşama birileri ile iş yeri ve sokak ilişkisi söz konusudur.

Konut 1'in restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,8301'dür.

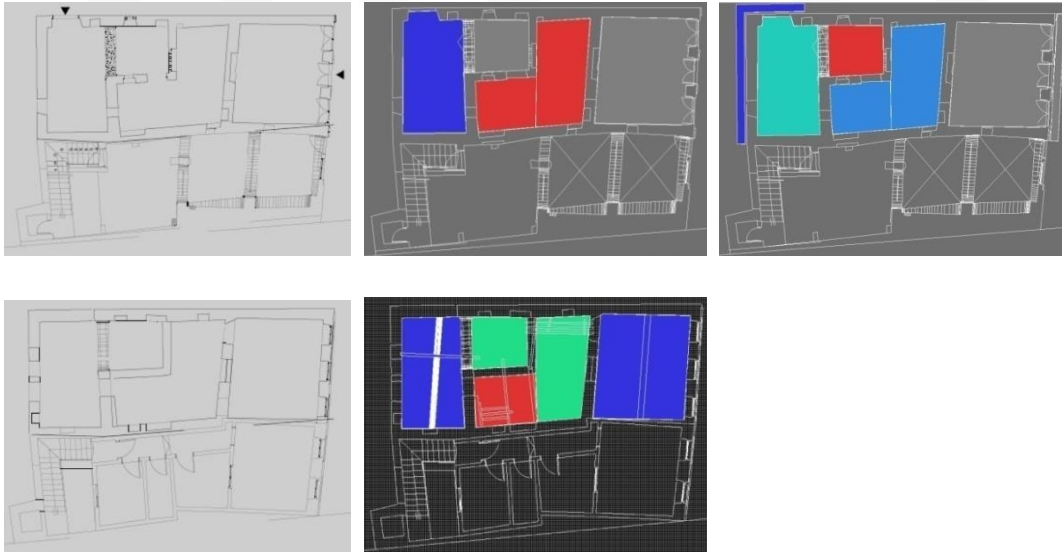
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1857, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,5551'dir.

Konut 1'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,7329'dur.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,3523, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,6093'dür.

En bütünleşik mekan 'avlu' ve 'hol' mekanlarıdır. En ayrışık mekanlar ise iş yeri olarak tanımlanan mekan ve dış mekanın dahil olması ile dış mekandır.

Konut 2 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

(a)

(b)

(c)

Şekil 5. 17 Konut 2 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 2, iki katlı, bitişik nizamda köşede kalan bir konut örneğidir. İncelenen bir önceki, 1 nolu konuta bitişik, aynı sokak üzerinde bulunan bir konuttur. Sokak ile birden fazla cepheden ilişkisi bulunmaktadır. Rölöve çizimlerinde mekânların ne olduklarına ilişkin bilgiye ulaşılamamaktadır. 1 no'lu konut örneğinde olduğu gibi konutun girişi bitişik nizamda sıralanmış olduğu sokaktan sağlanmaktadır. Diğer giriş ise bu sokağa ulaşan başka bir sokaktan konuta erişim imkânı vermektedir. Plan şemasına bakıldığında bitişik olduğu cephedeki sokaktan sağlanan giriş tek bir mekâna ulaşmaktadır. Diğer mekânlara buradan geçiş verilmemiştir. Dolayısıyla bu mekânın ahır, kömürlük, işlik veya depo vb. gibi konutun geneli için hizmet veren bir mekân olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan ana giriş diğer sokaktan sağlanmaktadır. Bu girişten diğer servis mekânlarına ulaşılmaktadır. Giriş avlu özelliği gösteren bir mekâna açılrsa da bu mekânın avlu olduğuna dair kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Aynı zamanda rölöve çizimlerinde sadece iz olarak kalmış tamamen yıkılmış olan üst kata çıkan merdivenler de zemin katta yer almaktadır. Bir üst katta ise yaşama birimleri bulunmaktadır. Genel olarak bir hol etrafında konumlanan odalardan oluşan bir yapı dikkat çekmektedir.

Konut 2'nin rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7334'dür.

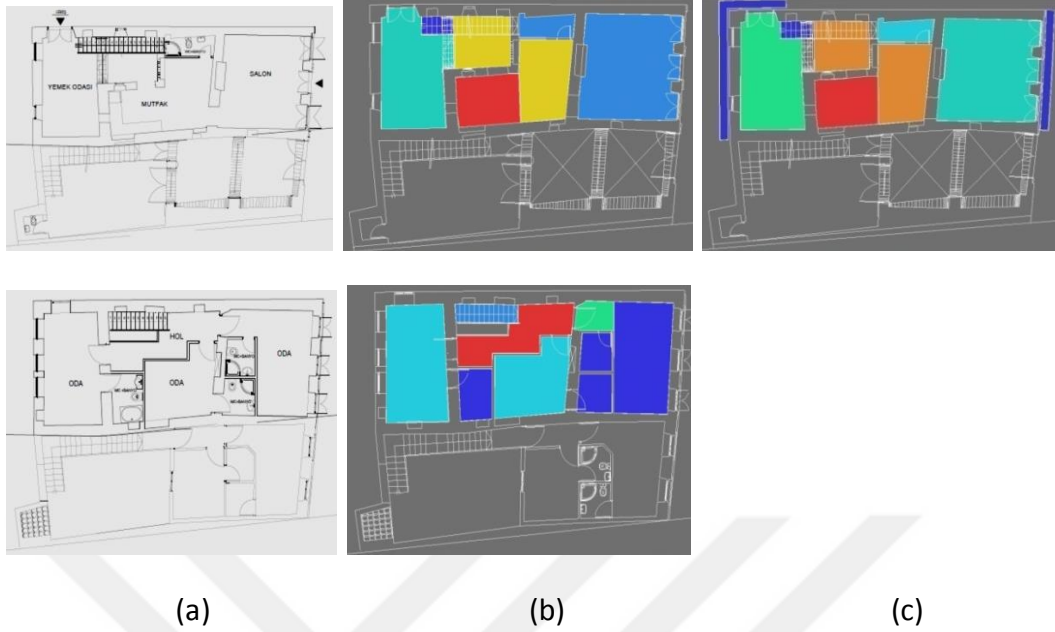
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,6666, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,6136'dır.

Konut 2'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8165'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,7500, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,6098'dir.

En bütünleşik mekan 'pişirme' eyleminin gerçekleştirildiği düşünülen mekandır. Dış mekan dahil edildiğinde se sisteme entegre olamayan ara mekan en bütünleşik mekan olarak ortaya çıkmaktadır. En ayrışik mekanlar ise giriş bölümünde yer alan mekan ve dış mekan dahil edildiğinde dış mekanın kendisidir.

Konut 2 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 18 Konut 2 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 2 için restorasyon planlarında cephelere bakan mekanlar arasında bağlantıların sağlandığı söylenebilir. Girişler aynen korunurken mekânlar arası ilişki kesintisizdir. Zemin kat konutun tamamı için hizmet veren birimlerden ziyade gündelik hayatın geçtiği yaşama birimlerinin olduğu kattır. Bitişik nizamda cephe aldığı sokaktan salona, buradan geçiş mekânı olarak düzenlenmiş mutfak ve bir diğer odaya erişim sağlanmaktadır. Diğer sokaktan ise sıralama terstir. Giriş bir odaya ve bu oda içerisinde yer alan üst kata çıkış merdivenlerine açılmaktadır. Bu odadan mutfak ve salona erişim mümkündür.

Üst kat planına bakıldığında merdivenler bir hole çıkmaktadır. Bu holden odalara dağılım söz konusudur. Yatak odalarının her birinin içerisinde ıslak hacimler yer almaktadır.

Konut 2'nin restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,8065'dir.

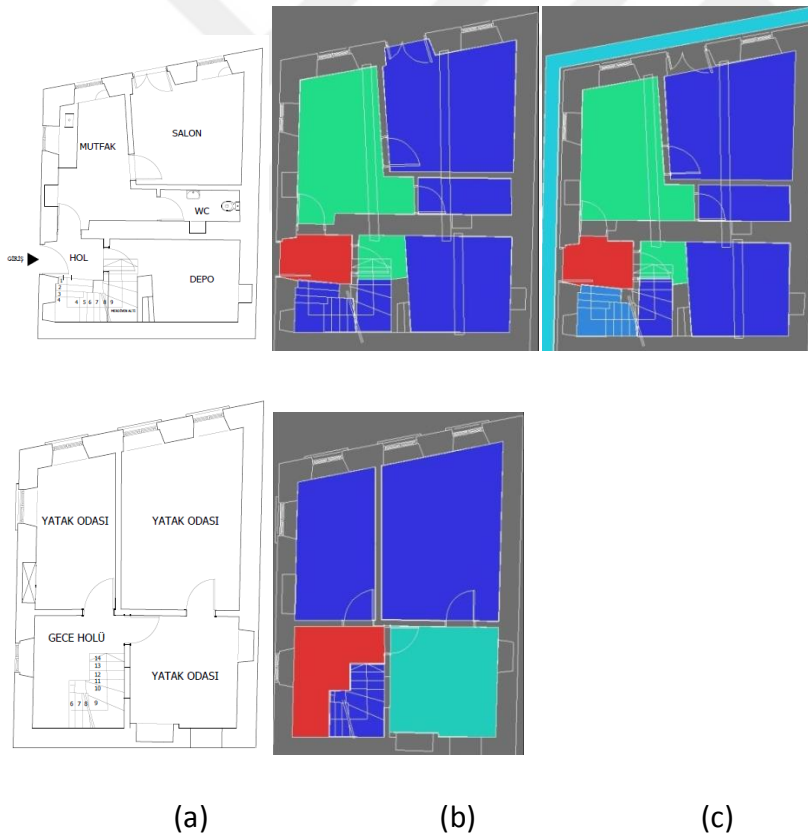
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,4324, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,4955'dir.

Konut 2'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8046'dır.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,6388, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,4780'dir.

En bütünleşik mekan 'mutfak' mekanıdır. En ayrışık mekan ise merdiven altındaki alan ve ıslak hacim ile dış mekan ilave edildiğinde dış mekanın kendisidir. Özgün kullanımlarında değer alamayıp sisteme dâhil olamayan mekânlar kesintisiz erişim sağlandığından sistem içerisinde değer almışlardır.

Konut 3- Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 19 Konut 3 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 3, iki katlı, kısmen orta hollü bir yapı sergileyen bir örnektir. Toplamda 13 mekâna sahip incelenen konutların geneline bakıldığında, bazı örneklerle göre küçük bir konuttur. Konum itibarıyla iki cephesinden, konuta girişlerin verilmesi sokakla kurduğu ilişkisi bakımından önemlidir. Konutun ana girişi sol cephedendir.

Zemin katta ana giriş hollü açılmaktadır. Holden depo mekânına, bir üst kata çıkış merdivenlerine ulaşıldığı gibi ön cepheye bakan mutfak ve salon mekânlarına geçiş söz konusudur. Salon mekânından sokak ile ilişki kurulabilmektedir. Islak hacim bu kattadır. Üst katta ise merdivenler bir gece holüne çıkmaktadır. Bu hol etrafında yatak odaları bulunmaktadır.

Konut 3'ün rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,9027'dir.

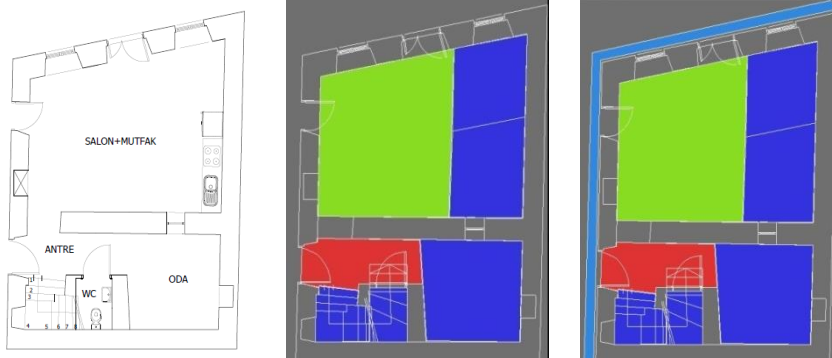
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0607, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,4282'dir.

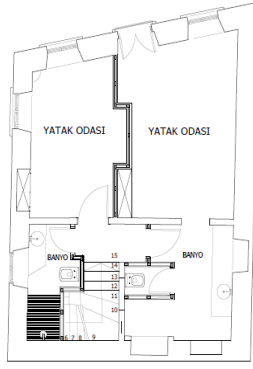
Konut 3'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9748'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0388, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3337'dir.

En bütünleşik mekan 'hol' mekanlarıdır. En ayrışık mekan ise merdiven altındaki alan ve ıslak hacimler, depo alanlarıdır. Dış mekan dahil edildiğinde de durum mekansal olarak bu şekildedir.

Konut 3 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

(a)

(b)

(c)

Şekil 5. 20 Konut 3 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 3, restorasyon planlarına bakıldığında büyük değişikliklerin yapıldığı söylenemez. Girişler aynı yerlerde korunmuş, birkaç mekân hariç genel olarak mekânlar aynı işlevlerine devam etmektedir. Zemin katta yapılan en önemli müdahale, mutfak ve salon bölümünün birleştirilerek tek bir mekân haline getirilmesidir. Mutfak restorasyon planlarında açık mutfak olarak yer almaktadır. Aynı zamanda merdiven altı kullanımı yine söz konusudur. Depo mekânı olarak kullanılan mekânda olarak farklı bir işlev kazanmıştır.

Üst katta ise merdivenler gece holüne açılmaktadır. Bu holden odalara dağılım gerçekleştirilmektedir. Gece holü biraz daraltılarak bir kısmı ortak banyo olarak tasarlanmıştır. İki yatak odasından oluşan plan şemasında bir odanın ebeveyn banyosuna sahip olduğu görülmektedir.

Konut 3'ün restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,1133'dir.

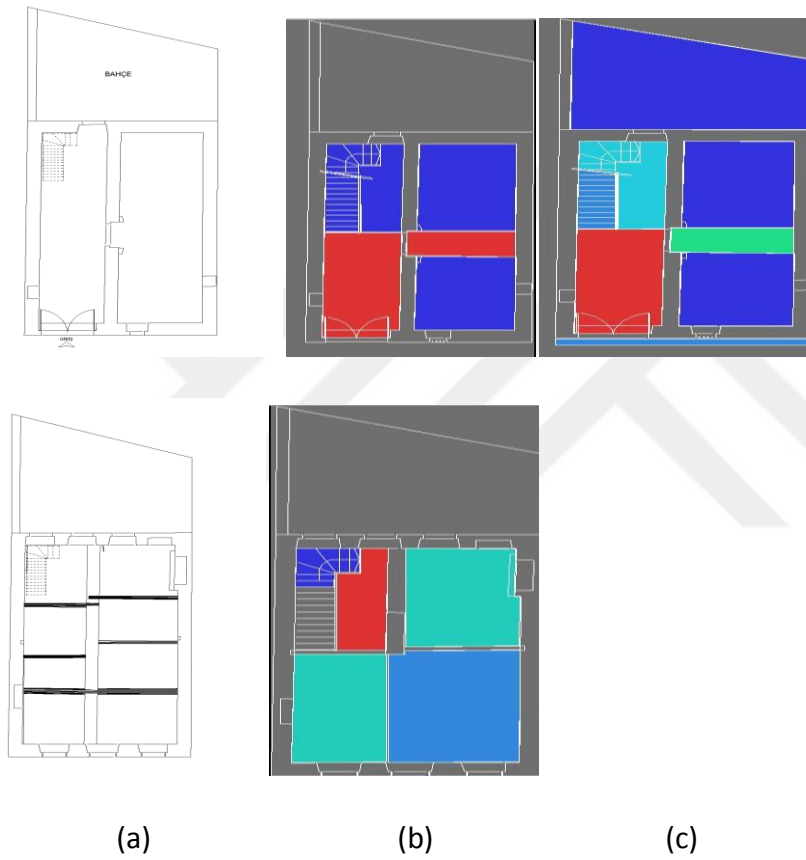
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,9761, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1496'dır.

Konut 3'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,2648'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,9464, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,0419'dur.

En bütünleşik mekan 'hol'dür. En ayrışik mekan ise açık plan olarak çözümlenen mekanlara bağlı merdiven altında kalan ıslak hacim, merdivenler gibi mekanlar arasında paylaşılmaktadır.

Konut 4 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 21 Konut 4 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 4, incelenen diğer örnekler gibi iki katlı ve bitişik nizamda konumlanmıştır. Arka bahçeli bir konut örneğidir. Rölöve çizimlerinde mekân bilgisine ulaşılamamıştır. Rölöve çizimlerindeki izlerden anlaşıldığı kadarıyla konut iki bölümden oluşmaktadır. Konutun sağ tarafında oturma – yaşama ve pişirme bölümlerinin olduğu tahmin edilmektedir.

İncelenen diğer örneklerdeki depo, kömürlük, atölye vb. gibi mekânların zemin katta yer aldığına ilişkin örneklerde olduğu gibi, bu bölümlerin konut geneline hizmet veren mekânlardan da meydana geldiği söylenebilir. Giriş kısmında ise üst kata çıkış merdivenleri ve arka bahçe çıkışının bulunduğu hol bulunmaktadır.

Konut 4'ün rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,9324'dür.

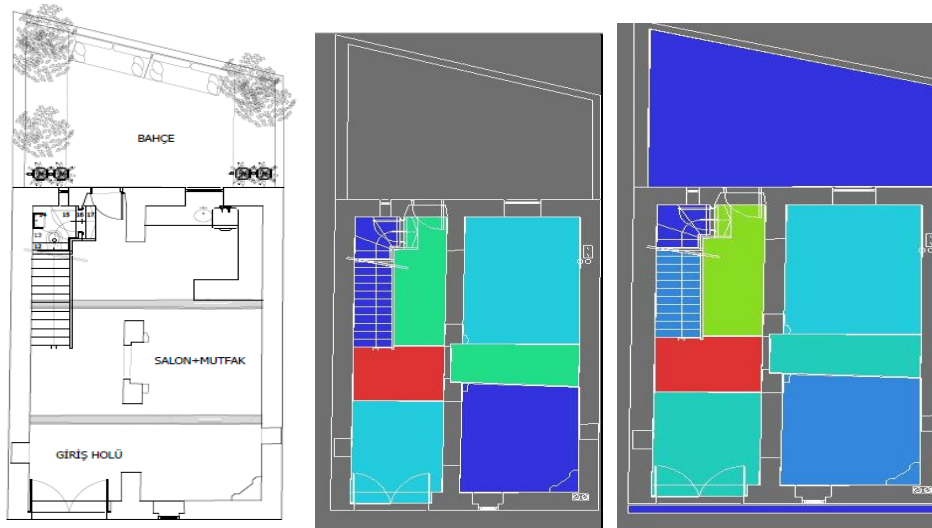
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,5122, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 0,9324'dür.

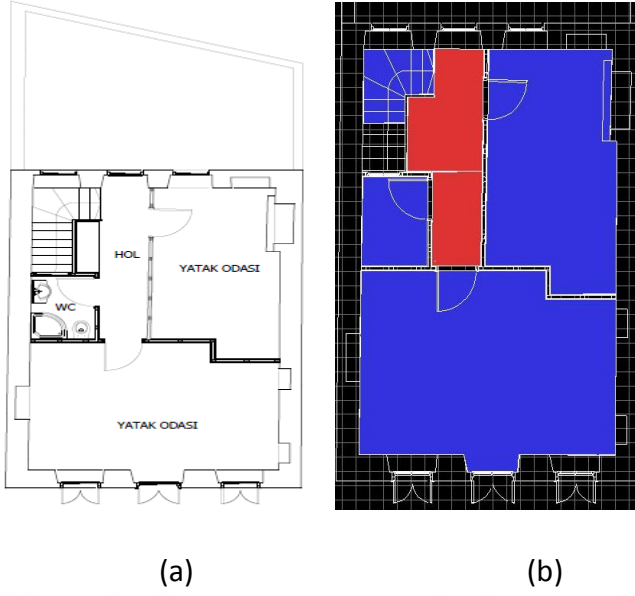
Konut 4'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,0442'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,9071, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1844'dür.

En bütünleşik mekan 'hol' dür. En ayrışik mekan ise merdivenler ve bir kaç diğer mekan arasında paylaşılmaktadır.

Konut 4 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 22 Konut 4 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 4, restorasyon plan şemalarında belirgin bir değişiklik görülmemektedir. Rölöve çizimlerinde konutun sağ tarafında oturma – yaşama ve pişirme yada konut geneline hizmet eden bölümlerinin olduğu tahmin edilen mekanlar, restorasyon planlarında açık mutfak + salon olarak düzenlenmiştir. Bina giriş holüne açılmakta ve bu holden diğer mekânlara erişim sağlanmıştır. Açık plan olarak çözümlenmiş zemin katta mekânlarda geçişler bulunmaktadır. Üst kata çıkan merdivenler ve arka bahçeye çıkış holden sağlanmaktadır. Merdivenlerin altı ıslak hacim olarak düzenlenmiştir. Bir üst katta merdivenler, gece holüne çıkmaktadır. Hol etrafında yatak odaları ve ıslak hacim yer almaktadır.

Konut 4'ün restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,0588'dir.

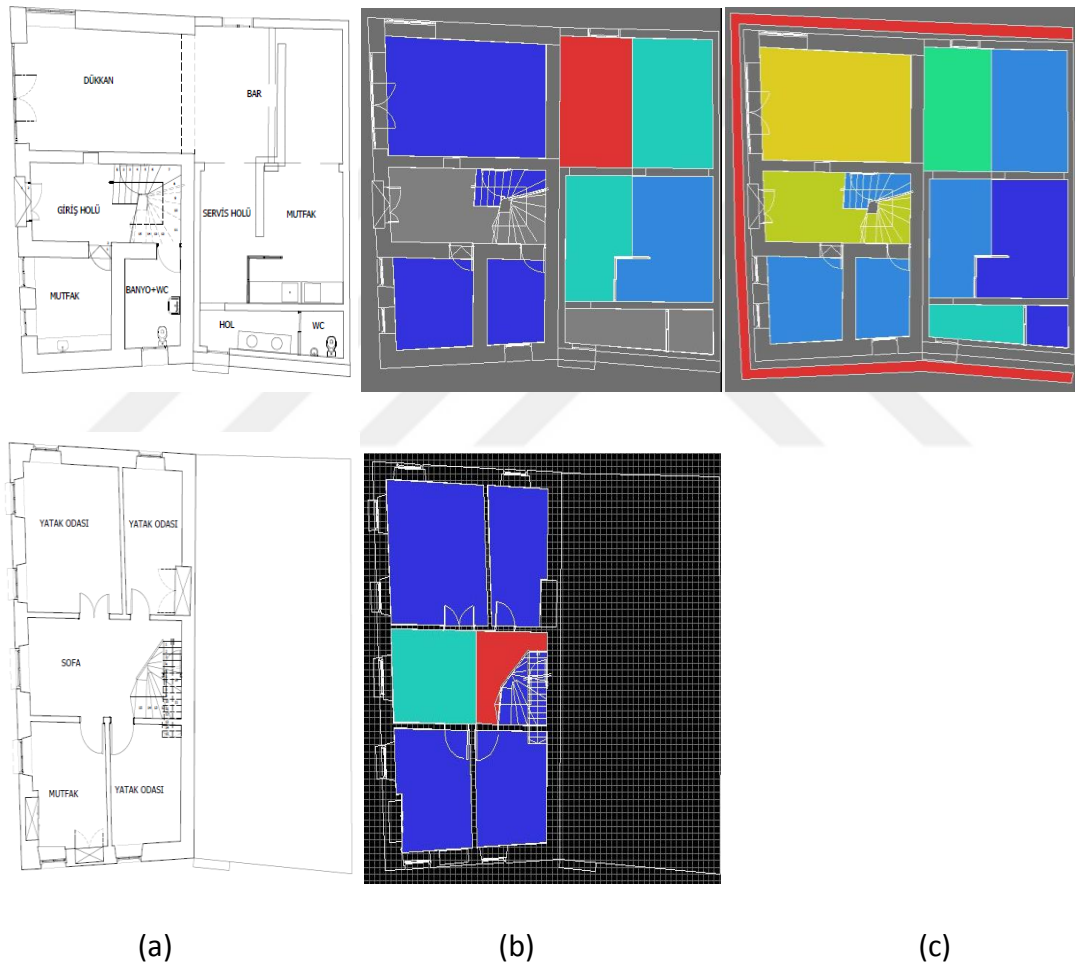
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,9666 , gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1760'dır.

Konut 4'ün dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,0358'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0999 , gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1866'dır.

En bütünleşik mekan 'hol' dür. En ayrışik mekan ise ıslak hacimler ve dış mekanın dahil edilmesiyle dış mekanın kendisidir.

Konut 5- Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 23 Konut 5 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 5, iki katlı, toplamda 19 mekândan oluşan kare planlı bir konuttur. Mekânsal olarak iki parseli kapsayan bir alana yerleşmektedir. Üç cepheden sokak ile ilişkisi mevcuttur. Konut iki bölümden oluşmaktadır. Konut olarak kullanılan kısım ve L planlı işyeri kısmıdır.

Zemin katta konut olarak kullanılan kısma giriş yapının ortasındaki ana girişten sağlanmaktadır. Sokak ana giriş holüne açılmaktadır. Holden mutfak ve banyo mekânları ile üst kata çıkış merdivenlerine erişim sağlanmaktadır. İş yeri olarak kullanılan bölüme aynı cepheden erişim sağlanmaktadır. Dükkân olarak isimlendirilen bölüm kafe mekânı olarak kullanılmaktadır. Bu bölümün arka kısmında açık olarak yer alan bar – tezgâh kısmı ve buna hizmet veren servis holü ile mutfak alanı yer almaktadır. Servis holünün ve mutfağın arka tarafında yer alan ıslak hacimlere sokaktan bağlantı verilmiştir. Dolayısıyla bu mekânlara iç mekândan giriş bulunmamaktadır.

Üst katta ise merdivenler sofaya çıkmaktadır. Sofadan yatak odalarına ve üst katta bulunan mutfak mekânına dağılım söz konusudur. Üst kat tek parsel üzerinde yer almaktadır.

Konut 5'in rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,1096'dır.

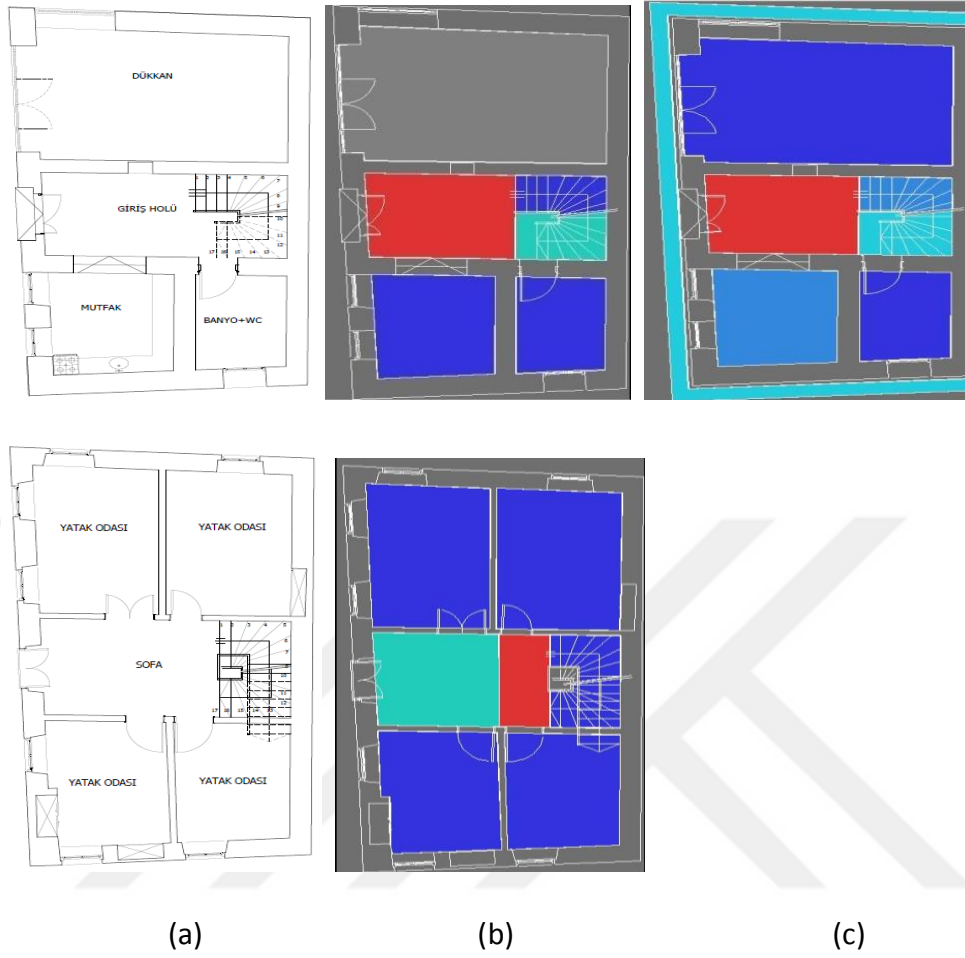
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,7451, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2557'dir.

Konut 5'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,0021'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,5557, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2542'dir.

En bütünleşik mekan 'hol' dür. En ayrışık mekan ise ıslak hacimler ve dış mekanın dahil edilmesiyle dış mekanın kendisidir.

Konut 5 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 24 Konut 5 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 5, iki parsel üzerinde konumlanmaktayken, restorasyon sonrasında tek parsel üzerinde düzenlenmiş bir konuttur. Mekân sayısı azalmakla birlikte, toplamda 14 mekândan oluşmaktadır. Tek parsel üzerinde düzenlendiğinde, kafe – restoran olarak çalışan mekân iptal edilerek sadece ana giriş cephesine bakan alan dükkân olarak bırakılmıştır. Zemin katta konut fonksiyonları açısından mekânsal bir değişiklik olmamakla birlikte, üst katta mutfak mekânı olarak belirtilen bölüm yatak odası olmuştur. Bu bakımdan merdivenler üst katta, etrafı odalar ile çevrili sofa mekânına çıkmaktadır.

Konut 5'in restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH)1,0895'dir.

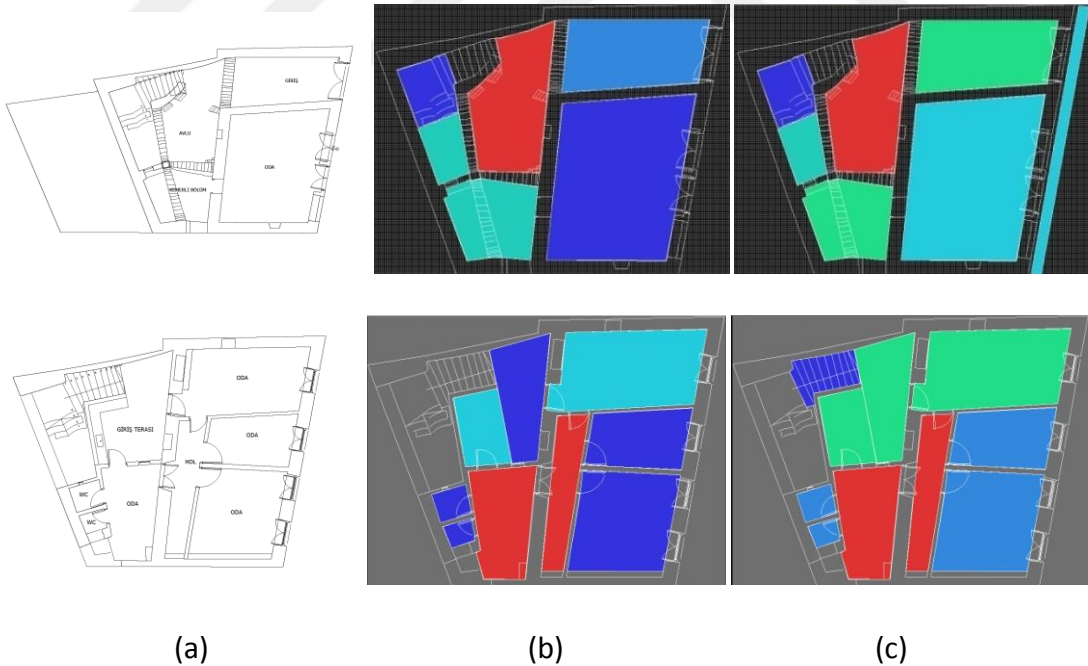
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,9178, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2832'dir.

Konut 5'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,1291'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0654, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1705'dir.

En bütünleşik mekan 'hol' dür. En ayrışık mekan ise ıslak hacimlerdir. Dış mekândan doğrudan erişilen dükkân değer alamayıp sisteme dâhil olamamıştır. Dış mekân dâhil edildiğinde değer alamayan mekân yoktur. Dış mekan dahil edildiğinde dükkân ayrışık bir mekan haline dönüşmüştür.

Konut 6 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5.25 Konut 6 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 6, iki katlı bitişik nizam olarak inşa edilmiş, avlulu ve arka bahçeli bir konut örneğidir. Konut genelinde toplamda 15 adet mekân bulunmaktadır. Konutun girişleri sağ cephedeki sokaktan sağlanmaktadır. Plan şeması yan girişlidir. Giriş holü avluya ve avlu içerisinde kemerli bir bölüme ulaşmaktadır. Giriş cephesine bakan odaya kemerli avlu bölümünden geçiş sağlanmıştır. Aynı zamanda rölöve planlarında bahçe alanı gösterilmekle birlikte kullanım söz konusu değildir.

Üst kat ise yarı açık bir terasa çıkmaktadır. Bu terasta pişirme eylemi için ayrılmış bir bölüm bulunmaktadır. Terastan odalara dağılım sağlanmaktadır. Tealt kattaki avlu ve merdiven ile görsel iletişimi söz konusudur. Bir ön hol görevi görmektedir.

Konut 6'nın rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH)1,0100'dür.

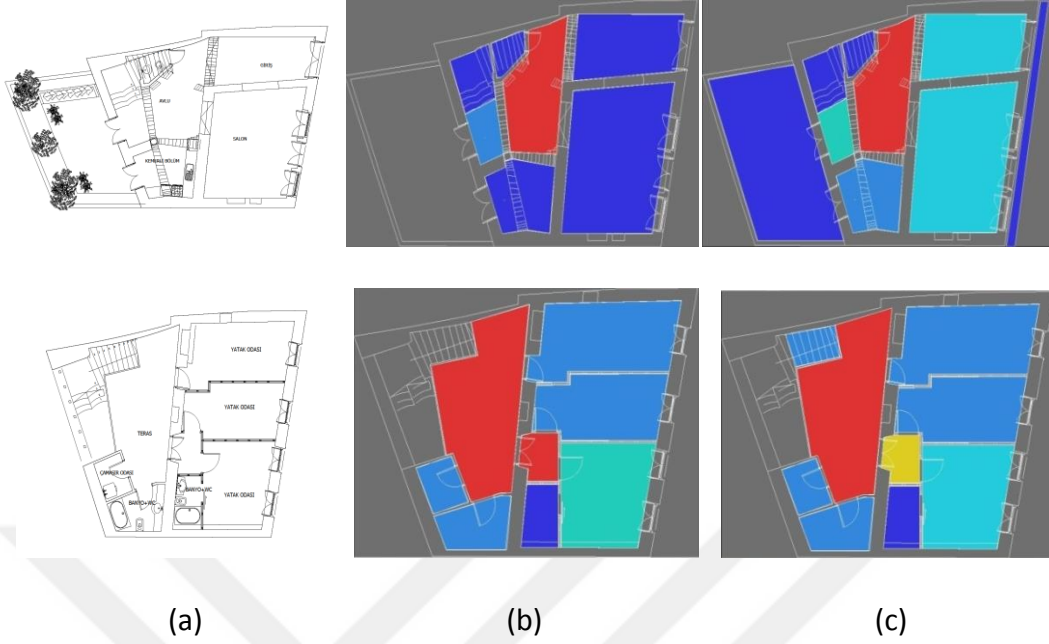
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0749, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2525'dir.

Konut 5'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,0128'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1571, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1350'dir.

En bütünleşik mekan 'hol' ve 'avlu' mekanlarıdır. Bu mekanlardan dağılım gerçekleşir. En ayrışık mekan ise merdivenler ve ıslak hacimlerdir. Dış mekanın mekansal olarak belirgin bir fark yarattığından bahsetmek mümkün değil ancak değer artış ve azalmasından söz edilebilmektedir.

Konut 6 - Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 26 Konut 6 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 6, restorasyon planları açısından bahçe kullanımına sahiptir. Özgün plan şemasında bahçe kullanımına yer verilmemiştir. Restorasyon ile birlikte dış mekan yaratılmıştır. Giriş kısmı yine aynı yerinde korunarak avluya geçiş sağlanmıştır. Rölöve planlarında mekânsal olarak oda olarak tanımlanan birim salon işlevi yüklenmiş ve giriş – avlu ve salon bağlantısı kurulmuştur. Öte yandan avlu içerisinde yer alan kemerli bölüm mutfak olarak düzenlenmiştir. Bahçeye avlu içerisinde çıkılarak ulaşılmaktadır.

Üst kattaki dağılım geçmişteki kullanımından çok da farklı değildir. Bir üst katta yatak odaları bulunmaktadır. Merdivenler, yarı açık bir terasa çıkmaktadır. Bu terastan odalara dağılım söz konusudur. Yine benzer bir şekilde teras olarak kullanılan alan bir ön hol ve ortak kullanım alanı olarak düzenlenmiştir. Aynı zamanda ortak ıslak hacimler terasta düzenlenmiştir.

Konut 6'nın restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 1,2346'dır.

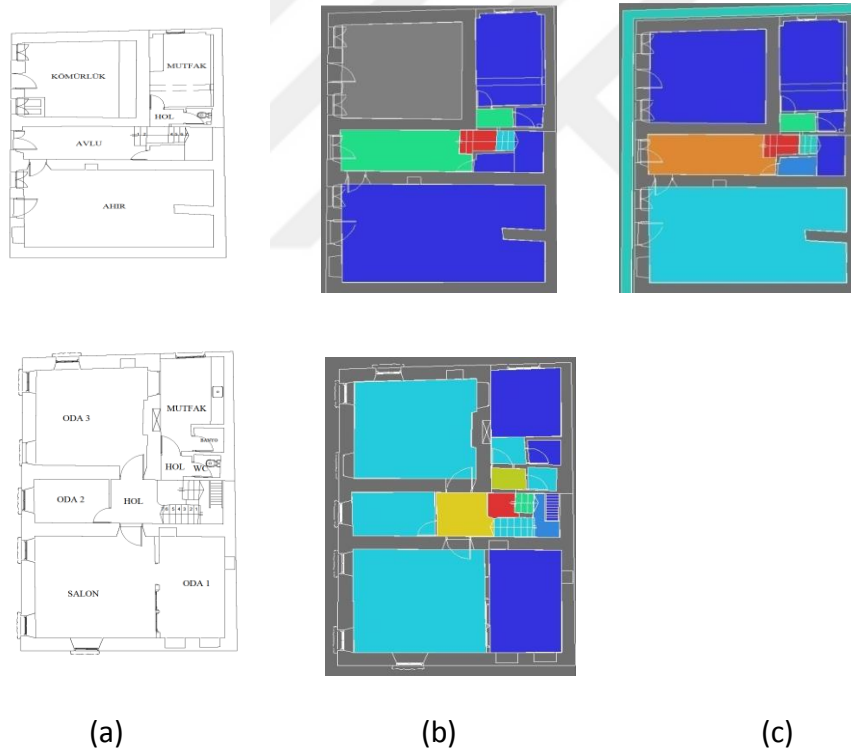
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,0535, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,1391'dir.

Konut 6'nın dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 1,1389'dur.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,1805, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,0647'dir.

En bütünleşik mekan 'hol' ve 'avlu' mekanlarıdır. Bu mekanlardan dağılım gerçekleşmektedir. En ayrışık mekan ise merdivenler ve ıslak hacimlerdir. Ayrıca dış mekan dahil edildiğinde 'sokak' yani dış mekanın kendisi en ayrışık olan mekanlar arasındadır.

Konut 7 - Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 27 Konut 7 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 7, iki katlı, incelenen diğer konutlarla benzer şekilde bitişik nizamda inşa edilmiş bir konuttur. Sokak ile olan ilişkisi bakımından sokaktan birden fazla girişlere sahiptir. Zemin katta görüldüğü gibi ön cepheye bakan giriş yapının ana girişi olmak üzere üç girişe sahip, ortada avlulu girişe sahip bir yapıdır. Diğer girişler ahır ve kömürlük mekânlarına açılmaktadır ve bu mekânların dış mekânla ilişkisi söz konusudur.

Konut genelinde toplamda 25 adet mekân bulunmaktadır. Bu mekânlardan zemin katta bulunanlar, konut geneline hizmet eden mekânlardır. Bir üst kat daha ziyade yaşama birimlerinden oluşmaktadır. Her iki katta da kot farklılığı yaratılarak mutfak mekânı yer almaktadır.

Konut 7'nin rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,8478'dir.

Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,8690, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3420'dir.

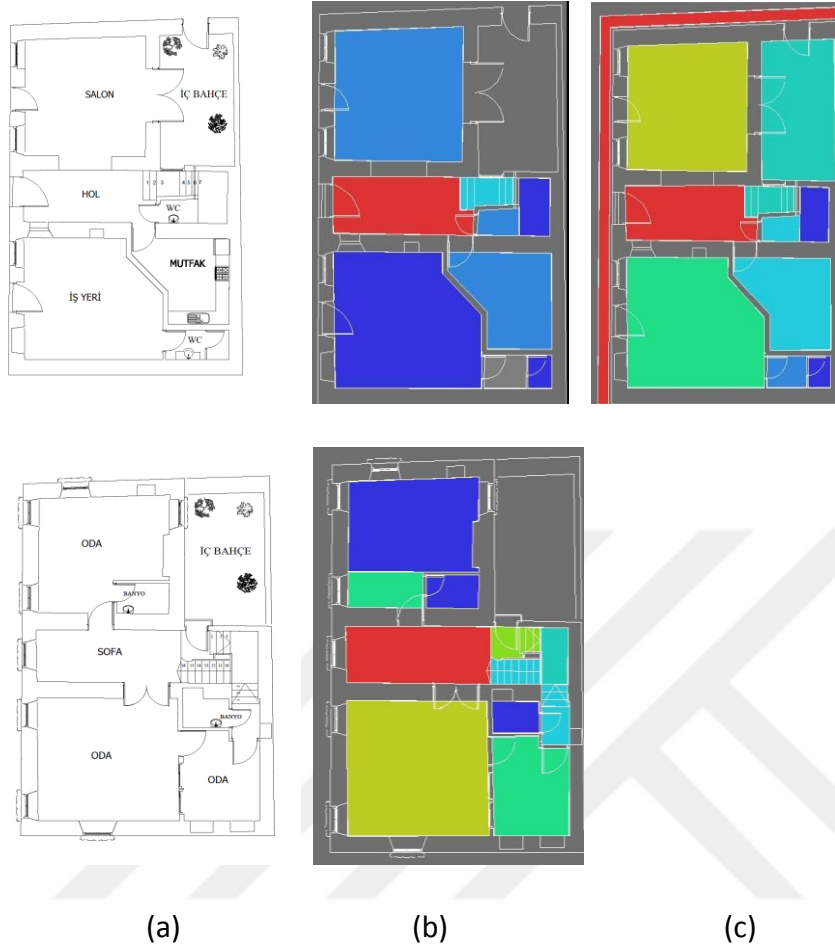
Konut 7'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,8619'dur.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,9675, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3027'dir.

En bütünleşik mekan 'merdiven holü'dür. En ayrışık mekan ise merdiven sahanlığıdır. Dış mekan analizlere dahil edilmediğinde değer alamayan mekanlar vardır.

Kömürlük dış mekanın varlığı ile birlikte değer alıp sisteme entegre olmuştur ancak en ayrışık mekan olarak sistem içerisinde yer almıştır.

Konut 7– Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 28 Konut 7 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 7, kat sayısı ve aldığı cepheler bakımından değişikliğe uğramamıştır. Bununla birlikte konutun erişim noktalarında ve mekânsal işlevlerde farklılıklar görülmektedir. Konutun ana girişi ve bu cephede yer alan diğer girişler aynen korunurken, rölöve planlarında kuzey cephesine bakan mutfak mekânı fonksiyonu ortadan kaldırılarak iç bahçe olarak yeniden düzenlenmiştir. Kömürlük ise salon olarak işlev kazanırken, iç bahçeden bu mekâna giriş bulunmaktadır. Öte yandan ahır olarak kullanılan kısım işyerine dönüştürülmüş ve bu alanın bir kısmında holden girilen mutfak mekânı yaratılmıştır. Merdiven altı incelenen diğer örneklerle benzer şekilde wc olarak düzenlenmiştir.

Üst katta ise, merdivenler sofaya çıkmaktadır. Sofadan yatak odalarına dağılım söz konusudur. Islak hacimler odaların içerisinde yer almaktadır. Dış mekân ilişkisi bu katta mevcut değildir. Kot farklılıkları yaratılarak mekansal bir düzenleme yaratılmıştır.

Konut 7'nin restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,9067'dir.

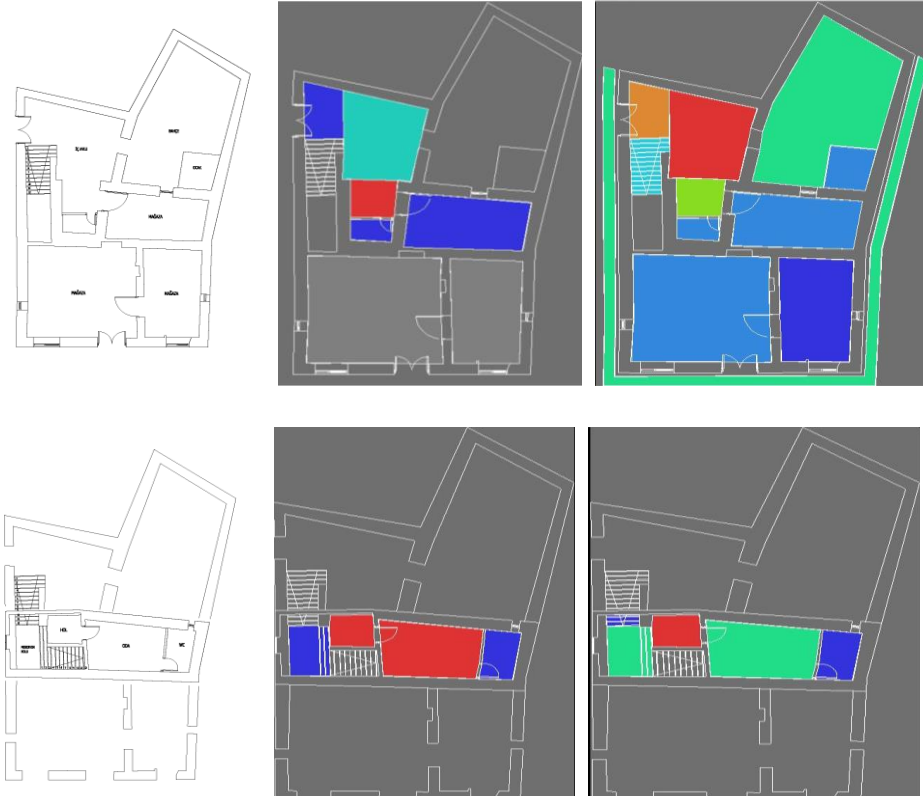
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2459, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,6911'dir.

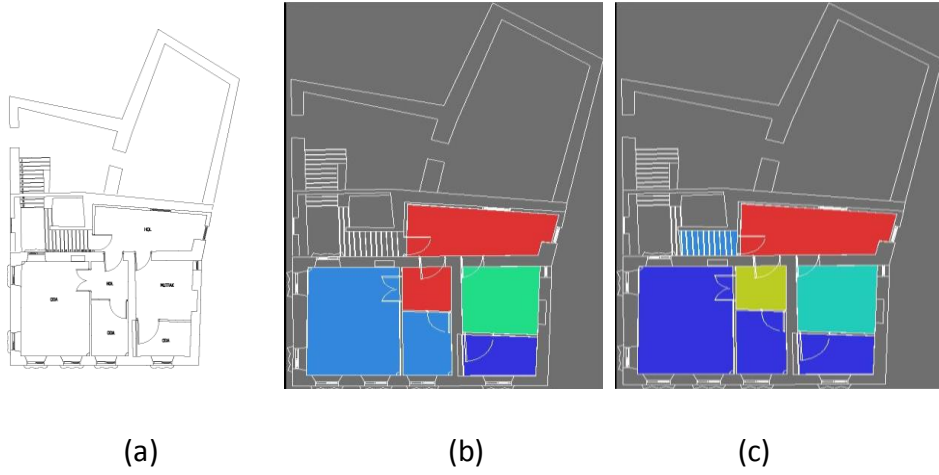
Konut 7'nin dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9045'dir.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,7105, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,2425'dir.

En bütünleşik mekan 'giriş holü'dür. En ayrışik mekan ise iş yeri ve işyerine ait ıslak hacim – wc olmuştur. Bununla birlikte 'sofa' mekanı bütünleşme değeri yüksek mekanlar arasındadır.

Konut 8– Rölöve Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 29 Konut 8 (a) Rölöve çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 8 üç katlı bahçeli ve avlulu bir konut örneğidir. İncelenen diğer örneklere göre mekânsal organizasyon bakımından daha kapsamlı bir konut örneğidir. Üç cepheden yapının sokak ile ilişkisi bulunmaktadır. İki cepheden konuta erişim sağlanmaktadır. Bu girişlerden bir tanesi avluya, bir giriş ise mağaza olarak kullanılan bölüme açılmaktadır. Avluya açılan giriş konutun ana girişidir. Mağaza mekânları konuttan bağımsız olarak çalışmaktadır. Konutun dış mekânla ilişkisi kuvvetlidir. Tüm konut bütününde dış mekanın varlığına rastlanılmaktadır. Bahçe avludan geçilerek ulaşılan bir mekândır. Düşey sirkülasyon dış mekandan sağlanmaktadır. Bu bakımdan yatak odalarına ve diğer yaşama birimlerine dış mekândan erişim sağlanmaktadır. Ayrıca avlu olarak görülen mekânda bazı ara mekânların varlığı kabul edilmiştir. Geçiş mekanları olarak kullanılan bu mekanlar bir çok ilişkiyi barındırmaktadır.

Konut 8'in rölöve plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,7769'dur.

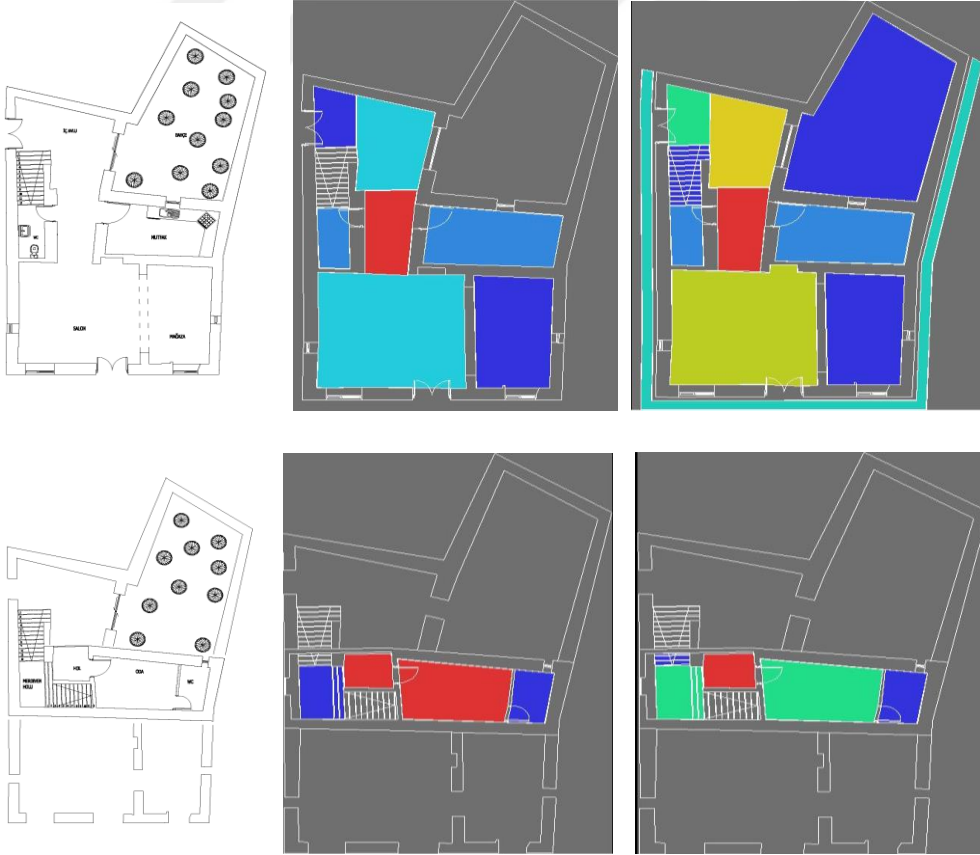
Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,7904, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,7128'dir.

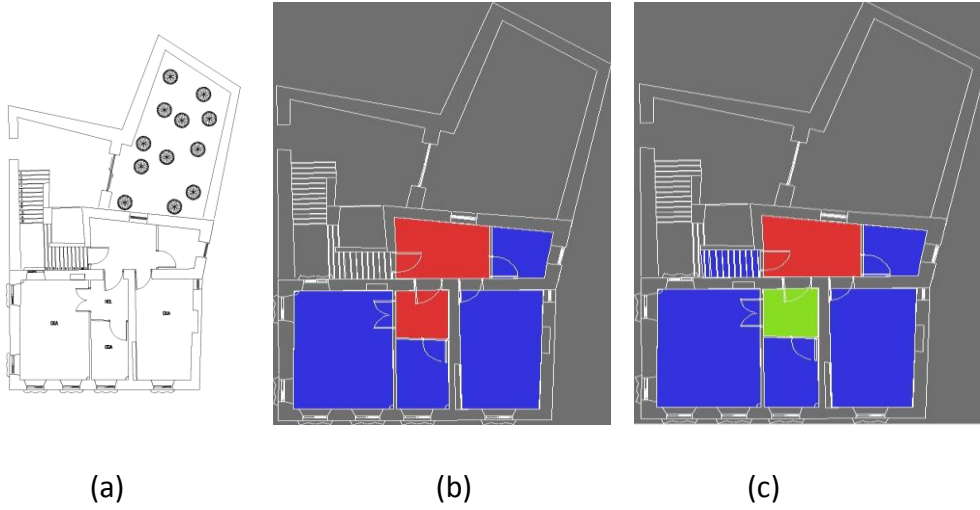
Konut 8'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,7509'dur.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,3907, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,5964'dür.

En bütünleşik mekan 'avlu' ve 'ara mekan' olarak kullanılan alanlardır. En ayrışık mekan ise avlu girişindeki alan ve ıslak hacimlerdir. Mağaza mekânları dış mekân ile doğrudan bağlantılı olduğundan değer alamayıp sisteme dâhil olamamıştır. Dış mekanın dahil olmasıyla mağaza olarak tanımlanmış alan en ayrışık mekan olmuştur. Bununla birlikte üst katlarda değerlerin eşit olarak paylaşılmasından bahsetmek mümkündür. Mekanların yarısı bütünleşirken geri kalan mekanlar ayrışmaktadır. Her durumda, hol ve ara mekan gibi geçiş ve dağılımın sağlandığı mekanlar en bütünleşik mekanlar olurken ıslak hacimler ve kademelenmede yer alan son birimler sistemden ayrışmaktadır. Düşey sürkülasyon katlar arasındaki dış mekandır. Bu bakımdan, dış mekan ilişkisinin güçlü olmasından dolayı, mekanlar dış mekan ile ilişkileri üzerinden bütünleşip ayrışmaktadır.

Konut 8– Restorasyon Çizimlerinin Dış Bükey Mekân Analizi

Şekil 5. 30 Konut 8 (a) Restorasyon çizimlerinin zemin kat ve 1.kat planları (b) Zemin kat ve 1.kat dış mekân dâhil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası (c) Zemin kat dış mekân dâhil edilerek elde edilmiş dış bükey mekân analizi bütünleşme haritası

Konut 8 restorasyon çalışmaları ile avlu – bahçe – sokak ilişkisi açısından kuvvetli bir yapı sergilemektedir. Mekânlar arasında erişim sağlanarak bağımsız çalışan mekânlar sistem içerisinde bağlantılı hale getirilmiştir. Mağaza mekânı iki bölümden oluşurken, yenilenen plan şemasında mağaza tek bölüme indirilerek salon – hol – avlu bağlantısı sağlanmıştır. Mutfak – salon gibi günlük yaşamın geçtiği mekânlar zemin katta yer almaktadır. Düşey sirkülasyon aynı yerinde korunarak dış mekandan üst katlara çıkış sağlanmaktadır. İncelenen diğer örneklere benzer şekilde merdivenin altı ıslak hacim olarak düzenlenmiştir.

Yapının üç cepheden sokak ile ilişkisi devam etmektedir. İki cepheden konuta erişim sağlanmaktadır. Bu girişlerden bir tanesi avluya, bir giriş ise salon mekânına açılmaktadır. Bu bakımdan yapının ana girişi avludan sağlanmaktadır denilebilir. 1. (orta) katta mekânsal olarak bir değişiklik söz konusu değildir. Bir oda ve odanın içerisinde yer alan ıslak hacim orta katta aynen korunmuştur. 2. (üst) katta ise bir takım mekânsal düzenlemeler yapılmıştır. Rölöve planlarında bu katta hol – mutfak ve yatak odalarından oluşan bir mekânsal organizasyon mevcutken restorasyon ile birlikte bu kat tamamen holden dağılımın sağlandığı yatak odalarından oluşmaktadır.

Konut 8'in restorasyon plan şemalarının, dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri (integration HH) 0,8815'dir.

Dış mekan dahil edilmediğinde ortalama derinlik değeri (MD) 1,8983, gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,5422'dir.

Konut 8'in dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilen dış bükey mekan analizi sonucu elde edilen ortalama bütünleşme değeri ise (integration HH) 0,9359'dur.

Dış mekan dahil edildiğinde ortalama derinlik değeri (MD) 2,2962 gerçek rölatif asimetri değeri (RRA) ise 1,3753'dür.

En bütünleşik mekan 'avlu' ve 'ara mekan' olarak kullanılan alanlardır. En ayrışık mekan ise rölöve plan şemasından farklı olarak mağaza kısmının ilave edilmesi ile avlu girişindeki alan ve ıslak hacimlerdir. Dış mekanın dahil olmasıyla merdivenler en ayrışık mekandır. Üst katlardaki mekansal değerlere bakıldığında, değerlerin eşit olarak paylaşılmasından bahsetmek mümkündür. Mekanların yarısı bütünleşirken geri kalan mekanlar ayrışmaktadır. Her durumda, hol ve ara mekan gibi geçiş ve dağılımın sağlandığı mekanlar en bütünleşik mekanlar olurken ıslak hacimler – wc ve kademelenmede yer alan son birimler sistemden ayrışmaktadır.

Çizelge 5.7 ve Çizelge 5.8 Çeşme Konutlarının Rölöve ve Restorasyon projelerinden elde edilen özgün ve güncel mekansal özelliklerini içermektedir.

Çizelge 5. 7 Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özellikleri

ÇEŞME KONUTLARININ MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ									
RÖLÖVE									
Konut No	Kat	Plan özellikleri							Sokak - Ev ilişkisi
		Giriş Sayısı	(Merkezi - Yan - Dış) Hol	Bahçe	Avlu	terasa (veranda)	Cumba	Balkon	
No:1	zemin	1	Avlulu - dış giriş	-	VAR	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:2	zemin	2	dış giriş	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	

Çizelge 5. 7 Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özelliklerinin devamı

No:3	zemin	2	dış giriş - yan hol	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	yan hol	-	-	-	-	-	
No:4	zemin	1	yan hol	VAR	-	-	-	-	sokak - ev - bahçe
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:5	zemin	3	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:6	zemin	2	Avlulu - dış giriş	-	VAR	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	
No:7	zemin	3	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:8	zemin	2	Avlulu - dış giriş	var	var	-	-	-	sokak- ev- bahçe
	orta kat	1	dış giriş	-	-	var	-	-	
	üst kat	1	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	

Çizelge 5. 8 Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özellikleri

ÇEŞME KONUTLARININ MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ									
RESTORASYON									
Konut No	Kat	Plan özellikleri							Sokak - Ev ilişkisi
		Giriş Sayısı	(Merkezi - Yan - Dış) Hol	Bahçe	Avlu	terras (veranda)	Cumba	Balkon	
No:1	zemin	1	Avlulu	-	VAR	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:2	zemin	2	dış giriş	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	

Çizelge 5. 8 Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinden elde edilen plan şemalarına ilişkin genel özelliklerinin devamı

No:3	zemin	2	dış giriş - yan hol	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:4	zemin	1	yan hol	var	-	-	-	-	sokak - ev - bahçe
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:5	zemin	2	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	sokak - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:6	zemin	2	Avlulu - dış giriş	VAR	VAR	-	-	-	sokak - ev - bahçe
	1.kat	-	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	
No:7	zemin	3	merkezi hol - dış giriş	VAR	-	-	-	-	sokak- ev- bahçe / sokak - bahçe - ev
	1.kat	-	merkezi hol	-	-	-	-	-	
No:8	zemin	2	Avlulu - dış giriş	var	var	-	-	-	sokak- ev- bahçe
	orta kat	1	dış giriş	-	-	var	-	-	
	üst kat	1	merkezi hol - dış giriş	-	-	-	-	-	

SAKIZ ADASI VE ÇEŞME KONUTLARININ MEKANSAL ANALİZ BULGULARI

6.1. Sakız Adası Konutları

Çalışmada toplam 7 adet Geleneksel Sakız Adası Konutu dış bükey mekân analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu evlerden iki tanesi dışında çoğu 19. Ve 20.yy'a ait konutlardır. Konut 6 ve Konut 7'nin 15 – 16.yy aralığına tarihlendiği bilinmektedir. Sakız Adası Konutları, özgün kullanımları ve restorasyon sonrası kullanımlarına göre dönemsel olarak incelenmiştir. Dış bükey mekân analizi haritaları özgün ve güncel kullanımlarına ve bu kullanımların dış mekânla olan ilişkilerine göre oluşturulmuştur. Özgün kullanımlar incelendiğinde, Konut 2 dışındaki evler tek ev barındırmaktadır. Konut 2'de ise 2 adet ev bulunmaktadır. Bununla birlikte restorasyon çalışmaları ile ortaya çıkan güncel kullanımlarda evlerden üç tanesine farklı fonksiyonlar yüklenerek, kamusal yapıya ve butik otele dönüştürülmüştür. Konut 1 güncel kullanımında kamusal bir yapı olarak ortaya çıkmıştır. Konut 6 ve Konut 7 ise butik otel olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, evler içerisindeki hane sayısında da artış görülmektedir.

Zemin katlarda dış mekân ilişkisi sokak ve bahçe ile bazı örneklerde ise üst kat ilişkisi dış mekândaki bir medivenden sağlanmaktadır. Üst katlarda dış mekân ilişkisi aynı zamanda cumba ve balkonlar ile kurulmaktadır. Ara mekân olarak, teras ve avlu gibi mekânlar geçiş ilişkileri açısından değerlendirilmiştir.

Çizelge 6. 1 Sakız Adası Konutlarının Rölöve Çizimlerinin Dış Mekan Dâhil Edilmeden Gerçekleştirilen Mekânsal Analiz Değerleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RÖLÖVE						
Konut No	Mekân Sayısı	Ortalama Derinlik (MD)	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Hariç) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	20	2,1666	0,9545	0,6672	1,3849	4,5833
2	50	2,6263	1,7264	0,3913	0,7576	1,4372
3	10	2,1333	0,9272	0,8461	1,3405	3,6666
4	13	2,1071	1,5632	0,4411	0,8154	1,6772
5	17	2,2678	1,2020	0,6056	1,0563	2,6109
6	23	2,6916	1,1929	0,6390	1,0703	1,5001
7	14	2,2571	1,6276	0,3926	0,7891	1,5485
ORT.	21	2,3214	1,3134	0,568986	1,0306	2,431971

Çizelge 6. 2 Sakız Adası Konutlarının Rölöve Çizimlerinin Dış Mekân Dâhil Edilerek Gerçekleştirilen Mekânsal Analiz Değerleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RÖLÖVE						
Konut No	Mekân Sayısı	Ortalama Derinlik	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Dâhil) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	23	2,1868	0,8631	0,7615	1,4670	4,8231
2	54	3,2920	1,5461	0,4737	0,7374	1,1814
3	15	2,8761	1,1159	0,5064	0,9593	1,6812
4	15	2,3451	1,4855	0,4471	0,8253	1,6587
5	19	2,2723	1,0942	0,6607	1,1211	2,6717
6	33	2,2632	0,8584	0,7621	1,3123	2,3991
7	20	2,6007	1,4138	0,4482	0,8250	1,5460
ORT.	26	2,5480	1,1967	0,5800	1,0353	2,2802

Çizelge 6.1’de Sakız Adası Konutlarının rölöve çizimlerinin dış mekan dâhil edilmeden gerçekleştirilmiş dış bükey mekan analiz değerleri gösterilmektedir. Çizelge 6.2’de ise dış mekan dâhil edilerek gerçekleştirilmiş analizlere ait değerler bulunmaktadır.

Dış mekân dâhil edilmeden elde edilen ortalama bütünleşme değerlerinde 1,3849 değeri ile Konut 1 en bütünleşik ev olarak ortaya çıkmaktadır. En bütünleşik ikinci konut ise 1,3405 değeri ile Konut 3 olmuştur. Bunu sırasıyla Konut 6, Konut 5, Konut 4, Konut 7 ve Konut 2 izlemektedir. Konut 2 0,7576 değeri ile en ayrışık yapıya sahip evdir.

Çizelge 5.9’da yer alan dış bükey mekan haritalarına bakıldığında, konutlar benzer mekansal yapılanmalara sahipmiş gibi görünse de, plan şemalarındaki öğeler ve geçiş ilişkilerine dayanan bütünleşik ve ayrışık olma durumlarından dolayı farklılaşmaktadır. Konut 1 ve Konut 3 merkezi hole sahip örneklerdendir. Her iki konutta da ‘Hol’ diğer mekânları kendisine çeken, en bütünleşik mekândır. Konut 1 ve Konut 3’te en ayrışık mekanlar ise kiler olduğu düşünülen mekan, ıslak hacimler ve düşey sirkülasyon mekanları olan merdivenlerdir. En bütünleşik değere sahip, üçüncü sırada yer alan Konut 6’da ise oda ve geçiş mekânı olan teras mekânları hem en bütünleşik hem de en ayrışık mekânlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, Konut 1 iki katlı, cumbalı ve balkonlu, Konut 3 tek katlı, bahçeli bir konuttur. Konut 6 ise en bütünleşik üçüncü ev olarak, avlulu, bahçeli, mekân sayısı ve geçiş ilişkileri yoğun bir konuttur. Evler içerisinde birbirlerine benzer yapılanmaya sahip başka örnekler de yer almaktadır. Örneğin Konut 5, Konut 1’e benzer bir yapılanma göstermekteyken, Konut 7, Konut 6’ya benzer bir mekansal yapılanış sergilemektedir. Öte yandan bu konutlar bütünleşme değerleri açısından ayrışık olma özelliği göstermektedir. Bu bakımdan evlerin, avlulu, bahçeli ve/veya orta hollü bir geometriye sahip olması gibi özelliklerine bakarak evler ile ilgili genellemeler yapmak mümkün değildir.

Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde ise, bütünleşme değerlerinde çeşitli değişiklikler gerçekleşmiştir. Tablo 6.2’de görüldüğü üzere, bazı evlerin bütünleşme değerlerinde artış görülmekte iken bazılarında bu değerlerin düştüğü görülmektedir. Dış mekân dâhil edilmeden önce en bütünleşik ev olan Konut 1 dış mekân dâhil edildiğinde de en bütünleşik evdir. Ancak, bütünleşme değerindeki artış ile

dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Konut 3'ün bütünleşme değerindeki düşüş onu en bütünleşik dördüncü konut yapmıştır. Aynı zamanda Konut 3 için içe dönük bir yapı sergilediğinden söz etmek mümkündür. Konut 6 ise dış mekân dâhil edildiğinde, en bütünleşik ikinci ev olmuştur. Konut 5 ise üçüncü en bütünleşik evdir. Konut 4, Konut 7 ve Konut 2'nin dış mekân dâhil edildiğinde sıralamasında bir değişiklik olmamıştır.

Dış mekân dâhil edildiğinde, konutların geneline bakıldığında 'Hol' mekânları ile birlikte dış mekânlar ve ara mekânlar en bütünleşik mekânlar olarak yer almaktadır. Tablo 5.22'ye bakıldığında, (dış bükey mekân analizlerine ait bütünleşme haritaları) Konut 1'de en bütünleşik mekân zemin katta 'sokak', birinci katta 'balkon' olmak üzere dış mekânın kendisidir. En yüksek ikinci bütünleşme değerine sahip Konut 6'da ise, ara mekânlar - teraslar ve terasa açılan odalar en bütünleşik mekânlardır. Diğer bir deyişle, dış mekânla ilişkili mekânlar en bütünleşiktir. Diğer konutlara bakıldığında ise hol ve dış mekânların en bütünleşik olduğu görülmektedir. Benzer şekilde en ayrışık değerlere sahip mekânlara bakıldığında da, merdivenler, ıslak hacimler, konuta ait bahçe, dış mekân olarak analize dâhil edilen 'sokak', dış mekândan erişimin sağlandığı mekânlar en ayrışık mekânlar olmuştur.

'Dış Mekân' hem en bütünleşik değerlerde hem de en ayrışık değerlerde yer almaktadır. Dolayısıyla dış mekân mekânsal olarak belirgin bir farklılık ortaya koymaktan ziyade yapının tamamı ele alındığında belirleyicidir. Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde, 7 ev içerisinde 5 evin bütünleşme değerinde artış görülmektedir. Bu durumda bütünleşme değeri artan 5 konut için dış mekânın konut yaşantısını diğer 2 konuta oranla daha çok etkilediğinden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla dış mekânın dâhil edilmesiyle birlikte konutların 5 tanesi dışa dönük bir yapı sergilemektedir.

Analiz bütünü ele alındığında dış mekân dâhil değilken 7 konuttan 4 tanesi (Konut1>Konut3>Konut6>Konut5) bütünleşik ve içe dönük bir yapı sergilemekte, 3 tane konut ise (Konut4>Konut7>Konut2) diğerlerine göre ayrışık ve dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Konutlar arasında, yapıların geneline bakıldığında zemin katları merkezi hole sahip 4 tane konut (Konut1>Konut3>Konut6>Konut5) daha bütünleşik, dış giriş ve yan hollü plan organizasyonuna sahip konutlar (Konut4>Konut7>Konut2) daha

ayrışık olma eğilimindedir. Aynı zamanda, hem merkezi hole hem de doğrudan dış mekândan dağılımın gerçekleştiği konutların bütünleşme değerleri yüksektir. Dolayısıyla, plan şemaları ile ilgili bir takım gruplamalar yapılabilmesine rağmen, merkezi hol, dış giriş, bahçe vb. plan özellikleri belirleyici unsurlar değildir. Bu bağlamda genellemeler yapılması mümkün olmamaktadır.

Analizlere dış mekân dâhil edildiğinde, 7 konuttan 3 tanesi (Konut 1>Konut 6>Konut 5) bütünleşik ve içe dönük bir yapı sergilemekte, 4 tane konut ise (Konut 3>Konut 4>Konut 7>Konut 2) diğerlerine göre ayrışık ve dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Dış mekân ile birlikte 7 konuttan 5 tanesinin bütünleşme değerlerinde artış görüldüğü ve dışa dönük bir yapı sergilediğinden bahsetmek mümkündür.

Yapılan analizler sonucunda, en yüksek bütünleşme değerlerine 2 katlı konutların sahip olduğu görülmektedir. Çatı katı gibi bir üst kat kullanımına sahip konutlarda bütünleşme değerleri konut genelinde azalmaktadır. Bununla birlikte, ticaret fonksiyonu, dış mekânla kurulan ilişkilerin yoğun olduğu ve sadece dış mekândan ulaşılabilen başka mekânların yer aldığı konutlar ayrışma eğilimi içerisindedir. Konutlardaki mekân sayısı, ayrışma eğilimini destekler yönde olmakla birlikte doğrudan ilişkisinin olduğundan bahsetmek güçtür. Bu bağlamda, mekân sayısı ve dış mekânla kurulan ilişkiler etkileyici faktörlerdir.

Bütün konutlarda dış mekân dâhil değilken, en bütünleşik mekan konut genelinde orta hol, dış mekan dâhil edildiğinde hol mekanları ile birlikte dış mekanın kendisi olmuştur. Bütün konutlar arasında en bütünleşik mekân Konut 1'e ait, zemin kattaki 'hol' mekânıdır. Tüm konutlar arasında en ayrışık mekân ise Konut 2'ye ait zemin katta yer alan 'merdiven' ve 'dükkân' ile Konut 7'ye ait 'ahır' ve 'depo' bölümleridir. Katlardaki konumlarına göre ise, yine üst katlarda hole açılan plan organizasyonu dolayısıyla üst kat holleri en bütünleşik mekânlardır. Öte yandan üst katlarda yer alan mutfak mekânları ile ara mekânlara (teras) açılan yaşama birimleri (odalar) bütünleşme eğilimi göstermekte olan mekânlardır. Her iki analizde, (dış mekân hariç ve dış mekân dâhil) konutların çoğunda merdivenlerin ayrışık mekânlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, üst katla olan ilişkiyi kurmak anlamında işlev kazanan mekânlar ayrışık mekânlardır. Bütünleşme değerleri açısından en ayrışık diğer mekânlar birbirlerine

yakın değerler olarak ıslak hacimler, depo, konutlara ait bahçe ve bazı konutlarda dış mekânla ilişkili mekânlar ve dış mekândır.

Hol mekânı bütün konutlarda mekânları bir araya toplayan ve konut genelinin kontrol edilmesi ve algılanabilmesi için önemli bir mekândır. Düşey sirkülasyon mekanları ve ıslak hacimler ile ilgili ise sisteme entegre olamadıkları söylenebilir. Öte yandan bazı konut tiplerinde çok sayıda alternatif geçişin olması mekânların erişilebilirlik ilişkilerini etkileyen bir faktördür. Bazı mekânların doğrudan dış mekândan erişimi ve dış mekân dâhil olmadığında sisteme entegre olamamaları gibi geçiş ilişkileri mekânlar arası etkileşim açısından önemli olmakla birlikte, konutun iç- iç ve iç - dış ilişkileri açısından da önemlidir.

Çizelge 6. 3 Sakız Adası Konutlarının Restorasyon Çizimlerinin Dış Mekân Dâhil Edilmeden Gerçekleştirilen Mekânsal Analiz Değerleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RESTORASYON						
Konut No	Mekân Sayısı	Ortalama Derinlik (MD)	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Hariç) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	28	2,3191	1,4308	0,4672	1,3811	1,9443
2	47	2,5867	1,2361	0,5572	1,0874	2,7446
3	20	1,7750	1,2111	0,5778	0,9942	2,1559
4	18	2,0333	0,9532	0,4402	0,7982	1,3747
5	23	1,8368	2,1667	0,4917	0,7988	1,8457
6	58	4,4243	1,6319	0,4020	0,6764	1,4848
7	24	2,2909	1,7495	0,3927	0,7446	0,9163
ORT.	31	2,4666	1,4828	0,4755	0,9258	1,7809

Çizelge 6. 4 Sakız Adası Konutlarının Restorasyon Çizimlerinin Dış Mekan Dâhil Edilerek Gerçekleştirilen Mekansal Analiz Değerleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RESTORASYON						
Konut No	Mekân Sayısı	Ortalama Derinlik	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Dâhil) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	32	2,3428	1,3621	0,5189	0,9784	2,0687
2	49	2,9589	1,2532	0,5641	0,9331	1,6525
3	28	3,1507	1,3226	0,565	0,8837	1,6260
4	20	2,1388	1,5971	0,4104	0,7901	1,3676
5	26	1,8805	2,1027	0,5182	0,8290	1,5785
6	67	4,6134	1,3669	0,4727	0,8004	1,3946
7	32	3,1969	1,2901	0,4944	0,8729	1,8168
ORT.	36	2,8974	1,4707	0,5062	0,8697	1,6435

Çizelge 6.3’de Sakız Adası Konutlarının restorasyon çizimlerinin dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilmiş dış bükey mekan analiz değerleri gösterilmektedir. Çizelge 6.4’de ise dış mekan dâhil edilerek gerçekleştirilmiş analizlere ait değerler bulunmaktadır.

Dış mekân dâhil edilmeden elde edilen ortalama bütünleşme değerlerinde 1,3811 değeri ile Konut 1 en bütünleşik ev olarak ortaya çıkmaktadır. En bütünleşik ikinci konut ise 1,0874 değeri ile Konut 2 olmuştur. Bunu sırasıyla 0,9942 değeri ile Konut 3, 0,7988 değeri ile Konut 5, 0,7982 değeri ile Konut 4, 0,7446 değeri ile Konut 7 ve 0,6764 değeri ile Konut 6 izlemektedir. Konut 6 en ayrışık yapıya sahip evdir.

Çizelge 6.11’da yer alan dış bükey mekân haritalarına bakıldığında, konutların sahip oldukları mekân sayısındaki artış göze çarpmaktadır. Aynı zamanda, çoğu konutta ilave katlar söz konusudur. Konut 6 ve Konut 7 özgün kullanımlarında iki katlı olup restorasyon çalışmaları ile kat sayısında bir değişiklik olmazken, mekan sayılarında neredeyse iki kat artış olmuştur. Bununla birlikte, kullanım amaçlarının ‘butik otel’ olarak değiştirilmiş

olduğu görülmektedir. Fonksiyon değişikliği olan bir diğer konut ise 'kamusal yapı' olarak dönüştürülmüş en bütünleşik konut olan Konut 1'dir. Konutlar özgün kullanımlarında olduğu gibi benzer mekânsal yapılanmalara sahip görünmekle birlikte, plan şemalarındaki öğeler ve geçiş ilişkilerine dayanan bütünleşik ve ayrışık olma durumlarından dolayı farklılaşmaktadır. Konut 1 en bütünleşik konut olarak, restorasyon çalışmasıyla bazı mekanların birleştirilip bazı mekanların ortadan kaldırıldığı, konut genelinde fonksiyon değişikliğine gidilen, merkezi hollü yapının bulunduğu bir örnektir. Öte yandan özgün kullanımlarda merkezi hollü olarak karşımıza çıkan Konut 3, restorasyon ile birden çok konutun (bağımsız) yer aldığı bir yapı olarak 'dış giriş' odaklı bir mekansal organizasyona sahiptir. Bir başka deyişle, Konut 3 içerisindeki mekânlara konutun farklı noktalarından ulaşılmaktadır. Bununla birlikte, Konut 3 özgün kullanımında tek katlı bir yapı iken restorasyon ile birlikte ortaya çıkan güncel kullanımda iki katlıdır. Konut 3'ün bütünleşme değerlerine bakıldığında, rölöve planlarındaki özgün kullanıma ait mekânsal analiz ile elde edilen bütünleşme değerinde (1,3405) büyük ölçüde düşüş görülmektedir. Güncel kullanıma ait bütünleşme değeri 0,8837'dir.

Bununla birlikte güncel kullanım (restorasyon şemaları) analizleri ile ortaya çıkan en önemli örnek şüphesiz Konut 2 örneğidir. Özgün plan şemalarından elde edilen analiz sonuçlarına göre en ayrışık konut olarak ortaya çıkan Konut 2, güncel kullanıma ilişkin elde edilen analiz sonuçlarına göre en bütünleşik ikinci ev olmuştur. Konut 2'ye ait mekânsal organizasyonlara bakıldığında özgün kullanımlardaki dış mekân ile doğrudan bağlantılı yapı yerini güncel kullanım ile birlikte merkezi hollü bir yapıya bırakmıştır. Öte yandan konut genelinde ve katlardaki fonksiyonlarda bir değişiklik olmazken mekân sayısında da çok büyük bir artış olmamıştır.

Konut 6 ise 0,6764 bütünleşme değeri ile en ayrışık konut olarak ortaya çıkmaktadır. Mekânsal organizasyonuna bakıldığında fonksiyon değişikliğinin getirdiği çok sayıda yeni mekân eklendiği görülmektedir. Özgün kullanımlarda yer alan teras, ara mekan, avlu, bahçe, dış mekandan erişimin sağlandığı üst kat ve buna bağlı düşey sirkülasyon elemanları güncel kullanım ile ortaya çıkan mekansal organizasyonda da yer almaktadır. Konut 6'daki yeni mekânlar ile birlikte mevcut olan mekânlar arasındaki ilişki geçişler ile kurulmuştur. Dolayısıyla, restorasyon çalışmaları ile farklılık yaratan ve

Konut 6'nın ayrışik bir yapı sergilemesinde rol oynayan unsurun, geçiş ilişkilerinde birbiri içinden geçilerek ulaşılan mekanlardan oluşan bir yapının olması, ve mekansal ilişkilerin kendi içlerinde ayrıık sistemler oluşturması ile ilgili olduğundan bahsetmek mümkündür.

En bütünleşik mekânlara bakıldığında, 'Hol' mekânı konutların çoğunda bütünleşik bir yapı sergileyen, diğer mekânları etrafında toplama ve kendisine çekme potansiyeline sahip bir mekândır. Konut1'de en bütünleşik mekan 'hol'mekanları olurken, en ayrışik mekanlar düşey sirkülasyon elamanı olan merdivenlerdir. Bununla birlikte Konut 2 için en bütünleşik mekân 'merdiven holleri'dir. En ayrışik mekân ise bir kaç farklı mekan arasında paylaşılmaktadır. Merdiven ve asansör gibi düşey sirkülasyon elemanları, ıslak hacimler ve 'cumba' mekanı en ayrışik mekanlardır. En bütünleşik üçüncü konut olan Konut 3'te ise 'oturma odası'nın hol işlevi görmekte olan bir mekân olduğundan bahsetmek mümkündür. Giriş doğrudan oturma odasına açılmaktadır. Oturma odasına açılan mekânların bazıları arasında fiziksel bir sınır olmamakla birlikte diğer mekânlara dağılım bu mekândan gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte en ayrışik mekân ıslak hacimlerdir. En ayrışik konut olan Konut 6'da ise, 'ara mekân – teras' ve oturma odası gibi mekânlar en bütünleşik mekânlar olarak ortaya çıkarken, en ayrışik mekân odalar içerisinde yer alan ıslak hacimlerdir.

Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde ise, bütünleşme değeriinde çeşitli değışiklikler gerçekleşmiştir. Tablo 6.4'de görüldüğü üzere, bazı evlerin bütünleşme değeriinde artış gerçekleşirken bazılarında bu değeriin düştüğü görülmektedir. Dış mekân dâhil edilmeden önce en bütünleşik ev olan Konut 1 dış mekân dâhil edildiğinde de en bütünleşik evdir. Ancak bütünleşme değeriinde önemli ölçüde düşmüştür. Bu durum Konut 2 için de geçerlidir. Öte yandan, dış mekânla birlikte Konut 7, Konut 5 ve Konut 6'nın bütünleşme değeri artmıştır.

Konut 1 dış mekân dâhil edilmeden önce 1,3811 değeriini almış iken dış mekân dâhil edildikten sonra 0,9784 değeri ile hala en bütünleşik konuttur. Bunu sırasıyla 0,9331 değeri ile Konut 2, 0,8837 değeri ile Konut 3 izlemektedir. Konut 3'ün bütünleşme değeriinde düşüş görölse de, bu Konut 1 ve Konut 2'ye göre bütünleşme değeriinde daha az bir azalma olmakla birlikte dış mekân dâhil edilmeden önce sıralamadaki yerini

korumaktadır. Konut 3'ü, 0,8729 değeri ile Konut 7, 0,8290 değeri ile Konut 5, 0,8004 değeri ile Konut 6 ve 0,7901 değeri ile Konut 4 takip etmektedir. Dış mekân dâhil edilmeden önce en ayrışik konut olan Konut 6'nın bütünleşme değeri dış mekân dâhil edildiğinde artmıştır. En ayrışik konut, Konut 4'tür.

Dış mekân dâhil edildiğinde, konutların geneline bakıldığında 'Hol' mekânları ile birlikte ortak kullanıma ait mekânlar olan oturma odası, salon gibi mekânlar en bütünleşik mekânlardır. Şekil 5.23 'e bakıldığında, (dış bükey mekân analizlerine ait bütünleşme haritaları) aynı zamanda dış mekânlar ve ara mekânların da en bütünleşik mekânlar olarak yer aldığı görülmektedir. Konut 1'de en bütünleşik mekân zemin katta 'ikincil hol', birinci katta 'hol' olarak ortaya çıkmaktadır. Üst katlarda dış mekâna sahip olmayan Konut 2 için ise zemin katta en bütünleşik mekân 'dükkân' mekânıdır. Konut 3'te, 'bahçe' en bütünleşik mekândır. Bir başka deyişle dış mekân eklenince dış mekânın kendisi en bütünleşik mekân olmuştur. Konut 4'de ise, 'hol' mekânı bir ara mekân olarak görev yapmaktadır. Bütünleşme değeri ise oldukça yüksektir. Diğer konutlara bakıldığında ise hol dışında oturma odaları, salon gibi orta kullanım ile ilişkili mekânlar dış mekân analizlere dâhil edildiğinde en bütünleşik mekânlar olarak değişmemiştir.

En ayrışik değerlere sahip mekânlara bakıldığında, çoğunlukla ıslak hacimler ve merdivenler, bununla birlikte konuta ait bahçe ve dış mekânın kendisi en ayrışik mekânlardır. 'Dış mekân' olarak 'bahçe' hem en bütünleşik hem de en ayrışik değerlerde yer almaktadır. Dolayısıyla dış mekân, mekânsal olarak belirgin bir farklılık ortaya koymaktan ziyade yapının tamamı ele alındığında belirleyicidir.

Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde, 7 ev içerisinde 3 tane evin (Konut7>Konut5> Konut 6) bütünleşme değerinde artış, 4 tane evin (Konut1> Konut2> Konut3>Konut4) bütünleşme değerinde düşüş görülmektedir. Bu durumda bütünleşme değeri artan 3 konut için dış mekânın konut yaşantısını diğer 4 konuta oranla daha çok etkilediğinden bahsetmek mümkündür. Bu durumda, dış mekânın dâhil edilmesiyle birlikte konutların 3 tanesi daha dışa dönük bir yapı sergilemekte olup ayrışma eğilimi içerisinde. Bütünleşme değeri düşen diğer 4 konut ise bütünleşik ve içe dönük bir yapı sergilemektedir.

Çizelge 6. 5 Sakız Adası Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen mekansal analiz değerleri

SAKIZ ADASI KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ (<i>dış hariç</i>)				SAKIZ ADASI KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ (<i>dış dâhil</i>)			
Konut No	RÖLÖVE	Konut No	RESTORASYON	Konut No	RÖLÖVE	Konut No	RESTORASYON
	<i>Dış Hariç</i>		<i>Dış Hariç</i>		<i>Dış Dâhil</i>		<i>Dış Dâhil</i>
1	1,3849	1	1,3811	1	1,4670	1	0,9784
3	1,3405	2	1,0874	6	1,3123	2	0,9331
6	1,0703	3	0,9942	5	1,1211	3	0,8837
5	1,0563	5	0,7988	3	0,9593	7	0,8729
4	0,8154	4	0,7982	4	0,8253	5	0,8290
7	0,7891	7	0,7446	7	0,8250	6	0,8004
2	0,7576	6	0,6764	2	0,7374	4	0,7901

Çizelge 6.5’de bütün konutlara ilişkin yapılan dış bükey mekân analizine ait özgün ve güncel kullanımların gösterildiği değerler bulunmaktadır. Bütün evlerin ortalama bütünleşme değerlerinin büyükten küçüğe doğru sıralandığı değer tablosu oluşturulmuştur. Çizelgeyi incelediğimizde mekânsal bütünleşme değerlerine ilişkin bir takım sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Konutların her iki durumda ve dış mekânlar ile olan ilişkiye ait analizlerde en bütünleşik konut Çizelge 6.5’de görüleceği üzere Konut1’dir. Bununla birlikte en göze çarpan örnek, Konut 2 olmuştur. Özgün kullanımlara ait analizlerde en ayrışık konut olan Konut 2 güncel analizlerde en bütünleşik ikinci konut durumundadır. Konut 2’ye bakıldığında, plan şemasında bir değişiklik görülmektedir. Özgün kullanımında dış mekândan doğrudan erişimin sağlandığı bir yapı iken güncel kullanımdaki plan organizasyonunda merkezi hollü bir sistem oluşturulmuştur. Bu bağlamda, merkezi hollü yapılanmanın bütünleşme eğilimini desteklediği görülmektedir.

Bütün analizler genelinde, mekânlar ile ilişkinin kurulmasını sağlayan, diğer katlara, mekânlara, dış mekâna ve/veya bahçeye geçişlerde kullanılan sirkülasyonun olduğu mekânlar en bütünleşik mekânlardır. Bu bağlamda ‘hol’ mekânı özgün kullanımlarda karşılaşmanın - geçilip gidilen ve bir diğer mekâna ulaşılan, dağılımın sağlandığı, bütünleşme değerinin oldukça yüksek olduğu bir mekândır. Diğer mekânları kendine

eken ve bir araya toplayabilen konut genelinin algılanabilmesi ve kontrol edilebilmesi için önemli bir mekândır. Buna karşın güncel plan şemalarına bakıldığında, hollerle birlikte ortak kullanım mekânları ve ara mekân olarak adlandırılan geçiş ilişkilerinin bulunduğu mekânlar en bütünleşik mekânlardır. Bir başka deyişle, güncel kullanımlarda hol mekânı yine bazı örneklerde en bütünleşik mekân iken, ortak kullanıma hizmet eden oturma odası, salon gibi çok fonksiyonlu mekânlar yaratılarak, içerisinde vakit geçirilen, yaşanabilen ve diğer mekânlara dağılımın bu mekânlardan sağılandığı bir yapı ortaya çıkmıştır. Bazı örneklerde dış mekânın kendisi en bütünleşik mekândır.

En fazla ayrışma eğılimi gösteren mekânlar değışkenlik göstermekle birlikte, bütün analizlerde ağırlıklı olarak, ıslak hacimler, düşey sirkülasyonun yer aldığı merdivenler, kiler, depo vb gibi mekânlardır.

Analizlerin genelinde dikkat çeken bir diğer husus da mekân ve kat sayısıdır. Bazı konutların özgün kullanımlarındaki mekân sayısı güncel kullanımla birlikte artarken bütünleşme değerleri de artmıştır, bazılarının ise mekân sayısı neredeyse iki katına çıkarken bu durum ayrışık bir yapı sergilemesine neden olmuştur. Öte yandan, mekân sayısının güncel kullanımlarda azalması bütünleşme değerinin artmasıyla da sonuçlanmıştır. Bu bağlamda, mekân sayısının, bütünleşme değerinin artması veya azalması ile doğrudan ilişkili olduğunu söylemek gttr. Fonksiyon değışikliği ise mekân sayısı ile ilişkilidir.

Güncel kullanımlarla birlikte fonksiyonların değıştirilmesi, yeni mekânların ilave edilmesine neden olmuştur. Bundan dolayı, geçiş ilişkileri önemli ölçüde değışmiştir. Bu bağlamda, mekânsal yapılanma, geçiş ilişkileri ve konutun kullanıcı ile olan ilişkisi mekân sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde, mekânların işleyiş biçimlerinin bütünleşme değerini etkileyen bir yapı ortaya koyduğundan bahsetmek mümkündür. Kat sayısı ise, bütünleşme değerlerini düşüren bir unsurdur. Bodrum kat ve/veya çatı katı gibi kullanımlar bütünleşme değerlerini düşürmektedir. Bu durum ayrışık bir yapı ortaya koymaktadır.

zgn ve güncel kullanımlara ilişkin analizler bütününde, dış mekân her iki durumda da konutlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ancak bu durum özgün kullanımlara ait

konut yaşantısında kendini daha çok göstermektedir. Dış mekân özgün konutlarda konutun ayrışması ve dışa dönük bir yapı sergileme eğilimini ortaya çıkaran bir faktördür. Güncel kullanımlara bakıldığında ise dış mekân bütünleşme değerleri üzerinde bazı konutlarda artışa neden olmuştur. Bununla birlikte, dış mekânla oluşturulan mekânsal organizasyonun konut yaşantısını etkileyen önemli bir faktör olduğundan bahsetmek mümkündür. Bir başka deyişle, sistem dış mekânla birlikte bütünleşmektedir. Bu bağlamda, 'bahçe' dış mekânla sistemi bütünleştiren bir mekândır. Güncel kullanımlara ait analizlerde, sistemin içerisinde hem iç – dış ilişkisi, hem de dış - dış ilişkisi açısından bir geçiş mekânı olmuştur.

6.2. Çeşme Konutları

Çalışmada toplam 8 adet Geleneksel Çeşme Konutu dış bükey mekân analizi yöntemiyle incelenmiştir. Konutlar özgün kullanımları ve restorasyon sonrası kullanımlarına göre dönemsel olarak incelenmiştir. Dış bükey mekân analizi haritaları özgün ve güncel kullanımlarına ve bu kullanımların dış mekânla olan ilişkilerine göre oluşturulmuştur.

Özgün kullanımlar incelendiğinde, konutlar içlerinde tek ev barındırmaktadır. Restorasyon ile ortaya çıkan güncel kullanımlara bakıldığında ise konutlar yine tek evdir, konut fonksiyonu aynen korunmuştur. Konutların rölöve çizimlerindeki kat dağılımları 2 katlı, sadece Konut 8, 3 katlıdır. Bodrum ve çatı katı kullanımı bulunmamaktadır.

Konutların özgün plan şemalarından zemin katların sokak ile doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle yaşama mekânları üst kattadır. Esas yaşama mekânlarına hizmet eden birimler zemin katlarda yer almakta ve bu mekânlardan bazıları sadece dış mekânla ilişkilidir. Bu bağlamda, zemin katlarda dış mekân ilişkisi sokak ve bahçe ile üst katlarda dış mekânda yer alan merdivenler ve ara mekânlar ile sağlanmaktadır. Bununla birlikte sekiz konuttan sadece iki tanesinin üst katlarda dış mekân ilişkisi söz konusudur. Bu durum benzer şekilde güncel kullanımlar için de geçerlidir.

Çizelge 6. 6 Çeşme Konutlarının Rölöve Çizimlerinin Dış Mekan Dâhil Edilmeden Gerçekleştirilen Mekânsal Analiz Değerleri

ÇEŞME KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RÖLÖVE						
Konut No	Mekan Sayısı	Ortalama Derinlik (MD)	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Hariç) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	13	2,0071	1,3738	0,4768	0,9633	2,2052
2	10	1,6666	1,6136	0,4259	0,7334	1,0279
3	13	2,0607	1,4282	0,4984	0,9027	3,8358
4	10	1,5122	0,9324	0,5548	0,9324	1,9285
5	19	1,7451	1,2557	0,5947	1,1096	2,7799
6	15	2,0749	1,2525	0,6212	1,0100	1,9813
7	25	2,869	1,342	0,5060	0,8478	1,6715
8	17	1,7904	1,7128	0,3811	0,7769	1,4251
ORT.	15	1,9658	1,3639	0,5074	0,9095	2,1069

Çizelge 6. 7 Çeşme Konutlarının Rölöve Çizimlerinin Dış Mekân Dâhil Edilerek Gerçekleştirilen Mekânsal Analiz Değerleri

ÇEŞME KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RÖLÖVE						
Konut No	Mekan Sayısı	Ortalama Derinlik (MD)	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekan Dâhil) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	14	2,1404	1,3803	0,4833	0,9107	2,0218
2	12	1,7500	1,6098	0,3871	0,8165	1,5839
3	14	2,0388	1,3337	0,5279	0,9748	2,1647
4	13	1,9071	1,1844	0,5291	1,0442	2,2052
5	20	2,5557	1,2542	0,5801	1,0021	2,3767
6	17	2,1571	1,135	0,5371	1,0128	1,7657
7	26	2,9675	1,3027	0,5216	0,8619	1,6139
8	23	2,3907	1,5964	0,4097	0,7509	1,3603
ORT.	17	2,2384	1,3496	0,4970	0,9217	1,8865

Çizelge 6.6'de Çeşme Konutlarının rölöve çizimlerinin dış mekan dâhil edilmeden gerçekleştirilmiş dış bükey mekan analiz değerleri gösterilmektedir. Çizelge 6.7'de ise dış mekan dâhil edilerek gerçekleştirilmiş analizlere ait değerler bulunmaktadır.

Dış mekân dâhil edilmeden elde edilen ortalama bütünleşme değerlerinde 1,1096 değeri ile Konut 5 en bütünleşik ev olarak ortaya çıkmaktadır. En bütünleşik ikinci konut ise 1,0100 değeri ile Konut 6 olmuştur. Bunu sırasıyla Konut 1, Konut 4, Konut 3, Konut 7 ve Konut 8 izlemektedir. Konut 2 0,7334 değeri ile en ayrışık yapıya sahip evdir.

Çizelge 6.12'da yer alan dış bükey mekân haritalarına bakıldığında, konutların bazılarında mekânsal olarak benzer yapılanmalar görülse de, plan şemalarındaki öğeler ve geçiş ilişkilerine dayanan bütünleşik ve ayrışık olma durumlarından dolayı farklılaşmaktadır. Konut 5 en bütünleşik ev olarak merkezi bir hole sahiptir. En ayrışık ev olan Konut 2 ise benzer şekilde merkezi hollü bir yapılanmaya sahiptir. Konut 6 ise ikinci en bütünleşik ev olarak avlulu bir mekânsal yapılanmaya sahiptir. Bununla birlikte, Konut 1 avlulu iken, Konut 4 merkezi – yan hole sahip bir yapıdadır. Dolayısıyla mekânsal benzerliklerin geçiş ilişkileri ve diğer bileşenler olmadan tek başına belirleyici olmadığı söylenebilir. Tüm konutlarda 'hol' ve 'avlu' mekânı, diğer mekânları kendisine çeken, en bütünleşik mekânlardır. Wc, benzer ıslak hacimler, depo, merdiven altı kullanımları, merdivenler gibi mekânlar ise en ayrışık mekânlar olarak ortaya çıkmaktadır. En bütünleşik konut olan Konut 5'e bakıldığında farklı fonksiyonların birarada kullanıldığı görülmektedir. **Konut 5'te** en bütünleşik mekân, zemin katta konutun kullanımına istinaden bar- servis holü üst katta ise gece holüdür. En ayrışık mekânlar ise zemin katta merdiven, banyo, mutfak mekânları, üst katta yatak odalarından biri ve mutfak mekânıdır. En bütünleşik ikinci ev olan **Konut 6'da** ise benzer şekilde, zemin katta en bütünleşik mekân avlu mekânıdır. Üst katta ise Oda ve iç hol (gece holü) olarak adlandırılabilen mekândır. En ayrışık mekânlar ise zemin katta oda ve merdiven, üst katta yatak odaları ve ıslak hacimlerdir. En Ayrışık konut olan, **Konut 2'ye** bakıldığında en bütünleşik mekân pişirme mekânı olarak tanımlanan mekân iken üst katta L şeklinde biçimlenmiş odanın bir bölümüdür. En ayrışık mekânlar ise zemin katta giriş bölümü, üst katta ise odalardır. Bununla birlikte Konut 2'nin hemen bitişiğinde yer alan en bütünleşik üçüncü konut olan **Konut 1'e** bakıldığında,

zemin katta en bütünleşik mekân, ikincil hol olarak biçimlenmiş avlu mekânıdır. Üst katta ise benzer bir şekilde hol mekânı en bütünleşik mekânıdır. En ayrışık mekânlar ise zemin katta Wc mekânı ile üst katta merdivenlerdir.

Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde ise, bütünleşme değerlerinde çeşitli değişiklikler gerçekleşmiştir. Çizelge 6.7’de görüldüğü üzere, bazı evlerin bütünleşme değerlerinde artış görülmekte iken bazılarında bu değerlerin düştüğü görülmektedir. Dış mekân dâhil edilmeden önce en bütünleşik ev olan Konut 5 dış mekân dâhil edildiğinde ortalama bütünleşme değeri düşerek en bütünleşik üçüncü konut olmuştur. Bu bağlamda Konut 5 dış mekân dâhil edildiğinde daha içe dönük bir yapı sergilemektedir. En bütünleşik ev ortalama bütünleşme değerindeki artış ile 1,0442 ortalama bütünleşme değerini alarak Konut 4 olmuştur. Bu bakımdan Konut 4 dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Bunu sırasıyla 1,0128 değeri ile Konut 6, 1,0021 değeri ile Konut 5, 0,9107 değeri ile Konut 1, 0,8619 değeri ile Konut 7, 0,8165 değeri ile Konut 2 ve en düşük ortalama bütünleşme değeri olan 0,7509 ile Konut 8 takip etmektedir.

Dış mekân dâhil edildiğinde, konutların geneline bakıldığında ‘Hol’ mekânları ile birlikte ‘avlu’ mekânı dış en bütünleşik mekânlar olarak yer almaktadır. Analizlerin çoğunda üst katta dış mekân ilişkisi yoktur. Bir başka deyişle, dış mekânla kurulan ilişki konutların çoğunda sadece zemin kattadır. Şekil 5.42’ye (Konut 4’e ait dış bükey mekân analizi haritaları) Konut 4’te en bütünleşik mekân zemin katta ‘giriş holü’dür. İkinci en bütünleşik konut olan Konut 6’da zemin katta ‘avlu’ ve üst katta ‘hol’ (gece holü), üçüncü en bütünleşik konut olan Konut 5’te ‘sokak’ tır. En ayrışık konut olan Konut 8’e bakıldığında, kat sayısı diğer konutlardan fazla olmakla birlikte dış mekân dâhil edildiğinde en bütünleşik mekân ortada yer alan ‘avlu’ mekânıdır. Üst katlarda ise ‘hol’ mekânları en bütünleşik mekânlardır. Bu bağlamda, konutların çoğunda ‘hol’ ve ‘avlu’ gibi mekânların diğer mekânları kendisine çekme özelliği tekrar ortaya çıkmaktadır.

Dış mekân dâhil edildiğinde en ayrışık mekânlar konutların geneline bakıldığında farklılık göstermektedir. Bu bağlamda en ayrışık mekânların gruplanmaktan ziyade daha çok çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Konut 4’te en ayrışık mekân ‘bahçe’dir. Konut 6’da ‘merdivenler’, Konut 5’te mutfak, Konut 3’te merdiven altında kalan mekân, depo ve

wc mekânları, Konut 1’de Wc ve dış mekân (sokak), Konut7’de Merdiven mekânları ve kömürlük, Konut2’de dış mekân yani sokak ve en ayrışik ev olan Konut 8’de mağaza - dükkân olarak işlev kazanmış mekân en ayrışik mekândır. Üst katlarda dış mekân ilişkisi kurulmuş konutlarda ise en ayrışik mekânlar yine benzer şekilde merdivenler ve ıslak hacimler gibi konutun geneline hizmet eden ortak alanlardır.

‘Dış Mekân’ analizlere dâhil edilğinde, dış mekânın kendisi hem bütünleşik hem de ayrışik mekânlar arasında, bahçe ve/veya sokak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, konutların çoğunluğunda sadece zemin kat ile kurulan bir dış mekân ilişkisi söz konusudur.

Dış mekân mekânsal olarak belirgin bir farklılık ortaya koymaktan ziyade yapının tamamı ele alındığında belirleyicidir. Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde, 8 ev içerisinde 6 tane evin üst katta dış mekân ilişkisi bulunmamaktadır. Aynı zamanda dış mekân analizlere dâhil edildiğinde 8 ev içerisinde 5 tanesinin ortalama bütünleşme değerlerinin arttığı görülmektedir. Bu durumda bütünleşme değeri artan 5 konut için dış mekânın konut yaşantısını diğer 3 konuta oranla daha çok etkilediğinden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla dış mekânın dâhil edilmesiyle birlikte konutların 5 tanesi dışa dönük bir yapı sergilemektedir.

Analiz bütününü ele alındığında dış mekân dâhil değilken 8 konuttan 2 tanesi (Konut5>Konut6) yüksek bütünleşme değerine sahip ve içe dönük bir yapı, 6 tane konut ise (Konut1>Konut4>Konut3>Konut7>Konut8>Konut2) ortalama bütünleşme değerleri açısından ayrışik ve dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Konutların geneline bakıldığında zemin katları merkezi hol veya avlulu mekânsal yapılanmadaki konutlar bütünleşme değerleri açısından farklılık göstermektedir. Bir başka deyişle, En bütünleşik konut merkezi hollü bir yapıda iken en bütünleşik 6.sıradaki konut da yine merkezi hollü bir yapıdadır. Dolayısıyla, plan şemaları ile ilgili bir takım gruplamalar, sıralamalar yapılabilmesine rağmen, merkezi hol, dış giriş, bahçe, avlu vb. plan özellikleri belirleyici unsurlar değildir. Bu bağlamda genellemeler yapılması mümkün görülmemektedir.

Analizlere dış mekân dâhil edildiğinde, 8 konuttan 3 tanesi (Konut 4>Konut 6>Konut 5) bütünleşik ve içe dönük bir yapı sergilemekte, 5 tane konut ise (Konut 3>Konut 1>Konut 7>Konut 2>Konut 8) diğerlerine göre daha ayrışık ve dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Dış mekân ile birlikte 8 konuttan 5 tanesinin bütünleşme değerlerinde artış görülmüştür. Bu durumda dış mekânın dâhil edilmesiyle bütünleşme değeri artan 5 konutun yaşantısının diğer örneklerle göre daha fazla etkilendiğinden ve dışa dönük bir yapı sergilemekte olduğundan bahsetmek mümkündür.

Yapılan analizler sonucunda, 8 adet konut içerisinde 1 tane konutun üç katlı olduğu ve katlara dış mekândan erişimin sağlandığı bir mekânsal yapıdan meydana geldiği görülmektedir. Bu durumun bütünleşme değerini düşüren bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, benzer mekânsal organizasyonlarının farklı bütünleşme değerleri ortaya koyduğu görülmekle birlikte bunun tam tersini de görülmektedir.

Ticaret fonksiyonu, yapılan analizlerin bütününde tek başına belirleyici bir faktör değildir. Nitekim en bütünleşik konut zemin katta ticari bir fonksiyonu barındırmaktadır. Dolayısıyla dış mekânla kurulan ilişki önem kazanmaktadır. Öte yandan dış mekânın analizlere dâhil edilmesiyle zemin katta ticaret fonksiyonu yüklenmiş bir başka konut ise en ayrışık konuttur. Bu bağlamda, geçiş ilişkileri, fonksiyonlar, mekân sayısı, dış mekân ilişkileri birlikte ele alınması gereken faktörlerdir.

Bütün konutlarda dış mekân dâhil değilken, en bütünleşik mekân konut genelinde ya hol yâda avlu mekânıdır. Dış mekân dâhil edildiğinde hol mekânları, ikincil hol, giriş holü, gece holü, merdiven holleri gibi çeşitlilik göstermektedir. Ancak yine, hol diğer mekânları kendisine çeken, konuttaki mekânları bir araya toplayan, genelin algılanmasında ve kontrol edilebilmesi açısından önemli bir mekândır. Bununla birlikte avlu mekânı ve sokak münferit örneklerdir.

Bütün konutlar arasında en bütünleşik mekân zemin katta farklılık göstermektedir. Avlu, servis holü, ara mekânlar en bütünleşik mekânlardır. Dış mekân dâhil edildiğinde ise konutların geneline bakıldığında en bütünleşik mekân Konut 4' ait giriş holüdür.

Tüm konutlar arasında en ayrışık mekânlar ise Wc ve Avlu girişi olmuştur. Katlardaki konumlarına göre ise, bazı konutlardaki odalar ve ıslak hacimler en ayrışık mekânlardır. Dış mekan dahil edildiğine konutların çoğunda düşey sirkülasyon alanları, merdivenlerin, ıslak hacimler ve dış mekan ayrışık mekanlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, üst katla olan ilişkiyi kurmak anlamında işlev kazanan mekânlar ayrışık mekânlardır.

Bazı mekânların ise doğrudan dış mekândan erişimi ve dış mekân dâhil olmadığında sisteme entegre olamamaları gibi geçiş ilişkileri, mekânlar arası etkileşim açısından önemli olmakla birlikte, konutun iç- iç ve iç - dış ilişkileri açısından da önemlidir.

Çizelge 6. 8 Çeşme Konutlarının Restorasyon Çizimlerinin Dış Mekan Dâhil Edilmeden Gerçekleştirilen Mekansal Analiz Değerleri

ÇEŞME KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RESTORASYON						
Konut No	Mekân Sayısı	Ortalama Derinlik (MD)	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Hariç) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	13	2,1857	1,5551	0,4139	0,8301	1,7455
2	16	2,4324	1,4955	0,4591	0,8065	1,6182
3	14	1,9761	1,1496	0,6823	1,1133	2,5473
4	14	1,9666	1,1760	0,6042	1,0588	2,0218
5	14	1,9178	1,2832	0,5559	1,0895	2,7798
6	15	2,0535	1,1391	0,5292	1,2346	3,4093
7	21	2,2459	1,6911	0,3665	0,9067	2,4573
8	17	1,8983	1,5422	0,4748	0,8815	1,7641
ORT.	16	2,0845	1,3790	0,5107	0,9901	2,2929

Çizelge 6. 9 Çeşme Konutlarının Restorasyon Çizimlerinin Dış Mekan Dâhil Edilerek Gerçekleştirilen Mekansal Analiz Değerleri

ÇEŞME KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ						
RESTORASYON						
Konut No	Mekân Sayısı	Ortalama Derinlik (MD)	Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	(Dış Mekân Dâhil) Bütünleşme Değeri (HH)		
				Min.	Ort.	Max.
1	14	2,3523	1,6093	0,3967	0,7329	1,2712
2	18	2,6388	1,478	0,4787	0,8046	1,6015
3	15	1,9464	1,0419	0,7493	1,2648	2,9975
4	16	2,0999	1,1866	0,6143	1,0358	1,9725
5	15	2,0654	1,1705	0,5994	1,1291	2,9975
6	18	2,1805	1,0647	0,6020	1,1389	2,5871
7	23	2,7105	1,2425	0,4898	0,9045	1,5415
8	22	2,2962	1,3753	0,5452	0,9359	2,7182
ORT.	17	2,2863	1,2711	0,5594	0,9933	2,2109

Çizelge 6.8’de Çeşme Konutlarının restorasyon çizimlerinin dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilmiş dış bükey mekan analiz değerleri gösterilmektedir. Çizelge 6.9’da ise dış mekan dâhil edilerek gerçekleştirilmiş analizlere ait değerler bulunmaktadır.

Dış mekân dâhil edilmeden elde edilen gerçekleştirilen analizlerde ortalama bütünleşme değerlerinde 1,2346 değeri ile Konut 6 en bütünleşik ev olarak ortaya çıkmaktadır. En bütünleşik ikinci konut 1,1133 değeriyle Konut 3 olmuştur. Bunu Konut 5 ve Konut 4 1,0895 ve 1,0589 gibi yüksek bütünleşme değerleri ile izlemektedir. Konut 7, 8, 1, ise sırasıyla 0,9067, 0,8815, 0,8301 değerlerine sahiptir. En ayrışik konut 0,8065 değeri ile 2 no’lu Konut olmuştur.

Çizelge 5.10’da yer alan dış bükey mekân haritalarına bakıldığında, mekân sayısında değişiklikler görülmektedir. Özgün planlara göre değerlendirildiğinde kat sayıları aynı kalmakla birlikte, kimi konutta mekân sayısı artarken kiminde aynı kalmakta, bazı

konutlarda ise mekân sayısı azalmaktadır. Bununla birlikte, konutlar özgün kullanımlarında olduğu gibi güncel kullanımlarında da benzer mekânsal yapılanmalara sahip görünmekle birlikte, plan şemalarındaki öğeler ve geçiş ilişkilerine dayanan bütünleşik ve ayrışık olma durumlarından dolayı farklılaşmaktadır. Konutların hepsinde zemin katlar gündelik yaşantının geçtiği, üst katlar ise konuta ait esas yaşama alanlarının olduğu, mahremiyetin daha fazla yer aldığı bölümlerdir. Bununla birlikte, konutların zemin katlarındaki fonksiyonları restorasyon ile birlikte farklılaşmıştır. Bu farklılıklar çoğunlukla, konutun bütününden ayrı çalışan, kömürlük, ahır, mağaza gibi mekânları sisteme dâhil etmek şeklinde olmuştur. Ayrıca salon ve mutfak gibi bölümlerdeki geçiş ilişkileri yeniden düzenlenmiş ve bazı konutlarda 'açık plan' kullanımlı mekânlar yaratılmıştır. Öte yandan güncel kullanımlarda, konutların çoğunda merdiven altlarının ıslak hacim olarak düzenlenmesi dikkat çekicidir.

En belirgin değer değişikliği Konut 1'de görülmektedir. Özgün kullanımlarda en bütünleşik üçüncü konut olan Konut 1, güncel kullanımlarda en bütünleşik yedinci konut olmuştur. Mekânsal organizasyonuna bakıldığında, özgün kullanımlarda zemin kat birbiri ardına sıralanmış iki adet avludan ve bir üst kattaki yaşama mekânlarına çıkan merdivenlerden meydana gelirken, güncel kullanımlarda zemin katın bir bölümü iş yeri haline getirilerek parçalanmıştır. Özgün plan şemalarında benzer bir yapılanma sergileyen Konut 2, güncel plan şemalarında en ayrışık konut olarak bağımsız çalışan mekânların sisteme katılarak, mekânların 'açık plan' şeklinde düzenlenmesinden oluşmuştur. En bütünleşik konut olan Konut 6'da ise belirgin bir değişiklik saptanmamayıp, benzer şekilde mekânların birleştirilmesi, geçiş ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi ile ortaya çıkan mekânsal organizasyonlar görülmektedir.

En bütünleşik mekânlara bakıldığında, 'Hol' ve 'avlu' mekânı konutların çoğunda bütünleşik bir yapı sergileyen, diğer mekânları etrafında toplama ve kendisine çekme potansiyeline sahip mekânlardır. Konut 6'da en bütünleşik mekân 'avlu' mekânı, Konut 2 için ise en bütünleşik mekân 'mutfak' mekânıdır. En ayrışık mekânlar, konutların geneline bakıldığında, zemin katta çoğunlukla ıslak hacimlerdir. Bunu merdivenler ve bağımsız çalışan işyeri gibi mekânlar izlemektedir. Konut 6'da en ayrışık mekan düzeyi sirkülasyon elamanı olan merdivenlerdir. Konut 2'de ise, en ayrışık mekân yatak odası ve ıslak hacimdir.

Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde ise, bütünleşme değerlerinde çeşitli değişiklikler gerçekleşmiştir. Tablo 6.9'da görüldüğü üzere, bazı evlerin bütünleşme değerlerinde artış gerçekleşirken bazılarında bu değerlerin düştüğü görülmektedir. Dış mekân dâhil edilmeden önce en bütünleşik ev olan Konut 6 dış mekân dâhil edildiğinde bütünleşme değerindeki bir miktar azalma ile 1,1389 değerini alarak ikinci sırada yer almaktadır. 1,2648 ortalama bütünleşme değeri ile Konut 3 en bütünleşik konut olmuştur. Konut 5 ve Konut 4 sıralamada aynı yerde kalmıştır ancak Konut 5'in bütünleşme değeri 1,1291 değeri ile bir miktar artmış, Konut 4'ün ise 1,0358 değerine düşmüştür. Sırasıyla Konut 8 (0,9357), Konut 7 (0,9045), Konut 2 (0,8046) bütünleşme değerlerini almıştır. Konut 1 bütünleşme değerindeki düşüş ile 0,7329 değerini alarak en ayrışık konut olmuştur.

Dış mekân dâhil edildiğinde, konutların geneline bakıldığında 'Hol' ve 'Avlu' mekânları zemin katlarda en bütünleşik mekânlardır. Üst katların çoğunda dış mekân ilişkisi bulunmamaktadır. Sadece 2 adet konutta, Konut 6 ve Konut 8'de üst katta dış mekân ilişkisi mevcuttur. Konut 6'da en bütünleşik mekân zemin katta Avlu mekânı, üst katta ise yarı açık terastır. Konut 8'de ise üst katlarda hol mekânı en bütünleşik mekânlardır. En bütünleşik konut olan Konut3'de analizlere dış mekân dâhil edildiğinde en bütünleşik mekân 'giriş holü' olmuştur. En ayrışık konut olan Konut 1'de ise İşyeri mekânı Avlu mekânı ile en bütünleşik mekân olmuştur.

En ayrışık değerlere sahip mekânlara bakıldığında, zemin katlarda dış mekânın kendisi konutların yarısında en ayrışık mekân olmuştur. Bununla birlikte bazı konutlarda en ayrışık mekân ıslak hacimler ve merdivenler olurken, bir konutta ticaret fonksiyonu yüklenmiş mekân olan 'dükân' mekânı en ayrışık mekân olmuştur. Üst katlarda dış mekân ilişkisi çoğu konutta bulunmadığından, dış mekânla etkileşim halinde bulunan Konut 6 ve Konut 8'de ıslak hacimlerin en ayrışık mekânlar olduğu görülmektedir. En bütünleşik konut olan Konut 3'e bakıldığında en ayrışık mekân ıslak hacimler ve salon olarak kullanılan kısımdır. En ayrışık konut olan Konut 1'de ise sokak en ayrışık mekân olmuştur.

Dış bükey mekân analizlerine dış mekân dâhil edildiğinde, 8 ev içerisinde 3 tane evin (Konut3>Konut5> Konut8) bütünleşme değerinde artış, 5 tane evin (Konut6> Konut4>

Konut7>Konut2>Konut1) bütünleşme değerinde düşüş görülmektedir. Bu durumda bütünleşme değeri artan 3 konut için dış mekânın konut yaşantısını diğer 5 konuta oranla daha çok etkilediğinden bahsetmek

mümkündür. Bu durumda, dış mekânın dâhil edilmesiyle birlikte konutların 3 tanesi daha dışa dönük bir yapı sergilemekte olup ayrışma eğilimi içerisindedir. Bütünleşme değeri düşen diğer 5 konut ise bütünleşik ve içe dönük bir yapı sergilemektedir.

Çizelge 6. 10 Çeşme Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen mekansal analiz değerleri

ÇEŞME KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ <i>(dış hariç)</i>				ÇEŞME KONUTLARININ DIŞ BÜKEY MEKÂNSAL ANALİZ DEĞERLERİ <i>(dış dâhil)</i>			
Konut No	RÖLÖVE <i>Dış Hariç</i>	Konut No	RESTORASYON <i>Dış Hariç</i>	Konut No	RÖLÖVE <i>Dış Dâhil</i>	Konut No	RESTORASYON <i>Dış Dâhil</i>
5	1,1096	6	1,2346	4	1,0442	3	1,2648
6	1,0100	3	1,1133	6	1,0128	6	1,1389
1	0,9633	5	1,0895	5	1,0021	5	1,1291
4	0,9324	4	1,0589	3	0,9748	4	1,0358
3	0,9027	7	0,9067	1	0,9107	8	1,9359
7	0,8478	8	0,8815	7	0,8619	7	0,9045
8	0,7769	1	0,8301	2	0,8165	2	0,8046
2	0,7334	2	0,8065	8	0,7509	1	0,7329

Çizelge 6,10'da bütün konutlara ilişkin yapılan dış bükey mekân analizine ait özgün ve güncel kullanımların gösterildiği değerler bulunmaktadır. Bütün evlerin ortalama bütünleşme değerlerinin büyükten küçüğe doğru sıralandığı değer tablosu oluşturulmuştur. Tabloyu incelediğimizde mekansal bütünleşme değerlerine ilişkin bir takım sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Tablo 6,10'da görüleceği üzere konutların arasında dış mekân hariç iken bütünleşme değerleri en yüksek konut, Konut 6'dır. Analiz genelinde ya en bütünleşik konuttur ya da en bütünleşik ikinci konuttur. En ayrışık olma eğilimindeki konut ise Konut 2'dir.

Aradaki değerlerde en çok değişikliğe sahip konut ise Konut 1'dir. Özgün kullanımlarda dış mekân dâhil değilken, üçüncü sıradaki en bütünleşik konuttur. Dış mekân dâhil edildiğinde, beşinci sıraya gerilemektedir. Restorasyonla birlikte gerçekleştirilen güncel kullanımlara bakıldığında Konut 1'in sonlarda yer aldığı, hatta güncel kullanımlarda dış mekân dâhil edildiğinde gerçekleştirilen analizlere göre en ayrışık konuttur. Dolayısıyla mekânsal organizasyon ve dış mekânla kurulan ilişkiden en çok etkilenen konutlardan biri olduğundan söz etmek mümkündür.

Çizelge 6,10'daki ikinci kısımda, konutların özgün değerlerinin restorasyon ile birlikte artmaktadır. Dış mekân dâhil edildiğinde de bu durum aynı kalmaktadır. Her iki durumda 8 konutun yarısından fazlasının ortalama bütünleşme değerlerinde artış görülmektedir.

Bütün analizler genelinde, mekânlar arası ilişkinin kurulmasını sağlayan, diğer katlara, mekânlara, dış mekâna ve/veya bahçeye geçişlerde kullanılan sirkülasyonun olduğu mekânlar en bütünleşik mekânlardır. Bu bağlamda 'hol' ve 'avlu' mekânları özgün kullanımlarda karşılaşmanın gerçekleştiği, diğer mekâna erişimin sağlandığı bütünleşme değerleri yüksek mekânlardır. Diğer mekânlarla olan ilişkinin kurulması, algısal kontrolün sağlandığı merkezde yer alan mekânlardır. Bu durum güncel kullanımlarda da korunmuştur. Hol ve avlu mekânlarına ikincil hol ve avlular eklenerek kademelendirilmiştir. Bununla birlikte en ayrışık mekanlar ıslak hacimler ve düşey sirkülasyon kısımları olmuştur. Bu mekânlar ile birlikte güncel kullanımlardan elde edilen analizlerde dış mekân konutlar için belirgin şekilde ayrışık bir mekândır. Özgün kullanımlarda ise dış mekândan ziyade zemin katta yer alan ve sisteme dış mekân olmadan entegre olmayan (depo, kömürlük, ahır, mağaza vb.) mekânlar ayrışıktır. En fazla ayrışma eğilimi gösteren mekânlar değişkenlik göstermekle birlikte, bütün analizlerde ağırlıklı olarak, ıslak hacimler, düşey sirkülasyonun yer aldığı merdivenler, ve güncel kullanımlarda dış mekanın kendisidir.

Analizlerin genelinde dikkat çeken bir diğer husus zemin katlar ve üst katların belirgin çizgilerle birbirinden ayrılıyor olmasıdır. Zemin katlardaki mekânsal kurgu özgün kullanımlarda oldukça tanımlıdır. Dış mekândan doğrudan ulaşılan giriş katı çoğu konutta, hizmet mekânlarından oluşmaktadır. Üst kat ise konut yaşamının gerçekleştiği

kattır. Yatak odaları, oturma, pişirme ve ıslak hacimler gibi mekânların yer aldığı mekânlardan oluşmaktadır. Güncel kullanımlarda bu durum biraz farklılaşsa da zemin kat ve üst katın tanımı belirgindir. Zemin kat oturma ve pişirme eylemlerinin gerçekleştiği kat olurken, aynı zamanda konutun büyüklüğüne göre ticari fonksiyonlar da yer almıştır. Salon ve mutfak güncel kullanımlarda birleştirilen, geçiş ilişkileri birbiri içerisinde eriyen ve açık plan olarak çözümlenen alanlar olmuştur. Bir üst kat ise benzer şekilde yatak odalarından ve mahremiyetin daha fazla olduğu mekânlardan oluşmaktadır. Bir diğer göze çarpan konu ise düşey sirkülasyon elemanlarının altlarında kalan boş alanın güncel kullanımlarda çoğunlukla 'wc' olarak değerlendirilmiş olmasıdır.

Tüm analizler ele alındığında dış mekânla kurulan ilişki katlar arası ilişkinin tanımlı olması gibi belirgindir. Çoğu konutta dış mekân ilişkisi sadece zemin kattan sağlanmaktadır. Bu bağlamda, mekânsal yapılanmanın, üst katta mahremiyeti yoğun şekilde koruyan bir durum sergilediğini söylemek mümkündür. Salt dış mekânın konutların çoğunda önemli bir etken olmasıyla birlikte, geçiş ilişkileri ve konutun kullanıcı ile olan ilişkisi de bütünleşme değerini etkilemektedir. Ancak bu durum özgün kullanımlara ait konut yaşantısında kendini daha çok göstermektedir. Dış mekân özgün konutlarda konutun ayrışması ve dışa dönük bir yapı sergileme eğilimini ortaya çıkaran bir faktördür. Güncel kullanımlara bakıldığında ise dış mekân bütünleşme değerleri bazı konutlarda artışa, bazılarında azalmaya neden olmuştur. Ancak konutların çoğunluğu bütünleşik ve içe dönük bir yapı sergilemektedir. Bu bağlamda, her iki analizde de, konutların kullanımlarına ilişkin değerlerde, sistemin iç – dış ilişkisi oldukça belirleyicidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal ve kültürel bilginin mekân üzerinden elde edilmesi ve mekânın bu anlamda yeniden yorumlanması ile ilgili yapılan çalışmalar gittikçe yaygınlaşmaktadır. Mekâna dair bilgi mekân kurgusu, mekânsal modellerin oluşturulması ve birçok kurallar dizisinin birlikte ele alınması ile ortaya çıkmaktadır. Mekânsal örgütlenme farklı ölçeklerde anlaşılabilirdiği gibi sosyal yapı ile olan ilişkisi de ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan mekânsal dizim bilginin mekân üzerinden okunabilmesine yardımcı olan yöntemler bütünüdür. Mekân dizim analizleri ile mekân kurgusu, mekânsal işleyişte insanların biraraya geliş potansiyelleri, harekete - erişime ilişkin bir takım bilgiler, mekânın algılanması, mekândaki kişiler arasındaki ilişkiler ve sosyal – kültürel olarak mekâna dair birçok bilgiye ulaşılabilmektedir.

Mekânsal dizim yöntemi ile ev mekânına ilişkin yaşam koşulları, bir konutun mekânsal kurgusu, konut içerisindeki mekânların potansiyelleri ve bütün içerisindeki konumları, konutta yaşayan hane halkının kendi içerisindeki sosyal ilişkiler sistemi ile dışarıda yer alan ziyaretçiler arasındaki iç – dış ilişkisi, bu doğrultuda içe dönük ve/veya dışa dönük olma eğilimleri gibi birçok konu kavranabilmektedir.

Tez kapsamında ele alınan konutlar mekânsal dizim yöntemi ile analizleri yapılarak incelenmiştir. Konutlar kendi içlerinde ve dış mekânla kurdukları ilişkilerin anlaşılabilmesi amacıyla dönemsel olarak özgün ve güncel kullanımları üzerinden ele alınmıştır. Bu anlamda Sakız Adası ve Çeşme Yarımadasında yer alan konutlar, dış

bükey mekân analizleri yapılarak, özgün ve güncel kullanımlarına ait mekânsal organizasyonları iki grupta incelenmiştir. konutlar farklı dönemlerdeki mekânsal bilgileri açısından değerlendirilmiş, aynı zamanda dış mekân ile olan etkileşimi araştırılmıştır. Birbirine komşu olan bu iki bölgede yer alan konutlarda gerçekleştirilen analizler sonucunda ise bir takım özellikler, bazı durumlarda benzer yapılanmal ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Ele alınan örneklemdaki konutlar benzer mekânsal yapılanmalara sahipmiş gibi görünse de birçok değişken ve plan şemalarında yer alan birçok öge, geçiş ilişkileri ve mekânsal kullanımlar ile bütünleşik veya ayrışık olmaktadır. Bu anlamda plan tipolojileri bir takım gruplamalar yapılabilmesine olanak sağlarken tek başına yeterli olmamaktadır.

Örnekleme Sakız Adası'nda 7, Çeşme'den 8 olmak üzere toplamda 15 adet konuttan oluşmaktadır. Sayı olarak küçük bir örneklem ortaya çıkmaktadır. Örneklemdaki konut sayısının 15 olması bir takım genellemeler yapabilmek açısından çeşitliliğin az sayıda konut üzerinde paylaşılmasına neden olmaktadır. Ne varki daha büyük bir örneklem için ön çalışma niteliğinde ortaya çıkmaktadır. Analiz bulguları göstermektedir ki daha büyük bir örnekleme belirgin detaylar ortaya çıkacaktır.

Her iki dönemde de 'dış mekân' ile ilişki içerisinde gözükmektedir. Bu ilişkinin miktarı ise analizler ile ortaya konmuştur. Özgün kullanımlarda Sakız konutlarında katlar dış mekânla ilişki içerisinde. Zemin katlarda sokak ve bahçe, üst katlarda ise dış mekândan bu katlara erişimin sağlandığı düşey sirkülasyon öğeleri, balkon ve cumbalar ile bu ilişki kurulmaktadır. Analizlerde dış mekân dâhil edildiğinde dış mekânın kendisi en bütünleşik mekândır. Çeşme konutlarında ise bu durum zemin katlarda çok güçlü bir şekilde ortaya çıkarken üst katlar yaşamın geçtiği ve konutta yaşayanlara ait kısımlardır. Üst katlarda dış mekân ilişkisi çoğu Çeşme konutunda bulunmamaktadır. Konut bütününde dış mekân bazı evlerde en ayrışık mekân olarak ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan katlar arasındaki mekânsal kurgu ve bu durumun dış mekânla ilişkisi Çeşme Konutlarında çok net bir şekilde ortaya konmuştur. Sakız konutlarında ise çok sayıda ara mekân bulunmaktadır. Geçiş ilişkileri ara mekânlar üzerinden oluşturulmaktadır. Katlar içinde ve arasında alternatif geçişler mevcuttur. Çeşme konutlarında ise geçişler net bir şekilde tanımlıdır. Güncel kullanımlara bakıldığında bu ilişkiler yine benzer

şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bazı konutlarda fonksiyonlara ilişkin değişiklikler meydana gelmiş olsa da Sakız konutlarında bahçe mekânı dış ilişkisini kuran bir ara mekân görevi üstlenmiştir. Dolayısıyla güncel Sakız konutları özgün kullanımlarına göre daha dışa dönük bir yapı sergilemektedir. Çeşme konutlarının yarısından fazlasında ise dış mekânın varlığı bütünleşme değerini yükseltmektedir.

Konutların tamamında **'hol'** mekânı diğer mekânları kendisine çeken ve etrafında toplayan baskın bir özellik taşımaktadır. Konutların hemen hemen hepsinde en bütünleşik mekânlardır. Bu anlamda, hol mekânları konutlardaki algının ve geçiş ilişkilerinin kontrol edildiği güçlü bir mekân olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda dış mekânla kurulan ilişkinin bağlayıcısı olarak iç – dış ilişkisinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bazı konutlarda hol mekânlarının yanı sıra **'avlu'** mekânları bulunmaktadır. Avlulu yapılanma daha çok Çeşme Konutlarında belirgin bir mekânsal öge olmakla birlikte holler gibi en bütünleşik mekânlardır. Hol ve avlu mekânları konutlara göre farklılaşmaktadır. Geçiş ilişkilerine göre orta hol, yan hol, ikincil hol, orta avlu gibi bütün içerisindeki konumları değişmektedir. Bu durum dış mekânın analizlere dâhil edilmesi ile bazı konutlarda farklılık göstermektedir. Öyle ki dış mekânın kendisi bazı analizlerde en bütünleşik mekândır ancak yine de hol ve avlu mekânları hemen hemen konutların tamamında en bütünleşik mekânlardır. Bununla birlikte ıslak hacimler, düşey sirkülasyon alanları en ayrışik mekanlardır. Bir anlamda geçiş ilişkilerinin kurulmasını ve konutun tamamının algılanmasını sağlayan mekanlar en bütünleşik mekanlardır.

Sakız Adası ve Çeşme Yarımadası Konutlarında **'mekânsal kademelenme'** üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Özgün kullanımlarda belirgin hatlarla sınırlandırılmış katlar arasında göze çarpan durum, zemin katların üst katlara hizmet eden birimlerden oluşmuş olmasıdır. Bu bağlamda mekânsal hiyerarşi zemin kattan üst kata doğru kurulmaktadır. Her iki bölgedeki konutlarda da benzer bir durum söz konusudur. Zemin katlarda kömürlük, ahır, şaraphane, düşey sirkülasyon alanları, depo, kiler, ıslak hacimler, bazı örneklerde mutfaklar ve küçük atölye, işyerlerinden oluşan birimler yer alırken üst katlarda yaşamın geçtiği mekânlar yer almaktadır. Yatak odaları, bu odalarla doğrudan ilişkili ıslak hacimler, oturma odaları ve mutfaklar ile bazı örneklerde sofa kullanımları üst katlarda yer almaktadır. Bütünleşme değerleri

açısından üst katlardaki konut yaşamının geçtiği, mahremiyetin daha yoğun olduğu bu mekânların bütünleşme değerleri yüksektir. Zemin katlarda yer alan mekânlar ise ya düşük bütünleşme değerlerine sahip ya da dış mekân olmadan konut bütünü ile entegre olamamaktadır. Analizler sonucunda zemin katlarda ticaret fonksiyonu yer alan konutlarda bu mekânların ayrışma eğilimi içerisinde olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin sadece dış mekândan erişimin sağlanmasıyla hane halkı ile ziyaretçi arasındaki ilişkinin konut yaşamının dışında gerçekleşiyor olmasıdır. Bununla beraber ahır, kömürlük, depo gibi zemin katlarda yer alan diğer mekânlar da konutların geneline bakıldığında yine ayrışık mekânlardır. Ancak ticaret fonksiyonu gibi doğrudan konut dışındaki bir ilişkiyi temsil etmez.

Örnekleme içerisinde **'fonksiyon'** değişiklikleri görülmektedir. Güncel kullanımlardaki fonksiyon değişikliklerinin dönemsel gereklilikler ve mekânsal talepler doğrultusunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Konutların çoğunda fonksiyon değişiklikleri az veya çok gerçekleşmiştir. Sakız adasındaki konutların 7'de 3'ü yeniden kullanıldıklarında butik otel veya kamusal yapıya dönüştürülmüştür. Öte yandan bazı konutlarda kat sayısında ve mekânlarda artış görülmektedir. Bu doğrultuda özgün kullanımlarında bodrum katı olmayan bir konutta güncel kullanımla birlikte bodrum kata çeşitli fonksiyonlar yüklenmiştir. Benzer şekilde çatı katı kullanımları da mevcuttur. Yine bu katlarda yeni mekânsal kullanımlar oluşturulmuştur. Çeşme konutlarında ise kat sayılarında belirgin bir değişiklik görülmemektedir. Fonksiyon değişikliği zemin kat ile sınırlanmıştır. Özgün kullanımlarında kömürlük, ahır, depo vb. sisteme entegre olamayan ancak dış mekân ile bütünleşme değeri alabilen mekânlar güncel kullanımlar ile sistem içerisinde değerlendirilmiş ve bazılarında mutfak, salon gibi farklı işlevler yüklenmiştir.

Fonksiyon değişikliği ile göze çarpan bir diğer husus ise güncel kullanımlar ile birlikte **'mekânsal kullanım'** şekilleridir. Sakız adasındaki konutlarda bu durum ortak alanların yaratılması ile meydana gelmektedir. Odalara bölünmüş bir konuttan ziyade salon, yemek odası gibi alanların birbiri içerisinde yer alması ve algısal olarak bölünmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Öte yandan butik otel veya kamusal yapı olarak değerlendirilen örneklerde ise ortak kullanım alanları yaratılmıştır. Bu mekânlar daha bütünleşik mekânlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşme konutlarında ise 'açık plan' uygulaması ile mekânlar bir araya getirilmiştir. Yani, Sakız adasındaki konutlarda olduğu

gibi mekânlar birleştirilmiştir. Mutfakların çoğu açık mutfak şeklinde çözümlenmiştir. Salon ve mutfak kullanımları iç içedir. Avlu mekânları da benzer şekilde birçok fonksiyona hizmet eden, farklı eylemlerin gerçekleştiği mekânlar olarak düzenlenmiştir. Bazı örneklerde açık alanda yaratılan pişirme alanları görülmektedir. Konutlara giriş ise, bazı örneklerde salon, oturma odası ya da mutfak mekânından sağlanmaktadır. Bu bağlamda katı yüzeylerce ayrılmayan, eşyalar veya fonksiyonlar ile çizilen algısal sınırlar yaratılmıştır. Bununla birlikte Çeşme konutlarında yaygın olarak merdiven altlarının ıslak hacim veya depo şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Mümkün olan her uygulamada merdiven altlarının küçük bir 'Wc' olarak düzenlendiği görülmektedir.

İncelenen konutlarda yer alan bazı yapı elemanları çok net sonuçlar ortaya koymamaktadır. Örneğin, cumba mekanına ilişkin kullanım örnekleme de yer alan konutlarda belirgin bir bilgi ortaya çıkarmamaktadır.

Sonuç olarak,

- Gerçekleştirilen analizlerin bulguları doğrultusunda ortaya çıkan en önemli bilgi **'tarihsellik'** yani konutların rölöve ve restorasyon plan şemalarından ortaya çıkan bilgidir. Örnekleme de konutların Geçmiş ve güncel kullanımları belirgin şekilde farklılaşmaktadır. Bu durum mekansal düzenlemeye etki ettiği gibi dış mekan ile ilişkiyi de kurgulamaktadır.
- Süreç içerisindeki toplumsal ve kültürel değişimler ve gereksinimler **'dönüşüm'** ortaya çıkartmaktadır. Mekanlar fonksiyonel anlamda dönüşmektedir. Plan şemaları buna göre yeniden düzenlenmiştir.
- **'en bütünleşik mekan'** ise diğer önemli sonuçlardan biridir. Diğer mekanlara göre bazı mekanlar öne çıkmaktadır. Geçiş ilişkileri, kontrol edilebilirlik, görsel bir takım girdiler ve bileşenler doğrultusunda plan organizasyonlarında hol – avlu - ikincil hol – gece holü gibi mekanlar en bütünleşik, diğer mekanları etrafında toplayan ve sistemin merkezi konumundaki mekanlardır. Konutların çoğunda istisnasız bu mekanlar öne çıkan mekanlardır.
- Farklı iki **'yer'**e ait konutlarda gerçekleştirilen analizlerin sonucunda en önemli özelliklerden birisi de yere ait kültürel faktörler olmuştur. Sakız ve Çeşme konutlarında belirgin şekilde ortaya mekansal kademelenme şeklinde ortaya

çıkılmaktadır. Sakız konutlarındaki mekansal düzen ile Çeşme konutlarındaki düzen bir çok ortak noktaları olmakla birlikte farklıdır denilebilir.

- **Dış mekan ilişkisi** ise katlar arasındaki farklılıkları yaratan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürün gereksinimleri ve özellikleri ile birlikte çeşitlenmektedir. Konutların tamamında kesinlikle bir şekilde etkili olduğundan bahsetmek mümkündür.

Sakız Adası konutları ve Çeşme konutlarına ilişkin dış bükey mekân analizleri incelenmiştir. Birbirine komşu iki bölge üzerinde yer alan konutların farklı dönemlerdeki yapılanmalarının incelenmesi sonucunda, analizlerden ortaya çıkan bilgilerden görüleceği üzere, mekânsal organizasyon tek başına yeterli bilgi vermemektedir. Bu bilgi belki de her seferinde geçiş ilişkileri, dönemseller farklılıklar, hol, avlu gibi güçlü ve baskın mekânların yer aldığı örnekler üzerinden bir araya geliş şekilleri doğrultusunda yeniden üretilecektir. Öte yandan bu çalışmada iki farklı kültür olarak kabul edilen ancak bir dönem bir arada yaşamış topluluklara ait konut mekânlarının ardındaki sosyal bilgi okunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte toplulukların edimimleri, yaşamları ve bir iletişim aracı olarak konut mekânlarının farklı bileşenlerden oluştuğu görülmüştür. Dolayısıyla sosyal bilginin okunması ve yorumlanmasında mekânsal dizim analizleri kapsamında dış bükey mekân analizi önemli bir role sahiptir.

Bir konut ve mekansal dizim çalışması olarak, ortaya çıkan bilgilerin ileride yapılacak yeni araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir. Konutlara ilişkin örneklem sayısı daha fazla olan bir başka çalışmada çok daha belirgin sonuçlar ortaya konulacak ve belki de değerlendirmeye konu olmayan bir takım mekansal kullanımlar, organizasyon kademelenmeye ilişkin veriler, tek başına anlamlı fakat tüm analizler bütününde oluşturduğu bilgi yetersiz kalan mekanlar, fonksiyonlar belirginleşecektir. Çalışmanın özellikle farklı dönemleri kapsayan yapısı ile, farklı kültürlerde yer alan konutlar ve mekansal dizim araştırmalarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] Kongar, E. (2012). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, 16. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- [2] Sağdıç, T., (2001). Kastamonu Geleneksel Kent Dokusunda Sosyo – Kültürel Değişmenin Konut Mekânına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [3] Oğuz, S. E., (2011). "Toplum Bilimlerinde Kültür Kuramı", Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28:2.
- [4] UNESCO, Mexico City Declaration on Cultural Policies. http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf, 5 Haziran 2013.
- [5] Erdinç, Y. S., (2009). Konut Oluşumunda Kültür Etkisinin Toplumsal Yaşam Dinamikleri Bağlamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul .
- [6] Güvenç, B. (2013). Kültürün Abc'si, 6. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- [7] Hillier, B., and Hanson, J., (1984). The Social Logic of Space, Cambridge University Press, Cambridge, UK .
- [8] Özsoy, M.A., (2006). Konut Mekân Kurgusunun İstanbul ve Gaziantep'te Kültürlerarası Karşılaştırma Yöntemi ile Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [9] Göregenli, M., (2010). Çevre Psikolojisi; İnsan – Mekân İlişkileri, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [10] Dursun, P., (2002). Trabzon Kentsel Dokusunda Morfolojik Analiz, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [11] Lynch, K., (2010). Kent İmgesi, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Topkapı, İstanbul.
- [12] Rapoport, A., (2004). Kültür Mimarlık Tasarım, 1. Basım, YEM Yayın, İstanbul.

- [13] Altman, I., ve Chemers M. M., (1980). Culture and Environment, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- [14] Milgram, S., (1976). "Psychological Maps of Paris", Environmental Psychology, Holt, Rinehart and Winston, 105-124, New York, Derleyen: Göregenli, M., (2010). Çevre Psikolojisi; İnsan – Mekân İlişkileri, 1. Baskı, S.43 – 44 İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [15] Hanson, J., (1998). Decoding Homes and Houses, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- [16] Ersoy, D. Z., (2002). Konut ve Ev Kavramlarının Karşılaştırmalı Analizi, Doktora Tezi, DEÜ Fen Bilimleri Fakültesi, İzmir.
- [17] Gür, Ö. Ş., (2000). Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, 1. Baskı, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- [18] Hanson, J., and Wojgani H., (2007). "Extra Care Housing: A Paradgm Shift", In: (Proceedings) 6th International Space Syntax Sempodium, 065, İstanbul.
- [19] Batty, M., (2001). "Exploring Isovist Fields", Environment and Planning B, Planning and Design, 28(2) :123-150.
- [20] Hillier, B., (1996). The Space is The Machine: A Configurational Theory of Architecture, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- [21] Benedict, M.L., (1979). "To Take Hold of Space: Isovists and Isovist Fields", Environment and Planning B, Planning and Design, 6:47-65.
- [22] Turner, A., (2004). "Depthmap 4 — A Researcher's Handbook", Bartlett School of Graduate Studies, UCL, London.
- [23] Haq, S., (2001). "Space Syntax", in Complex Architectural Settings: An Investigation of Spatial and Cognitive Variables Through Wayfinding Behaviour, Phd Dissertation, Georgia Technical University, USA.
- [24] Kubat, S., A., (2009). "The study of urban form in Turkey", Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture, İstanbul Technical University, November 14:31-48.
- [25] Mekansal Dizim ve Mekansal Kademelenme tez sorgulama, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, 12 Aralık 2014
- [26] Atak, Ö., (2009). Mekânsal Dizim ve Görünür Alan Bağlamında Geleneksel Kayseri Evleri, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [27] Korkmaz, S., (2011). Buca Konutlarının Mekân Dizim Yöntemi ve Görünür Alan Yöntemi ile Analizi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık İstanbul.
- [28] Hanson, J., (2003). "Space in the Home: Morphology and Meaning in the Home Life of Older People", In: (Proceedings) Environmental Design Research Association (EDRA) Annual Conference, People Shaping Places Shaping People. University of Minnesota, USA, 7 – 15.

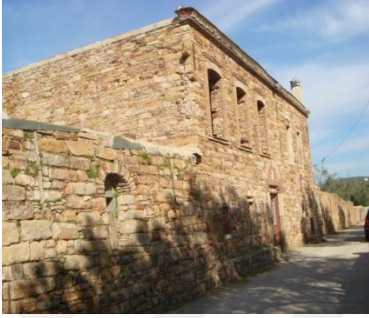
- [29] Özçanak, Y., (2009). Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi ve Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [30] Çil, E., (2008). “Kula Tarihsel Kentinin Yirminci Yüzyıldaki Fiziksel Dönüşümünün Mekân Dizim Analiziyle İncelenmesi”, Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi, 23(2): 283 – 293.
- [31] Monioudis – Gavala, D., (2002). The City of Chios; Society, Town Planning, Architecture, Sponsored by Municipality of Chios, Prefecture of Chios, Chios.
- [32] Dal, D., (2008). XVIII. Yüzyılda Sakız Adası, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- [33] Smith, C, A., (1962). The Architecture of Chios: Subsidiary Buildings, Implements, and Crafts, A. Tiranti Publishers, London, UK.
- [34] Fotoğraflar, <http://www.chiosonline.gr/photos.asp>, 23 Eylül 2012.
- [35] James, V. A., and Kalisperis, L., (1999). ‘Use of House and Space: Public and Private Family Interaction on Chios, Greece’, içinde ‘House life: Space, Place and Family in Europe’ Derleyen: Birdwell – Pheasant, D., and Lawrence – Zuniga, D., (1999) Oxford International Publishers Ltd., Oxford, UK.
- [36] Elif Çelikkayalar Kişisel Arşivi, 2010.
- [37] Gezgini, İ., (2009). Tarih Boyunca Çeşme, 1. Baskı, Şenocak Yayınları, İzmir.
- [38] Kayın, E., (1988). Çeşme Tarihi Doku Araştırması; Koruma ve Restorasyon Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

EK A

KONUTLARIN KÜNYESİ

KONUTLARIN KÜNYESİ			
KONUT NO	SAKIZ KONUTLARI	KONUT NO	ÇEŞME KONUTLARI
1 NO'LU Konut (ΚΑΝΑΡΙΟΥ ΣΤΕΛΛΑ)		1 NO'LU Konut (77 ΠΑΦΤΑ 5079 PARSEL)	
2 NO'LU Konut (ΚΑΡΔΑΣΙΛΑ ΡΗΣ)		2 NO'LU Konut (77 ΠΑΦΤΑ 5081 PARSEL) Not: 5079 parselin bitişiginde yer alan konuttur.	
3 NO'LU Konut (ΚΑΤΣΑΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ Σ)		3 NO'LU Konut (77 ΠΑΦΤΑ 5085 PARSEL)	
4 NO'LU Konut		4 NO'LU Konut (77 ΠΑΦΤΑ 5285 PARSEL)	

5 NO'LU Konut		5 NO'LU Konut (77 PAFTA 4564 PARSEL)	
6 NO'LU Konut (Margaroni Konutu)		6 NO'LU Konut (77 PAFTA 4804 PARSEL)	
7 NO'LU Konut (Strinzis Konutu)		7 NO'LU Konut (37 PAFTA 6211 PARSEL)	
		8 NO'LU Konut (184 ADA 23 PARSEL)	

**SAKIZ ADASI KONUTLARININ RÖLÖVE VE RESTORASYON ÇİZİMLERİNDEN ELDE
EDİLEN DIŞ MEKÂN DÂHİL VE DIŞ MEKÂN DÂHİL EDİLMEYEN
GERÇEKLEŞTİRİLEN DIŞ BÜKEY MEKAN HARİTALARI**

Çizelge 6. 11 Sakız Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan haritaları

	RÖLÖVE		RESTORASYON		BÜTÜNLEŞME DEĞER ARALIĞI
	DIŞ MEKÂN HARIÇ	DIŞ MEKÂN DÂHİL	DIŞ MEKÂN HARIÇ	DIŞ MEKÂN DÂHİL	
NO1	ZEMİNKAT				RÖLÖVE: 0,6470 – 0,8246 (en ayrışık değerler) RESTORASYON: 0,3333 – 0,6494 (en ayrışık değerler) RÖLÖVE: 1,4670 – 1,3849 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,9784 – 1,3811 (en bütünleşik değerler)
	1.KAT				
	ÇATI KATI				
NO2	ZEMİNKAT				RÖLÖVE: 0,2108– 0,6350 (en ayrışık değerler) RESTORASYON: 0,5660 – 0,5866 (en ayrışık değerler) RÖLÖVE: 0,7374 – 0,7576 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,9331 – 1,0874 (en bütünleşik değerler)
	1.KAT				
	ÇATI KATI				

Çizelge 6. 11 Sakız Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan haritalarının devamı

NO3	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,8461 – 0,5604 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,4118 – 0,7333 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 0,9593 – 1,3405 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,8837 – 0,9942 (en bütünleşik değerler)
	1.KAT					
	NO4					RÖLÖVE: 0,3519 – 0,5304 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,3333 – 0,5817 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 0,8253 – 0,8154 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,7901 – 0,7982 (en bütünleşik değerler)
NO5	BODRUM KAT					RÖLÖVE: 0,5500 – 0,6895 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,2108 – 0,8063 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 1,1211 – 1,0563 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,8290 – 0,7988 (en bütünleşik değerler)
	ZEMİNKAT					

EK B

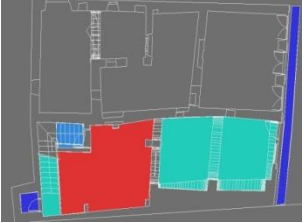
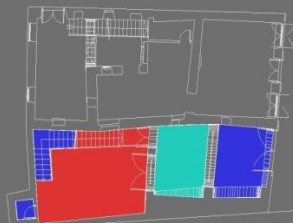
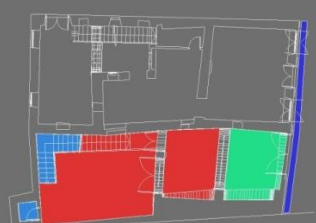
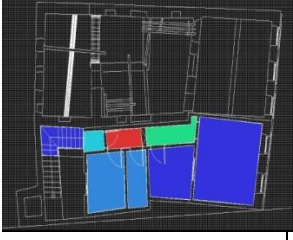
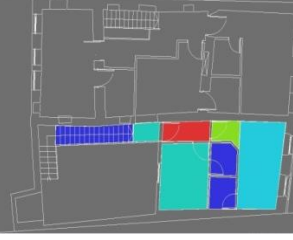
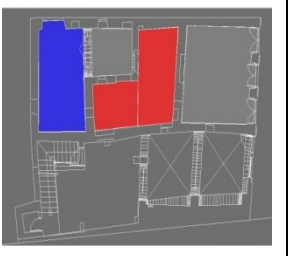
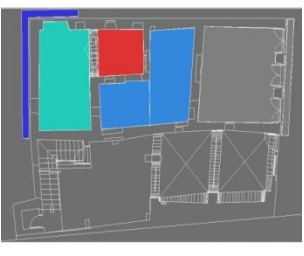
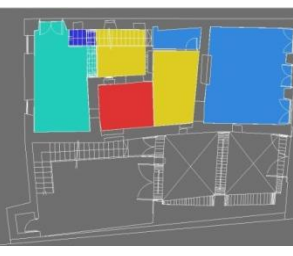
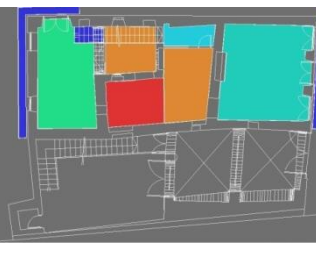
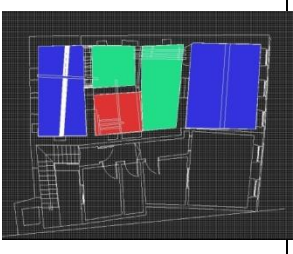
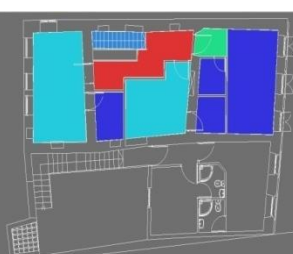
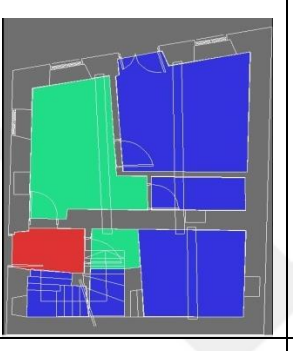
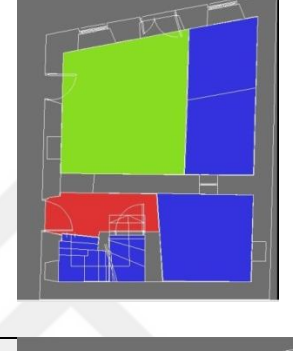
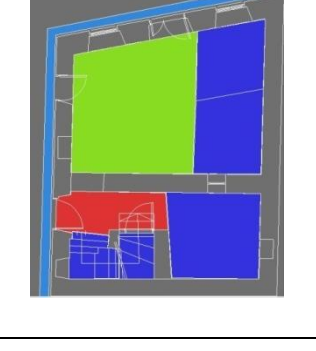
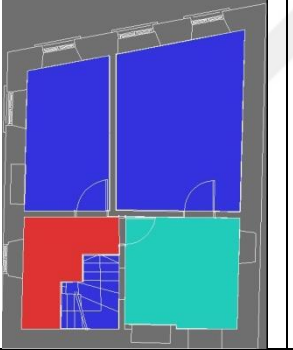
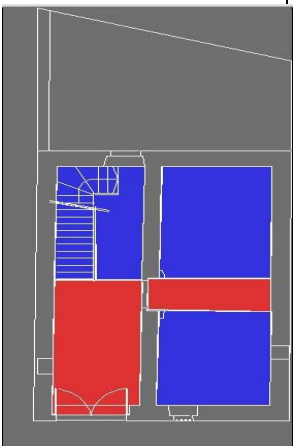
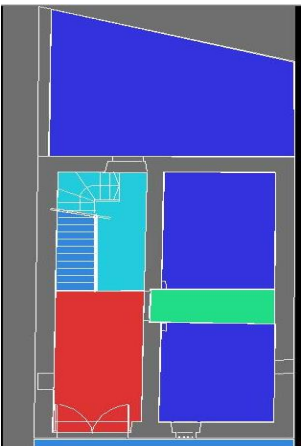
Çizelge 6. 11 Sakız Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış bükey mekan haritalarının devamı

NO6	1.KAT					
	2.KAT					
	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,2108 – 0,8725 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,4322 – 0,5833 (en ayrışik değerler)
	1.KAT					RÖLÖVE: 1,3123 – 1,0703 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,8004 – 0,6764 (en bütünleşik değerler)
NO7	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,3629 – 0,5051 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,2108 – 0,5746 (en ayrışik değerler)
	1.KAT					RÖLÖVE: 0,8250 – 0,7891 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,8229 – 0,7446 (en bütünleşik değerler)

Not: Kırmızı renk en bütünleşik değeri, koyu mavi renk en ayrışik değeri ifade etmektedir.

**ÇEŞME KONUTLARININ RÖLÖVE VE RESTORASYON ÇİZİMLERİNDEN ELDE
EDİLEN DIŞ MEKÂN DÂHİL VE DIŞ MEKÂN DÂHİL EDİLMEYEN
GERÇEKLEŞTİRİLEN DIŞ BÜKEY MEKAN HARİTALARI**

	RÖLÖVE		RESTORASYON			
	DIŞ MEKÂN HARIÇ	DIŞ MEKÂN DÂHİL	DIŞ MEKÂN HARIÇ	DIŞ MEKÂN DÂHİL	BÜTÜNLEŞME DEĞER ARALIĞI	
NO1	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,4223 – 0,5304 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,3878 – 0,4223 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 0,9107 – 0,9633 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,7329 – 0,8301 (en bütünleşik değerler)
	1.KAT					
NO2	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,3519 – 0,5 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,3639 – 0,5543 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 0,8165 – 0,7334 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,8046 – 0,8065 (en bütünleşik değerler)
	1.KAT					
NO3	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,4223 – 0,6335 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,6368 – 0,8619 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 0,9748 – 0,9027 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 1,2648 – 1,1133 (en bütünleşik değerler)
	1.KAT					
NO4	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,5279 – 0,5817 (en ayrışik değerler) RESTORASYON: 0,5817 – 0,6470 (en ayrışik değerler) RÖLÖVE: 1,0442 – 0,9324 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 1,0358 – 1,0589 (en bütünleşik değerler)

Çizelge 6. 12 Çeşme Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeyen gerçekleştirilen dış bükey mekan haritaları

Çizelge 6. 12 Çeşme Konutlarının rölöve ve restorasyon çizimlerinden elde edilen dış mekan dahil ve dış mekan dahil edilmeden gerçekleştirilen dış büyük mekan haritalarının devamı						
NOS	1.KAT					RÖLÖVE: 0,4609 – 0,6895 (en ayrışık değerler) RESTORASYON: 0,4223 – 0,6895 (en ayrışık değerler) RÖLÖVE: 1,0021 – 1,1096 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 1,1291 – 1,0895 (en bütünleşik değerler)
	ZEMİNKAT					
	1.KAT					
	ZEMİNKAT					
NOS -	1.KAT					RÖLÖVE: 0,4362 – 0,8063 (en ayrışık değerler) RESTORASYON: 0,4925 – 0,6823 (en ayrışık değerler) RÖLÖVE: 1,0128 - 1,0100 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 1,1389 – 1,2346 (en bütünleşik değerler)
	ZEMİNKAT					
NO7	ZEMİNKAT					RÖLÖVE: 0,4903 – 0,5529 (en ayrışık değerler) RESTORASYON: 0,2108 – 0,4575 (en ayrışık değerler) RÖLÖVE: 0,8619 – 0,8478 (en bütünleşik değerler) RESTORASYON: 0,9045 – 0,9067(en bütünleşik değerler)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Elif ÇELİKKAYALAR
Doğum Tarihi ve Yeri : 19.09.1984 - Tekirdağ
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : e.celikkayalar@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	Mimarlık	Yakın Doğu Üniversitesi	2007
Lise	Atakent Anadolu Lisesi		2002

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2012	Urla Belediyesi	Mimar
2010	Keten İnşaat Taah. A.ş.	Mimar
2007	Sega İnşaat Taah. A.ş.	Mimar